Lægens strafferetslige ansvar for kirurgiske operasjoner.[1)]

En kort oversikt over spørsmaalets stilling.

Av riksadvokat KJERSCHOW.

En for kort tid siden i en avis inntatt artikel med overskrift »Kampen for sinnets helse« innlededes med følgende ord: »Sundhet er selve livets grunnvoll. God utdannelse, lykkelige familieforhold, velstand, lyse fremtidsutsikter, det mister altsammen sin betydning og verdi, hvis sundheten svikter. Enhver avvikelse fra sundheten fører jo i retning av døden. Men menneskeaanden er livshungrig, livsbevarende, derfor gaar en mektig del av dens streben og virke ut paa aa opretholde og bevare menneskenes sundhet og liv. For hvert aar, som gaar, flyttes dødens kors lenger ut. Den medicinske vitenskap kan med stolthet skue tilbake gjennem aarhundrene og peke paa hvorledes mulighetene for sundhet og liv stadig økes.«

Vakten om dette menneskenes uerstattelige gode — sundheten — er betrodd lægen. Det er lægens opgave aa anvise de veje, som maa følges til opretholdelse av sundheten. Men det er tillige lægens opgave aa søke rettet paa den bristende helbred.

Lægens gjerning er saa aa si av vital betydning. Daglig stilles der ham den opgave saa vidt mulig aa stanse døden paa dennes tokt mot menneskelivet.

---

1) Herunder ikke medtatt abortus provokatus eller sterilisation o. l.

Ikke minst har det lyktes lægen efterhaanden »aa haandtere kirurgiens forsvarsvaaben mot den ubønhørlige, som natt og dag gaar sin runde med ljaaen«. Den kirurgiske operasjon har særlig i de seneste menneskealdre gaatt fra seir til seir, og mere og mere formaadd aa begrense dødens landevinning. Lægen staar idag med redningsmidler, om hvis tilstedeværelse man ikke hadde nogen anelse for sekler tilbake.

Men er det saa, at lægens gjerning, særlig paa nevnte felt er av vital betydning for menneskene, saa har vel ogsaa rettsordenen i erkjennelse herav vernet om hans gjerning ved i klare setninger aa optrekke de grenser, innenfor hvilke han med trygghet kan øve sin heldbringende, men tillige resikable gjerning? Og risikoen er altid tilstede. Seiren er ikke paa forhaand gitt. Kampens utfall er maaskje oftest usikker. Mange momenter gjør beregningerne utrygge. Blir utfallet det motsatte av det forventede, og inntrer som umiddelbar følge av den kirurgiske operation døden eller en alvorlig legemsbeskadigelse, vil lægen kunne komme til aa staa likeoverfor et ansvarsspørsmaal, hvis besvarelse lovgivningen kunde ventes aa ha gitt. Men lægen og almenheten vil forgjæves søke efter en saadan besvarelse. Vor lovgivning har ingen positiv bestemmelse, som direkte gir veiledning om, under hvilke betingelser lægen er fri for strafferettslig ansvar for sitt operative inngrep i et medmenneskes legeme. Denne mangel paa lovordning i materien er tillike merkbar i de fleste fremmede lande. De faa fremmede bestemmelser, som haves, er oftest mangelfulle og uklare.

Hvad kan være grunnen til, at lovgivningen saaledes har latt heromhandlede spørsmaal ligge ubesvaret? Det tør vel være innlysende, at en lovordning paa dette omraade er forbundet med særlige vanskeligheter, hvorfor man har funnet ikke aa burde innlate sig paa en regulering, der er antatt ikke aa kunne gi et helt tilfredsstillende resultat. Derhos kan den betragtning ha medvirket, at spørsmaal

om ansvar for lægen i anledning av operasjon kan ha forekommet saa sjelden, at mangelen av en lovordning ikke har været særlig følbar. Dette siste hensyn kan saaledes ha gjort sig gjeldende i vort lille samfund, hvor der kun sjelden er opstaad spørsmaal om ansvar for lægen. Dette blev ogsaa i sin tid anført som grunn til ikke aa innføre nogen speciel straffbestemmelse i Schweiz. I store samfund har derimot saker mot læger i anledning af operasjoner ikke været sjeldne.

Endelig har man tildels ment, at de almindelige strafferettslige bestemmelser vilde være tilstrekkelige til løsning av de paa dette omraade opdukkende spørsmaal.

Saaledes bemerkedes i forarbeiderne til vor nugjeldende straffelov, at forutsetningen om, at en handling (derunder ogsaa legemsbeskadigelse) maa være rettsstridig for aa være straffbar, medfører, at bl. a. operasjoner vil være straffri.

I det første utkast (1909) til ny tysk straffelov anføres likeledes, at særlige bestemmelser om operative inngreps straffbarhet ikke behøves. Den læge, som ifølge opdrag overensstemmende med lægekunstens regler foretar et inngrep, handler ikke rettsstridig. Men ialfall handler denne læge uten forsett om aa forøve legemsbeskadigelse. Handler lægen derimot i strid med nevnte regler, saa kommer det an paa, om han gjør dette med forsett, i hvilket tilfelle han, som enhver annen, blir aa straffe for forsettlig legemsbeskadigelse eller for uaktsom saadan, saafremt handlingen skyldes uaktsomhet. Alt dette, siges det, følger av de almindelige grundsetninger.

Derimot inneholder det Riksdagen 1925—1927 forelagte (men ennu ikke endelig behandlede) forslag til ny straffelov følgende bestemmelse:

»Eingriffe und Behandlungen, die lediglich zu Heilzwecken erfolgen, der Übung eines gewissenhaften Arztes entsprechen und nach den Regeln der ärztlichen Kunst vorgenommen werden, sind keine Körperverletzungen im Sinne dieses Gesetzes«.

Om denne bestemmelse har den tyske riksadvokat uttalt bl. a. følgende:

»Følgelig er i fremtiden lægen — og like med ham ogsaa den ikke approberte »Heilbehandler« — ved saadanne i helbredelsesøiemed fagmessig foretagne inngrep beskyttet mot forfølgning for legemsbeskadigelse, likegyldig om han handlede med, uten eller mot den sykes vilje. — — Men gaar man saa vidt — — —, maa loven ha en bestemmelse, som beskytter de syke mot lægens vilkaarlighet. Tilslutt blir dog den syke herre over sit legeme; vil han hellere paata sig risikoen og dø fremfor aa underkaste sig en operasjon, saa maa lægen føie sig efter den sykes vilje. Gjør han det ikke, saa gjør han sig vistnok ikke skyldig i legemskrenkelse, fordi hans inngrep begrepsmessig ikke er nogen legemsbeskadigelse, men han krenker den sykes viljesfrihet og maa straffes for dette inngrep i den personlige frihet«. Dette førte til, at der i Riksdagspropositionen blev inntatt en bestemmelse om, at den, som behandler nogen i helbredelsesøiemed mot hans vilje kan paa begjæring av den behandlede straffes med fengsel inntil 3 aar eller med bøter for egenmektig helbredelsesbehandling«.

Blir de nævnte to bestemmelser lov i Tyskland, vil man der ha erholdt en løsning av spørsmaalet om lægens operasjonsrett, som synes i det vesentlige aa tilsvare saavel lægernes som de sykes berettigede interesser. En annen sak er det, at disse bestemmelser ikke gir svar paa alle de spørsmaal som kan opkomme paa dette felt.

Undersøker man nu den i denne materie rikholdige fremmede litteratur, vil man snart erfare, hvorvidt det forholder sig som anført, at særlige bestemmelser om operative inngreps rettslige stilling ikke fornødiges, da alle opdukkende spørsmaal blir aa besvare med veiledning i de »almindelige grunnsetninger«. Det virkelige forhold er, som det vil fremgaa av nedenstaaende, at der raader en sterk og utbredt meningsforskjell om de spørsmaal, hvis besvarelse her er av avgjørende betydning.

Allerede om utgangspunktet har der raadet meningsforskjell. Saaledes har den tyske Reichsgericht principielt betraktet det kirurgiske inngrep som legemsfornærmelse (Körperverletzung), hvis rettsstridighet og straffbarhet beror paa, hvorvidt patienten har samtykket i inngrepet eller om lægen ialfall hadde grunn til aa forutsette saadant samtykke.

Fra fremstaaende videnskapelig hold er den av Reichsgericht hevdede og gjentagende ganger fastholdte mening blett forsvaret bl. a. i følgende ordelag: Man tenke paa amputasjon av et ben, paa en ovariotomi eller en kranietrepanation. Fjernelsen av et ben — altsaa en varig lemlestelse — skulde ikke være en legemsbeskadigelse, fordi den er foretatt med henblik paa en sannsynlig fremadskridende bentuberkulose? En ovariotomi, den livsfarlige uttagelse av eggstokken, som berøver kvinnen evnen til aa bli mor, skulde ikke være en legemsbeskadigelse, fordi kvinnens høigradige hysteri synes aa gjøre operasjonen tilraadelig? Alt dette er høist farlige legemsbeskadigelser, selv om de er foretatt med føie, fordi det gjelder ved dem som middel og som et mindre onde aa hindre et større eller redde for dødens inntredelse.

Imidlertid er riktigheten av denne principielle forstaaelse med styrke blitt bestridt fra annet videnskapelig hold. Særlig har man betonet, at det i og for sig er en motsigelse aa betrakte en i helbredelsesøimed foretatt behandling som en legemsfornærmelse eller legemsbeskadigelse. Kirurgisk operasjon som lægebehandling og legemsbeskadigelse staar i diametral motsetning til hinanden.

Den strafferettslige videnskap kjemper saaledes med spørsmaalet om, hvad det er som gjør, at det av mange som en legemskrenkelse anseede kirurgiske inngrep ikke er rettstridig. Nogle finner dette moment i objektive rettferdighetsgrunner og andre i billigelse fra patientens eller dennes stedfortreders side m. v.

Det har dog mindre interesse aa inngaa nærmere paa denne meningsbrytning, da de divergerende opfatninger

havner i den felles erkjennelse, at den kirurgiske (lægelige) operasjon er rettmessig under visse nærmere betingelser, om hvilke der imidlertid ikke altid raader enighet.

Den almindelig mening er nemlig den, at uten patientens uttalte samtykke kan operativt inngrep som regel ikke rettmessig finne sted. Det forhold, at patienten tilkaller lægen og gir ham opdraget, berettiger denne til aa foreta inngrepet. Mangler denne kallelse, saa mangler kontraktbasis og rettmessighet. Det uttales ogsaa i en af Reichsgericht avsagt dom følgende: »For forholdet mellem læge og patient maa fastholdes viljesoverensstemmelse mellem de to personer under alle omstendigheter som det ledende og avgjørende synspunkt«. Og hertil har en praktiserende læge knyttet den billigende bemerkning: »At forutsetningen for en tillatelig operasjon er aa søke i innvilligelse, er gaatt saa inn i den kirurgiske tenknings og handlings kjøtt og blod, at undtagelserne tør høre til de største sjeldenheter«.

Forannevnte opfatning utgaar fra, at ifølge rettsordenen er i almindelighet ethvert individ interesseforvalter med hensyn til sin egen legemstilstand, og alene berettiget til aa treffe avgjørelse angaaende sit legemes integritet.

Lægen kan saaledes ikke foreta operasjonen mot patientens eller i tilfelle hans verges samtykke, selv hvor ufornuftig nektelsen av samtykke er.

Denne rettsgrunnsetning er dog i visse henseender underkastet undtagelser. For det første er individets rett til aa innvilge i kirurgiske inngrep satt grenser, utenfor hvilke ogsaa det med individets samtykke foretagne inngrep er rettsstridigt. Derhos gis rettsregler, i kraft av hvilke det uten eller mot vedkommendes vilje foretagne inngreb ikke er rettsstridig. Endelig er forholdet det, at visse personer (barn, mindreaarige, sinnssyke m. v.) med hensyn til varetagelsen af sine personlige interesser er underkastet en lovlig stedfortreder.

I førstnevnte henseende merkes, at samtykke i aa lide døden ikke gjør handlingen (inngrepet) rettsmessig. Vor

straffelov (dens § 235) bestemmer straff for den, som med en persons samtykke dreper eller tilføjer personen betydelig skade paa legeme eller helbred. Samtykket tilkjennes alene straffminskende betydning. Som følge herav skulde den dødelig forløbende operasjon ogsaa da være objektiv rettstridig, hvis patienten har git sig »paa liv og død« i lægens hender. Imidlertid hevdes det, at dette kun er tilfellet, hvor den innvilgende patient var beredt til aa bortkaste sitt liv, uten at dette netop stod paa spill. Er nogen livsfarlig syk, byr et operativt inngrepp en chance til redning, og affinner patienten sig med den tanke, at operasjonen kan forløbe dødelig, innvilger han saaledes i drap som kun eventuell istedetfor den først og fremst haabede helbredelse. I saa tilfelle er innvilgelsen i operasjonen antatt aa gjøre denne rettmessig.

Derimot er det paa den annen side fremholdt, at patienten ikke med befriende rettsvirkning for lægen kan samtykke i en operasjon paa liv og død, naar operasjonen ikke skal foretas for aa redde livet, men f. eks. blot av kosmetiske hensyn. Vil en forfengelig dame heller utsette sig for den risiko aa miste livet enn beholde sin stygge nese, saa vilde en nesekorrektur, som medførte døden, være et rettsstridig drap uanset patientens innvilgelse, saafremt dødsutfallet var forutsett.

Det samme maatte antas aa gjelde, om operasjonens resultat blir, hvad vor straffelov kaller betydelig skade paa legeme eller helbred og dette resultat var forutsett. Derimot vilde samtykke i en operation, der alene medførte en mindre legemsskade, berøve den dens rettstridighet selv i et tilfelle som det ovennevnte, da ifølge straffelovens § 235 straff for saadan legemsbeskadigelse ikke kommer til anvendelse, naar vedkommende har samtykket deri.

At patientens samtykke i operasjonen heller ikke gjør denne rettmessig, naar operasjonen ikke er i overensstemmelse med anerkjent medicinsk norm, er almindelig medgitt.

Kan et operativt inngrep være rettmessigt, selv om det

er foretat uten vedkommendes samtykke eller endog mot vedkommendes vilje, og i bekreftende fall under hvilke betingelser?

At saadant tilfelle kan foreligge, erkjennes i almindelighet. Men der raader meningsforskjell om, under hvilke omstendigheder inngrep kan gjøres uten foreliggende samtykke.

Den fremherskende mening er dog den, at uten samtykke av patienten og endog mot dennes protest er operasjon rettmessig (dens indikasjon forutsatt), naar ved undlatelse av operasjon patientens død vilde inntrede. Man utgaar herved fra den betraktning, at efter gjeldende rett behøver man ikke aa ta hensyn til et menneskes ønske om aa dø.

Lovgivningene inneholder i almindelighet lovbud, der endog gør det til en rettsplikt aa redde menneskeliv. Saaledes fastsetter vor straffelovs § 387 straf for den, som undlater, uaktet det var ham muligt uten særlig fare eller opoffrelse for ham selv eller andre efter evne aa hjelpe den, der er i øjensynlig og overhengende livsfare. Denne bestemmelse har ogsaa anvendelse likeoverfor læger. Ved »livsfare« forstaas ikke alene saadan fare fremkaldt ved ulykkestilfelle (ildebrand, fallen i vannet o. l.), men ogsaa livsfarlig sykdom. Læge som undlater aa hjelpe en livsfarlig syk person, kan i tilfelle rammes av straffebudet. Det er uten avgjørende betydning, at den livsfarlig syke ikke ønsker, at lægen skal operere.

I forbindelse hermed kan nevnes, at lov nr. 1 av 29. april 1927 om lægers rettigheter og plikter i § 7 paalegger lægen som plikt paa anmodning uopholdelig aa yde den lægehjelp han evner personlig eller ved stedfortreder, naar han efter de foreliggende oplysninger eller sit kjennskap til sykdomstilfellet maa anta, at lægehjelp er paatrengende nødvendig i anledning av barnsnød, sværere ulykkestilfelle, forblødning, forgiftning eller andre sykdomstilstanner efter Kongens nærmere bestemmelse.

Det er dog blitt fremholdt, at er der spørsmaal om en

operasjon som sjelden lykkes, men at uten operasjonen vil patienten dø, vil den ikke kunne paatvinges ham, naar han foretrekker døden.

Paa visse hold læres det derhos, at lægen ogsaa uten samtykke kan foreta en indiceret operasjon paa en syk person, naar denne ved bevidstløshet, svakhet m. v. er hindret fra aa gi eller nekte samtykke, og der er fare ved opsettelse — dette selv om det ikke gjelder livet. Denne lære skulde søke sin hjemmel i rettssetningene om hvad man har benevnet »uanmodet forretningsførsel«, saaledes i varetagelsen av en annens interesser, naar denne annen er ute av stand til selv at sørge for sitt tarv. Dog er et saadant operativt inngrep uten uttrykkelig samtykke alene rettmessig, naar patienten kunde formodes aa ha villet samtykke, saafremt han hadde været istand til aa avgi en viljeserklæring.

Dette formodede samtykke maa imidlertid fremgaa av omstendighetene. Det er vistnokk i denne forbindelse fremholdt, at naar der er fare forbundet med utsettelse, vil i regelen enhver patient gi den første læge, han kan finne, det opdrag aa foreta de handlinger som er fornødne for aa avverge faren, og den læge, som uten opdrag foretar disse handlinger, maa derfor kunne vente, at hans operasjon er i overensstemmelse med patientens virkelige vilje. Herimot er dog blett innvendt, at den læge, som alene ut fra denne betraktning innlater sig paa en operasjon uten uttrykkelig samtykke, vil utsette sig for, at domstolene vil betrakte hans handling som objektiv rettsstridig. Det kunde nemlig bli innvendt mot lægens paastand om et formodet samtykke, at patienten er en raring, som ikke vil vite noget av læger og som ved tidligere anledninger har gitt tilkjenne sin mistillid til lægebehandling. Undlater lægen aa ta hensyn hertil eller aa forhøre sig om patientens formodede vilje hos dem, der kan veilede derom, og gaar patientens vilje i virkeligheten i motsatt rettning av lægens formodning, saa har lægen ikke truffet den av ham for-

vilje paa grunnlag av omstendigheter, som igede ham til aa anta, at operasjonen var i overmelse med patientens ønske. Men saafremt der et mangler indicier med hensyn til patientens »for« vilje, vil lægen være berettiget til aa legge alige erfaringssetninger til grunn for sitt skjønn.
›s kreves det, at den ved operasjonen tilsiktede ikke staar i misforhold til operasjonens alvorlighet ıng. Operasjonen maa m. a. o. med sannhet kunne ı imotsvare patientens interesse, hvilket alene vil fellet, naar den opnaadde helbredsbedring er saa ɜrd det foretagne legemsinngrep.
rensstemmelse med ovennevnte betraktninger har ʒsaa ment aa maatte bedømme følgende tilfelle: ıntar efter anstillet diagnose, at der kun fordres en vis lett operasjon, i hvilken patienten samtykker. pning av bukhulen viser det sig, at et meget videre inngrep enn først antatt er nødvendig. Hvad skal a gjøre? Patientens paarørende er ikke forhaanden. n vekke den i narkose liggende patient for aa underne om stillingen og innhente hans mulige sam- l den alvorligere operasjon, eller skal han i patienɜresse foreta denne? Vilde det efter omstendighetene re forbundet med betydelig risiko for patienten aa dennes mulige samtykke, vilde dettes erhvervelse ɜ paakrevet, særlig saafremt den mere inngripende n er livsfarlig. Er der derimot fare ved utsettelse, ʒen ansvarsfritt kunne foreta operasjonen, naar ometerne tillater ham aa formode, at dette er i overnelse med patientens vilje eller naar der kan sies oreligget en situasjon, som rettslig kan betegnes ɒdstilstand«. Man har med utgangspunkt i denne l opstillet den setning, at den læge, som støter paa ɜlig forulykket person, kan straks og uten eller ıot hans vilje foreta de legemlige inngrep, som l den momentane fares fjernelse.

Naar patienten paa grunn av sin tilstand ikke til aa avgi nogen viljeserklæring med hensyn tll nen, f. eks. fordi han er bevisstløs, vil lægen, h er adgang, være pliktig til aa innhente erklærin sykes paarørende. Disses samtykke vil da være for operasjonens rettmessighet, bortset fra det t — som ovennevnt — lægen er berettiget og endc tet til aa foreta operasjon uten eller mot vedko vilje.

Men ogsaa her vil lægen møte rettslige tvil. H anse som patientens paarørende i den forstand, berettigede til med rettsvirkning aa samtykke i ope Er det alene patientens hustru eller hans vok eller tillike hans foreldre og brødre? Og hvis d meningsforskjell, hvis mening er da den avgjørend hustruen sitt samtykke, er det da uten betydnin entens voksne barn samtykker i operasjonen o. s. v tier lovgivningene.

Gjelder operasjonen sinnssyke eller barn o. l., i almindelighet maatte innhente alt efter oms tene den beskikkede verges samtykke. Vergens vi ring skulde da være afgjørende for lægen. Imidle med føie reist det spørsmaal: Er det riktigt, a bestemmelse altid skal være den avgjørende?

Under den mangel paa lovregulering ogsaa i d er det blitt fremholdt, at vergens samtykke — elle av samtykke — under visse omstendigheter bør svar kunne tilsidesettes.

Først og fremst hevdes det, at om det enn ka aa underkaste sin egen person en maaskje livsfa sjon for aa faa fjernet skjønhetsfeil eller mindre s saa vilde det være helt uriktig og utaalelig aa b en saadan makt over ens legeme. Her maa ver finne sin grense i inngrepets formaalstjenlighet.

Men man anerkjenner det berettiget ytterlige grense vergens myndighet paa heromhandlede

Saaledes maa f. eks. en umyndiggjort (ikke sinnssyk) ødeland eller drukkenbolt ansees som fullt viljedyktig med hensyn til operasjon.

Og selv hvor patienten er sinnssyk, antar man ikke altid aa kunne tilsidesette hans vilje til fordel for vergens. Valget mellem disse maa bestemmes bl. a. av den sinnssykes sjelelige forfattning, om han er aa anse som viljesudyktig, og av operasjonens art. Ønsker saaledes en viljesdyktig sinnssyk, at en paakrevet, kirurgisk indiseret operasjon skal foretas, vilde det være urimeligt, at en tilfeldig beskikket verge skulde kunne hindre operasjonen ved sitt veto. Dette synes allerede aa tilsies derav, at vergen kun er berettiget til aa treffe avgjørelse i den sykes interesse, ikke imot denne.

Hvordan er stillingen i denne henseende for mindreaariges vedkommende? Hovedregelen maa ogsaa her være, at den mindreaariges fødte verge (far eller mor) eller beskikkede verge trer i den mindreaariges sted, naar der opstaar spørsmaal om dennes operasjon. Men denne regel menes ogsaa aa maatte taale en begrensning. En f. eks. 18—20 aarig person, der har sin dømmekraft i orden, maa antas i strid med vergen aa kunne fremtvinge sin operasjon under de foran for sinnssyke nævnte forutsettninger. Tvilsommere er spørsmaalet, om vergen bør kunne fremtvinge en operasjon av en 18—20 aarig person mot dennes vilje. Svaret maa avhænge av omstendighetene i hvert enkelt foreliggende tilfelle. Fra enhelt hold er det foreslaatt, at den medicinsk indicerte operasjon skal være straffløs, a) naar patienten er under 12 aar og vergen gir samtykke, b) naar patienten er over 12, men under 18 aar og naar vergen samtykker og dette samtykke tilsies av omstendighetene som paakrevet, og det selv om patienten protesterer, c) naar patienten er i nevnte alder og samtykker og dette samtykke tilsies av omstendighetene som paakrevet, og det selv om vergen protesterer. Personer over 18 aar skulde da som regel kunne treffe avgjørende bestemmelse i begge rettninger uanseet vergens mening.

Hvordan er saa Lægens rettslige stilling, naar operasjonen volder legemsskade eller død istedetfor den forventede bedring? I saadant tilfelle foreligger det objektive vilkaar for retsstridig legemsbeskadigelse eller dødsforvoldelse. Hvorvidt forholdet vil være straffbart, beror paa, hvorvidt det subjektive vilkaar herfor er tilstede, d. v. s. hvorvidt den mislykkede operasjon kan tilregnes ham som forsettlig eller uaktsom. Patientens samtykke til operasjonen har som regel her ingen betydning. Det kunde alene komme i betraktning, saafremt patienten hadde gitt samtykke med kjennskap til operasjonens skadelighet. Og samtykket vilde under enhver omstendighet være uten betydning i tilfelle av grov legemsskade eller død.

Da forsettlig legemsskade eller forsettlig dødsforvoldelse fra lægens side i all fall i vort land vel ikke har forekommet eller forhaabentlig ikke vil forekomme, har det alene praktisk interesse aa undersøke, under hvilke omstendigheter lægen ved forfeilet, skadelig, operasjon kan paadra sig straffansvar for uaktsom legemsbeskadigelse eller uaktsom dødsforvoldelse.

Lægens feilaktige operasjon kan først og fremst ha sin grunn i feilaktig diagnose. Lægens operative inngrep maa selvsagt avpasses efter patientens tilstand, efter det onde hvorav han lider. Behandlingsmaaten kan saaledes først bestemmes, naar lægen kjenner ondet. Men dette kjennskap kan som regel først erholdes ved en samvittighetsfull og sakkyndig undersøkelse av patienten. Den læge, som lettsindig eller av mangel paa tilbørlig opmerksomhet stiller en feilaktig diagnose, som har tilfølge en skadelig istedetfor en gavnlig operasjon, vil ha uaktsomt foraarsaket skaden (ev. døden), saafremt lægen ved forsvarlig opmerksomhet kunde ha erkjennt patientens virkelige tilstand og innrettet sin behandlingsmaate derefter. At saadant straffansvar ikke opstaar av hvilkensomhelst feiltagelse med hensyn til diagnosen, er selvsagt. Denne kan skyldes en medicinsk seet undskyldelig feiltagelse, noget som vel ikke forekommer saa ganske sjelden.

Det vil vistnokk mange ganger være vanskeligt aa avgjøre, naar en feilaktig diagnose kan betegnes som uaktsom (i strafferettslig forstand) og naar den bør betraktes som undskyldelig. Som regel kan det vel hevdes, at naar lægen stiller en diagnose og innleder en operativ behandling, uaktet han ikke forut har seet eller undersøkt eller alene overfladisk har undersøkt patienten, saaledes at dennes tilstand ikke kunde fastslaaes med tilbørlig sikkerhet, saa er hans forhold som regel aa anskue som uaktsomt. Synes diagnosen aa være tvilsom, vil det vel ogsaa alt efter operasjonens inngripende og alvorlige art kunne rettslig bebreides lægen aa ha foretatt operasjonen uten aa høre en annen læges mening, hvor dertil har været anledning.

Derhos kan operasjonens skadelige istedetfor dens helbredende virkning skyldes feilaktig operativ behandlingsmaate, saakaldt »kunstfeil«. Begrepet kunstfeil er ikke lovteknisk. Man forstaar i reglen dermed en behandlingsmaate i strid med de av den medicinske videnskap anerkjente forskrifter. Imidlertid blir det ofte innvendt, at der gives ingen almindelig anerkjendte regler i lægevidenskapen. Forskningen gaar altid fremad. Hvad der i dag ansees som almindelig og alene riktig behandlingsmaate, er maaskje om faa aar forlatt og en fullstendig motsatt behandlingsmaate er anerkjendt som den riktige.

Denne innvending er forsaavidt berettiget, som lægen ikke kan bebreides den av ham valgte eldre behandling, saalenge der ennu raader meningsforskjell om hvorvidt den nyere er riktigere.

Men der gives imidlertid en rekke sikkert fastslaadde regler, som det ikke kan tilstedes den enkelte læge vilkaarlig aa fravike.

Ogsaa her maa det avgjørende moment ved spørsmaalet om ansvar for uaktsom skade- (ev. døds-)forvoldelse være, hvorvidt lægens feiltagelse eller mangel paa kjennskap til modernere riktig behandlingsmaate kan med rette bebreides ham. Hvorvidt saadan bebreidelse med rette kan gjøres

lægen, maa i almindelighet bero paa omstendighetene i hvert foreliggende tilfelle. Om lægen burde ha kjent den som riktig anseede behandlingsmaate, maa ogsaa prøves individuelt, idet der selvfølgelig ogsaa i denne henseende gis uforskyldt mangel paa kunnskap. Saaledes kan sykdomstilfellet ha været sjeldent forekommende eller de nyere erfaringer med hensyn til behandlingsmaate har maaske enda ikke været tilstrekkelig bekjentgjorte m. v. Ogsaa lægens avsidesliggende bosted, vanskeligheten ved aa erholde veiledning og faren ved aa opsette operasjonen for nærmere orientering vil være omstendigheter, som her kan faa betydning. En tysk dom frifandt en læge for feilaktig anvendt operasjonsmetode, fordi lægen var saa sterkt optatt i sit kall, at man ikke med rimelighet kunde forlange, at han skulde være bekjent med den nyere metode, der stred mot den eldre (feilaktige), som altid tidligere var blitt anvendt av ham.

Endelig kan operasjonens skadelige følger skyldes, at lægen ikke har vist den tilbørlige omsorg ved den forøvrig riktige behandlingsmaate.

Herunder kan ogsaa henføres det nu og da forekommende tilfelle, at lægen efterglemmer i operasjonssaaret et eller annet fremmedlegeme, f. eks. en avbrudt spiss av en kniv eller del av et rør eller en bomullstott eller lignende. Hvorvidt lægen kan gjøres ansvarlig for den skade en saadan efterglemmelse maatte medføre, maa avhenge av de nærmere omstendigheter i det foreliggende tilfelle. Særlig vil i saa henseende komme i betraktning operasjonens vanskelighet, den hurtighet hvormed dens avslutning krevedes, stedet for operasjonen (en vel utstyrt klinikk eller de ugunstige forhold hvorunder en landslæge ofte virker), lægens legems- og aandstilstand under operasjonen (tretthet o. l.) og den tillit han med føie nærte til sin eller sine medhjelperes opmerksomhet.

Saadanne omstendigheter kan gjøre det ikke alene forklarligt, men ogsaa undskyldeligt, at forglemmelsen har funnet sted.

Med rette synes det saaledes uttalt i en tysk Reichsgerichts dom: »Selv den dyktigste og omhyggeligste læge arbeider ikke med en maskines sikkerhet. Trods all omhyggelighet og dyktighet kan operatøren gjøre et mislykket grep, stikk eller snitt. Man kan ikke fordre mere av lægen enn at han iakttar en forsiktig og samvittighetsfull operatørs omhyggelighet.

Kjerschow.

Dødsstraffens Afskaffelse i Danmark.

Ved ERIK KAMPMANN, Direktør for Fængselsvæsenet.

Fra den 1. Januar 1933, naar Borgerlig Straffelov af 15. April 1930 træder i Kraft, er Dødsstraffen lovformelig afskaffet i Danmark. Ganske vist er ingen Dødsstraf fuldbyrdet her i Landet i de sidste 40 Aar, men Muligheden for en Eksekution har dog vedblivende været til Stede.

Idet Fængsel paa Livstid saaledes fremtidig bliver Lovens strengeste Straf, afsluttes herved en Udvikling i den danske Straffelovgivning, som det synes mig at være af Interesse i Hovedtræk at gøre nærmere Rede for.[1])

I. Straffeloven af 1866 m. m.

1. Efter Straffeloven af 10. Februar 1866 skal Dødsstraf idømmes:

den, som i den Hensigt at bringe den danske Stat eller nogen Del deraf under fremmed Herredømme eller at løsrive nogen Del af samme fra den danske Krone opvækker Oprør eller sætter sig i Forbindelse med fremmede Magter,

den, som foretager nogen Handling, der sigter til at berøve Kongen Livet, Friheden eller Tronen,

den, som med Overlæg skiller et andet Menneske ved Livet.

Endvidere er der til Beskyttelse af det ved Statens Straffe-

[1]) I det følgende er bl. a. benyttet det i Dommer *Steuer Grundtvigs* i 1893 udgivne Bog »Dødsdommene i Danmark (1866—92)« indeholdte Materiale, hvortil i det hele henvises.

anstalter tjenstgørende Personale ved Plakat af 31. August 1813 angaaende Straffebestemmelser for Forbrydelser, som forøves af Fanger i Straffeanstalterne, foreskrevet ubetinget Dødsstraf i en Del Tilfælde, hvor saadan Straf ikke vilde kunne idømmes efter selve Straffeloven. Af Plakatens Bestemmelser anføres:

§ 10. Naar en Fange gør sig skyldig i saadanne Voldsomheder mod sine Foresatte, at de, enten med Hensyn til Redskabet, hvormed de ere forøvede, eller, formedelst andre dermed forbundne Omstændigheder, kan anses at medføre Livsfare for den Fornærmede, bør den Skyldige, endskønt hiins Død ikke virkelig foraarsages, eller bestemt har været tilsigtet, dog have sit Liv forbrudt.

§ 11. Ligeledes skal Dødsstraf finde Sted, naar flere Fanger have sammenrottet sig, for at udøve eller tilvejebringe et voldeligt Angreb paa deres Foresatte, og det uagtet den virkelige Udøvelse af den aftalte Vold forebygges«.

Dødsstraf kan derhos idømmes for visse Former af Landsforræderi, Angreb paa fremmede venskabelige Regenters Liv, Opvækkelse af Revolution, Angreb paa Dronningens, Tronfølgerens eller Enkedronningens Liv eller Frihed, Voldtægt, forsætligt Drab, Sørøveri samt for Anstiftelse af Brand, Skibbrud eller anden Søskade, Oversvømmelse eller Jernbaneulykker, forsaavidt nogen derved omkommer.

Væsentlig anderledes forholdt det sig ifølge den indtil 1. Juli 1866 gældende Lovgivning; denne tillod navnlig endvidere Dødsstrafs Idømmelse for visse andre Sædelighedsforbrydelser end Voldtægt, for Røveri, naar nogen — omend rent tilfældigt — derved omkom, for falsk Vidnesbyrd (Mened), naar nogen som Følge deraf dømtes til Døden og denne Straf fuldbyrdedes samt — selvom ingen derved kom af Dage — for Duel, overlagt Drabsforsøg, Mened med livsfarlig Hensigt, Røveri med livsfarlig Hensigt eller alvorlig Beskadigelse til Følge, Brandstiftelse og Jernbanebeskadigelse med aabenbar Fare for Menneskeliv samt Udsættelse af Børn under livsfarlige Omstændigheder.

Der er altsaa paa dette Punkt den principielle Forskel mellem den nugældende og den tidligere Lovgivning, at

Dødsstraf efter nugældende Ret kun kan idømmes, hvor Forbryderen med sin Handling virkelig har foraarsaget, at et Menneskeliv er gaaet tabt, medens allerede den blotte Fare herfor tidligere var tilstrækkelig til, at Dødsstraf kunde idømmes — og faktisk blev idømt.

Ifølge Straffelovens § 10 fuldbyrdes Dødsstraffen offentligt med Økse, hvorefter den henrettedes Lig begraves i Stilhed.

2. Straffeloven af 1866 blev vedtaget paa Grundlag af et Udkast med tilhørende Motiver, udarbejdet af en i 1859 nedsat kgl. Kommission. I dette Udkast indeholdtes Forskrifter om Dødsstraf omtrent svarende til Loven af 1866, d. v. s., at Dødsstraf var foreslaaet som eneste (obligatoriske) Straf for enkelte særlig graverende Forbrydelser. Af Motiverne til Forslaget fremgik, at der vel i Kommissionen havde været noget delte Meninger om, hvorvidt Dødsstraf i og for sig kan forsvares fra Retfærdighedens Standpunkt, idet et Mindretal havde den Opfattelse, at dette Spørgsmaal maatte besvares benægtende, for saa vidt det, der er Øjemedet med al Straf — nemlig at haandhæve Lovens Autoritet lige overfor Forbryderen og at virke hen til hans Forbedring — ikke kan opnaas ved Forbryderens Tilintetgørelse. Flertallet i Kommissionen holdt imidlertid paa, at Staten ifølge sin absolutte og ideelle Berettigelse ogsaa fra et teoretisk Synspunkt maa være beføjet til at tilintetgøre det enkelte Individ, der paa en saadan Maade sætter sig i Strid med de første og væsentligste Betingelser for Samfundsordenen, at han selv stiller sig udenfor den og forbryder sin Ret til at leve i den. Imidlertid erklærede hele Kommissionen sig enig i, at det i alt Fald maatte anses for praktisk ugørligt ganske at opgive Dødsstraffens Anvendelse; og navnlig fra det Mindretals Side, som betvivlede Dødsstraffens Retfærdighed fra et højere ideelt Standpunkt, erkendte man, at man paa Grund af den Raahed, der endnu trods den fremskredne Udvikling stundom viser sig at være til Stede i Samfundet, vilde udsætte Mennesker Liv og Statens Sikkerhed for alt for stor Fare, hvis man helt vilde

afskaffe Dødsstraffen. Paa den anden Side var alle Kommissionens Medlemmer ligeledes enige i, at Dødsstraffen kun kan anses for berettiget som et yderste Nødmiddel, og at dens Anvendelse derfor indskrænkes saavidt som muligt.

Under Kommissionsudkastets Behandling i Rigsdagen var Spørgsmaalet om Dødsstraffen og dens Berettigelse — saavel fra et almindeligt ideelt som fra et religiøst Standpunkt — Genstand for en indgaaende Drøftelse. Denne Drøftelse begyndte i Landstinget, hvor Dødsstraffen ved Afstemning forsvandt som obligatorisk, idet der overalt, hvor Dødsstraf foreskreves, som alternativ Straf indsattes Tugthusarbejde paa Livstid. Saavel i Landstinget som i Folketinget rejstes der fra betydelige Personers Side stærke Røster for, at Tiden og Udviklingen nu var moden til helt at afskaffe Dødsstraffen. Et i saa Henseende i Folketinget fremsat Forslag forkastedes imidlertid med 59 Stemmer mod 23. Endelig forkastedes i Folketinget ogsaa Landstingets Forslag om, at Dødsstraffen i intet Tilfælde skulde være obligatorisk, og Landstinget bøjede sig paa dette Punkt for Folketinget, hvorefter Loven af 1866 fik den Affattelse, som ovenfor er nævnt.

II. Straffelovsreformen.

1. Ved den Reformering af Straffelovgivningen, der paabegyndtes kort efter Aarhundredeskiftet, og som bl. a. gav sig Udtryk i Nedsættelsen af den første Straffelovskommission af 1905 under Ledelse af Geheimeraad, Professor, *Dr. juris Carl Goos,* maatte Spørgsmaalet om Dødsstraffens Skæbne naturligvis trænge sig paa. I Kommissionens Betænkning (1912) foresloges Dødsstraffen bevaret i visse Tilfælde; dog aldrig som obligatorisk. I Forslagets Motiver udtales, at Kommissionen har ment at burde bibeholde Dødsstraffen, idet der ikke efter dens Skøn foreligger afgørende Grunde til at gaa bort fra den gældende Ret paa dette Punkt. Det udtales udtrykkeligt, at Kommissionen ikke finder Grund til at optage en alminde-

lig Drøftelse af, hvad der er fremført og kan fremføres for eller imod Dødsstraffens Bevarelse, idet dette Spørgsmaal i Tidens Løb efter Kommissionens Opfattelse har været gjort til Genstand for en saa alsidig og indgaaende Undersøgelse, at en fortsat Fremførelse af Grunde pro et contra næppe kan formodes at ville gøre nogen Forandring i Rækkerne af Dødsstraffens Forsvarere og Modstandere.

De Tilfælde, hvor Udkastet aabner Adgang til Anvendelse af Dødsstraf, falder i 2 Grupper 1) de groveste Statsforbrydelser og 2) Manddrab. Dødsstraffen er som nævnt aldrig foreskrevet som obligatorisk Straf, men stilles kun til Raadighed ved enkelte Forbrydelser, der hører til groveste, eller maa regnes hertil, naar de foretages under særdeles skærpende Omstændigheder:

»Dette gælder først og fremmest i de Tilfælde, hvor Forbrydelsen objektivt viser sig som et Led i en Krig mod Samfundet, og hvor Dødsstraffens Anvendelse i det givne Tilfælde er Samfundets Forsvar mod en staaende Kamp mod Samfundet, af hvilken den enkelte Handling, som nu straffes, kun er et enkelt Udslag, der kan ventes efterfulgt af andre, med andre Ord: et Forsvar mod anarkistiske Misgerninger, hvad enten de skyldes organiserede Bander eller uorganiserede Bevægelser, som have bredt sig i vide Lag af Befolkningen og givet sig Udslag i Dynamit- eller Bombeattentater eller lign. Overfor disse Forbrydelsesformer vil det aldrig lykkes nogen Teori at faa Dødsstraffen udelukket. Det drejer sig her om Samfundets Sikkerhed og Eksistens. Findes Adgang til Dødsstraf ikke hjemlet i den almindelige Straffelov, vil man ty til Standret og Krigsstraffelovens Anvendelse, til Belejringstilstand og lignende ekstraordinære Forholdsregler for under disse Forhold at gøre Brug af Dødsstraffen.

Til denne særlige Kategori af Forbrydelser har Kommissionen dog ikke ment at kunne indskrænke Adgangen til Anvendelse af Dødsstraf, »idet det maa erkendes, at visse Forbrydelser ogsaa under andre Omstændigheder kunne være af en ualmindelig grov Karakter«. Med Hensyn til Manddrab opgiver Kommissionen den gældende Rets Fremhævelse af det overlagte Manddrab (Mord), idet Overlæg vel i mange Tilfælde med Rette vil kunne betegnes som en særdeles

skærpende Omstændighed, men ikke altid, f. Eks. ikke hvor det overlagte Drab har sin Rod i Jalousi, Næringssorg, religiøse Skrupler, Medlidenhed o. s. v. I Stedet for dette Hensyn har Kommissionen da sat det almindelige »under særdeles skærpende Omstændigheder«. Kommissionen mener, at Loven ikke kan eller bør give nærmere Bestemmelse af, hvad der er særdeles skærpende Omstændigheder, idet dette maa overlades til Domstolenes Vurdering i det enkelte Tilfælde. Men Kommissionen gaar ud fra, at Dødsstraffen kun vil blive anvendt, hvor man staar overfor »en i høj Grad oprørende Misgerning«.

Selv om dette første Kommissionsudkast bevarer Dødsstraffen, vil man saaledes allerede her se et stærkt Ønske om at forbeholde Dødsstraffens Anvendelse for de ekstraordinært alvorlige Forbrydelser.

2. Det af Kommissionen af 1905 udarbejdede Udkast blev efter Regeringens Anmodning gennemgaaet af nu afdøde Professor, *Dr. juris Carl Torp*, der som bekendt udarbejdede et helt nyt Udkast til Revision af Straffeloven (1917). Professor Torp foreslog i dette Udkast Dødsstraffens fuldstændige Afskaffelse, idet han i Forslagets Motiver gjorde udførlig Rede for sit Standpunkt. Professor Torps Bemærkninger er af særlig Interesse, baade fordi de i summarisk Form indeholder en Gengivelse af de vægtigste Grunde, der har været anført for og imod Dødsstraffens Bevarelse, dels fordi Professor Torps Forslag har været grundlæggende for de senere Udkast og Lovforslags Stilling til Spørgsmaalet om Dødsstraffen. Jeg skal derfor anføre følgende Uddrag af disse Bemærkninger:

»Til Støtte for Dødsstraffens Bibeholdelse anføres navnlig[1]), at den er nødvendig til Opretholdelse af Retssikkerheden, fordi dens generalpræventive — afskrækkende — Virkning er særlig stærk,

[1]) Fra de i ældre Tid gængse Forsøg paa at begrunde Dødsstraffens Nødvendighed ud fra Religionens Bud eller Retfærdighedsideens kategoriske Imperativ, mener Professor Torp, at man i Nutiden ganske kan bortse.

overfor en Række Forbrydernaturer det eneste, der kan holde dem i Tømme, og fordi den overfor visse særlig farlige Individer er det eneste ufejlbarlige Middel til Uskadeliggørelse. Hvad det sidste angaar maa nu straks bemærkes, at der udenfor den meget snevert begrænsede Kreds af Forbrydere, overfor hvilke der i Nutiden praktisk set kan blive Tale om at anvende Dødsstraf, findes et stort Antal Personer, hvis Almenfarlighed — specielt overfor andres Liv er fuldt saa stor og ofte større: farlige Sindssyge og Aandssvage eller Personer, som uden at have begaaet Kapitalforbrydelser, paa Grund af deres forbryderske Fortid i Forbindelse med udprægede psykiske Defekter maa anses for langt farligere end Flertallet af Morderne. Naar Samfundet tager og kan tage Risikoen ved deres Forvaring, ofte under langt mindre betryggende Forhold, end en moderne Straffeanstalt byder, kan Hensynet til den Fare, der hidrører fra de uendelig faa Personer, paa hvilke Dødsstraf faktisk i nyere Tid er anvendt, ikke have nogensomhelst Vægt. Der kan næppe heller rejses grundet Tvivl om, at det med Nutidens højt udviklede Fængselsteknik er muligt at reducere Faren saavel for Undvigelser som for Angreb paa Opsynspersonalet til et Minimum.

Hvad dernæst Dødsstraffens generalpræventive Virkning angaar, vil selvfølgelig ingen bestride, at Trusel om Dødsstraf er egnet til at virke generalpræventivt. Spørgsmaalet er kun, om denne Virkning er kendeligt større end f. Eks. Virkningen af Truslen om livsvarigt Strafarbejde. Dette bestrides paa Grundlag af indgaaende psykologiske Undersøgelser af mange, og netop særlig med Hensyn til de i Motiverne specielt fremhævede anarkistiske Forbrydere. Men teoretisk kan der naturligvis altid tvistes derom. Det skal blot her fremhæves, at alene den Omstændighed, at Dødsstraf i de Lande, der endnu kender den, kun fuldbyrdes i et i Forhold til det samlede Antal Kapitalforbrydelser yderlig ringe Antal Tilfælde — i Virkeligheden kun rent undtagelsesvis — nødvendigvis i overordentlig Grad maa forringe den særlige generalpræventive Virkning, som den muligvis ellers kunde have.

Hvad der imidlertid langt mere end alle teoretiske Betragtninger maa rokke Troen paa Dødsstraffens Nødvendighed eller blot Nyttighed til Opretholdelse af Retssikkerheden, er de Erfaringer, der foreligger fra de Lande, der har afskaffet den. Dødsstraffen er legalt afskaffet i Rumænien (1865), Portugal (1867), Holland (1870), Italien (1890), Norge (1905), endvidere i 15 schweiziske Kantoner, samt i forskellige nordamerikanske, mellem- og sydamerikanske Stater. Faktisk er den afskaffet i Belgien (siden 1863) og i Finland

(fra 1826)[1]). I intet af disse Lande har Dødsstraffens Afskaffelse foraarsaget nogen Stigning af de grove Forbrydelser, særlig Mord; tværtimod viser der sig overalt en i Forhold til Befolkningstilvæksten endogsaa meget betydelig Nedgang i Antallet af disse Forbrydelser. Og heller ikke udviser de Lande, hvor Dødsstraf endnu anvendes, gennemgaaende gunstigere Kriminalitet end de, i hvilke den er afskaffet. Hertil kan endnu føjes en historisk lagttagelse. I mange Aarhundreder anvendtes Dødsstraf i et Omfang, som man nu vanskeligt gør sig noget Begreb om[2]). I alle Lande fandt aarlig talrige Henrettelser Sted, i de større Lande i Hundred- og Tusindvis, for alle Slags Forbrydelser lige ned til Tyveri o. l. Efterhaanden indskrænkedes denne Strafs Anvendelsesomraade til ganske faa Forbrydelser, ofte mod energisk Protest fra de »Sagkyndige«, der paaberaabte sig Faren for Retssikkerheden. Intetsteds har dette medført en Tilvækst i Tallet af de paagældende Forbrydelser; tværtimod er Retssikkerheden paa disse Omraader langt større nu end i hine Tider, og intet Menneske tænker paa en Genindførsel af Dødsstraf for de Forbrydelser, hvor den nu er afskaffet.

Om nogen N ø d v e n d i g h e d for Dødsstraffens Bibeholdelse af Retssikkerheden kan der herefter ikke være Tale. Heller ikke tør man lægge afgørende Vægt paa den i Motiverne fremsatte Paa-

---

[1]) Ifølge *„Report from the Select Committee on Capital Punishment"* (London 1930) er Dødsstraffen nu retligt eller faktisk afskaffet i følgende Lande: Belgien, Danmark, Estland, Finland, Holland, Italien, Letland, Norge, Portugal, Rumænien, Sverige, Schweitz (15 Kantoner), Tyskland og Østrig. Opretholdt er Dødsstraffen i: Albanien, Bulgarien, Czechoslovakiet, Frankrig, Grækenland, Lithauen, Polen, Spanien, Schweitz (10 Kantoner), Tyrkiet (europæisk), Ungarn og Yugoslavien. — Disse Oplysninger i den engelske Rapport er for Italiens og Tysklands Vedkommende ikke korrekte, idet Dødsstraf anvendes i begge disse Lande.

Iøvrigt henvises angaaende Stillingen til Dødsstraffen og Erfaringerne med Hensyn til dens Anvendelse eller Ikke-Anvendelse i en Række europæiske Stater (Sachsen, Holland, Østrig, Schweitz, Spanien samt Hamburg og Baden) til 2 Artikler af *Retspræsident O. Haack* i nærværende Tidsskrifts 18. Aargang (1930) Side 76—81 og 158—161.

[2]) Saaledes oplyses det i »Capital Punishment in the Twentieth Century« by *E. Roy Calvert* (London 1927), at man anslaar Antallet af Eksekutioner i Henrik VIII.s Regeringstid til 72,000 (»mostly for quite trivial offences«).

stand, at Bibeholdelse af Dødsstraffen er i Overensstemmelse med den almindelige Retsbevidsthed i Folket. Hvad denne gaar ud paa turde være ret tvivlsomt; sandsynligst er det vel, at den veksler, idet — ofte med ret korte Mellemrum — forskellige Strømninger gør sig gældende. Rimeligere synes det da at lægge Vægt paa den haandgribelige Kendsgerning, at der hos dem, der har Afgørelsen, allerede i en Aarrække er sporet en afgjort Utilbøjelighed til at bringe den i Anvendelse. Siden 1892 er ingen Dødsstraf fuldbyrdet her i Landet, skønt der ikke har manglet Tilfælde af Mord under meget graverende Omstændigheder. Skulde denne Praksis blive opretholdt, hvad Sandsynligheden taler for, turde allerede dette være en Grund til at afskaffe Dødsstraffen legalt. En Straf, der kun eksisterer paa Papiret, højner ikke Respekten for Loven. Ud fra dette Synspunkt tør det maaske siges at være en tvivlsom Fordel, at K. U.[1]) aldrig foreskriver Dødsstraf som obligatorisk. Det er næppe meget for dristigt at gaa ud fra, at denne Straf under en saadan Ordning aldrig vil blive idømt — endsige fuldbyrdet. Den vil da hurtigt i den almindelige Opfattelse komme til at staa som en blot tom Trusel.

Men kan Dødsstraffens Bibeholdelse ikke anses som en Nødvendighed, taler omvendt afgørende Grunde mod at bevare den. Den vigtigste af disse er dens Irreparabilitet. Overfor en fuldbyrdet Dødsstraf findes intet Remedium, selv om det nok saa sikkert godtgøres, at Dommen skyldes en Fejl eller Vildfarelse. Og, selv om man vil gøre gældende, at Justitsvildfarelser netop paa dette Omraade paa Grund af de vidtgaaende Kauteler, der her er trufne, vil være yderst sjældne — udelukkede er de dog her saa lidt som paa noget andet Omraade. Ganske særlig er, som ogsaa Erfaringer fra Udlandet viser, den Mulighed ret nærliggende, at en Person dømmes til Døden og henrettes, om hvem det senere — f. Eks. ved Obduktion konstateres, at han har lidt af en allerede i Gerningsøjeblikket ret fremskreden Sindssygdom, der maatte udelukke al Tilregnelighed, men som ikke er bleven erkendt som saadan. Allerede dette maa være Grund nok til ikke at optage denne Straf i den ny Straffelov, naar dens Bibeholdelse ikke kan anses nødvendig af Hensyn til Retssikkerheden. Det er da overflødigt at komme ind paa saadanne Betragtninger som, at Dødsstraffens Afskaffelse er Udtryk for en Højnelse af Samfundets Moralopfattelse, at Straffens Fuldbyrdelse vil krænke etiske Følelser hos store Kredse af Befolkningen o. l. Hvilken Betydning man bør tillægge saadanne Betragtninger, derom vil Meningerne maaske endnu være delte. Derimod viser Dødsstraffens Historie og ikke mindst dens seneste Fase — dens Indskrænkning til ganske

[1]) d. v. s. Kommissionsudkastet af 1912.

enkelte Tilfælde, hvor dens Anvendelse endda kun skal være fakultativ —, at det er en Strafart, der har overlevet sig selv, og som er ved at uddø. Der vindes da sikkert intet ved at forlænge denne Dødskamp«.

3. Den anden og sidste Straffelovskommission, der nedsattes i 1917 for i Overensstemmelse med Professor Torps eget Ønske at afgive Betænkning over det af ham udarbejdede Forslag, naaede med Hensyn til Dødsstraffen til samme Resultat som Professor Torp, idet Dødsstraffen enstemmigt foresloges afskaffet. Et enkelt Medlem af Kommissionen var dog nærmest stemt for at bevare Dødsstraffen, men paagældende stillede ikke noget særligt Forslag i saa Henseende. Den anden Kommissions Betænkning (afgivet 1923) efterfulgtes som bekendt af ikke mindre end 3 Regeringsforslag, nemlig Justitsminister *Steinckes* af 1924, Justitsminister *Rytters* af 1928 og Justitsminister *Zahles* af 1929. Uagtet disse Justitsministre tilhørte 3 forskellige politiske Partier — Socialdemokratiet, det moderate Venstre og det radikale Venstre — har alle Forslagene dog samstemmet i at afskaffe Dødsstraffen.

4. Ved Behandlingen i Rigsdagen af Regeringsforslaget af 1929 fandt der en indgaaende og til Tider ret bevæget Drøftelse Sted for og imod Dødsstraffen.

Ordførerne for de Udvalg, som nedsattes henholdsvis i Folketinget og i Landstinget til Behandling af Straffelovsforslaget, tilhørte begge det konservative Parti, og de udtalte sig begge imod Dødsstraffens Bevarelse.

Folketingsudvalgets Ordfører fremhævede som Begrundelse for sit Standpunkt følgende:

»Naar jeg ikke gør mig til Talsmand for Dødsstraffens Bevarelse, er det, fordi den efter min Mening faktisk er afskaffet herhjemme, og fordi den generalpræventive Virkning, man tillægger den, er afhængig af en bestemt Ting, nemlig af, at Straffen eksekveres, og det er paa dette Punkt, det har vist sig, at det intet betyder, at den staar i Straffeloven, idet den jo ikke i en Menneskealder (siden 1892) er eksekveret herhjemme.«

I en af Folketingsudvalget den 2. December 1929 afgiven Betænkning udtalte et Mindretal (2 af 15 Udvalgsmedlemmer) sig for Dødsstraffens Bevarelse og anførte i saa Henseende følgende:

»Mindretallet mener, at Adgangen til at anvende Dødsstraf bør holdes aaben for saadanne Tilfælde, hvor der foreligger særlig oprørende, overlagte Drab, idet det virker krænkende for den almindelige Retsbevidsthed, at Samfundet skal finde sig i nok saa bestialske Handlinger fra enkelte Individers Side, uden at disse skal have Risikoen for selv at kunne miste Livet. — Det er derhos Mindretallets Overbevisning, at Dødsstraffens Tilstedeværelse i Straffeloven i visse Tilfælde har Mulighed for at kunne virke afskrækkende. Det modsatte kan i hvert Fald ikke bevises. Dertil kommer, at Samfundet ved Dødsstraffens Udslettelse i Straffeloven afskærer sig fra at bringe saadan Straf i Anvendelse i Tilfælde af Mordepidemier, Massemord eller lignende Tilfælde, hvor Anvendelsen af denne Straf maaske endogsaa af dem, der ellers er Modstandere af Dødsstraffen, vilde blive betragtet som nødvendig. At henvise til, at Dødsstraffen, hvis saadanne Tilfælde skulde komme til at foreligge, da hurtigt vil kunne indføres paany ved en særlig Lov, er ikke af megen Værdi, thi een Gang afskaffet vil Dødsstraffen overhovedet kun vanskeligt kunne legaliseres paany, og ganske særligt i hvert Fald ikke i Løbet af kort Tid.

At den Mordstatistik, som forefindes fra Lande, hvor Dødsstraffen er afskaffet, skulde kunne bevise, at Dødsstraffens Afskaffelse ikke har forøget Mordkriminaliteten i disse Lande, maa Mindretallet bestride. Dette fremgaar bedst deraf, at den foreliggende Statistik for nogle Landes Vedkommende bruges af Tilhængerne af Dødsstraf som Bevis for, at det har været forkert at afskaffe den, af Modstandere som Bevis for, at det har været rigtigt. Dette viser, at det er uhyre vanskeligt at bygge paa Statistik i dette Forhold. Kriminalstatistikkens Tal viser nemlig, saaledes som den tyske retslærde Professor Exner har udtalt det, Kriminaliteten som den er, men viser ingenlunde, hvorledes den vilde have været, hvis Staten havde ført en anden Straffepolitik. Det er derfor faktisk umuligt at afgøre, om Mordkriminaliteten i et Land vilde have været mindre, hvis Dødsstraffen ikke var afskaffet i dette Land.

Afgørelsen af Spørgsmaalet om Dødsstraffens Afskaffelse eller Bevaring kan derfor ikke træffes ud fra Erfaringer indhentede fra det ene eller det andet Land. Afgørelsen maa derimod træffes dels paa Grundlag af, om man tror eller ikke tror paa dens generalpræventive Virkning, dels ud fra Følelsen af, om det er rigtigt,

at Samfundet frasiger sig dette Straffemiddel og afskærer sig fra i visse alvorlige Tilfælde at kunne værge Samfundets Borgere ved Anvendelsen af denne Straf, dels ud fra den Betragtning, om det ikke er naturligt, at Straffeloven indeholder som den store Advarsel dette Bud, at den, der tager andres Liv, maa regne med Risikoen for selv at miste Livet, eller om det er naturligere, at Samfundet ved Dødsstraffens Afskaffelse paa Forhaand garanterer den, der tager andres Liv, at hans eget Liv ikke vil blive taget.

Idet Mindretallet tror, at Dødsstraffens Bevarelse kan have saadan generalpræventiv Virkning, og idet Mindretallet finder det forkert, at Samfundet frasiger sig Retten til at anvende dette Straffemiddel, og finder det rigtigt og ønskeligt, at Straffeloven indeholder denne alvorlige Advarsel, og idet Mindretallet endelig maa hævde, at der intet vindes ved denne Strafs Udslettelse af Straffeloven, og at der ingen Skade voldes ved dens Bibeholdelse, anbefaler Mindretallet den foreslaaede Ændring til Vedtagelse.«

Ved Afstemningen i Folketinget over det af det nævnte Mindretal stillede Forslag om Dødsstraffens Bevarelse stemte 45 Medlemmer for Dødsstraffens Bevarelse, medens 90 Medlemmer stemte imod Dødsstraffens Bevarelse; 3 Medlemmer svarede »stemmer ikke«, og 11 Medlemmer var fraværende.

Straffelovsforslaget overgik derefter til Behandling i Landstinget, hvor Lovforslaget efter 1. Behandling paa sædvanlig Maade henvistes til et Udvalg paa 15 Medlemmer. 4 Medlemmer af dette Udvalg stillede paany Forslag om Dødsstraffens Bevarelse, men ved Afstemningen i Landstinget faldt dette Forslag, idet kun 26 Medlemmer stemte derfor, medens 42 Medlemmer stemte imod. Dødsstraffens endelige Skæbne var dermed beseglet.

Landstingsudvalgets Ordfører udtalte i sin Motivering mod Dødsstraffens Bevarelse bl. a. følgende:

»Spørger man mig, hvad der da er det karakteristiske for Nutidens Strafferetsopfattelse, vil jeg svare, at det er dens overvejende realistiske Tendens. I gamle Dage var man tilbøjelig til at opstille visse almindelige filosofiske Strafferetsteorier og saa udlede Resultaterne med disse Teorier som Udgangspunkt. Dette er nu forladt. Nu er man klar over, at Livets Mangfoldighed aldrig kan rummes indenfor en saadan Teori. Man maa se praktisk paa Sa-

gen. Spørgsmaalet maa være, om visse Retsmidler er velegnede til at forhindre Forbrydelser, og om ikke disse Retsmidler medfører ulykkelige Virkninger, som er større end de Goder, der skulde opnaas ved at anvende de paagældende Straffe.

Det Synspunkt, jeg her har fremhævet, vil særlig være afgørende for Besvarelsen af det Spørgsmaal, som i de sidste Dage har været saa meget omdebatteret, nemlig Spørgsmaalet om Dødsstraffen. I gamle Dage, i Strafferetsteoriernes Tid, var man naturligvis ogsaa tilbøjelig til at afgøre Spørgsmaalet, om man burde have Dødsstraf eller ikke, ud fra en saadan almindelig Teori, og efter Omstændighederne kunde Teorien være saaledes, at Svaret gav sig af sig selv. Hvis man saa Straffen som den retfærdige Gengældelse, kunde det i alt Fald efter visse Formuleringer blive saaledes, at den naturlige Konsekvens af Teorien blev, at der skulde bødes Liv for Liv. Hvis man paa den anden Side saa Straffen som et Forsøg paa at forbedre Forbryderen, maatte Dødsstraffen lige saa sikkert være udelukket, thi man kan jo dog umuligt forbedre en Mand ved at hugge Hovedet af ham. Sligt er man nu kommet bort fra. End mindre kan man lægge Vægt paa de følelsesbestemte Indlæg i Almindelighed imod Dødsstraffen, som i Tidens Løb er fremkommet fra berømte Digtere. Jeg minder om saadan noget som Turgenjevs Skildring af en da meget bekendt Morders Henrettelse. Om Victor Hugos lille Bog »Le dernier jour d'un comdamné« og om Dickens Skildring i »Oliver Twist« af Jøden Fagins sidste Nat. Sligt kan være skønt og herligt at læse, men man bør ikke lade de Betragtninger, som der kommer frem, influere paa Afgørelsen af det Spørgsmaal, der her foreligger, thi dette Spørgsmaal er rent praktisk. Og da det er et praktisk Spørgsmaal, kan det tænkes besvaret meget forskelligt efter Tidens og Forholdenes Art, men jeg er for mit Vedkommende ikke i Tvivl om, at saaledes som Forholdene er her i Landet i vor Tid, maa Afgørelsen falde mod Dødsstraffen.

Den ærede Ordfører for Venstre[1]) udviklede og belagde med Tal, at det ikke kan paavises, at Dødsstraffen er nødvendig i den Forstand, at Antallet af meget grove Forbrydelser skulde synke, naar man havde Dødsstraffen, og stige, hvis Dødsstraffen blev afskaffet. Det kan ikke paa nogen Maade godtgøres, at noget saadant er Tilfældet. Paa den anden Side er der heller ikke Tvivl om, at Nutidens Fængselsteknik er i Stand til at møde de grove Forbrydelser paa anden Maade end gennem Dødsstraf. I Middelalderen, da man slet ikke havde Fængsler eller noget af den Art,

[1]) Den tidligere Justitsminister Rytter.

var det nødvendigt, om man overhovedet vilde uskadeliggøre en Forbryder, at tage Livet af ham, men saaledes som Forholdet nu er, er denne Nødvendighed ikke længere til Stede. Man har saa fuldkomne Straffeanstalter, at man baade kan forvare Forbryderne og tillige, hvad der ingenlunde er uden Betydning, sikre Fængselsopsynets, de paagældende Embedsmænds og Funktionærers Liv og Helbred mod Angreb fra Forbrydernes Side.

Men dernæst kan det ikke nægtes, at naar Dødsstraffen bringes til Udførelse — og jeg er ganske enig i, at hvis man har den, maa den ogsaa efter Omstændighederne bringes til Udførelse — vil det medføre meget uheldige Virkninger, idet alle Erfaringer viser, at naar saadan en rigtig grov Forbryder skal henrettes, opstaar der en rent ud hysterisk Stemning i Samfundet. Efterhaanden faar man Medlidenhed med Forbryderen. Man udfinder alt, hvad der dog kunde tale til hans Fordel, alt, hvad der i hans tidligere Liv kunde have ledet ham ind paa denne ulykkelige Bane. Man er tilbøjelig til at søge Skylden andetsteds end hos ham selv. Der fremkommer Ansøgninger om Benaadning, som faar mangfoldige Underskrifter. Den paagældende Forbryder faar ogsaa i stort Omfang Besøg i Fængselet af velmenende Personer. Kort sagt, Forholdet udvikler sig saaledes, at man snarere skulde tro, at det var en Helt eller en Martyr, som skulde undergaa denne haarde Skæbne, end en Forbryder.

Endelig er der til sidst, dog ikke mindst det Hensyn, som den højtærede Justitsminister (Zahle) i Folketinget med stor Styrke har fremhævet, Hensynet til Dødsstraffens Uoprettelighed. Man kan naturligvis om alle Straffe, naar man undtager Bødestraffen, sige, at de i en vis Forstand er uoprettelige. Har man haft en Mand siddende i en Straffeanstalt i 3—4 Aar af hans Liv, kan man ikke give ham disse 3—4 Aar tilbage, men der kan hjælpes paa det paa anden Maade. Naar derimod en Mand er henrettet, kan man ikke hjælpe paa det. Nu har jeg hørt sige, at det behøver man ikke at tage Hensyn til, thi Dødsstraffen vil aldrig blive fuldbyrdet, naar man ikke har fuldstændig sikker Grund under Fødderne, naar ikke enten den paagældende har tilstaaet sin Forbrydelse, eller Beviserne er aldeles afgørende. Ja, denne Betragtning overser den Kendsgerning, som dog ellers staar fast, at Menneskene ikke er ufejlbare; det kan for os alle ske i mange af Livets Forhold, at vi gaar ud fra noget som sikkert og vist, hvor det alligevel viser sig, at det ikke var rigtigt, og saadan kan det ogsaa gaa ved Idømmelse af Dødsstraf. Hvor udmærket man end søger at organisere Domstolene, hvor mange Forsigtighedsregler, man tager, vil det altid kunne ske, at en Mand bliver

dømt, og det saa bagefter viser sig, at han er uskyldig. Og hvis saa Forholdet er det, at en uskyldig Mand er blevet henrettet, er det efter min Mening en af de allerstørste Ulykker, der kan overgaa Samfundet. Det er en Ulykke ikke blot for den, der er blevet henrettet og hans nærmeste Familie, men det er en Ulykke for det hele Samfund, idet der ikke kan være Tvivl om, at den hele Retsbevidsthed i højeste Grad vil rokkes, naar noget saadant kan ske. Jeg tror altsaa, at det er med fuldkommen Ret, at Dødsstraffen er udgaaet af Forslaget, men jeg erkender, at der kunde tænkes særlige Forhold, hvor det kunde være nødvendigt at have Dødsstraffen. I Tilfælde af Krig eller Oprør kan Forholdene forme sig saaledes, at det bliver nødvendigt at kunne stille Spioner og Overløbere op mod en Mur og skyde dem efter Standrets Dom. Altsaa maa man paa den ene Side have en Standret og paa den anden Side Dødsstraffen, men dette er ganske særlige Forhold, som falder udenfor den Lov, vi i Dag behandler.«

Under Sagens Behandling i Rigsdagen blev der dannet en »Landssammenslutning for Dødsstraffens Bevarelse i Danmark«, hvilken Sammenslutning rettede en Henvendelse til Landstingsudvalget. Af denne Henvendelse skal anføres følgende:

»Vor Begrundelse for Kravet om Dødsstraffens Bevarelse er:

1. Vor Overbevisning om Straffens præventive Betydning.

2. Den Opfattelse, at Samfundet ikke skal bevare Individer, som paa Grund af deres raa Mordforbrydelser skal indespærres i Tugthuset paa Livstid.

For Straffanger, hvis Natur gør Indespærringen til en Lidelse, er den livsvarige Tugthusstraf en saa umenneskelig Straf, at en Dødsdom med den kortvarige, haarde Lidelse indtil Eksekutionen er mere human. Rapporter fra Tugthuset vil vise, at mange Livsfanger enten bliver sindssyge, begaar Selvmord eller dræbes langsomt af Tuberkulose eller andre snigende Sygdomme.

For Fanger, der kan indordne sig under Fængselslivets Forhold, kan Indespærringen omvendt blive en til Dels sorglos Tilværelse. Som Justitsminister Zahle i et Interview i »Politiken« af 24. September 1929 har udtalt: »Den Straf, Forbryderen faar, er i Almindelighed kun for en Ubetydelighed at regne i Forhold til de Lidelser, som rammer Forbryderens hæderlige Slægtninge, der skal færdes ude mellem Folk og lider Skammen. Forbryderen berøves vel sin Frihed, men han kommer ikke i Berøring med

andre end Medfanger og Fængselsbetjente, og han kan føre en fredelig og i visse Henseender ganske sorgløs Tilværelse.«

Begge disse Resultater er saa langt fra Formaalet med en haard Straffedom, at en effektiv Dødsstraf i langt højere Grad maa antages at stemme overens med Folkets Retsbevidsthed.

Vi maa derfor indtrængende henstille til det høje Landsting, at Dødsstraffen ikke fjernes af Straffeloven, uden at det danske Folk har haft Lejlighed til at tilkendegive sin Vilje om dette Spørgsmaal, og vi anmoder derfor om, at der enten gives os Tid til at dokumentere overfor Rigsdagen, i hvilken Udstrækning vor Organisation opnaar Tilslutning fra Landets Befolkning, eller at der ved Rigsdagens Foranstaltning indhentes en Vælgertilkendegivelse om dette alvorlige Spørgsmaal.«

Ved den afsluttende Behandling af Straffelovsforslaget i Folketinget, hvor det vedtoges enstemmigt, idet Dødsstraffens Tilhængere ogsaa afgav deres Stemme for Straffelovsforslaget som Helhed, udtalte Ordføreren i Anledning af den anførte Henvendelse følgende:

»Jeg skal endnu nævne, at der for at skabe et Værn for Straffeanstalternes Personale af noget stærkere Beskaffenhed end det, der nu findes, er indsat forskellige Bestemmelser, §§ 47 og 48 og 83 i almindelig Del og § 123 i specielle Del. Jeg vil særlig henlede Opmærksomheden paa § 83, Nr. 5, om Livstidsfanger, der forser sig. Denne Bestemmelse sigter direkte til den Kritik, der kom fra Straffeanstalternes Personale for ikke saa lang Tid siden, gaaende ud paa, at en saadan Fange, som er dømt til livsvarigt Fængsel, naar Dødsstraffen ikke længere nævnes i Straffeloven, ganske risikoløst kunde begaa et hvilket som helst Overfald paa Personalet. Dette er altsaa søgt modvirket ved den Bestemmelse, som jeg nys nævnte[1]).

I Tilknytning hertil ønsker jeg at gøre den eneste polemiske Bemærkning, jeg ved denne Lejlighed har at gøre, rettet til den Forening, som er dannet for Bevarelse af Dødsstraffen. Jeg respekterer fuldt ud deres Anskuelse, som frygter Virkningerne af Dødsstraffens Afskaffelse, selv om det efter min Opfattelse kun er en Afskaffelse paa Papiret. Jeg nærer ingen Tvivl om, at Foreningens Ledelse mener at kæmpe for en god Sag og gør det ud fra rene Motiver. Men det er saa blot beklageligt, at de Midler, den har taget i sin Tjeneste — jeg tænker her særlig paa en Plakat, der findes opslaaet paa mangfoldige Steder — ingenlunde kan gives samme Betegnelse, som Motiverne nylig fik.

Den Henvendelse, som man har foretaget til Landstingsudvalget,

[1]) Jfr. nedenfor Side 39.

og som findes som Bilag til dette Udvalgs Betænkning, er derimod i formel Henseende ganske uangribelig. Jeg tror dog ikke, at der er nogen, der kunde tænke sig at udskyde Straffelovens Vedtagelse, for at afvente Resultatet af en Agitation, hvis Midler er saa vildledende, som Tilfældet er, og som sætter ind, efter at det i en Aarrække har staaet klart, at der i Rigsdagen var Flertal for en Afskaffelse af Dødsstraffen.«

III. Antallet af Dødsdomme og Eksekutioner. De dødsdømtes senere Skæbne.

1. Med Hensyn til Antallet af Dødsdomme og Eksekutioner bemærkes: Medens der i Tidsrummet fra 1841 til 30. Juni 1866 (d. v. s. ca. 25 Aar) afsagdes 389 Dødsdomme, hvoraf eksekveredes 38 eller 9,77 %, afsagdes der i Tidsrummet fra 1. Juli 1866 (d. v. s. den Dag, da Straffeloven af 1866 traadte i Kraft) indtil Dato ialt 73 Dødsdomme, hvoraf kun 4 eksekveredes, saaledes som det nærmere vil fremgaa af følgende Oversigt:

	Mænd	Kvinder	Ialt	Dødsstraffe fuldbyrdede
1. Juli 1866—31. Dec. 1870	8	5	13	1
1871—75	3	4	7	»
1876—80	5	4	9	»
1881—85	6	7	13	2
1886—90	4	2	6	»
1891—95	2	3	5	1
1896—1900	2	3	5	»
1901—05	2	1	3	»
1906—10	3	1	4	»
1911—15	1	1	2	»
1916—20	2	»	2	»
1921—25	2	1	3	»
1926—30	1	»	1	»
1931—32	»	»	»	»
Ialt	41	32	73	4

Alle de paagældende Domme angaar Manddrab eller Forsøg derpaa, 5 af Dommene (vedrørende Mandspersoner) er afsagt i Henhold til den ovenfor omtalte Plakat af 31. August 1813 §§ 10 og 11 for Overfald paa Fængselspersonale; 3 af disse Domme — afsagt henholdsvis i 1885, 1886 og 1892 — vedrører samme Mandsperson, nemlig den i 1892 henrettede Fange.

Med Hensyn til de øvrige af Oversigten omfattede Personer er, saavidt det har kunnet oplyses, med en enkelt Undtagelse Straffelovens § 190, der omhandler den, der med Overlæg skiller et andet Menneske ved Livet, bragt til Anvendelse enten alene eller i Forbindelse med andre Paragrafer.

2. De dømtes senere Skæbne. Som anført er der under Straffeloven af 1866 afsagt ialt 73 Dødsdomme, hvoraf kun 4 er eksekverede. Naar undtages 1 Tilfælde, hvor en til Døden dømt Kvinde i Stedet blev hensat til »Forbedringshusarbejde paa Kongens Naade«, er i de øvrige 68 Tilfælde Dødsstraffen altid blevet omsat ved kgl. Benaadning til Tugthusarbejde paa Livstid. Med Hensyn til de benaadedes Skæbne efter Indsættelsen i Straffeanstalten henvises til nedenstaaende Oversigt, der er delt i 3 Afsnit, omfattende dels hele Perioden 1866—1932, dels særskilt Perioden 1866—92 og 1893—1932, idet der som tidligere fremhævet i hele sidste Periode overhovedet ikke har fundet nogen Henrettelse Sted.

(Se Oversigten næste Side).

Oversigten viser, at der i Perioden fra 1866—92, der omfatter $26^1/_2$ Aar, er afsagt 51 Dødsdomme, medens der i Perioden fra 1893—1932, der omfatter ca. 40 Aar, kun er afsagt 22 Dødsdomme. Særlig iøjnespringende er Nedgangen med Hensyn til Dødsdomme over Kvinder, idet der i den første Periode er afsagt 23 saadanne Dødsdomme og i den sidste Periode kun 9. Bemærkelsesværdigt er det ogsaa, at Statens Straffeanstalt for Kvinder overhovedet for Tiden ikke huser nogen Livstidsfange.

Af de ved Døden afgaaede 17 Livstidsfanger havde 7 Mænd og 2 Kvinder tilbragt 12—15 Aar i Straffe-

	Domte fra Livet	Benaadede med Straf-arbejde	Henrettede	Straffen senere efter-givet ved ny Benaadning	Døde i Straffeanstalt	Endnu hen-siddende i Straffeanstalt
1866—1892						
Mænd	28	24	4	13	9	»
Kvinder	23	23	»	20	3	»
Ialt	51	47	4	33	12	»
1893—1932						
Mænd	13[2])	13	»	4	4	5
Kvinder	9	9	»	8	1	»
Ialt	22	22	»	12	5	5
Hele Perioden 1866—1932						
Mænd	41[1—2])	37	4	17	13	5
Kvinder	32	32	»	28	4	»
Ialt	73[1—2])	69	4	45	17	5

[1]) Een og samme Mand er for Overfald paa Fængselspersonalet 3 Gange — i 1885, 1886 og 1892 — dømt fra Livet i Henhold til den før omtalte Plakat af 31. August 1813 § 10 og efter sidste Dom henrettet, hvorved fremkommer en tilsyneladende Uoverensstemmelse i Tallene.

[2]) I disse Tal er medregnet 3 Mandspersoner (Negre) dømte fra Livet i Henhold til den for de tidligere Dansk-Vestindiske Øer gældende ældre Straffelovgivning.

anstalten, medens de øvrige afgik ved Døden paa et tidligere Tidspunkt af Straffen.

Med Hensyn til Længden af den Tid, i hvilken de 45 (17 Mænd og 28 Kvinder) senere frigivne Livstidsfanger har tilbragt i Straffeanstalten bemærkes: 1 Mand hensad paa Grund af særlige Omstændigheder (Aandssløvhed og dermed følgende Uegnethed til at klare sig paa fri Fod) i over 50 Aar i Straffeanstalten, forinden han som benaadet overførtes til en Plejeanstalt. En anden (Modermorder) benaadedes først efter ca. 21 Aars Forløb. En blev benaadet allerede efter ca. 11 Aars Forløb,

2 efter ca. 13 Aars Forløb, medens Straffetiden for de resterende 12 laa mellem 14 og 19 Aar, der saaledes maa betegnes som den almindelige Straffetid for de heromhandlede Mænd.

Med Hensyn til de 28 frigivne Kvinder bemærkes: For 6's Vedkommende har Opholdet i Straffeanstalten ligget mellem 3 og 6 Aar, for 3's Vedkommende mellem 7 og 10, medens Tiden for de øvrige 19's Vedkommende har ligget mellem 10 og 16 Aar (8 mellem 10 og 12, 4 mellem 12 og 14, og 7 mellem 14 og 16). Som det vil ses, viser der sig en ikke ringe Forskel mellem Varigheden af Opholdet i Straffeanstalten for henholdsvis Mænd og Kvinder, men det maa heroverfor fremhæves, at et betydeligt Antal af de dødsdømte Kvinder havde gjort sig skyldig i Drab af Børn under Omstændigheder, der nærmede sig det saakaldte »Barnemord« (Drab af Børn, født udenfor Ægteskab under eller straks efter Fødslen), for hvilket Straffeloven af 1866 foreskrev en betydelig mildere Behandling end tidligere.

IV. Livstidsstraffens fremtidige Varighed.

Eventuel Løsladelse af Livstidsfanger vil fremtidig ligesom nu kun kunne ske ved Udøvelse af Kongens grundlovsmæssige Benaadningsret, idet det ved Straffeloven af 1930 indførte nye Institut *Løsladelse paa Prøve* ikke finder Anvendelse paa Livstidsfanger. Efter det af den første Straffelovskommission i 1912 udarbejdede Forslag var Forholdet et andet, idet der i det »Udkast til kgl. Anordning om Fuldbyrdelse af Frihedsstraffe m. m.« som ledsager Kommissionens Betænkning, findes en Bestemmelse om, at Fanger, der er dømte til Strafarbejde paa Livstid, kan løslades paa Prøve efter 15 Aars Forløb, naar de iøvrigt opfylder de sædvanlige Betingelser for saadan Løsladelse. Men det maa herved erindres, at livsvarig Frihedsstraf i denne Kommissionsbetænkning netop ikke var Lovens strængeste Straf, idet Dødsstraffen opretholdes. — Imidlertid

har Professor Torp, der i sit »Udkast til Lov om almindelige borgerlige Forbrydelser« (1917) opgiver Dødsstraffen, for Arbejdsfængsel paa Livstid en Regel om Løsladelse paa Prøve efter 15 Aars Forløb ganske svarende til Forslaget af 1912. I Forslaget fra den anden Straffelovskommission (1923) findes derimod — som det synes mig med Føje — ikke optaget nogen Bestemmelse om Løsladelse paa Prøve for Livstidsfanger, idet der i Motiverne findes følgende Bemærkninger om Spørgsmaalet:

»Efter Kommissionens Opfattelse, der stemmer med T. U. (ɔ: Professor Torps Udkast), er Løsladelse paa Prøve ikke at betragte som en Naadesakt, men som et vigtigt og regelmæssigt Led i Straffuldbyrdelsen. ..... Efter det Synspunkt, man som nævnt har lagt til Grund for Løsladelsen paa Prøve, har man ment, at dette Institut som saadant ikke kan finde Anvendelse overfor Fanger, der er dømt til Fængsel paa Livstid. Her vil eventuelt Benaadning — betinget eller ubetinget — være paa sin Plads. Det foreliggende Udkast finder derfor kun Anvendelse paa Fanger, der er idømt Straf af Fængsel i bestemt Tid.....«

Dette Kommissionens Synspunkt blev ogsaa lagt til Grund i den endelig vedtagne Straffelov. I denne findes derimod en Bestemmelse (§ 37, Stk. 2), der bemyndiger Fængselsnævnet til at overflytte Fængselsfanger med en Straffetid paa 8 Aar eller derover til Sikkerhedsforvaringsanstalt efter mindst 5 Aars Forløb, dog at saadan Overflytning for Livstidsfangers Vedkommende først kan finde Sted efter 16 Aars Forløb.

Den ved Straffeloven af 1930 oprettede nye Institution, *Fængselsnævnet,* der bl. a. træffer Afgørelse i alle Spørgsmaal om Løsladelse paa Prøve fra Ungdomsfængsel, Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring samt anordner fornødent Tilsyn med de løsladte i Prøvetiden, har ifølge Loven intet med Løsladelse paa Prøve fra Fængselsstraf at gøre, idet det her er Justitsministeren, som paa egen Haand træffer Afgørelsen. Muligt er det jo imidlertid, at Justitsministeriet vil komme ind paa den Praksis at indhente Fængselsnævnets Betænkning, naar der bliver Spørgsmaal om Løsladelse

ved Benaadning af Livstidsfanger, saaledes at denne nye Institution ogsaa paa dette Omraade kommer til at øve sin Indflydelse paa Indespærringens Varighed.

Naar livsvarigt Fængsel er Lovens strengeste Straf, bør den selvfølgelig ikke ved en Benaadningspraksis afkortes i den Grad, at den mister sin Brod, hverken fra et generalpræventivt eller specialpræventivt Synspunkt. Ved Behandlingen af Straffeloven i Folketinget fremsatte et Medlem, der iøvrigt udtalte sig imod Opretholdelsen af Dødsstraffen, herom følgende Betragtning:

»Maa jeg derefter gøre en Bemærkning til den ærede Ordfører. Han vendte sig stærkt imod min Udtalelse om, at jeg havde ønsket, at vi kunde sætte livsvarigt Tugthus, hvorfra der ikke kunde benaades, i Stedet for Dødsstraffen. Ja, det er virkeligt det Standpunkt, jeg tillader mig at indtage, for hvis vi kunde — jeg er klar over, at saaledes som vor Grundlov er indrettet, kan vi det ikke — lade livsvarigt Tugthus, hvorfra der ikke kunde benaades, afløse Dødsstraf, vilde et Argument, som anvendes mod Dødsstraffen, nemlig dette med Vildfarelse, Justitsmord, hvad man nu kalder det, være slaaet ned, thi saa er det nemlig sikkert, at viser det sig senere, at man har taget Fejl, kan det afvendes. Naar jeg i Øjeblikket vender mig imod Dødsstraffens Anvendelse, er det sandelig ikke — det ønsker jeg at sige saa klart og tydeligt, som det kan siges — ud fra humane Betragtninger. Nej, det er kun rimeligt, at Staten overfor de Folk, der foretager saadanne Handlinger, møder med den alleralvorligste Trusel og effektuerer denne Trusel. Det er imidlertid netop det, jeg har maattet beklage, at man ikke under den gældende Grundlov har været i Stand til at lade det livsvarige (ubetingede) Tugthus træde i Stedet. Det vilde kunne bortveje enhver Tvivl fra min Side med Hensyn til at forlade Dødsstraffen; jeg mener, at det vilde have været det rigtige at omsætte den til ikke-benaadeligt livsvarigt Fængsel«.

Imod denne Tanke at berøve den dømte enhver Udsigt til nogensinde at komme paa fri Fod igen, blev der med god Grund rejst Indsigelse. Tanken er ikke alene praktisk uigennemførlig, men ogsaa i høj Grad inhuman, hvilket formentlig ikke behøver nærmere Motivering. At Faren for Fængselspersonalet ved en saadan Bestemmelse vilde stige mangedobbelt, behøver formentlig ej heller nærmere

Paavisning. Om denne Fare skal jeg iøvrigt gøre et Par Bemærkninger. Som foran anført er Fængselspersonalet i Øjeblikket omgærdet af en meget kraftig Retsbeskyttelse ved *Plakaten af 31. August 1813*[1]). Alle disse særlige Bestemmelser bortfalder ved Straffeloven af 1930. Det har været overvejet, hvorvidt man af Hensyn til Fængselspersonalets Beskyttelse burde opretholde Dødsstraffen paa dette specielle Omraade. Men man valgte i Stedet at indsætte nogle Bestemmelser (§ 83) i den nye Straffelov, der særlig tager Sigte paa i en hel Række Tilfælde at forhøje den almindelige foreskrevne Straf til det dobbelte, naar visse Forbrydelser (særlig Voldsforbrydelser og lign.) begaas af Fanger. Hvad særlig angaar Livstidsfanger, foreskriver Loven følgende: »Dersom den der er dømt til Fængsel paa Livstid og ikke benaadet, i eller udenfor Fængslet begaar en ny Forbrydelse, fastsættes det ved Dommen, hvilken Frihedsstraf han vilde have forskyldt, hvis den Straf, han tidligere er idømt, ikke var livsvarig«. Desuden kan der idømmes den paagældende meget strenge Disciplinærstraffe, herunder dog ikke legemlig Revselse, idet Anvendelse af saadan Straf overhovedet ikke er hjemlet. Den præventive Virkning af en saadan yderligere Strafikendelse bestaar deri, at den paagældende Livstidsfanges Haab om Benaadning automatisk udskydes i et Aaremaal, svarende til det Antal Aar som Domstolene vurderer den nye Forbrydelse til.

Det kan formentlig ikke undgaas, at Spørgsmaalet om Dødsstraffen ogsaa efter dens Afskaffelse vil bevare en vis Aktualitet, men som Forholdene har udviklet sig i Danmark, maa man sikkert give de ovennævnte Ordførere i Folketinget og Landstinget Ret i, at Dødsstraffen allerede i en Aarrække har maattet betragtes som faktisk afskaffet. Var den paany blevet optaget i den nye Straffelov, vilde det kunne siges, at der paa en Maade var Tale om en Gen-

[1]) Nærmere udformet og udvidet ved Pl. 16. Juli 1817, Fr. 11. Marts 1818 og Pl. 1. Febr. 1826.

indførelse af en Straf, der allerede var bortfalden i Praksis, idet Lovgivningsmagtens Beslutning om Opretholdelse af Dødsstraffen, efter at denne i ca. 40 Aar ikke har været fuldbyrdet, maatte tillægges en saadan Vægt, at den fremtidig vilde være at betragte ikke blot som en Papirbestemmelse, men som en Bestemmelse, der i alt Fald i særlig graverende Tilfælde burde finde Anvendelse. Som en Indvending mod Dødsstraffens Bibeholdelse under de forhaandenværende Forhold forekommer det mig endelig ogsaa, at følgende Betragtning kan anføres med nogen Vægt: Hvorvidt den afsagte Dødsdom skal fuldbyrdes eller ej beror paa Indehaveren af Statens udøvende Magt, hvilket praktisk talt vil sige de skiftende Regeringer eller Ministre, heri Landet i første Række Justitsministeren. Det vil derfor ikke kunne undgaas, at de skiftende Regeringers indbyrdes afvigende Stilling til Spørgsmaalet om Dødsstraffen faar Indflydelse paa de Dødsdømtes Udsigt til at blive benaadet mod livsvarigt Fængsel, et Forhold, der er i ikke ringe Grad betænkeligt ud fra et Retssynspunkt, særlig naar det drejer sig om en saa irreparabel Foranstaltning, som Fuldbyrdelse af Dødsstraf er.

Om bruken av de nye regler om sikring og forvaring i Norge.

Foredrag i Den Norske Sagførerforening, Oslo krets,
av ekspedisjonschef KYHN GLØERSEN.

All erfaring viser at der er flere grupper av forbrydere for hvem straff praktisk talt er uten virkning. Selv langvarige straffer kan ikke avholde dem fra nye forbrydelser fordi forbryderskheten så å si er kronisk — enten det nu skyldes psykiske defekter eller andre grunner. Det er derfor heller ikke nogensomhelst uenighet om at samfundet må gripe til andre sikringsmidler enn straff for å få en effektiv beskyttelse mod slike.

Det var da ganske naturlig at straffelovkomiteen av 1922 som nettop blev nedsatt under trykket av et skrik om stigende kriminalitet, først og fremst tenkte på en skjerpelse av bestemmelsene om sikringsforanstaltninger utenom straffen. Og i den henseende leverte også komiteen utvilsomt et meget mere verdifullt arbeide enn dens forslag om skjerpelse av straffen for sedelighetsforbrydelser — spesielt høie minimumsstraffer —, det forslag har megen urettferdighet på sin kappe.

Komiteen festet sig ved at de gamle sikringsbestemmelser i straffeloven av 1902 var meget litet brukt. § 39 som handlet om de psykisk defekte, var således i løpet av 20 år — fra 1905 til 1924 — bare brukt mod 24 personer, og den var overhodet ikke brukt i Oslo lagdømme. Og § 65 som handlet om de presumptivt normale tilbakefallsforbrydere, en § som der var stillet så store forventninger

til, var i samme tidsrum bare brukt i 2 tilfeller. Dette mente komiteen ikke bare skyldtes at de krav som loven stillet, var for strenge, og at lovteksten tildels var uheldig formet. Men det hadde også sin grunn i at domstolene for en stor del var ugunstig innstillet overfor sikringsbestemmelsene. Domstolene næret »uvilje mot å overlate til administrasjonen å holde en tiltalt, normal eller abnorm, innesperret på ubestemt tid«, sier komiteen. Komiteen fant det derfor maktpåliggende ikke bare å få forandret bestemmelsenes materielle innhold slik at de kom til å ramme et betydelig større antall tilfeller enn før, men den fant det også nødvendig å binde domstolene, slik at anvendelsen i stor utstrekning skulde bli obligatorisk. På dette punkt blev komiteens forslag møtt med adskillig kritikk, bl. a. av direktør Nissen i et foredrag i den Norske Kriminalistforening.[1]) Og det mest vidtgående punkt i komiteens forslag blev heller ikke optatt i loven.

Loven er av 22. februar 1929 og trådte i kraft efter de vanlige 4 uker 22. mars 1929. Og siden har det såvisst ikke vært nogen grunn til å klage over at sikringsbestemmelsene ikke har vært brukt.

De bestemmelser det her gjelder, er da straffelovens § 39, som handler om de psykisk defekte, og § 39 a, som handler om de presumptivt normale tilbakefallsforbrydere, vaneforbryderne. Jeg skal behandle hver av de to grupper for sig. Nogen detaljert gjennemgåelse av bestemmelsene skal jeg dog ikke innlate mig på.

§ 39 gjelder for det første sinnssyke som har begått forbryderske handlinger, og personer som har begått slike handlinger i bevisstløshet, men den har sin hovedsagelige anvendelse likeoverfor *personer med mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner*. Har en slik person begått en straffbar handling og det er fare for at han på grunn av sin tilstand pånyt vil foreta en straffbar handling — likegyldig av hvilken art —, *kan* retten

[1]) Nord. Tidsskr. f. Strafferett 1926 s. 267 flg.

alltid beslutte sikringsforanstaltninger. Og er der fare for at vedkommende skal begå en alvorligere forbrydelse — loven har her en lang opregning, derunder alle sedelighetsforbrydelser og all slags grovt tyveri —, skal retten alltid beslutte slik sikring.

Mens den tidligere § 39 satte som betingelse at vedkommende skulde være »farlig for rettssikkerheten«, nøier den nye § 39 sig med at der foreligger fare for at vedk. skal begå en eller annen straffbar handling.

Om der foreligger en mangelfull utvikling eller varig svekkelse af sjelsevnene, avgjøres av retten på grunnlag av sakkyndig erklæring. Og jeg kan ikke nekte at jeg synes psykiaterne ofte stiller svært store krav til det normale sjeleliv. Jeg har inntrykk av at det ofte skal svært litet til før de mener at en mann er mangelfullt utviklet eller varig svekket. Dette er imidlertid et spørsmål som jeg ikke skal innlate mig på.[1]) Den effektive begrensning i §ens anvendelse må ligge i uttrykket »fare« for nye straffbare handlinger. Her må der selvfølgelig vises et rimelig skjønn. Det må ikke være nok at der foreligger en mulighet for at vedkommende skal forgå sig påny. Det maa foreligge en grunn til å tro at han virkelig vil gjøre det — »en fare utenom det helt vanlige«, sa justiskomiteen i 1927. Her må det selvfølgelig også tas hensyn til om det kan antas at den ordinære straff vil virke. Hvis det kan antas at den ordinære straff vil virke til å avholde vedkommende fra nye forbrydelser, er det i kriminalistisk henseende ingen grunn til å bruke sikringsforanstaltninger på ubestemt tid. Både den danske og den svenske lov om de psykisk defekte knytter da også uttrykkelig sikringsforanstaltningene til den betingelse at vedkommende ikke eller bare i liten utstrekning ansees egnet til påvirkning gennem straff.

[1]) Den Rettsmedisinske Kommisjon innskjerper i sin beretning for 1931 at de sakkyndiges undersøkelser i sikringssaker ikke må gjøres mindre inngående enn vanlige rettspsykiatriske undersøkelser. Riksadvokaten har også i tilslutning til en Høiesterettskjennelse innskjerpet at der bør være 2 sakkyndige i disse saker.

Den nye bestemmelse er allerede brukt i et stort antall tilfeller. Inntil 1. juli 1932, altså i løbet av ca. $3^1/_4$ år, er det ialt 119 personer, nemlig 107 menn og 12 kvinner, som er dømt efter den. Det vil si i gjennemsnitt omtrent 36 pr. år, mens vi tidligere knapt hadde 1 tilfelle om året.

De forbrydelser vedk. hadde gjort sig skyldig i, er i det største antall tilfeller sedelighetsforbrydelser, men er forøvrig av alle slags — fra drap og ildspåsettelse til tyverier og trusler.

De sikringsmidler som brukes, retter sig selvfølgelig efter vedkommendes farlighet. Loven opstiller nemlig — og i den henseende betegner den nye lov et meget stort fremskritt — en rikt nuancert skala av sikringsmidler — fra bostedsinnskrenkning, opsikt og alkoholforbud til internering i lukket anstalt, enndog i fengsel. Og straffelovkomiteen uttaler herom meget fornuftig: »Valget av sikringsmidler må så langt Statens økonomiske evne tillater, alltid skje således at man på den ene side beskytter samfundet, men på den annen side ikke gjør midlene strengere enn formålet krever, og ikke utelukker at de alltid også kan tjene til forbryderens oprejsning«.

Det er også helt selvfølgelig at der ikke i det enkelte tilfelle brukes et strengere sikringsmiddel enn nødvendig. Er det tilstrekkelig at en mann pålegges avholdsplikt, vilde det være i strid med sund fornuft å internere ham i arbeidshus eller fengsel. Men selvfølgelig kan der i det enkelte tilfelle være delte meninger om hvad der er nødvendig, og likeså selvfølgelig er det at politiet og den dømtes pårørende eller hans forsvarer ofte ser helt forskjellig på det spørsmål.

M. h. t. valg av sikringsmiddel i det enkelte tilfelle bestemmer loven at valget — hvis ikke retten har truffet annen bestemmelse — skal tillige påtalemyndigheten (d. e. efter instruksen statsadvokaten efter innstilling av politimesteren). Har retten ikke satt nogen begrensning,

står påtalemyndigheten fritt i sitt valg, dog således at den efter de av departementet fastsatte regler (av 23. septbr. 1929) ikke kan bruke det strengeste sikringsmiddel, fengslig forvaring, uten at saken først har vært forelagt for Fengselsstyret. Hvis påtalemyndigheten vil anbringe en domfelt i privatpleie — og det er et sikringsmiddel som er meget praktisk —, kan den heller ikke gjøre det uten først å sørge for at betalingsspørsmålet er i orden. Det er jo, som rimelig kan være, yderst sjelden en domfelt selv kan betale for sig i privatpleie. Og familie og forsorgsvesen vegrer sig av lett forståelige grunner for å betale for en anbringelse som besluttes av det offentlige i sikringsøiemed. Følgen blir derfor at Staten må betale i de aller fleste tilfelle. Men dertil kreves departementets samtykke på forhånd. Det er forøvrig ikke så ganske små summer som efter hvert går ut på denne konto.

Hvis det i sikringstiden blir spørsmål om å bytte om et sikringsmiddel — til et mildere eller til et strengere — treffes avgjørelsen i hvert enkelt tilfelle av Justisdepartementet. Før sikringen er satt i verk, har derimot departementet ingen myndighet til å gripe inn.

Et spørsmål som flere ganger har vært oppe når det har vært tale om bytte av sikringmidler, er om en begrensning som retten har satt, også er bindende for departementet. Det er forsåvidt ingen tvil om at departementet kan velge et mildere sikringsmiddel. Men kan det også velge et strengere? Kan departementet beslutte at en mann skal interneres i arbeidshus eller fengsel, hvis retten har begrenset sikringsmidlene til alkoholforbud eller privatpleie? Jeg tror departementet kan det, når det viser sig at det sikringsmiddel som retten har bestemt, ikke er betryggende. Man kan ikke da behøve å vente til mannen påny har begått en forbrydelse så han kan få ny dom. Men selvfølgelig vil departementet aldrig velge et strengere sikringsmiddel end retten har gått med på, uten det har vist sig at dette er utilstrekkelig og at det virkelig er fare på ferde.

Jeg skal forøvrig ikke gå inn på de enkelte slags sikringsmidler. Jeg skal bare nevne at av dem som er dømt til sikring efter § 39, er det nogen flere enn halvparten som det har vært nødvendig å internere i anstalt, og av disse er de aller fleste anbragt i Opstad tvangsarbeidshus.

Jeg skal så gå over til den annen hovedgruppe av personer som samfundet skal sikre sig mot, nemlig tilbakefallsforbryderne eller vaneforbryderne som omhandles i straffelovens nye § 39 a (§ 65 i loven av 1902). Det er uten tvil den gruppe som har den største almene interesse og også den gruppe som har skaffet oss de største vanskeligheter.

Jeg skal første nevne nogen tall. Den tidligere § 65 i straffeloven blev i de 24 år den gjalt (fra 1905—1929), alt i alt brukt i 7 tilfeller. Efter den nye § 39 a, som trådte i kraft 22. mars 1929, er derimot inntil 1. juli 1932 dømt ialt 173 mann eller i gjennemsnitt ca. 54 om året.

Straffelovkomiteen og lovgiverne var selv opmerksom på at forvaring på ubestemt tid er et så alvorlig inngrep i den enkeltes rettssfære at det var forståelig om domstolene kviet sig for å bruke det. Loven har derfor vært meget omhyggelig for å tvinge domstolene til å bruke forvaringsinstituttet. Jeg er imidlertid tilbøielig til å tro at domstolene tildels enndog er gått lenger enn selv straffelovkomiteen tenkte sig.

Som betingelse for bruken krever loven for det første at tiltalte har gjort sig skyldig i to eller flere fullbyrdede eller forsøkte forbrydelser av en nærmere betegnet art (derunder alle sedelighetsforbrydelser, alle grovere legemsfornærmelser, alt slags grovt tyveri og ran). Heri stemmer den nye § 39 a med den gamle § 65.

Som yderligere betingelse krevet § 65 at den skyldige i betraktning av forbrydelsernes beskaffenhet, den drivfjær som lå til grunn for dem eller det sindelag som derigjennem åbenbaret sig, måtte anses særlig farlig for samfundet eller for enkeltes liv, helbred eller velferd. Og avgjørelsen herav måtte i alle tilfeller treffes av lagretten — en meddomsrett eller forhørsrett kunde overhodet ikke bruke § 65.

Heri har loven av 1929 gjort en radikal forandring. Den nye lov krever bare at retten finner grunn til å anta at tiltalte pånу vil begå nogen forbrydelse av de nevnte slags. Gjør retten det, skal den beslutte at domfelte skal holdes i forvaring.[1]) Og for enn mere å understreke dette krav om forvaring blev det samtidig ved en forandring i straffeprocessloven bestemt at retten i domspremisserne i alle tilfelle hvor tilltalte har gjort sig skyldig i flere forbrydelser av dem som er nevnt i § 39 a, skal oplyse hvorvidt der finnes grunn til å anta at han vil begå nye forbrydelser av den nevnte art.

Den tidligere innskrenkning at § 65 bare kunde brukes ved lagmannsrett, er også falt bort. Efter den nye lov er det ikke noget iveien for at forvaring også idømmes ved meddomsrett eller forhørsrett. Forsåvidt er det dog senere gjort en begrensning i praksis, idet riksadvokaten i et cirkulære til statsadvokatene har bedt om at saker hvor påtalemyndigheten vil kreve dom efter § 39 eller § 39 a, ikke skal sendes til summarisk pådømmelse, men fremmes ved hovedforhandling — med tiltalebeslutning og forsvarer.

Den nye lov har omhyggelig voktet sig for å bruke uttrykket »farlig«. Og følgen er da også at loven i et stort antall tilfeller er brukt mot personer som det nærmest er latterlig å ville ha inn under den kategori. De er brysomme, men ikke på nogen måte farlige i den alm. betydning av dette ord. Jeg skal nevne nogen eksempler:

En gutt, født i 1911, dømmes i 1927 2 g. til fengsel, hver gang 45 dg. for innbruddstyveri. Så får han i 1929 en dom på 60 dg. og en tilleggsdom på 24 dg. for samme forbrydelse. En tid senere begår han pånу et innbruddstyveri — slett ikke noget særlig graverende — og så dømmes han, 18 år gammel, ved forhørsrett til fengsel i 120 dager og til forvaring i inntil 5 år!

En gutt, født i 1909, dømmes i 1926 først til 45 dg.

[1]) Den norske lov bruker uttrykket forvaring om vaneforbrydere i samme betydning som den svenske lov bruker uttrykket internering.

fengsel og senere til 90 dager, begge ganger for gr. tyveri. I 1927 dømmes han pånу for gr. tyveri og får da 6 mndr. som han soner i Oslo kretsf., hvorfra han slippes ut i oktbr. 1927. Så er det ikke noget å merke ved ham før han høsten 1929 begår en rekke nye tyverier, dels innbruddstyverier og dels biltyverier. Og for dette dømmes han i 1930 til $2^1/_2$ års fengsel + forvaring i inntil 4 år. Det var mange tyverier, jeg innrømmer det. Men når denne 20 år gamle gutt hadde holdt sig skikkelig i 2 år efter sin forrige kortvarige straff, hvordan kan da en dommer uten videre gå ut fra at den nye, betydelig lengere straff ikke vil være nok til å stanse ham på forbryderbanen?

Et tredje eks.

En mann født i 1888, dømmes i 1922 for sedelighetsforbrydelse til $1^1/_4$ års fengsel og løslates på prøve fra Botsfengslet i april 1923. Det er så ikke noget å si på ham før han høsten 1931 gjør sig skyldig i forbrydelse mot § 212 I (utuktig adferd). Og herfor dømmes han til 8 mndr. fengsel + 2 års forvaring. Det var gått 8 år fra hans forrige straff. Skulde det ikke da ligge nokså nær å regne med at også den nye straff vilde virke på ham?

Ennu et eks. som er nevnt i Rt. 1930: 2 menn dømmes for innbruddstyveri til 8 mndr. fengsel og 5 års forvaring. Den ene hadde tidligere en betinget straff på 45 dg. og en straff på 120 dg., begge for innbruddstyveri. Det var alt. Den annen hadde en eneste dom og den var over 9 år gammel. Begge hadde avlagt fuld tilståelse og blev dømt ved forhørsrett. Og begge vedtok dommen. Men denne blev allikevel på foranledning av Botsfengslet påanket forsåvidt forvaringen angikk, og resultatet var at H. R. ophevet forvaringen.

Under voteringen i denne sak uttaler dommer Alten: »Når det i § 39 a nr. 1 bestemmes at retten skal beslutte forvaring, dersom den »finner grunn til å anta« at domfelte pånу vil begå nogen forbrydelse av de opregnede slags, må dette uttryk efter min mening forståes med en viss

begrensning, således at der blir et sikkert grunnlag for anvendelse av et sikringsmiddel av den strenghet som forvaring betegner. Der vil regelmessig når man ser hen til arten av de begåtte forbrydelser og til domfeltes personlighet og øvrige forhold, være grunner for og imot den antagelse at han vil begå nye forbrydelser. Forat retten skal beslutte forvaring, mener jeg da, at grunnene for antagelsen må være så sterke og overveiende at retten, såvidt det er mulig å dømme om fremtiden, finner å måtte gå ut fra at den straff, som utmåles efter straffelovens almindelige regler, ikke vil være tilstrekkelig til å avholde domfelte fra nye forbrydelser av den i loven opregnede slags.«

Her er vi ved det centrale punkt i forvaringsbestemmelsene. Betingelsen for at forvaring overhovedet kan anvendes, er at retten finner grunn til å anta at domfelte vil begå nye forbrydelser. Men herved må det selvfølgelig tas i betraktning at domfelte sammen med forvaringen også skal idømmes ordinær, tidsbestemt fengselsstraff. Hvis det kan antas at denne ordinære fengselsstraff er nok til å avholde en mann fra nye forbrydelser, er det helt uberettiget å idømme ham forvaring.

Nu vil naturligvis en rett i mange tilfeller kunne si at det jo har vist sig at de tidligere straffer har vært virkningsløse. Men skal en slik påstand ha nogen berettigelse, må det dog i all anstendighets navn fordres at der tidligere i hvert fall er forsokt en straff av en slik lengde at fangen kan komme under rasjonell behandling. Og det blir ikke — og kan ikke bli — adgang til nogen rasjonell behandling ved avsoningen av de alm. korte straffer på 3, 4, 5 måneder som sones i et krets- eller hjelpefengsel. De har nok også sin betydning. Og vi kan jo i hvert tilfelle ikke undvære dem. Men nogen virkelig fangebehandling, nogen påvirkning av karakteren blir det ikke snakk om. Skal det kunne være tale om det, må straffen ikke bare være så lang at den skal sones i Botsfengslet — det er nu engang det eneste fengsel vi har hvor det blir tale om virkelig

rasjonell behandling —, men den må også være så lang at fengslet får tid til å virke med hele sit apparat, jeg tenker på den målbevisste tilvenning til regelmessig arbeide og ordnede forhold som følger med et længere ophold i fengslet, på den progressive behandling med klasseopflytning, efterhvert større tillidsvisning og til slutt løslatelse på prøve under opsikt. Og skal det kunne skje, må straffen i all fall ha vært mindst 1 år, helst ennu adskillig lenger. Som alm. regel er det ikke bare ubarmhjertig, men også helt uberettiget å gå ut fra at den ordinære straff er uten virkning, hvis det ikke tidligere har vært forsøkt med en slik straff, en så pass lang behandling.

Jeg innrømmer at det kan være undtagelser f. eks. ved grovere sedelighetsforbrydelser. Men i almindelighet — og i all fall for tyvsforbrydernes vedkommende — og det er jo det langt overveiende antall — må et slikt krav være ufravikelig.

Og en ting til: De tidligere straffer må ikke ligge særlig langt tilbake. Har tiltalte efter sin siste straff holdt sig klar av straffeloven i et tidsrum av en rimelig lengde, da skulde det jo nettop være grunn til å tro at straffen vil virke på ham.

Dette krav om at vedkommende tidligere skal ha gjennemgått en rasjonell fangebehandling — at han allerede tidligere skal ha vært gjenstand for den påvirkning som fengselsvesenet gjennem vanlig straff kan øve, er imidlertid langt fra nok. Det er i alle tilfeller karakteren, personligheten, det kommer an på, og i den henseende er det tidligere strafferegister på ingen måte avgjørende. Man kan ikke komme fra at en forvaringsdom i sine virkninger er langt mere inngripende for domfelte enn straffen for enndog meget alvorlige forbrydelser, ikke minst ved det stempel av samfundsfarlig eller i hvert fall samfundsskadelig som den medfører. Et slikt skjønn om hvorledes et menneske vil forholde sig i fremtiden, er vel overhovedet den vanskeligste avgjørelse som tenkes kan. Og det burde være en

selvfølge at en så alvorlig dom ikke felles uten efter en inngående undersøkelse av tiltaltes tidligere forhold og at retten derunder også — for å bruke uttrykkene fra den ophevede § 65 — må ta i betraktning den drivfjær som ligger til grunn for forbrydelsene og det sindelag som åbenbarer sig gjennem dem. Leilighetstyverier må aldrig lede til forvaringsdom.

Jeg vil til støtte for denne opfatning også nevne justiskomiteen av 1927 som ved dette uttryk »grunn til å anta« at vedkommende vil begå nye forbrydelser, uttrykkelig pointerer som en forutsetning at der må foreligge særlige omstendigheter for at man skal gå til en så alvorig forføining som en forvaringsdom.

Det er på ingen måte min mening å uthule de nye sikringsregler og gjøre dem til papirbestemmelser i likhet med den ophevede § 65. Tvertimot. Jeg er fullt på det rene med at de nye regler betegner et overordentlig verdifullt fremskritt i vor strafferettspleie. Og jeg er fullstendig enig med statsadvokat Andersen når han nylig i et forsvar for den gjeldende praksis m. h. t. bruken av forvaring skriver: »Har man for sig en residivist, hvis fortidige og nutidige forhold utvivlsomt stempler ham som en habituell forbryder, kan det vel neppe herske tvil om samfundets etiske berettigelse til å beskytte sig mot ham ved å holde ham i forvaring og derved uskadeliggøre ham sålenge det finnes påkrevet. Det vilde være missforstått og malplasert humanitet, hvis man undlater å anvende forvaringsbestemmelsene i straffelovens § 39 a i sin fulle bredde likeoverfor farlige eller profesjonelle forbrydere og stadig slipper dem løs på samfundet til nye forbrydelser.«

Hadde praksis holdt sig innenfor den ramme, hadde der ikke vært nogensomhelst grunn til klage. Men den bruk som hittil har vært gjort av sikringsbestemmelsene, går langt utover dette. Og jeg tror ikke jeg tager feil i at ikke engang straffelovkomiteen selv tenkte sig muligheten av en så overdådig rik høst. Hadde den det gjort, vilde det være

den rene letsindighet av komiteen å behandle spørsmålet om forvaringsstedet, om plassforholdene, så letvindt som den tok det.

I denne forbindelse kan det ha sin interesse å se litt på forholdene i enkelte andre land. Jeg vil da først nevne England som i 1908 fikk en Prevention of crime act, hvorefter vaneforbrydere som dømmes til straffarbeide (minimum 3 år), samtidig kan dømmes til å tas i forvaring efter straffetidens utløp. Loven bestemmer at den tiltalte kan ansees som vaneforbryder når han selv erkjenner det, eller når juryen finner at han efter 16 års alderen 3 ganger tidligere er dømt for en forbrydelse og fremdeles fører et uhederligt og forbrydersk liv. Loven nevner derimot ikke at domfelte skal anses som farlig. Lovens uttryk går således temmelig vidt, men ikke desto mindre er antallet av dem som er dømt til forvaring, i den senere tid ikke mere enn 31 i gjennemsnitt om året, og det hele antall av forvaringsfanger var 1. juli 1930 ikke mere enn 115. Dette viser, mener jeg, at den engelske lov — tross dens rummelige uttryk — praktiseres på en ganske annen måte enn vor lov. Med andre ord, at de engelske dommere legger et ganske annet mål til grunn, før de betegner en en mann som vaneforbryder. Under lovens behandling i parlamentet betonet også lord Gladstone — og det samme blev senere fremholdt av mr. Churchill — at loven ikke skulde anvendes mot dem som mere er en plage enn en fare for samfundet, ikke mot dem som mere er løsgjengere enn forbrydere, heller ikke mot dem som ledes til sin forbrydelse av omgivelsene. Loven tok derimot sikte på »the persistent dangerous criminals«, på de professjonelle forbrydere, og det er, blev det fremholdt, slike som med åpne øine foretrekker et liv i forbrydelse og kjenner alle de knep og manøvrer som er nødvendig for det liv.

Som garanti mot misbruk kreves at der må innhentes samtykke fra riksadvokaten før nogen kan dømmes til forvaring.

Sverige har hatt en særskilt lov om internering av tilbakefallsforbrydere siden 1927. Den lov er overordentlig streng i sine krav. Som betingelse for interneringen fordrer loven at vedkommende skal ha begått en forbrydelse for hvilken han dømmes til straffarbeide i minst 2 år, efterat han tidligere har vært dømt til straffarbeide minst 4 ganger og tilsammenlagt i minst 10 år. Og ennvidere kreves det at han efter de foreliggende oplysninger, derunder også en utredning om hans sinnsbeskaffenhet, må anses som »vådlig« for andres sikkerhet m. h. t. person eller eiendom. Hertil kommer at internering i Sverige overhodet ikke kan idømmes uten at saken på forhånd har vært forelagt for en »interneringsnämnd« og at denne har tilrådet internering. Efter uttalelse av interneringsnevndens formann anses det å ligge i uttrykket »vådlig« at sannsynligheten for tilbakefall må være særlig stor, og at de samfundsinteresser som trues ved tilbakefall, må være betydelige.

Finnland har ganske nylig, 27. mai 1932, fått en lov om tvangsinternering av tilbakefallsforbrydere. Også den lov er meget forsiktig i bruken av tvangsinternering. Sådan internering kan kun besluttes hvis vedkommende har begått en forbrydelse for hvilken han dømmes til tukthus i minst 3 år og retten finner at han er »vådlig för den allmänna eller enskilda säkerheten«. Men dessuten forlanges det at han tidligere har utstått ubetinget frihetsstraff for minst 3 forbrydelser og at den ene av disse straffer er minst 1 års tukthus eller at han tilsammenlagt har avsonet minst 10 års frihetsstraff. Som yderligere garanti bestemmer loven at underrettens dom i disse saker alltid skal undergis prøvelse ved overrett. Men hertil kommer at dommen bare inneholder en bemyndigelse til internering, ikke noget påbud. Den virkelige avgjørelse er henlagt til en »fängelsedomstol«. Ved en forordning av republikens president er det uttrykkelig bestemt at påtalemyndigheten, når der er spørsmål om tvangsinternering, skal skaffe oplysninger både om under hvilke forhold de tidligere forbrydelser er begått, og om hvorledes den tidligere straffavsoning har virket.

Jeg har nevnt disse fremmede land for å vise, hvor ganske anderledes forsiktig mann der er i bruken av forvaring enn hos oss. Jeg synes forskjellen er så påtagelig at den må gi stoff til eftertanke. Jeg vil her også nevne at yngste forvaringsfange i England i 1930 var 35 år gammel, i Sverige 33 år. I Norge hender det derimot stadig vekk at folk dømmes til forvaring i begynnelsen av 20 årene, enkelte av dem er ikke engang fylt 20 år.

Det er slet ikke min mening at den svenske og finske lov er så meget bedre end vår. Tvertimot. Jeg synes den norske lovs tanke er den riktige. Men den må brukes med kritikk.

Jeg har nevnt at det både i England, i Sverige og i Finnland er bestemt at disse saker på forhånd skal forelegges for en centralmyndighet.

Jeg vil gjerne si nogen ord om denne centralmyndighet, interneringenämnden i Sverige, fängelsedomstolen i Finnland. Den består begge steder av chefen for fengselsvesenet, en dommer, en psykiater og i Sverige dessuten 2 andre medlemmer, i Finnland 1 medlem. Denne domstol har den avgjørende myndighet både med hensyn til spørsmålet om der skal brukes sikring eller forvaring og med hensyn til varigheten. Vår straffelovkomite foreslo også oprettet en slik domstol, som den kalte fengselsrett, men denne skulde ikke ha nogen innflydelse ved avgjørelsen av om forvaring eller sikring overhodet skulde brukes. Den skulde bare treffe bestemmelse med hensyn til varigheten og arten. Komiteens begrunnelse er i det hele tatt meget karakteristisk:

»Komiteen legger megen vekt på at der blir oprettet en sådan domstol og at denne organiseres således at den nyter stor tillit. Det er efter vår mening en vesentlig betingelse for at de nye bestemmelser komiteen foreslår, skal bli håndhevet. Vi antar at dommeren vilde ha betenkeligheter ved å overlate til de almindelige administrative myndigheter en så stor makt som den disse bestemmelser gir anvisning på«.

Det skinner altså ubluferdigen igjennem at det som fortrinsvis motiverte komiteens forslag, det var frykten for at de ordinære domstoler skulde nære skrupler ved å gå til en så alvorlig foranstaltning som en dom på sikring eller forvaring også efter straffelovkomiteens mening var.

Denne fengselsrett blev sløifet i proposisjonen med den begrunnelse at den vilde medføre unødige omkostninger og ikke vilde medføre nogen særlig fordel, bl. a. fordi den faktisk i stor utstrekning vilde bli nødt til å bygge på skriftlige innberetninger. Den myndighet som var tiltenkt fengselsretten, blev da i loven i alt vesentlig overdradd til departementet, og jeg tror ikke det med nogensomhelst grunn kan sies at det er nødvendig å oprette en egen fengselsrett for å overta departementets gjøremål ved spørsmålet om løslatelse eller bytte av sikringsmidler. De avgjørelser kan departementet treffe like betryggende som en fengselsrett. Men selvfølgelig bør departementet i disse saker ha en psykiater som sakkyndig konsulent. En annen sak vilde det derimot være hvis den nye domstol, hvad enten man nu vilde kalle den fengselsrett eller sikringsnevnd eller noget i den genre, kunde få myndighet til på forhånd å uttale sig om hvorvidt sikring eller forvaring overhodet skulde brukes. Det vilde være en veldig forbedring. Da vilde man i vesentlig grad undgå den ujevnhet som nu har preget bruken av forvaringsinstituttet, og dermed også slippe fri for den bitterhet som nødvendigvis må følge med all ujevnhet i straffepraksis.

Man maa imidlertid være opmerksom på at noget litet apparat vilde dette ikke bli, da det efter vor lovs system hvert år vilde bli et meget betydelig antall saker som skulde forelegges for nevnden.

Spørsmålet om hvor lenge sikringen eller forvaringen skal vare innenfor den grense retten har satt, skal som tidligere nevnt, avgjøres av departementet, og departementet får derfor hvert år innberetning om alle dem som

er ilagt sikring eller forvaring. At der her forekommer vanskelige og i høi grad tvilsomme avgjørelser sier sig selv. Med sikkerhet å vite om en mann vil forgå sig pånv, står ikke i menneskelig makt. Ofte beror det på omstendigheter som hverken han selv eller andre er herre over. Så meget er imidlertid ofte på det rene, at vedkommende vil ha større chanser for å greie sig hvis han løslates på prøve før lengstetidens utløp og da stilles under opsikt, enn om han skal sitte lengstetiden ut og løslates uten vilkår. Å gjøre det til regel at forvaringsfangene skulde holdes inne helt til den fastsatte lengstetids utløp, vilde derfor være slett politikk. Det er mange hensyn som her kan spille inn. For en tid siden blev således en forvaringsfange fra Akershus løslatt allerede ved den ordinære straffetids utløp, fordi han hadde opført sig særlig rosverdig under en illebrand dernede. Selvfølgelig kan departementet ta feil, men det kan ikke undgåes at man tildels må ta en risiko. At en dommer, slik som det faktisk har hendt, kritiserer at en forvaringsfange er løslatt på prøve efter bare ett års forvaring, og gjør det med den begrunnelse at en så tidlig løslatelse strider mot forvaringens øiemed, forekommmer mig absurd.

Når jeg nu går over til den mere fengselsmessige side ved sikringsbestemmelsene, nemlig interneringsstedet for dem som må anbringes i anstalt, og behandlingsmåten, vil jeg forutskikke den bemerkning at det vel neppe er noget annet land hvor så vidtgående bestemmelser er gjennemført med bare 4 ukers varsel og praktisk talt uten at der ofres en øre på gjennemførelsen. Stillingen er da også bedrøvelig. Det gjelder dem som skal interneres efter strl. § 39, og det gjelder ikke mindre alle dem som skal tas i forvaring efter strl. § 39 a. Efter § 39 skal vedkommende anbringes i sinnssykeasyl, kur- eller pleieanstalt eller arbeidshus. De sinnssyke skal jeg ikke her snakke om. Vanskelighetene ved anbringelsen av dem får det vel nærmest bli sinnssykevesenets sak å greie. Av kur-

anstalter som her kommer i betraktning, har vi ikke andre enn Hovelsåsen alkoholistanstalt, som bare tar mot menn som trenger en avholdskur og ansees mottagelig for en slik kur.

Nogen pleieanstalt i den forstand som strl. § 39 har tenkt sig, har vi overhodet ikke. Og av arbeidshus er det ikke andre enn våre almindelige tvangsarbeidshus som kan komme i betraktning. Det blir da fortrinsvis Opstad tvangsarbeidshus som må holde for. Men at disse personer som dømmes efter § 39, og som alle er psykisk defekte og hvis hele brøde ofte består deri at de lider av en sykelig seksualitet, ikke passer blandt løsgjengerne og drukkenboltene på Opstad, sier sig selv. Det har enndog gått så vidt at det enkelte ganger har vært spørsmål om av humane grunner å la slike folk internere i Botsfengslet, fordi det dog tross alt vilde være bedre enn et ophold i det vanlige selskap på Opstad. Hvor meningsløst og bakvendt dette er skal jeg ikke gå nærmere inn på. Vi skulde selvfølgelig ha en særanstalt for dem. Men det får nok i hvert fall vente i adskillige år.

Hvad forvaringsfanger efter strl. § 39 a angår, har vi heller ikke for disse nogen særskilt anstalt. Straffelovkomiteen tok spørsmålet om deres anbringelse meget letvindt. Komiteen gikk uten videre ut fra at de kunde anbringes i Opstad tvangsarbeidshus og hvis det ikke var plass der, kunde man på billigste måte skaffe plass ved en utvidelse. Det hele var enkelt og greit. Allerede da loven var gitt, i 1929, var imidlertid Opstad sprengt ved tilgang av tvangsarbeidere som domtes efter løsgjengerloven. Tilgangen var så stor at der var lang kø, tiltross for at der i desember 1928 var tatt i bruk et nytt tvangsarbeidshus på Sem med plass for 60 mann. En tid hadde vi til og med en venteliste på over 100 mann. Departementet var derfor nødt til å ta i bruk igjen det gamle landsfengsel i Trondheim som hadde vært nedlagt siden 1920 og som alle fengselsmenn inderlig hadde håbet vi skulde ha vært færdig

med for alltid. Både fordi de gamle trebygninger er yderst uhensiktsmessige og fordi de er i høi grad brannfarlige. Her blev det da skaffet plass for omkring 60 mann. Videre blev der oprettet en særskilt koloni av veiarbeidere ved Opstad, slik at der blev skaffet plass til yderligere 24 mann. Endelig gikk Regjering og Storting i 1930 med på en utvidelse av Opstad tvangsarbeidshus som lenge hadde vært påtenkt, og som vil skaffe plass for yderligere ca. 60 mann. Og ennvidere fikk vi bevilgning til en ny fløi ved Botsfengslet, slik at vi også der kan øke belegget med 30 mann.

Disse utvidelser skal være ferdig neste år, og da skulde vi rent tallmessig greie oss en tid, men også bare en tid. Jeg går ut fra at tilgangen av forvaringsfanger i årene fremover vil bli betydelig lavere enn hittil. Kildene kan jo dog ikke være uuttømmelige. Men selv under forutsetning av lavere tilgang må vi regne med at det samlede antall forvaringsfanger om nogen år vil bli så stort, at vi må ha mere plass, hvis vi ikke skal risikere den skandale at også forvaringsfangene skal stå i kø, slik som tvangsarbeiderne har måttet gjøre det i lang tid.

Når utvidelsen av Opstad er ferdig, vil forhåbentlig storparten av forvaringsfangene kunne anbringes der. Men det vil sikkert også bli nødvendig å ha en hel del av dem i fengsel. Og at vi i den henseende vil få mange vanskeligheter, er jeg ikke i tvivl om.

På kriminalistmøtet her i Oslo i 1912 var det en som sa, at hvis man vilde skape sig et helvede på jord, behøvet man bare å ta en del av vore vanskeligste forbrydere og anbringe dem på ubestemt tid i ett av vore fellesfengsler for menn. Så ille er det nu ikke, men at vanskelighetene alltid vil være der, er sikkert.

Prinsippmessig er forvaring noget annet enn straff. Vedk. dømmes til straff + forvaring, og dette skulde selvfølgelig gi sig utslag i behandlingsmåten. Nu hører vi også stadig fra forvaringsfangene at aktor og dommer under saken har

fremholdt at forvaring ikke er straff, og at forvaringsfangene ikke vil bli pålagt andre bånd enn netop frihetstapet. Når de da er ferdig med straffen og får høre at behandlingen også under forvaringen stort sett blir den samme, føler de sig snytt og blir lett et bytte for agitasjon og konspirasjon. Følgen herav er da at vi fra fellesanstaltene — både Akershus og Opstad — stadig får krav om overføring af de vanskeligste forvaringsfanger til Botsfengslet. Og vi har av sikkerhetshensyn i stor utstrekning måttet gå med på slik overføring, tiltross for at vi er fullt opmerksom på at det er en yderst betenkelig vei. Plassene i Botsfengslet er jo begrenset, og det er ikke til å undgå at hvis plassene i nogen stor utstrekning skal optas av forvaringsfanger, så må det belegg som Botsfengslet fortrinsvis er beregnet på, puffes ut. Men skal da følgen bli at de unge og førstegangsforbryderne skal tvinges over i det ukontrollerte fellesskap på Akershus, som alle er enige om er en fordervelse, da vil det ikke alene være inhumant, men det vil også utvivlsomt vise sin virkning i øket kriminalitet. Også av denne grunn er det påtrengende nødvendig at vi får en ny anstalt. Vi trenger anstalten både for plassens skyld og for at vi endelig en gang kan komme vekk fra de fortidslevninger, vi nu trekkes med i vårt fengselsvesen.

Jeg kan derfor ikke slutte uten med en inntrengende appell til alle, ikke bare dem som interesserer sig for vårt fengselsvesen, men alle som overhodet har interesse for kriminalpolitikk i vårt land, om å støtte planene om bygning av et nytt landsfengsel. Jeg innrømmer fullt ut at det koster mange penger, men det er sandelig også store interesser som står på spill.

Sikrings- og forvaringsfanger i Norge.

De første års erfaringer.

En statistisk undersøkelse for tiden 23. mars 1929—30. juni 1932,

Av HARTVIG NISSEN, Direktør for Botsfengslet.

Ved loven av 22. februar 1929 blev gjort visse forandringer i straffeloven. Det blev bl. a. gitt bestemmelser i § 39 om sikring af mere eller mindre abnorme og i § 39 a om forvaring av normale personer.

Fra lovens ikrafttreden 23. mars 1929 til 30. juni 1932, altså i et tidsrum av $3\,^1/_4$ år, blev dømt efter

§ 39	107	menn,	12	kvinner,	119	ialt
§ 39 a	173	-	-	-	173	-
Tils.	280	-	12	-	292	-

Disse 292 er dømt ved følgende domstoler:

	§ 39	§ 39 a	Tils.
Høiesterett	—	6	6
Lagmandsrettene i:			
Oslo lagdømme	11	40	51
Gulating og Frostating	10	13	23
Borgarting og Agder	6	15	21
Hålogaland	-	2	2
	27	70	97
Byretter og herredsretter (medregnet (10 + 27 =) 37 som i den første tid blev dømt ved 18 forhørsretter):			
Oslo byrett	20	24	44
Aker herredsrett	9	7	16

3	retter	med	ialt	7	domfelte	=	11	10	21
1	-	-	-	6	-		-	6	6
2	-	-	-	5	-		5	5	10
2	-	-	-	4	-		2	6	8
4	-	-	-	3	-		10	2	12
20	-	-	-	2	-		16	24	40
32	-	-	-	1	-		19	13	32
66	retter	med					92	97	189

I de fire lagdømmer er det 17 lagmannsretter (lagsogn). Av dem var det 4 (Hedmark, Sogn og Fjordane, Troms, Finmark) ved hvilke ingen blev dømt efter § 39 eller § 39 a.

Ser vi bort fra Oslo byrett og Aker herredsrett, blev 129 dømt ved 64 by- og herredsretter, altså gjennemsnitlig 2 på hver domstol i løpet av $3\frac{1}{4}$ år. Samtidig var det 42 byretter og herredsretter som ikke avsa nogen dom efter § 39 eller § 39 a.

Av Norges 108 byretter og herredsretter var det således ikke mindre enn 94 som hadde høist 2 domfellelser til sikring eller forvaring i de omhandlede år. Nu er det jo så at opgavene ikke forteller noget om hvor mange personer domstolene har besluttet ikke å ilegge sikring eller forvaring. De tilfellene er jo selvsagt langt tallrikere enn domfellelsene efter §§ 39 og 39 a. For det er jo ganske klart at i de aller, aller fleste tilfeller hvor spørsmålet om forvaring *skal* drøftes, vil retten straks uten nogen betenkning komme til det resultat at her er det *ikke* grunn til å ilegge forvaring (forvaringsspørsmålet skal jo drøftes endog for den 16-års gutten som aldri har vært straffet før, men nu dømmes for 2 små innbruddstyverier). Opgavene kan allikevel betraktes som et sikkert uttrykk for at de aller fleste av våre straffedomstoler kun en sjelden gang står i den vanskelige situasjon å måtte i en tvilsom sak svare ja eller nei på det almindeligste forvaringsspørsmål: er det grunn til å anta at denne flere ganger straffede tyven vil begå nytt grovt tyveri også efter avsoningen av den ganske

store straff han nu får? Svarer retten ja, er den som bekjent, forpliktet til å ilegge forvaring (sikring).

De følgende opgaver gjelder først og fremmest de 280 menn. Til sluttning vil bli gitt nogen kortfattede oplysninger om de 12 kvinner.

I den følgende tabell ser vi en summarisk opgave over tallets bevegelse fra halvår til halvår:

Menn	1929		1930		1931		1932	Tils.
	I	II	I	II	I	II	I	
§ 39, uten straff.....	1	3	7	4	3	8	6	32
§ 39, med straff.....	2	12	17	13	11	9	11	75
§ 39 tilsammen	3	15	24	17	14	17	17	107
§ 39 a.....	5	25	53	31	21	14	24	173
Ialt.....	8	40	77	48	35	31	41	280

Opgaven for 1ste halvår 1929 gjelder i virkeligheten bare et fjerdingår (loven trådte i kraft 23. mars 1929). Tallene kulminerer i 1ste halvår 1930 — da er den første høst gjort, fremfor alt blandt tyvene. Særlig ved § 39 a synker tallet jevnt til 2net halvår 1931. Men det bør legges merke til at det atter er steget i 1ste halvår 1932, da det er høiere enn i de to nærmest forutgående halvår. Betyr dette innledningen til fortsatt stigning? Det er meget som taler for det, hvis ikke den senere tids kritikk over herskende praksis bringer denne inn i et annet spor.

De forbrydelser som de dømte hadde gjort sig skyldig i, fremgår av følgende opgave for hele perioden underett:

Menn [1] Forbrydelserne	§ 261	Sedelighetsforbrydelser 192	193	195	196	212 I	212 II	Tils.	Andre forbr.	Ialt
§ 39, uten straff.....	4	1	1	4	—	3	4	13	15	32
§ 39, med straff.....	12	1	1	8	2	6	8	26	37	75
§ 39, tilsammen.....	16	2	2	12	2	9	12	39	52	107
§ 39 a.....	149	1	—	2	3	6	2	17	7	173
Ialt.....	165	3	2	17	5	15	14	56	59	280

Av det hele antall utgjorde (i avrundede prosenttall) grovt tyveri (165) 59 %, sedelighetsforbrydelser (56) 20 % og andre forbrydelser (59) 21 %. Men mellem dem som er dømt efter § 39 (sinnssyke og halvt abnorme) og efter § 39 a (normale) er det en stor forskjell i dette stykke. Ved § 39 faller bare 15 % på innbruddstyvene, mot 36 % på sedelighetsforbryderne og 49 % på »andre«. Ved § 39 a utgjør derimot tyvene ikke mindre enn 86 %, sedelighetsforbryderne bare 10 % og »andre« endog bare 4 %. Blandt dem som er dømt efter § 39, er det 15 som er dømt for simpelt tyveri. De er da ført op under »andre« (1 under § 39 uten straff, 14 under § 39 med straff).

Til sammenligning kan nevnes at i de 3 år 1928—1930 blev i Sverige 44 menn tatt i forvaring som forminsket tilregnelige og 27 tilbakefallsforbrydere internert. Særlig det siste tall har interesse: 27 i Sverige mot 173 i Norge i omtrent like langt tidsrum. Også i Sverige omfatter opgaven lovens 3 første virkeår. Og i England blev i 3-året 1926—28 gjennemsnitlig årlig 31 vaneforbrydere tatt i forvaring. Tallene viser hvor meget strengere krav både Sverige og England stiller for å kunne ta en mann i forvaring.

[1] § 261 = grovt tyveri; § 192 = voldtekt, § 193 = utuktig omgjengelse med sinnssyke m. v.; § 195 = utuktig omgjengelse med barn under 14 år; § 196 = utuktig omgjengelse med barn over 14, men under 16 år; § 212, I = utuktig adferd (særlig ekshibitionister); § 212, II = utuktig handling med barn under 16 år (»klusserne«).

Forholdet mellem alder og forbrydelse stiller sig saaledes:

Menn	§ 261	Sedelighetsforbrydelser							Andre forbr.	Ialt
		192	193	195	196	212 I	212 II	Tils.		
§ 39 a Under 25 år...	7	2	—	3	—	2	2	9	9	25
25—29 år.....	3	—	—	2	—	1	2	5	8	16
30—39 »	4	—	1	1	—	3	2	7	14	25
40—49 »	2	—	1	2	—	1	1	5	11	18
Minst 50 år ...	—	—	—	4	2	2	5	13	10	23
Tils.....	16	2	2	12	2	9	12	39	52	107
§ 39 a Under 25 år...	22	—	—	1	—	—	—	1	3	26
25—29 år.....	42	1	—	—	—	2	1	4	—	46
30—39 »	61	—	—	3	—	2	—	5	2	68
40—49 »	18	—	—	1	2	2	—	5	2	25
Minst 50 år ..	6	—	—	—	1	—	1	2	—	8
Tils.....	149	1	—	5	3	6	2	17	7	173
Ialt. Under 25 år...	29	2	—	4	—	2	2	10	12	51
25—29 år.....	45	1	—	2	—	3	3	9	8	62
30—39 »	65	—	1	4	—	5	2	12	16	93
40—49 »	20	—	1	3	2	3	1	10	13	43
Minst 50 år...	6	—	—	4	3	2	6	15	10	31
Tils.....	165	3	2	17	5	15	14	56	59	280

Procentvis kan dette sammentrekkes i følgende oversigt:

Menn	§ 261		Sedelighets-forbrydelser		Andre forbrydelser		Ialt	
	§ 39	§ 39 a	§ 39	§ 39 a	§ 39	§ 39 a	§ 39	§ 39 a
Under 30 år.....	62,0	43,0	35,9	29,4	32,7	42,9	38,3	41,6
30—49 år.....	37,5	53,0	30,8	58,8	48,1	57,1	40,2	53,8
Minst 50 år	—	4,0	33,3	11,8	19,2	—	21,5	4,6
Tils.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vi ser, at det både ved grovt tyveri og ved sedelighetsforbrydelse er relativt flere unge mennesker (høist 29 år) under § 39 enn under § 39 a. Ved »andre forbrydelser« er det modsatte tilfellet. Men det absolutte antall »andre forbrydelser« er så lavt ved § 39 a, at tillfeldighetene her lett spiller inn. Den eldste aldersklasse er ved sedelighetsforbrydelser og ved »andre forbrydelser« relativt betydelig sterkere under § 39 enn under § 39 a, mens det omvendte er tilfellet ved grovt tyveri. De som blir siktet efter § 39 som mere eller mindre abnorme, er således for den vesentligste del enten unge mennesker, hvis abnormitet altså har vist sig på et tidlig tidspunkt, eller menn hvis abnormitet først har vist sig i de eldre år (særlig ved sedelighetsforbrydelser). Ved en helt eksakt undersøkelse av aldersfordelingen hadde vi måttet ta hensyn til både den hele befolknings og den kriminelle befolknings aldersfordeling. Men dette lar sig ikke gjøre, da vi ikke kjenner sistnævnte fordeling. Hadde vi kunnet det, vilde vi visselig funnet at sedelighetsforbryderne var relativt ennu mere fremtredende i de eldre aldersklasser enn foranstående opgave gir uttrykk for.

Slår vi sammen sikringsfangene efter § 39 og forvaringsfangene efter § 39 a, blir aldersfordelingen følgende:

	§ 261	S.	A.	Ialt
Under 30 år	44,9	33,9	33,9	40,4
30—49 år	51,5	39,3	49,2	48,4
Minst 50 år	3,6	26,8	16,9	11,0
Tils.	100,0	100,0	100,0	100,0

Av de 51 som var under 25 år, var 21 under 21 år, nemlig 17 ved § 39 og 4 ved § 39 a. Følgende spesifikasjon har sin interesse:

§ 39: 1 var 16 år (§ 261); 2 var 17 år (§ 212, I, § 212, II); 4 var 18 år (§ 261, § 192, § 195, § 212, II); 5 var 19 år (§ 261, § 195, 3 »andre forbr.«); 5 var 20 år (§ 261, § 192, 3 »andre forbr.«).

§ 39 a: 1 var 17 år (§ 195); 2 var 19 år (§ 261, 1 »andre forbr.«); 1 var 20 år (§ 261).

Ialt: 1 var 16 år, 3 var 17 år, 4 var 18 år, 7 var 19 år, 6 var 20 år.

Av de 31 som var minst 50 år, var 11 i alderen 60—69 (9 ved § 39, [2 § 195, 1 § 196, 2 § 212, I, 1 § 212, II og 3 »andre«], 2 ved § 39 a [1 § 261, 1 § 212, II]) og 3 minst 70 år (alle § 39), nemlig: 73 år § 195, 73 år § 212, II og 74 år § 195.

Gjennemsnitsalderen ved dommen stillet sig således (i hele år):

Menn.	§ 261	S.	A.	Ialt
§ 39	28	41	37	37
§ 39 a	32	38	31	33
Tilsammen	32	40	36	34

Efter oplysninger som ekspedisjonschef *Kyhn Gløersen* har skaffet mig, var i Sverige yngste interneringsfange (vår § 39 a) 33 år i interneringsåret, mens 33 år var gjennemsnittsalderen i Norge og yngstemann her 17 år, og i den engelske forvaringsanstalt på Camp Hill var den 1ste juli 1930 yngste mann 35 år, gjennemsnitsalderen 50½ år.

Som det ses av det foregående, er 75 av de 107 sikringsfanger efter § 39 også ilagt straff. Da alle forvaringsfanger også ilegges straff, er det ialt 248 menn som er ilagt både straff og forvaring (sikring). Straffenes størrelse ses av følgende opgave:

Menn	§ 39				§ 39 a				Ialt
	§ 261	S.	A.	Tils.	§ 261	S.	A.	Tils.	
Under 6 mdr.	4	5	23	32	1	3	—	4	36
6 mdr.	2	1	4	7	9	1	—	10	17
Over 6 mdr. under 1 år	1	2	5	8	13	1	–	14	22
1 år — - 2 -	1	6	1	8	66	2	4	72	80
2 - - 3 -	3	2	1	6	49	2	—	51	57
3 - - 5 -	1	7	4	12	9	3	1	13	25
Minst 5 år	—	2	—	2	2	5	2	9	11
tils.	12	25	38	75	149	17	7	173	248

Ved § 39 er således 28 eller vel 37 % av straffene på minst 1 år, ved § 39 a er dette tilfellet med 145 eller omtrent 84 %. Det vil ses at forvaring efter § 39 a er blitt knyttet til straffer på under 6 mdr. De 4 tilfeller er følgende: 19 år gammel, § 261, 120 dagers fengsel + 5 års forvaring; 30 år, § 212, I, 120 d. + 1 års forvaring; 30 år, § 212, I, 60 d. + 3 års forvaring; 49 år, § 212, I, 120 d. + 3 års forvaring.

Straffene på minst 5 år[1]) er følgende (straffen nevnes alltid først):

§ 261: 5 år + 5 år, 8 år + 7 år. § 192: 8 år + 5 år. § 195: 5 år + 5 år, 7 år + 5 år, 8 år + 10 år. § 196 (og blodskam): 8 år + 5 år. § 267 (ran): 5 år + 5 år, 5 år + 5 år.

Så tilslutt for mennenes vedkommende følgende opgave over forvaringsfangene og over sikringsfangene i fengsel og tvangsarbeidshus pr. 15. november 1932:

	I forv. (sikr.) var				Senere skal over på forv. (sikr.)			
	§ 39	§ 39 a	gamle § 65	tils.	§ 39	§ 39 a	gamle § 65	tils.
Botsfengslet.	1	8	1	10	5	17	—	22
Akershus....	—	25	1	26	2	51	2	55
Opstad.....	17	54	—	71	—	—	—	—
Ialt.....	18	87	2	107	7	68	2	77

Det vil ses at det 15. november 1932 var i sikring og forvaring 105 menn efter §§ 39 og 39 a, hvorav 34 i landsfengslene og 71 i Opstad tvangsarbeidshus. Hertil kommer så 2 menn i forvaringe efter den nu ophevede strfl.s § 65,

[1]) I juni 1932 blev en mann for forbrydelse mot §§ 192 og 195 (med døden tilfølge) idømt 20 års fengsel og 10 års forvaring efter § 39 a. Men dette tilfelle er ikke med i statistikken, fordi saken blev bragt inn for Høiesterett, hvor den ennu ikke er avgjort.

hvilke fanger behandles som de der er dømt efter § 39 a. Samtidig satt det i de 2 landsfengsler 75 menn, som senere skulde over på sikring (7) eller forvaring (68) foruten 2 som var dømt efter § 65, og som ennu ikke hadde sonet den egentlige straff.

Til de 87 i forvaring efter § 39 a svarte i Sverige den 1ste januar 1931 24 internerte tilbakefallsforbrydere (eller efter folkemengden omkring en syvendedel av tallet i Norge).

Alle 12 kvinner blev som nevnt dømt efter § 39, 5 av dem uten å ilegges straff, mens 7 samtidig blev straffet.

De 5 førstnevnte var i alderen 20, 26, 29, 38 og 52 år og hadde gjort sig skyldig i følgende forbrydelser: 1 i simpelt tyveri og ærekrenkelser, 1 i trusler og legemsfornærmelse, 1 i hærverk og 2 i sedelighetsforbrydelser, nemlig 1 mot § 195 og 1 mot § 212, I.

De 7 som tillike blev straffet, var i alderen 19, 20, 21, 23, 25 og 50 år og hadde gjort sig skyldig i følgende forbrydelser: 3 i simpelt tyveri, 1 i simpelt tyveri og sedelighetsforbrydelse mot § 196, 1 i grovt tyveri og sedelighetsforbrydelse mot § 212, II; 1 i utbredelse av venerisk smitte og i løsgjengeri, 1 i legemsfornærmelse. For 6 av dem var straffen under 6 mdr., for 1 var den 9 mdr.

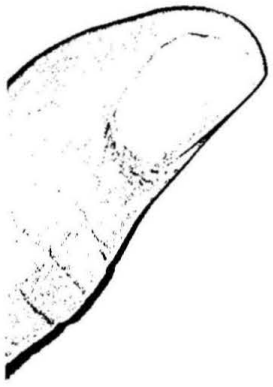

Litteratur.

Criminal justice in England. A study in law by Pendleton Howard LL. B., Ph. D., Professor of law in the university of Idaho. (New York. The Macmillan Company 1931. 436 S. 3 $.)

Denne Bog giver bl. a. en fuldstændig Oversigt over Organisationen af de engelske kriminelle Retter, deres Virkemaade og deres indbyrdes Omraade, over den ejendommelige Udvikling i fornødent Omfang af offentlig Anklage ved Siden af den private Tiltale og af selve Gangen i Straffesagerne, Reglerne for Parternes Repræsentation, hvorimod egentlige Bevisregler og endmere materielle Strafferetsregler ligger udenfor Bogens Plan. Forfatteren, der fra sit Studium og en 5-aarig Virksomhed ved amerikansk Anklagemyndighed paa Forhaand havde Betingelserne for Indtrængen i Emner som de foreliggende, har anvendt et Aars Ophold i England til ved Iagttagelser paa nærmeste Hold og med særlig kyndig Assistance at skaffe Klarhed over disse til noget forviklede Forhold, som til fuld Forstaaelse hyppigt maa ses i historisk Sammenhæng med tidligere Tilstande. Den ofte som et britisk Karaktertræk fremtrædende Ejendommelighed, at selv iøjnefaldende Ulemper ved en Ordning ikke giver Anledning til en fuldstændig Nyordning, hvorved mindre iøjnefaldende Værdier kunde gaa tabt, men til en langsom Omformning og Supplering, kommer vist intetsteds stærkere frem end paa Retsorganisationens Omraade. Forfatteren anstiller flere oplysende Sammenligninger, særlig med amerikanske Forhold. Overalt føler Læseren sig under kyndig Vejledning.

Nedenfor gives nogle Uddrag af Fremstillingen. Det er for Sammenhængens Skyld uundgaaeligt at blande almenkendte Ting sammen med det mindre kendte.

Forfatteren fremhæver først, at Rejsningen af Kriminalsager vedblivende i England i stort Omfang hviler paa den

Private. I en Periode i ældre Tid beskæftigede Jurymedlemmer sig aktivt med Fremskaffelse af Bevismateriale og justices of the peace med overordnede politimæssige Opgaver, men efterhaanden blev deres Funktion rent dømmende, og da der ikke samtidig skabtes andre offentlige Myndigheder til at lede og bistaa Politiet med Hensyn til Undersøgelser af Klager om Forurettelser eller til at gennemføre de kriminelle Sager for Domstolene, kom det til at paahvile den forurettede Privatperson at sætte Retfærdigheden i Bevægelse. Resultatet blev en stor teoretisk og praktisk Lighed mellem den kriminelle og den civile Proces. Da det viste sig, at den Private hyppig veg tilbage for at bære Omkostningerne ved Retsforfølgningen og derfor undlod at forfølge endog grovere Forbrydelser, begyndte en Lovgivning om Godtgørelse fra det Offentlige efter Rettens Bestemmelse af visse Omkostninger; den første Lov (i 1752) kom alene til Anvendelse, naar Tiltalte var blevet d ø m t for en Forbrydelse, og saaledes at den forfølgende Privates egne Formuesomstændigheder skulde tages i Betragtning. Den sidste Lov er af 1908 og bemyndiger Retten til i alle Sager, i hvilke der kan rejses Tiltale ved egentlig »indictment« (Anklageskrift til en af de Retter, for hvilke Prøvelse — ved Jury — af alvorligere Overtrædelser sker), at beordre Godtgørelse til den Private af alle fornuftige Omkostninger. Udenfor den nævnte Art af Sager — der bedst benævnes ved det engelske Udtryk »indictable« — kan Omkostninger ikke tilkendes, men dette kan ske, ogsaa naar disse Sager behandles »summarisk« (i Følge Vedtagelse, jfr. nedenfor). — Den private Forfølger (Prosecutor) har med Hensyn til Rejsningen og Gennemførelsen af den kriminelle Proces samme Rettigheder som det Offentlige. Og han kan med visse Undtagelser rejse Forfølgning ogsaa i Anledning af Forbrydelser begaaede mod Andre, selvom han ingen pekuniær eller anden umiddelbar Interesse har i den konkrete Overtrædelse. Den Private kan selv til at lede Forfølgningen efter eget Valg antage en Solicitor, som derefter arbejder i Samvirken med Politiet og lige fra Begyndelsen leder Tilrettelæggelsen, fører Sagen gennem Politiretten (Forundersøgelsen) og eventuelt instruerer en Barrister (Counsel) til Møde for Juryretten. Mellem Solicitors som de Sagførere, der forbereder en Sag og tilvejebringer Oplysninger og Bevisligheder i den, og Counsel, der udfører selve Proceduren, er Delingen for kriminelle Sagers Ved-

kommende gennemført saaledes, at Solicitors ikke kan give Møde i Sager, der paadømmes ved Assizes, derunder Central Criminal Court, og at ogsaa Quarter Sessions har Myndighed til at bestemme kun at ville høre Barristers, hvilket sædvanlig sker, naar et tilstrækkelig stort Antal Barristers regelmæssigt praktiserer ved paagældende Ret. I vigtige og vanskelige Sager engageres hyppigt 2 Barristers til at udføre Proceduren. Ved Retter med summarisk Procedure kan begge Parter møde ved Solicitors, og dette — som foran forudsat — ogsaa ved Forberedelse af Sagen til højere Ret. En Barrister er mødeberettiget ogsaa ved Underretterne. Den nedenfor omtalte Tendens i den nyere Lovgivning til at udvide Kredsen af Sager, der omend »indictable« ifølge Vedtagelse kan behandles summarisk, har forøget det faktiske Virkeomraade for Solicitors. Disse møder endelig som allerede antydet i nogle Quarter Sessions ved Domsforhandlingen for Juryen. — Der klages almindeligt over, at den Godtgørelse for Udgifter, der af Retterne tilstaas den private Prosecutor, er utilstrækkelig, hvorfor den mindre velstillede Private hyppig er meget varsom med Afholdelsen af Udgifter, der mulig kunde være til Held for Sagens Oplysning, hvorimod velhavende Firmaer, Banker, Selskaber o. s. v. ikke lader noget blive forsømt.

Den private Forfølgning kunde naturligvis i Nutiden ikke slaa til, og den store Majoritet af Sager er da ogsaa Genstand for »Politiforfølgning«. Forfatteren mener at kunne sige (Statistik er ikke forhaanden) at Sager vedrørende Forbrydelser af mere professionel Art (Røveri, Indbrud, Overfald m. m.) gennemføres ved Politiets Foranstaltning, hvorimod en stor Klasse af Bedragerier og Tyverier gøres til Genstand for privat Forfølgning, særlig indenfor Forretningsforhold, og naar den Forurettede er i Stand til at beskytte sig selv. Naar denne derimod er for fattig til at antage en Sagfører eller for lidt interesseret til at ville gennemføre Sagen, forventes det, at Politiet, hvis Sagen har nogen offentlig Interesse, tager Affære, og som Regel giver Forundersøgelsesretten i Sager, der skal til højere Ret, den mødende Politimand eller hans Overordnede Paalæg om at være Anklager. Denne antager saa hyppigt en Solicitor, der forestaar Sagens Tilrettelæggelse til Domsforhandlingen, og eventuelt antager og instruerer Counsel, hvilket kun en autoriseret Solicitor, ikke Politiets Embedsmænd, er berettiget til. I vigtigere og vanskeligere Sager, derunder ogsaa

saadanne, hvor Konflikter med Publikums Opfattelse og Presseangreb erfaringsmæssigt let forekommer, repræsenteres Politiet hyppigt af egne Solicitors (undertiden Bysekretæren, the town clerk, i nogle Byer særlig dertil ansatte Solicitors) allerede fra Begyndelsen af, og modtager ellers Assistance ved Tilrettelæggelsen bl. a. af Retsskriverne, der ofte eksaminerer og krydseksaminerer begge Parters Vidner. I nogle Jurisdiktioner er det Praksis at en overordnet Politimand foretager Afhøringen i Underretten af Anklagens Vidner og kontraafhører Forsvarets, en Fremgangsmaade, som er blevet fortsat trods ved given Lejlighed udtalt streng Fordømmelse fra High Court, der deri fandt en Fare for en altfor ensidig Forelæggelse af Bevismaterialet.

Foruden de privat og ved Politiets Foranstaltning forfulgte Sager, er der adskillige Sager, der foranstaltes anlagte af de i den særlige Lovgivning interesserede Ministerier. Endelig forfølges et Antal Sager efter Beslutning af Direktøren for offentlige Forfølgninger. Herom gøres nedenfor nogle Bemærkninger.

Bogen indeholder med de fornødne historiske Oplysninger en Oversigt over de for Justitsvæsenets Administration vigtigste Embedsmænd.

Lord Chancellor — der er Medlem af Kabinettet og Leder af Overhuset, og hvis Embede er karakteriseret som en Samling Anomalier — har udover Indstilling af Dommere og sin Egenskab af Meddommer i House of Lords ikke megen Berøring med de kriminelle Sager, hvad Forfatteren for en væsentlig Del tilskriver, at Forbrydelsesgebetet historisk henhører under Common Law, medens Lord Chancellors Omraade var Equity.

Under Indenrigsministeren (Home Secretary) henhører de andensteds under Justitsministeren henlagte Forretninger som Politivæsenets og Fængselsvæsenets øverste Leder og som den ansvarlige ved Benaadningsrettens Udøvelse. Han indstiller eller udnævner Politiretsdommere og Recordere i Quarter Sessions-Retterne og giver — uden at blande sig i den enkelte Sag — til en vis Grad Politiretterne Instruktioner. Ligeledes udnævner han Direktøren for offentlige Forfølgninger.

Attorney-General, Underhusmedlem og som Regel en fremragende Barrister af Regeringspartiet, undertiden Medlem af Kabinettet, er officiel Chef for Skranken og Tilsynsførende

med Direktøren for offentlige Forfølgninger. — Solicitor-General er nær Attorney-General i Rang og begge er Kronens »Law-Officers«. De er gagerede med henholdsvis £ 7000 og 6000 foruden Honorarer. De repræsenterer Kronen i Retterne i vigtige Sager, og deres Responsum indhentes af Regeringens Departementer i juridiske Spørgsmaal af særlig Betydning. De kan rejse Tiltale, hvilket dog nu sjældent sker, og udfører undtagelsesvis kriminelle Sager, der er særlig alvorlige eller vanskelige. Attorney-General kan ved et nolle prosequi gøre Ende paa enhver kriminel Sag.

Direktøren for offentlige Forfølgninger — som bemærket udnævnt af Indenrigsministeren og undergivet Attorney-Generals Myndighed — skal i Følge de i 1886 fastsatte Regler foranledige offentlig Forfølgning i alle Sager, hvori Dødsstraf er hjemlet, og hvor det beordres af Attorney-General eller en Kabinetsminister, samt naar han finder, at Omstændighederne er af en saadan Karakter, at Offentlighedens Interesse kræver det, og at hans Virksomhed er nødvendig for at sikre tilbørlig Indskriden mod Overtræderen. Han kan til et hvilketsomhelst Tidspunkt overtage en af Private eller Politiet paabegyndt Forfølgning. Dette er saaledes at forstaa, at han kun skal overtage de allervigtigste Sager. Det Antal Sager, hvori han i 1927 rejste Forfølgning, udgjorde 643, medens 65 163 Personer var anklagede for »indictable« Forbrydelser, 621 708 for andre Overtrædelser. Han tager imidlertid Del med Vejledning og Oplysninger til Politiet og Private i et langt større Antal Sager og øver her en meget betydelig Indflydelse. Han har en betydningsfuld Virksomhed med Hensyn til Forsvaret (for Kronen) ved kriminelle Sagers Appel. — Af hele dette Embedes langsomt fuldbyrdede Udvikling gives en meget detailleret Fremstilling.

Af Fremstillingen af Politiets Administration og Organisation skal kun enkelte Sider fremhæves. Londons Politi (hvis Hovedkontor hedder Ny Scotland Yard, fordi det gamle Hovedkvarter var i Scotland Yard) er det eneste direkte under Staten (Indenrigsministeren) henlagte Politi[1]), idet Politiet overalt ellers er under Styrelse af lokale Autoriteter. Ogsaa City har sit eget Politi. Udgiften til Londons

[1]) Det er vel en snart glemt etymologisk Kuriositet, at de londonske Betjentes sædvanlige Betegnelse: en bobbie er at aflede fra Sir Robert Peels Fornavn og en Følge af, at han i 1829 gennemførte Politiets Nyordning.

Politi udgør £ 7 200 000 om Aaret. Ved en Lov af 1919 blev det — efter Politiets Strikebevægelse i 1918 — forbudt Politiet at være Medlemmer af nogen Fagforening eller Forening med det Formaal at øve Indflydelse paa Løn, Pensionering eller Tjenesteforhold. Indenrigsministeren har i Følge Loven Beføjelse til at give Forskrifter vedrørende Politiets Styrelse, Styrkernes Samarbejde, Løn, Beklædning, Tjenesteforhold m. m. i England og Wales, men der er indrømmet et Udvalg, om hvis Sammensætning der er givet Regler, en vis Forhandlingsret. Paa Begæring understøtter Hovedstadens Opdagere det stedlige Politi og fungerer altsaa forsaavidt som et Statspoliti.

De forskellige Retter i England er Retter med »summarisk Jurisdiktion« (Politiretter) og de højere Retter. (Ved Siden af dem kan nævnes Coroners Court, der inquirerer i Tilfælde af pludselig eller mistænkelig Død, og hvis Kendelse imod en Person for Mord eller Drab har samme Betydning som en Indictment).

I de fleste Herreder og Byer beklædes Dommersæderne i 1. Instans af læge Dommere (justices of the peace, Magistrater). Deres Retter kaldes Court of Petty Sessions. Dommerne har Jurisdiktion i hele Retskredsen, men det samlede Tal deles i mindre Collegier til Udførelse af Forretningerne i Byer og andre Afdelinger af Jurisdiktionen. I London og en Række andre større Byer udføres Hvervet af lønnede »Politirets-Magistrater«. Alle Politisager og mindre Sager — over 600 000 aarlig — afgøres af dem, og alle større Sager begynder normalt for disse Retter. Der er i England ialt 25 000 justices of the peace fordelt paa de 85 Retskredses (Counties') 750 mindre Afdelinger og 227 Byer. Justices udenfor Byerne udnævnes af Kongen efter Lord Chancellors Indstilling, justices i Byerne af Lord Chancellor. Der er i og for sig ingen Grænse for Antallet. De læge Dommere er ulønnede og udnævnes for Livstid. Der stilles selvfølgelig visse almindelige Fordringer til deres Egenskaber, hvorimod Indehavelse af fast Ejendom ikke mere er nogen Betingelse for deres Udnævnelse. Retterne har hver for sig særlig Hjemmel i en Bevilling, hvori Lord-Chancellor, Raads-Lord-Præsidenten, Lord Privy Seal, alle Medlemmer af High Court o. fl. er anførte som Dommere, saa at de altsaa til enhver Tid kan fungere som saadanne.

En enkelt Dommer kan udføre Forundersøgelser, men til andre judicielle Funktioner kræves mindst 2 Dommeres

Tilstedeværelse, og i Reglen sættes Retten med et større Antal; een af Dommerne fungerer som Formand. Medens de som sagt selv er uden juridisk Uddannelse, skal de udnævne en Retsskriver (Clerk), som skal have haft lang Tids Virksomhed som Barrister eller i andre juridiske Stillinger, og som i vidt Omfang leder Forhandlingerne og vejleder ogsaa Dommerne. — Byer over 25 000 Indbyggere kan faa lønnede Magistrater (Stipendiarier). Disse skal være Barristers med en vis Tjenestetid. De kan fungere alene, hvor ellers mindst to Dommere udkræves. I London er alle Politirets-Magistraterne Stipendiarier, dog at i City Lord Mayor eller en Alderman fungerer. Der er i London 14 Politiretter med 27 Magistrater (med en Løn af fra £ 1 800 til £ 1 000).

De justices of the peace (Magistraterne) paahvilende Forretninger er mangfoldige, nogle nærmest administrative eller henhørende til den civile Retshaandhævelse. Deres strafferetlige Funktioner indbefatter Afgørelsen af alle Sager, der er Genstand for summarisk Behandling, og Indledelsen af alle Sager, selvom disse, hvis de skal paadømmes, skal for højere Ret.

Antallet af Sager, der afgøres summarisk, er meget betydeligt og har haft en meget hurtig Vækst. I 1927 var over 621 000 Personer under Tiltale for Forhold, hvori Jurybehandling ikke kan kræves (ikke »indictable« Sager). — Naar en Person er anklaget for en Overtrædelse, for hvilken Straffen overstiger 3 Maaneders Fængsel, kan han kræve Sagen behandlet for Jury (hvilket har Betydning bl. a. ved Anklage for at have ført Automobil i beruset Tilstand, da Straffen her er Bøder og Fængsel indtil 4 Maaneder, og Jurybehandling altsaa kan forlanges). Ved en Række Sager er det hjemlet, at summarisk Afgørelse kan vedtages, selvom Straffen overstiger det anførte Straffemaal. I 1927 blev 56 275 Personer i »indictable« Sager afgjort summarisk, saaledes at kun 7136 Personer tiltaltes for Jury-Retten.

Forundersøgelsen i Sager, der eventuelt skal behandles med indictment, resulterer i Afgørelsen af, om Paagældende skal tiltales eller ej ɔ: om der er et prima-facie Bevis imod ham. Der udkræves en stærk og sandsynlig Formodning om Skyld. I andet Fald er det Dommernes Pligt med det samme at frikende ham.

Hvis en Person er anholdt, kræves kun ringe Bevis for at afgive ham til Bevogtning. Han kan da arresteres for

en Periode af 8 Dage, for at Sagens Foretagelse kan finde Sted. Hvis den ikke kan gøres færdig ved eet Møde, kan han paany fængsles i tilsvarende Tid. Hvor Sigtede er fri imod Kaution (bail) kan længere Udsættelse gives, udenfor London med Parternes Samtykke, i London ogsaa uden dette. Kun hvis Bevisførelsen skaber Formodning for Skyld, tilkendegives det Sigtede, at han, om han ønsker det, kan afgive Forklaring, men at hans Udtalelser eventuelt vil blive brugt som Bevis imod ham. — Forklaringerne stenograferes ikke, men Indholdet nedskrives af Clerken og underskrives af de Forklarende og tilstilles den dømmende Ret. Hvis Afgørelsen gaar ud paa, at Sigtede overgives til Tiltale, bestemmes tillige, om han skal være i Fængsel eller kan være paa fri Fod imod Kaution (bail).

Ved Frihed mod bail er Paagældende at betragte som overgivet til Bevogtning af sine Kautionister, som — naar der er Grund til at tro, at han vil unddrage sig — kan paagribe ham. Bail kan kun nægtes, naar der er Grund til at tro, at han ikke vil blive til Stede og give Møde, eller naar hans Løsladelse vilde skabe Hindringer for Forfølgningen. I Højforræderisager kan Bail aldrig indrømmes, men iøvrigt træffer Forundersøgelsesretten Bestemmelse herom. Den, hvem der er nægtet Adgang hertil, kan dog fremsætte ny Begæring herom for en Dommer i High Court. Retten fastsætter et Beløb, der i Misligholdelsestilfælde tilfalder Kronen. Det skal være af en efter Forholdene passende Størrelse og maa ikke have Strafformål. Den Sigtede kan ikke undgaa Overenskomst med Kautionisterne om at skadesløsholde dem; herved vilde Parterne gøre sig skyldige i strafbart Komplot, og dette selv om de ikke har haft til Hensigt at forhindre Retfærdighedens Gang. Forsikringsselskaber og professionelle Kautionister — som findes nogle Steder i Amerika — er ukendte og vilde ikke blive antaget. I Mordsager tilstaas ikke Bail og ejheller i med Vold forbundne Forbrydelser som Røveri, Indbrud, Voldtægt eller Overfald med livsfarlige Vaaben. Det er sjældent, at de Sigtede ikke overholder deres Mødepligt (i 1926 af 79 591 for indictable Forbrydelser Sigtede kun 34 og af over 600 000 for andre Overtrædelser Sigtede ca. 1000. Et stort Antal af de Undvegne undslipper ikke definitivt).

Courts of Quarter Sessions (opkaldt efter deres oprindelig

kvartaarlige Sammentræden) og Assizes[1]) (hvortil ogsaa Central Criminal Court i Londons Old Bailey hører) behandler som 1. Instans de »indictable« Sager, saaledes at de alvorligste og vanskeligste kommer for Assizes. — Ved begge Retter medvirker (i saadanne Sager) en Jury. Quarter Sessions-Retterne beklædes af mindst to justices of the peace, dog at disse Retter nogle Steder paa Landet og i alle de større Byer ledes af en lønnet Fagdommer, en »Recorder«. Assizes betragtes som Afdelinger af High Court og beklædes som Regel af en af de fra denne Ret udsendte Dommere, som drager om i de 8 Circuits, hvori England og Wales er inddelt. — Anklagen (Indictment) skal godkendes af en Grand Jury (12—23 Medlemmer) og Sagens Prøvelse sker for en Petty Jury (12 Medlemmer). Grand Jurys Opgave er at fastslaa, om der er saa meget Bevis imod en Person, at det er forsvarligt at lade ham gennemgaa en Aktionssag. Den hører ikke Forsvarets Vidner, og Afgørelse af alle Sessionens Sager i nævnte Henseende sker i Reglen i Løbet af faa Timer. Afhøres der Vidner, maa disse forklare under Ed. Hvis tilstrækkeligt primafacie Bevis ikke findes at foreligge, faar Anklagen Paategningen: »No true bill«, og Sagen er dermed forbi. Mindst 12 skal samtykke i Afgørelsen. — Doms-Juryens Afgørelse skal som bekendt være eenstemmig, baade til Domfældelse og til Frifindelse. Kan de 12 Jurors ikke blive enige, opløses Juryen, og Sagen prøves den følgende Termin for en ny Jury. Hvis Enighed ejheller da lader sig opnaa, er det ikke usædvanligt, at Anklageren opgiver Sagen og ved den følgende Prøvelse ikke fremfører sine Beviser, hvad der har Tiltaltes formelle Frifindelse til Følge.

De nærmere Regler for Forsvar og Appel overspringes her.

Forfatteren udtaler sig med stor Anerkendelse om Førelsen af den kriminelle Proces i England og fremhæver den værdige, ordentlige og urbane Maade, hvorpaa den — særlig ogsaa fra Forsvarets Side — gennemføres.

I sin Opsummering og Retsbelæring kommenterer Dommeren hyppigt det fra begge Sider fremførte Bevis, og hvis han finder det rigtigt, udtaler han sin Mening om Vægt og Troværdighed af det enkelte Vidnesbyrd. Han er berettiget til at udtale sig ogsaa om Tiltaltes Forklaring og kan — i Modsætning til hvad der gælder for Anklagerens Ved-

[1]) Ordet betyder det samme som Session.

kommende — ligeledes udtale sig om, hvad der maatte kunne udledes af Tiltaltes eventuelle Undladelse af at give Forklaring.

Foruden at fastslaa de gældende Retssætninger søger Dommeren at fremstille for Juryen de faktiske Omstændigheder, som de efter Bevisførelsen foreligger, i en saadan Form, at den kan give den rigtige Besvarelse, uden at Følelsen af at være naaet til Resultatet i Kraft af egen Overvejelse berøves den. Den vil da i Reglen naa til de Slutninger, som han finder, at den burde komme til. Undertiden udtaler han sig dog positivt om Tiltaltes Skyld eller Uskyld, men da altid med Tilføjelse af, at Juryen staar frit. Juryen retter sig ikke efter Paalæg, men lægger utvivlsomt megen Vægt paa Dommerens Opfattelse, idet den respekterer Erfaring og upartisk Ledelse. Den engelske Dommer kender tilstrækkeligt til Juryens Psykologi til at vide, at den sikreste Maade at faa den til at træffe Afgørelse i Strid med Rettens Ønske, er at beordre den til at træffe en vis Afgørelse. Hvis Dommeren ikke ved det ved Begyndelsen af sin Løbebane, skal han snart lære det.

Forfatteren fortsætter disse Betragtninger med en Sammenligning med amerikanske Forhold og foretager ligeledes en Sammenstilling af Inkvisitionssystemet og Anklagesystemet. Han hævder (overfor amerikanske Tilstande) som gavnligt, at Anklagen repræsenteres ikke af bestemte ansatte Anklagere, men af vekslende Sagførere, der til Tider repræsenterer Forsvaret.

Forskellige Steder og i et Slutkapitel gør Forfatteren gældende, at endog i Juryens Hjemland, England, er Jurysystemet ved at gaa ud af Kurs. Han fremhæver som særligt talende, at i England i 1926 ikke mindre end 69 695 Personer sigtede for »indictable« Forbrydelser, der altsaa normalt skulde paadømmes af Jury, paadømtes ved summarisk Rettergang, saa at kun 7 924 gik til Paadømmelse ved Jury. De summarisk paadømte drejede sig for Størstedelens Vedkommende om alvorligere Forbrydelser, der i Amerika i Reglen vilde blive behandlede for Jury. Og Lovgivningsmagtens Tendens i de senere Aar til at udvide de summariske Retters Kompetence til at afgøre Forbrydelser af grovere Karakter er efter hans Mening det vigtigste Træk i engelsk Kriminalproces i det sidste halve Aarhundrede, og han hævder, at det i England er den almindelige Anskuelse, at Udviklingen dér vil gaa videre i samme Retning.

P. C. Poulsen.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

James H. S. Bossard & Thorsten Sellin: Prohibition — a national experiment (The annals of The American Academy of Political and Social Science) Philadelphia 1932.

The Journal of criminal law and criminology. Vol. XXIII Nr. 3.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 23. Aarg. Hft. 10—12.

Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 199—201.

Th. Døssing og Robert L. Hansen: Dansk Tidsskrift-Index, 17. Aarg. 1931. Kbhvn. (H. Hagerup) 1932.

Defensor legis. 1932 Nr. 9—10.

Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift. Aarg. II Nr. 6—8.

Erik Reitzel-Nielsen: Nævninger og Domsmænd. Lægmænds Deltagelse i Nutidens Strafferetspleje. Kbhvn. (Nyt nordisk Forlag, Arnold Busck) 1932.

Das Strafgesetzbuch für die Republik Polen vom 11. Juli 1932. Warszawa 1932.

Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. 52. Bind, 5. Hefte.

Nils Stjernberg: Kommentar till Strafflagen Kap. 24. Stockholm 1932.

Juridisk Tidsskrift 1932. Hefte 7.

Svensk Juristtidning 1932. Hefte 6.

The Commonwealth of Massachusetts annal Report of the Commissioner of Correction for the year ending November 1930.

Straff, sikring og tvangsarbeide.

Av direktør CONRAD FALSEN.

Vår strafferett ser i straffen et onde som samfundet påfører den som overtrer dets lover. Det er staten og alene den som kan straffe, og som grunnlag for straff må ligge lov og dom. Grunnloven har i sin § 96 tydelig bestemmelse herom: Ingen kan dømmes uten efter lov, eller straffes uten efter dom. Det blir således folket selv gjennem sine stortingsvalgte representanter som har i sin makt å fastsette straffens område og rekkevidde. I sterke politiske brytningstider ligger der ofte en fare i det, idet der lett kan settes straffebestemmelser hvis berettigelse ikke i første rekke er strafferettslig, men politisk. Ensidig innstillede politikere mener ofte at de ved å omgi sine kjepphester med tilstrekkelige straffebestemmelser, skal få fort dem ut i samfundet og gjort dem levedyktige. De kommer som regel tilkort, fordi de ikke regner med at straffen i bunn og grunn er et onde som menneskene ikke frivilig underkaster sig uten at de føler at straffen samfundsmessig og i det enkelte tilfelle er på sin plass. Ut fra disse betraktninger kommer man ikke forbi at samfundet og straffeloven må gå hånd i hånd. Det hjelper intet å belegge handlinger med straff om den er aldrig så stor, hvis grunnlaget for straffen svikter. For oss moderne mennesker ligger det også noe fjernt at straffen skal være et onde og at man skal slå sig tilro med det. Samfundet som sådant kan ikke ha noen livsopgave i å påføre sine medlemmer et onde selv om de har forgått sig mot rettsordenen. Det må være

nokk for samfundet og dets orden at der blir sørget for at alle som forgår sig blir behandlet på den måte som for hver enkelt av dem er nødvendig for å bringe dem fra et asosialt til et sosialt individ. Ved en sådan ordning vil strafferetten fra å være et håndverk som nu snart alle fusker i, bli en videnskap som må kreve et spesialstudium av samfundsomfattende omfang. Straffen har så inngripende betydning for de dømte at man bør være uhyre varsom med å la den fastsettes av ukyndige, selv om de har juridikum.

Mange mennesker er så tåpelige at de tror at det er nokk å konstatere at der er begått en forbrytelse og så slå op i lovboken og finne et passende antall dager og måneder eller år som straff for det, og dermed skulde delinkventen, når straffen var sonet, vandre ut av fengslet som et nytt og bedre menneske som aldri vil forgå sig pånv. Den gamle kulsviertro på fengselsstraffe som det ene saliggjørende får man nokk opgi. Spørsmålet om å gjøre en forbryter sosial er ikke og kan ikke i første rekke bli et fengselsspørsmål, men vil alltid bli et samfundsspørsmål. Det er individet selv og hans arv og kår som er avgjørende for hans sosiale innstilling eller mangel på sådan.

Ved hver enkelt forbrytelse som begås og ved hver forbryter som man treffer, møter man så mange sosiale og individuelle problemer, at man med full rett kan føle sig hjelpeløse. Det er en sørgelig kjennsgjerning at samfundet ikke gir levelige vilkår for alle dem som blir satt inn i verden og derved er gitt retten og plikten til å leve. Selv for normalt velutrustede mennesker er tilværelsen i vår tid blitt en alvorlig kamp, men tenk da på alle dem hvor den åndelige og moralske utrustning mangler. Disse mennesker skal jo også leve, og da de simpelthen ikke greier det, vil det gå dem galt. Det blir derfor også naturlig, at det i en stor rekke blir fra disse mennesker at våre forbrytere rekrutteres.

Den svenske professor i psykiatri, *Olof Kinberg*, har med full rett slått fast:

1) at sinnssykdomme og psykisk abnormitet av forskjellig slag er mange ganger hyppigere blandt kriminelle enn blandt den ikke kriminelle befolkning.

2) at forbrytelser er betydelig hyppigere blandt sinnssyke enn blandt ikke sinnssyke.

3) at visse forbrytelser har særlig utpreget patologisk karakter (herunder forbrytelser som mord, mordbrand, sedelighetsforbrytelser, ærekrenkelser) og

4) at vaneforbrytere består sä godt som utelukkende av psykisk abnorme eller defekte personer.

Innen vårt eget land har særlig overlæge Dahlstrøm gang på gang påvist at der er to store faktorer som man må regne med ved våre forbrytere nemlig arv og kår. Disse to faktorer er tandhjul som griper inn i hverandre. Det er meget vanskelig bestandig å påvise de rene tilfeller. I strafferetten må man alltid regne med de menneskelige skropeligheter og samfundets brøst og mangler. La oss på denne bakgrunn prøve de forskjellige straffeteorier og søke å danne vårt eget straffebegrep ut fra den samfundskultur som vi har nådd.

Den gamle bestemmelse i Frostatingsloven om at den som ikke vil unde andre lov, han skal heller ikke selv nyte lov, må vi straks sette ut av betraktning. Den puerile gjengjeldelses- og hevntanke hører ikke et moderne samfund til. Derom kan man vel si at der hersker full enighet. Men selv om man iklær hevntanken rettferdighetens kappe og hevder at den som gjør noe galt skal sone for det, vil man ikke føle sig tilfreds. For å kunne bringe et sonoffer må man ha trang til å sone, ellers taper hele sonofret sin etiske verdi og blir uten betydning. Det nytter ikke om sonofret blir sterkere og sterkere, eller med andre ord straffene strengere og strengere, således at det løper ut i det rene avskrekkelsesprinsipp. Jeg skal selvfølgelig medgi at der finnes enkelte mennesker på hvem skrekk for straff bidrar til at de holder sig i skinnet, men på de fleste forbrytere blir selve straffetrusselen betydningsløs, dels fordi

de er så psykisk avstumpet og dels fordi straffens følger, fengselsopholdet, ikke har noen avskrekkende betydning, så humant som vårt fengselsvesen for tiden er. Det er en kjennsgjerning, at jo mere innforlivet forbrytere blir i fengselslivet, desto mindre avskrekkende virker det. Avskrekkelsesteorien kan muligens ha sin berettigelse likeoverfor førstegangs lovovertredere, men er totalt betydningsløs like overfor alle andre. Det er derfor helt malplasert, når man mener at økede straffer for sedelighetsforbrytere vil føre frem, fordi man her omtrent uten unntagelse står overfor personer av psykopat klassen. Efter de strenge straffer som vi i 1929 fikk for sedelighetsforbrytere, viser det sig at sedelighetsforbrytelsene i sin almindelighet og sedelighetsforbrytelser mot barn i særdeleshet har steget sterkt. Det viser tydelig at skjerpelse av en på forhånd streng straffetrussel er ganske hensiktsløs som almindelig forføining til å stanse forbryterskheten. Generalprevensjonsteorien fører ikke frem, fordi man ikke i kriminalpolitikken kan regne med normalt utviklede individer. Skal man gjøre regning med en moderne strafferettspleie, får man forlate generalprevensjonen og søke over til individualprevensjonen.

Vi må anerkjenne samfundets rett og plikt til å beskytte sig selv og sine medlemmer, og vi må på den annen side hevde at de som forgår sig mot de av samfundet fastsatte lover må finne sig i den straff som man finner formålstjenlig. Denne straffs hovedopgave og hensikt må være å sikre sig den enkelte lovovertreder og gjøre ham til et nyttig menneske som holder sig innenfor samfundets ramme. Samfundsmedlemmene selv får sørge for at rammen er elastisk og ikke blir tilrustet av gamle fordommer og stivbenet byråkratisme.

Så lenge vi holder paa straffen og ikke har noe annet effektivt middel i kampen mot forbrytere, får vi søke å anvende den med fornuft og ikke automatisk. Vi må holde oss strengt for øie at fengselsstraffens nytte utover det å holde menneskene vekk fra samfundet i kortere eller lengere

tid, er vanskelig eksakt å påvise. Selvfølgelig er der mennesker som ved et fengselsophold forbedres og andre som tar sin skrekk så de fremtidig holder sig vekk. Men man kan ikke påstå at ikke disse mennesker vilde holdt sig vekk fra nye forbrytelser selv om ikke fengsel var blitt anvendt. For de fleste er fengselsstraffen anvendt for første gang innledning til en serie fortsatte fengselsophold. Dette har sine årsaker i forskjellige forhold. Først og fremst er det å bli satt i fengsel så vanærende for de fleste mennesker at de derved får et fengselstempel som de aldri senere makter å vaske av sig. Der utføres et stort samfundsmessig arbeide fra en rekke mennesker og foreninger for å søke å rette op igjen de dømte og gi dem et arbeide under like forhold med fri arbeidere ved løslatelsen. Men opgaven er dessverre så hemmet av den dømtes fengselspsykiske innstilling om man så vil, at selv om forholdene utad blir lagt aldri så vel tilrette, så vil der innad hos den løslatte ligge igjen et ømt punkt som selv psykoanalytisk vanskelig lar sig fjerne. La oss kalle det et samvittighetspunkt som er gjenstand for en rekke komplekser for å bruke moderne sprogbruk. Man taler så ofte om at straffen sones. Javist sones den utad, overfor samfundet, men innad likeoverfor ens innerste jeg sones den som regel aldri. Samvittighetspunktet blir liggende igjen og der skal intet til å få det til å virke i hemmende retning på den løslatte, som jo formelt og samfundsmessig sett er en fri mann. Ett blikk, et uoverveiet ord, eller en kjent av fengslets voktere eller belegg er nokk til å gi komplekset utslag som kan forspille alle gode forsetter og bringe ham ut i selvopgivelsens eller likegladhetens stadium. Mere skal der ikke til for straffens forbedrende virkning er spilt.

For det annet er fengselsstraffen således som den anvendes her i landet av tilvennende karakter. Man begynner med de små straffer og stiger langsomt til de større. Man vennes jevnt og langsomt til å finne sig tilrette i fengslene.

Det skjer på samme måte som med alle som går tilgrunne av narkotiske midler. De begynner smått og pent, tilvennes jevnt og sikkert og blir tilslutt en slave av midlet.

For det tredje har våre fengsler en særlig sløvende virkning på dem som settes inn der. Det hele er grått i grått. Fangene får ikke følge med i tiden. De blir så akterutseilet, at når de kommer ut maa de være meget forsiktig for ikke å røpe sin uvitenhet. Fengselsstyret utgir vistnokk hver 14. dag en miniatyravis, som kalles »Bladet«, men dets redaksjon fyller ikke tidens krav. »Bladet« er i sin nuværende form langt fra, hvad der må kreves av en fengselsavis. Dessuten er våre fengsler så dårlig utstyrt med funksjonærer og hjelpemidler, at de ikke kan makte å lære op dem, som settes inn der eller i det hele å søke å holde deres fagkyndighet på høide med tiden. Jeg har truffet fanger, som har sittet optil halvår og glodd i taket fordi det fengsel, som vedkommende har sittet i, ikke har været overensstemmende med fengselslovens ånd og bokstav, men ene og alene et lager for dem, som har forgått sig. Man kan jo ikke drøfte straffens hensiktsmessighet sålenge fengslene er så overfyllt, at arbeidsdriften må settes ut av virksomhet.

For det fjerde er fengselsstraffen helt ødeleggende og direkte samfundsskadelig sålenge man ikke har de moderne anstalter, som loven og vår tids samfundsopfattning krever. Sålenge man ikke har annet å by enn Akershus og dertil må blande sammen forvaringsfanger med drukkenbolter og løsgjengere, som for en dels vedkommende ikke er kriminelt straffet, og lar nybegynnerne sitte i fengsler uten effektivt arbeide og nødvendig åndelig trening, får man søke å rope et varsko mot å bruke fengselsstraffen uten at den er uomgjengelig nødvendig. Vårt fengselsvesen har lagt hovedvekten på fellesanstaltene istedenfor på celleanstaltene. Ennog i 1915, da man bygget en av Europas mest moderne anstalter, gikk man hen og bygget ottemannsbarakker, og da man for et par år siden anla en

pleieanstalt i tilbyggning til Sem gamle fengsel, kunde fengselsstyret ikke dy sig, men måtte bygge en anstalt med store fellessaler. Det er disse fellesfengsler, som holder forbrytere i ånde og som helt og holdent hindrer ethvert tiltak når det gjelder å forbedre menneskene. Ethvert menneske snakker jo om det som ligger dem nærmest, og det er da klart at forbrytere drøfter sitt fag, nemlig forbrytelsene. Enhver effektiv fangebehandling og ethvert håp om nedgang i forbrytelsene kan vi ikke gjøre regning med før det nye landsfengsel med sine 300 celler blir ferdig. Det krever 3,6 millioner, men vårt land er ikke så utarmet, at det ikke kan hevde sig, når det gjelder forbryterne.

For ikke å bli beskyldt for ikke å være helt korrekt, vil jeg oplyse, at man i Botsfengslet har et cellefengsel på 200 celler. Således som situasjonen er blitt her i landet, må det imidlertid av samfundsmessige grunner ta imot forvaringsfanger i meget stor utstrekkning. Det er bygget for unge lovovertredere, men disse må vike for de samfundsfarlige. Det er så soleklart og naturlig at alle ansvarlige myndigheter må være enig i det. Men det er selvfølgelig hårdt at den nyttige ungdomsopdragelse skal måtte settes tilside for opbevaringen av de håpløse.

Ut fra disse betraktninger skal jeg søke å skissere den behandling og de ønskemål, som bør kreves for å få en rasjonell behandling av alle forbrytere. Jeg går nemlig ut fra, at der ikke vil bli tale om å berøve samfundet rett til å hevde sin autoritet og straffe dem, som ikke vil bøie sig for den. Midlene hertil er straff, sikring og tvangsarbeide.

Men forut for anvendelse av disse tre onder må der gå en nøiaktig undersøkelse av de enkelte individer. Vår påtalemyndighet er sikkert godt nokk utstyrt, når det gjelder å bringe på det rene de ytre faktiske omstendigheter ved enhver forbrytelse. Men det ofrer ikke på langt nær nokk arbeide på å bringe lovovertrederes personlige forhold på det rene. I de fleste saker nøier man sig med å konsta-

tere navn, fødselsår, og dato samt stilling og om de er gift. Ved en kontroll herav, som vi pleier å foreta i anstalten, viser det sig meget ofte at de dømte heter noe ganske annet enn det, de er dømt for. Fødselsår m. v. er også meget ofte feilaktig. En stor del forbrytere liker ofte å smykke sig med navner, som de i virkeligheten ikke har. Det er derfor nødvendig at politiet ofrer betydelig mere tid og arbeide på å bringe forbryterens personlige forhold på det rene. Herunder bør de bistås av psykiatrisk utdannede leger, som kan foreta en effektiv undersøkelse av personenes mentalitet. Det koster tid og arbeide, men begge deler er vel anvendt, idet man derved vil sortere ut endel mennesker, som hører hjemme i asyler, fra fengslene og atter andre vil i tidens løp bli underkastet sikring således at man i tide kan anbringe dem på hensiktsmessigste måte. Den psykiatriske undersøkelse, som alle forbrytere bør undergå, vil meget snart reformere hele vårt straffesystem og bringe orden i det kaos, som nu hersker. Ved denne ordning vil man meget tidlig få skilt ut på den ene side alle dem, som man ved opdragende virkning og straffeunnlatelse kan få reddet fra fengsel og undergang, og på den annen side samlet op og uskadeliggjort alle dem, på hvem ethvert straffemiddel er hensiktsløst, enten fordi de er nedsatt tilregnelige eller fordi de er så forherdet, at intet middel hjælper på dem. Det vil forresten snart vise sig at overgangen mellem de nedsatt tilregnelige og de håpløse er temmelig flytende.

Jeg antar at alle kan være enig i, at hvor det gjelder barn, må man finne andre midler enn straff. Tiltross for at den kriminelle lavalder er 14 år, bør man komme så langt, at all ungdom under 18 år henvises til vergeraadene og de til disse hørende skolehjem.

Men det er ikke nokk å bli stående ved de rent unge, som vergerådene bør ta sig av. Ved alle førstegangs lovovertredelser bør man anvende betinget dom i størst mulig utstrekkning. Ved lov af 22. februar 1929 er der også gitt

en sterk utvidet adgang til å la straffens fullbyrdelse utstå, hvis det er særlig grunn til å anta, at straffens fullbyrdelse ikke er nødvendig for å avholde den skyldige fra nye straffbare handlinger. Det er bestemt, at retten ved avgjørelse herav særlig skal ta i betraktning beveggrunnen til den straffbare handling og dennes ytre omstendigheter, den skyldiges alder, forstandsutvikling, karakter, vandel og omgang, om han har avgitt en uforbeholden tilståelse uten å anta, at der forelå beviser mot ham, om han har ydet fornærmede erstatning og opreisning eller erklært sig villig dertil og om der er gått lang tid efter handlingens foretagelse.

Som man ser, kræves der ved disse saker meget nøiaktige og detaljerte oplysninger om de personer, som det gjelder. Man har fått et meget godt grunnlag, som bør utbygges for alle straffesaker. En undersøkelse på bred basis er likeså betydningsfull, hvor der kan bli tale om fengselsstraff, som i de tilfelle, hvor der er tale om betinget dom.

Det er å beklage, at selve adgangen til å gi den betingede dom er innsnevret ved 3 unntagelsesbestemmelser. For det første kan dommen kun utsettes, såfremt den skyldige idømmes bøter, hefte ikke over 2 år eller fengsel ikke over 1 år, for det annet maa den skyldige ikke ha sonet fengselsstraff i løpet av de siste 5 år før den straffbare handlings foretagelse, og for det tredje må vedkommende ikke nu dømmes eller tidligere være dømt for en rekke handlinger som er nærmere nevnt i loven. Det gjelder først og fremst endel almenfarlige forbrytelser som heldigvis forekommer meget sjelden og dernest omtrent alle forbrytelser mot sedeligheten. Videre kan domme ved grov legemsbeskadigelse, drap, fosterfordrivelse av andre enn moren samt ran ikke gjøres betinget.

Jeg kan godt forstå den tanke, som ligger til grunn for at visse større og samfundsfarlige forbrytere bør i fengsel, men det er et spørsmål om man ikke burde ha begrenset unntagelsene betydelig mere enn gjort. Man skal ikke være

så redd for å gi betinget dom to ganger, hvor det gjelder mindre forbrytelser, og heller ikke for å gi en betinget dom i en sedelighetssak, hvor man oprigtig mener, at man ved en sådan dom vil opnå det samme som ved en fengselsstraff. Sålænge samfundet ikke har råd til å sørge for en opdragende behandling av unge lovovertredere mellem 18 og 21 år, bør man iallfall kunde prøve dem ved en betingelse istedenfor å anvende en fengselsstraff, som for de flestes vedkommende for alle tider vil bringe dem et stempel, som de aldri vil bli kvitt.

Det er bittert å være vidne til, at samfundet kun har råd til å gi en lov om opdragende behandling av unge lovovertredere, men ikke kan finne midler til å sette den ut i livet.

Vi har nemlig loven af 1. juni 1928 om opdragende behandling for unge lovovertredere. Denne bestemmer i § 1 følgende: Når retten idømmer en person, som har fylt 18 år, men ikke 23 år, straff av fengsel for en eller flere forbrytelser, og den ikke bestemmer, at fullbyrdelsen skal utsettes, skal den overveie, om der under hensyn til domfeltes fortid, karakter og livsførsel er grunn til å anta, at han trenger en opdragende påvirkning i en arbeidsskole for å holde sig fra å begå nye forbrytelser, og at sådan påvirkning vil være formålstjenlig. I bekreftende fall bør retten i dommen gi påtalemyndigheten bemyndigelse til å anbringe domfelte i en arbeidsskole.

Loven gir derpå en rekke utmerkede bestemmelser om denne arbeidsskoles ordning og legger helt vekten paa den opdragende og faglige oplæring. Her er der ikke tale om straff, men om fornuftig disiplinærende opdragelse. Enhver, som personlig har anledning til å besøke lignende arbeidsskoler i utlandet som de engelske Borstal institusjoner og ungdomsanstaltene i Hannofersand og Wittlich, vil bli imponert over den samfundsmessig- og moralskopdragende betydning, som disse anstalter har.

Foruten en fullt moderne lov på dette område, har vi ogsaa en anstalt, nemlig Bredtveit, som vil egne sig utmer-

ket til dette bruk ved en påkostning av en halv million kroner. Skulde det virkelig være for meget forlangt, at samfundet setter den anstalt i drift og loven i kraft. Er vårt land så fattig, at vi ikke har råd til å anvende denne usle halve million for å stoppe tilgangen til fengslene. Aner noen, hvad hver ungdom, som spares for fengslene, virkelig er verd, ikke blott ut fra menneskelig vurdering, men også i direkte samfundsutgifter? Det er noe visst uhyggelig i en strafferettspleie, hvor hovedreglen nu skal legges på å samle op de ødelagte, istedenfor å redde nybegynnerne. En bedre anvendelse av Vinmonopolets overskudd finner man ikke, enn å nytte det til å sette istand denne ungdomsanstalt.

Det er bittert, at man ikke har noe annet å falde tilbake på enn den tidsbegrensede straff.

Likeså nødvendig som straffen er, likeså farlig er den tidsbegrensede fengselsstraff. Først og fremst, fordi man aldri på forhånd vet, hvordan mennesker vil reagere likeoverfor straffen, og fordi den fastsettes så uensartet og vilkårlig, at man ofte forferdes. Selve strafferetten er vel et av de fag, som våre jurister befatter sig minst med. De får nokk endel teoretiske kunnskaper, men dermed blir det. De fleste har besøkt noen rettsforhandlinger og har anvendt en halv times tid med å kikke på Botsfengslet og Akershus. De har fått et innblikk i statsadvokatens strenghet og forsvarerens veltalenhet og har sett et fengsels ytre og litt av dets indre soliditet, men de har ikke det ringeste kjennskap til de mennesker, som sitter bak de tunge og solide døre, som de har gått forbi. De har aldri været vidne til de tragedier, som et fengsel daglig oplever. De har aldri stått ansikt til ansikt med en ung forbryter og noen minutter senere ved hans lik. De har aldri været vidne til, at en gammel pyntelig mann, som man har snakket med i årevis, plutselig gripes av vanviddets uforklarlige ulykke, og de har aldri sett mennesker kjempe med redselen for sig selv i den lukkede celle. Skulde man skrive en bok

om det, vilde nokk samfundets syn på fengselsstraffen bli et annet end det lyse syn, som biskop Bergrav og dr. Bugge har malt frem i sine bøker. Vel er det så, at fengselsstraffen på mange virker likegyldig, nærmest irriterende, men på de fleste virker den langt dypere og bitrere enn folk flest aner. Våre dommere skulde derfor legge langt større studium og interesse i menneskets psykiske innstilling enn i den rent forbrytertekniske side av selve forbrytelsen. De små straffe er betydningsløse, fordi de domfelte ikke opnår den ro og selvgranskning, som de dømte må ha for å komme til opgjøret med sig selv, og de lange straffer, som stadig stiger, er også litet nyttige fra forbedringssynspunktet, fordi man i redisivistene står likeoverfor mennesker, som må anses som håpløse for almindelig tidsbegrenset fengselsstraff. Sålenge vi holder på de tidsbegrensede straffer, får vi iallfall fra disse holde vekk nybegynnere og de nedsatt tilregnelige samt de virkelig farlige.

Jeg har tidligere nevnt, hvordan de første bør behandles. De sidste bør sikres og forvares i særskilte anstalter.

Fengselsstraffen får man anvende på de normale forbrytere, som ikke egner sig for opdragende behandling, og heller ikke er mentalt defekte eller forherdede i den utstrekning, at straffen er uten nytte. Straffen får man, sålænge man ikke holder på de helt ubestemte straffe, avpasse efter forbryternes samfundsmessige innstilling på den ene side og forbrytelsens farlighet på den annen. Man har lovens optrukne strafferamme for de forskjellige forbrytelser å gå efter, men innenfor den får man følge sin samvittighet og den mening, som man efter de nøieste overveielser finner er riktigst, og man bør se helt bort fra de stadige skrik, som lyder paa strengere straffer. Det blir nu ikke straffens lengde, som er det avgjørende, men dens virkning på den enkelte og fremfor alt de levevilkår, som vi byr de løslatte. Hermed forlater vi de normale lovovertredere og går over til de mere eller mindre abnorme.

Sikringsmidler anvendes efter vår strafferett like overfor

to grupper personer, nemlig de forminsket tilregnelige, som kan sikres, og de farlige, som kan forvares. Likeoverfor begge kategorier kan straff anvendes, hvor der ikke er tale om erklærte sinnssyke, men foruten straff blir der også tale om sikring eller forvaring i et tidsrum, hvis maksimumsgrense settes av retten for hvert enkelt tilfelle. Allerede vår straffelov av 1902 kjendte disse begreper, idet den i § 39 åpnet adgang til å sikre sig personer, som var farlige for retssikkerheten på grunn av utilregnelighet eller forminsket tilregnelighet og i § 65 åpnet adgang til forvaring i lengere tid af særlig samfundsfarlige personer. Begge bestemmelser blev en meget stor skuffelse i praksis, og det er betegnende, at i årene 1905 til 1929 blev bare 7 menn tatt i forvaring.

Det er en ganske naturlig og riktig tankegang, at samfundet søker å sikre sig de abnorme og farlige forbrytere, og at denne sikring gjores så effektiv som mulig. Det mente sikkert også Stortinget, da det vedtok lovforandringen av 22. februar 1929, som på $3^1/_2$ år skaffet os 294 personer, som blev dømt til sikring eller forvaring. Den 1. april iår satt der på sikring ialt 100 menn, og 77 sonet straff, som skulde efterfølges av sikring.

Det er ganske fristende å sammenligne disse tall med to andre land, som har en lignende ordning. I Sverige blev der i de 3 år 1928—1930 ialt tatt 44 menn i forvaring som forminsket tilregnelige og 27 i forvaring som farlige. Alt i alt var der den 1. januar 1931 sikret 35 menn og forvaret 24.

I England blev der i 3-året 1926/28 gjennemsnittlig 31 menn dømt til forvaring og ialt var der den 1. januar 1929 tatt 126 menn i forvaring.

Når resultatet er blitt en så rik sikrings- og forvaringshøst her i landet, skyldes det ikke, at grunntanken i loven er feil, men nærmest at man gik for haardt tilverks med en gang. Loven blev noe vel raskt satt ut i livet, og de skjønsmessige avgjørelser, som denne lov er så rik på,

blev lagt i feile hender. Man overlot et utall av dommere å avgjøre om der var grunn til å anta at en rekke forbrytere pånyvilde forgå sig og lot det uten barmhjertighet bli grunnlaget for en så alvorlig avgjørelse, som om vedkommende skulde sikres i et meget stort antall år. Man glemte å drøfte, hvordan denne sikring skulde foregå, hvad man egentlig mente med den og lot sikringens anvendelse bli avhengig av justisdepartementets politiske chef istedetfor av en sakkyndig nevnd. Man blir derfor nødt til å underkaste sikringen en ny praktisk revisjon for å unngå, at den av sig selv skal sprenge fornuftens ramme og for å unngå at vårt fengselsvesen skal bringes til kaos, fordi det har fått opgaver å vareta, som ligger utenfor rammen av de fengsler, som vi nu har. Det hadde været naturligere og fornuftigere, om man først hadde ordnet fengselsvesenet før man satte ut i livet sikringslovene som med en gang sprengte dets ramme. Noe tilbaketog på sikringslovens område bør man ikke gå til, men man må forsøke å moderere den og sørge for, at dens anvendelse blir mere ensartet enn nu er tilfelle. For å forstå dette må man se litt nærmere på grunnlaget for anvendelse av sikring og forvaring.

Sikringsbestemmelsene er tatt inn i strl. §. 39, som bestemmer, at hvis en ellers straffbar handling er foretatt i sinnssykdom eller bevistløshet eller en straffbar handling er begått i bevistløshet, som er en følge av selvforskyldt rus (§ 45) eller under en forbigående nedsettelse av bevistheten eller av en person med mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner, og der er fare for at gjerningsmannen på grunn av en sådan tilstand atter vil foreta en handling som foran nevnt, kan retten beslutte at påtalemyndigheten i sikringsøiemed skal

a. anvise eller forby ham et bestemt opholdssted,
b. stille ham under opsikt av politiet eller en dertil særlig opnevnt tilsynsmann og pålegge ham å melde sig for politiet eller tilsynsmannen til visse tider,
c. forby ham å nyte alkoholholdige varer,
d. anbringe ham i betryggende privat forpleining,

e. anbringe ham i sinnssykeasyl, kur- eller pleieanstalt eller arbeidshus, såfremt der er adgang hertil efter almindelige forskrifter, utferdiget av Kongen,
f. holde ham i fengslig forvaring.

Og videre har loven bestemt, at hvis der på grunn av sådan tilstand er fare for en rekke almenfarlige forbrytelser og forbrytelser mot sedeligheten, s k a l retten beslutte anvendelse av sikringsmidler. Som man her ser, er det et medisinsk spørsmål, som i første rekke foreligger. Det er tale om mere eller mindre abnorme mennesker. Man står i de allerfleste tilfeller likeoverfor lægespørsmål av den aller største vanskelighet. Når man dertil er opmerksom paa, at de eneste sikre anstalter, som man kan anbringe disse mennesker i, er tvangsarbeidshus eller fengsel, når der ikke er tale om sinnssykdom, vil enhver forstå at man her har skaffet sig vanskeligheter som likefrem er uløselige når det gjelder hensynet til en moderne, human behandling av de enkelte, og de største fengselsmessige vanskeligheter fordi man blir nødt til å blande de nedsatt tilregnelige sammen med normale forbrytere og tvangsarbeidere. Jeg kan inderlig godt forstå, at der hos våre sinnssykelæger blir en tendens til å erklære en rekke forbrytere for nedsatt tilregnelige, istedenfor sinnssyke, idet man jo derved opnår å få dem overført til fengselsvesenet istedetfor til asylene. Og der vil alltid bli en stille kamp mellem lægene ved fengslene og asylene, om hvilke personer er sinnssyke eller nedsatt tilregnelige. Dette spørsmål vil aldri bli tilfredsstillende løst, før vi får en psykopatanstalt som kan ta imot alle sikringsfanger. Denne anstalt maa bygges i forbindelse med Reitgjerdet asyl, og dets leder må være en læge. I denne psykopatanstalt må der kunde herske meget stor frihet. Det blir interneringen som blir anstaltens hovedformål, og innenfor dette hensyn må de enkelte individer kunde opnå de goder som er forenlig med anstaltens orden. En skal huske på at det her er vitterlig syke personer som ikke kan hjelpe for sin tilstand. Man bør også for de sikrede

frafalle all straff, idet denne er uten hensikt. Det må være nokk med sikringen.

Forvaringen derimot som er bestemt i strl. § 39 a angår de normale forbrytere som forgår sig gang på gang. Her bestemmer loven, at har tiltalte gjort sig skyldig i en eller flere forsøkte eller fullbyrdede forbrytelser, som angår en rekke nærmere i loven opregnede lovovertredelser, og retten finner grunn til å anta, at han pånyt vil begå noen forbrytelse av de i loven nevnte, skal den beslutte, at vedkommende efter at straffen helt eller delvis er avsonet, skal holdes i forvaring, sålenge det finnes påkrevet. Det er overlatt rettens skjønn om man mener, at vedkommende vil begå en ny forbrytelse. Et sådant skjønn er selvfølgelig meget vanskelig å avgi, hvis man ikke skal stille sig på det kjølige standpunkt, at enhver kjeltring er og blir en kjeltring. Skjønnet blir nu avgitt av alle landets dommere, og av de mest forskjellig sammensatte lagretter. Det er ganske naturlig, at man får en uensartethet som er forfærdende. Mens man tidligere forvaret folk med endog et meget kort synderegister, ser det ut til at opinionen slår om, således at de dristigste innbruddstyver med et uhyggelig langt synderegister nu slipper fri.

En forvaringsdom er et så alvorlig inngrep i et menneskes rettigheter, at man først skulde anvende den, når alt annet var forsøkt og man står overfor personer som har erklært samfundet og dets lover krig. Men anvendes først forvaringen, må den også gjøres effektiv og det må være alvor. Det er derfor farlige forbrytere som forvaringen først og fremst må ramme og ikke de mere brysomme enn farlige. På de brysomme som driver rundt og småstjeler, bør man anvende tvangsarbeide i langt større utstrekkning enn nu.

For å få en mere ensartet hevdelse av sikringen og forvaringen, bør der snarest mulig oprettes en sikringsnevnd som bør få til avgjørelse alle spørsmål som angår sikring og forvaring i det hele. Både innsettelse og løslatelse og særlig spørsmålet om forlengelse av tiden ut over det

maksimum som nu fastsettes av domstolene. Nu er det justisdepartementet som avgjør disse spørsmål efter uttalelse fra anstaltens læge, råd og direktør. Jeg kan vanskelig forstå, at en politisk statsråd vil ta det ansvar. Det er jo helt umulig for ham å sette sig inn i sakene og gå tilbunns i dem, og som regel ligger statsrådens interesser på langt andre felter enn de strafferettslige. Og hvorfor skal han resikere politisk storm på strafferettslige personspørsmål. Han må da ha nokk med de politiske. Og fengselsstyrets chef, som er statsrådens nærmeste rådgiver, tar på sig en opgave som uten tvil vil tynge ham langt mere enn hele hans øvrige arbeide.

Ut fra et samfundsmessig og rettferdig synspunkt vil man opnå en langt mere effektiv og rettferdig og ensartet avgjørelse, hvis man la det hele inn under en nevnd bestående av en dommer, en fengselsmann, en læge og selvfølgelig en kvinne. Utgiftene til en sådan nevnd vil bli bagatellmessige i forhold til de store goder som man opnår.

Ved siden herav bør det være en forutsettning at enhver sikrings- og forvaringsanstalt samt ethvert landsfengsel utstyres med en fullt utdannet psykiatriker som ofrer sig helt og holdent for anstalten og dens belegg.

Jeg kan ikke godt forlate sikringen og forvaringen før jeg får nevnt et par ord om, hvad disse institusjoner egentlig er for noe. Det er fullt på det rene, at ingen av delene er straff. De dømte skal kun, efter at straffen er sonet, opbevares på en måte som sikrer samfundet mot at de begår straffbare handlinger. Deri ligger, at den måte som man behandler dem på, må være noe mildere enn et strengt strafffengsel, skjønt straffen jo som bekjendt har tapt adskillig av den strenghet som den oprindelig har hatt. Loven fastsetter ikke på hvilken måte forvaring skal skje og heller ikke efter hvilke prinsipper. Dengang loven blev vedtatt, tenkte man kun på, at det skulde bli noen få forvaringsfanger, og at det nokk skulde la sig gjøre å anbringe dem. Denne mangel på klare linjer bragte forvirring og unødig

uro blandt dem som skulde forvares, og det forvaringsreglement som justisdepartementet endelig ga $1^1/_2$ år efter loven var vedtatt, loste ikke de spørsmål som var brennende i denne sak. Det bestemte nemlig at tvangsarbeidshuset Opstad skulde ta imot forvaringsfanger, om hvem der ikke blev truffet annen bestemmelse. Likeledes blev det bestemt, at forvaringsfangene skulde behandles efter det gjeldende reglement for den anstalt som de er anbragt i. Den eneste fordel som de fikk, var at de straks skulde begynne i II klasse, men det var ikke noen særlig fordel, fordi de fleste allerede i fengslet var nådd så langt. Selve forvaringen byr således ikke noen serfordel ut over straffen. Overflyttningen til Opstad anser de aller fleste forvaringsfanger ikke som noen fordel, da de ikke setter pris på utearbeide, og de klimatiske forhold på Opstad alltid vil virke sjenerende for de fleste. De blir også der isolert fra alle besøk og kommer langt vekk fra det miljø og de omgivelser som de setter pris på, selv om de vet at murene skiller dem fra det.

Og forvaringsfangene har selv fra begynnelsen av fått et feilaktig syn på forvaringen. De trodde den skulde by på storre rettigheter. De vilde læse aviser og røke, spille kort, gå i egne klær og så arbeide litt ved siden av hvis det passet dem. Det er dessvere så, at de i dette sitt syn blev bestyrket av våre dommere og politi, som i en altfor stor grad har fremholdt at forvaringen ikke er straff men kun frihetsberøvelse og fremholdt, at der vilde følge mange rettigheter med den. Nu ser det endelig ut til at det er gått op for de fleste, at forvaringen teoretisk sett er forskjellig fra straff men ikke praktisk. Forholdene vil aldri bli tilfredsstillende, før man får en egen forvaringsanstalt. I en sådan måtte man kunde tilstå forvaringsfangene en del rettigheter, som man ikke kan gi dem i et fengsel. Men dette spørsmål kan ikke løses, før det nye landsfengsel blir ferdig. Da kan Akershus bli forvaringsanstalt. Det vil sikkert greie sig til det, når man får skilt ut og overført til cellefengsel alle de forvaringsfanger, som på grunn av sin farlighet ikke egner sig til behandling i fellesanstalt.

Man kunde allerede straks opnå å lette belegget på Akershus betydelig, ved å få en bestemmelse i straffeloven som man har i Danmark. Den danske borgerlige straffelov av 15. april 1930 fastsetter nemlig i § 37, at fanger som er svekket av drikkfeldighet, kan, når det på grunn av deres tilstand må antas at straffen ikke vil ha den tilsiktede virkning på dem, efter innstilling av anstaltens styre, av fengselsvesenet midlertidig eller for resten av deres straffetid overflyttes til arbeidshus. Denne bestemmelse gjelder selvfølgelig ikke forvaringsfanger. Ved en sterkere håndhevelse av løsgjengerloven, og ved en bestemmelse som den av mig nevnte, vil man lette fengslene for endel forbrytere, som ut fra sitt miljø og sine handlinger hører tvangsarbeidshusene til. Dermed er vi kommet over til et stort og viktig kapitel i vår kriminalpolitikk, nemlig behandlingen av løsgjengere, drikkfeldige, smuglere, gauker og hjemmebrennere. Disse trenger en særegen behandling i tvangsarbeidshusene.

Tvangsarbeide

er ikke straff i teorien, men dog i praktisk forstand. Det utføres i egne anstalter og har sine egne reglementsbestemmelser. Av tvangsarbeidshus har vi Opstad på Jæren, som er anlagt i 1915 og iår utbygges til en av de mest moderne anstalter i Europa. Arbeidshuset vil efter utvidelsen gi plass for ca. 345 mann, hvorav 311 i selve hovedanstalten og 34 i dets umiddelbare nærhet. Dertil kommer en veiarbeiderkoloni på 24 mann, som ligger 3 mil fra arbeidshuset, og hvor der hersker overmåte frie forhold.

Et tvangsarbeidshus' opgave er i første rekke å tilvenne de mennesker regelmessig arbejde, som ikke vil arbeide, men liker bedre å ernære sig av lyssky trafikk og drive omkring og fekte og bettle. Man skulde i første rekke ta sig av dem, som ikke er egentlige forbrytere av fag, men nærmest som følge av sin lyssky trafikk. Det blir således ikke i første rekke de aktive, men de passive forbrytere, man skulde ta sig av.

Ved en effektiv håndhevelse av løsgjengerloven skulde man opnå å samle op en stor del av dem, som gjør vårt samfund utrygt ved sin assosiale livsførsel, som aldri setter dem i forbindelse med et virkelig dagsverk. Man må ikke blande disse sammen med folk, som virkelig vil ha arbeide, men ikke kan få det, fordi samfundet ikke er således utrustet, at det kan skaffe arbeide til alle, som vil ha det. Men da Opstad er den eneste moderne anstalt, man har utenom Botsfengslet, er det ikke grenser for alle de mennesker, som man vil anbringe der. Sikringsfanger, forvaringsfanger, drukkenbolter, løsgjengere, rusdrikkere og andre, som undrar sig pålagt arbeide efter fattigloven. En sådan sammenblanding svekker behandlingen og skaper uensartethet i belegget. Det er også helt uriktig å blande sammen de rene alkoholister med forvaringsfanger. Forholdet er nu bedre efter at Hovelsåsen er utvidet, og vil bli ennu bedre, når man engang får råd til å sette ut i livet loven av 26. februar 1932 om edruelighetsnevnder og behandlingen av drikkfeldige. Når denne lov blir satt ut i livet, bør man opheve løsgjengerlovens bestemmelse om drukkenskap og overføre alle de drikkfeldige til kuranstaltene, som bør utbygges med sikre avdelinger i den utstrekkning, som det er nødvendig.

Formålet med tvangsarbeide bør være å lære de arbeidssky mennesker til å føre et sosialt liv. Den danske straffelov uttaler meget riktig, at behandlingen i arbeidshusene ikke bør være hårdere enn hensynet til disiplinen og arbeidspliktens opfyllelse krever. Arbeidshusets styrelse kan tilstå dem, der ved god opførsel har gjort sig fortjent dertil, en ubegrenset utgangstilladelse. Her hjemme har vi på Opstad søkt at ordne livet i arbeidshuset ut fra de grunnprinsipper, som hersker i det fri liv, at der må jevnt arbejde til for å opnå noe i livet. Der er fastsatt arbeidspenger for alt arbejde som utføres. Disse kan gå op til kr. 1.10 pr. dag. For disse penger kan karene opnå en rekke goder, som de selv maa betale. De kan få tobakk,

snus, skrive- og tegnesaker, forskjellige toilettgjenstander, holde blader som Sportsmannen, Allers, Hjemmet og gjennemgå kurser ved Norsk korrespondanseskole. Der sørges for undervisning i norsk og i fremmede sprog, og foruten kirkegang har vi kino en gang i måneden og foredrag, når vi kan få noen til å besøke oss. De, som er i kolonien, har adgang til å gå ute i sin fritid, og de, som er anbragt i veiarbeiderkolonien, får holde de dagsaviser, de selv ønsker. Man finner her en meget broket samling aviser, og man har aldri hatt noen ulempe av avislesningen. Dertil har de radio, som de får bruke som de vil. Hvor det gjelder normalt utviklede tvangsarbeidere, viser det sig, at man ikke skal være for engstelig for å gi dem friheter. Rømninger og disiplinærbrudd forekommer langt mere sjelden hos de mennesker, som behandles med den tillid og frihet, som man finner forsvarlig, enn hos dem, som må holdes under strengt opsyn. Jeg har satt folk i kolonien, som jeg i mine første direktørår aldri turde slippe utenfor hovedanstalten, og det er gått utmerket. Men tvangsarbeidere må behandles individuelt og ikke efter synderegister, og man må konsekvent være yderst observant, når det gjelder de unormale. Utgiftene ved den frie behandling på veiarbeide blir halvparten av, hvad det koster i en anstalt. I siste regnskapsår kostet hver mann på Opstad kr. 1262,90 og i veiarbejderbrakken kr. 624,15. Det viser sig, at det både individuelt og økonomisk er en stor vinding at forsøke den moderne kolonibehandling så langt råd er.

Det er uten tvil, at et tvangsarbeide virker samfundsgavnlig og er heldig for de enkelte individer. Når man ikke opnår større resultater ved løslatelsen, er det ene og alene fordi samfundet for tiden er således, at det er umulig å eksistere for de løslatte.

Det lar sig ikke omdisputere, at tider, som vi nu gjennemgår, likefrem skaper forbrytere, og hindrer de fleste, som løslates, selv om de har de bedste fortsetter, til å greie sig som hederlige mennesker. Derfor er en av de aller største

samfundsopgaver, som vi idag har, å reise en riksaksjon mot arbeidsløsheten. Derved vil mange sosiale onder forsvinde og fengslene langsomt og sikkert avfolkes.

Kriminalistens største opgave er å stanse tilgangen til den grå forbryterskare og ikke å finne den mest hensiktsmessige anvendelse for den. Hærledelsens opgave må for denne hærs vedkommende ikke gå ut på å øve de enkelte op til fortsatt krig mot samfundet, men å avvebne hver enkelt på den for dem fornuftigste måte.

Fængselsvæsenet i Danmark efter den nye Straffelov. I.

Ved ERIK KAMPMANN, Direktør for Fængselsvæsenet.

Ved Lov om Ikrafttræden af Borgerlig Straffelov m. m. af 15. April 1930 bestemtes, at den nye Straffelov skulde træde i Kraft senest den 1. Januar, som indtræder 2 Aar efter Udløbet af det Aar, hvori Loven stadfæstes. I Henhold til denne Bestemmelse er den nye Straffelov traadt i Kraft den 1. Januar 1933.

Den nye Straffelov forudsætter, som det nedenfor nærmere skal paavises, en Række Nydannelser indenfor Fængselsvæsenet saavel med Hensyn til Anstalter som med Hensyn til Fangernes Behandling. Den økonomiske Krise, der har hersket siden Straffelovens Vedtagelse, har imidlertid bevirket, at nye Anstalter kun i meget ringe Omfang har kunnet tilvejebringes. Man vil i vid Udstrækning indtil videre være henvist til — saa godt som det lader sig gøre — at klare sig med de bestaaende Anstalter, dog med forskellige bygningsmæssige Ændringer. Dette Forhold gør selvfølgelig ogsaa sin Indflydelse gældende paa det andet nævnte Omraade: Fangernes Behandling, idet en fuldstændig Gennemførelse af Straffelovens nye Synspunkter ikke lader sig realisere, før Nybygninger i større Omfang end nu er tilvejebragt.

I det følgende skal herefter dels gøres Rede for de rent anstaltsmæssige Ændringer, som den nye Straffelov hidtil har givet Anledning til, dels for de nye Regler om Behand-

lingen af Fangerne. Forinden tror jeg imidlertid, at det af Hensyn til Læsere i de andre skandinaviske Lande vil være hensigtsmæssigt at opridse Hovedlinierne i den nuværende Ordning som en nødvendig Baggrund for Forstaaelsen af det nye, som Straffeloven af 1930 fører i sit Skjold.

A. Den hidtil gældende Organisation af Straffens Fuldbyrdelse.

Denne karakteriseredes først og fremmest ved sin Mangel paa Enhed. Staten selv drog kun Omsorg for Fuldbyrdelsen af de langvarige Frihedsstraffe og overlod til Kommunerne Fuldbyrdelsen af alle de kortvarige Straffe.

Ifølge *Straffeloven af 10. Februar 1866* med senere Ændringer var der Hjemmel for Anvendelse af 3 Arter af Frihedsstraf: Strafarbejde, Fængsel og Tvangsarbejde. Strafarbejde kendtes i 2 Former: Forbedringshusarbejde og Tugthusarbejde, medens Fængsel kendtes i 4 Former: Simpelt Fængsel, Fængsel paa sædvanlig Fangekost, Fængsel paa Vand og Brød og Statsfængsel. Ialt fandtes saaledes ikke mindre end 7 forskellige Former for Frihedsstraf.

Af disse Frihedsstraffe udstodes kun Forbedringshus og Tugthus i Statens Straffeanstalter, medens de forskellige Former for Fængsel — bortset fra Statsfængsel, der aldrig er anvendt — udstodes i kommunale Arresthuse. Bestyrelsen af Arresthusene er paalagt Politimestrene; kun i København er ansat en Fængselsinspektør som Leder af Kommunens Fængsler. Paa lignende Maade udstodes Tvangsarbejde i Tvangsarbejdsanstalter, der ejedes og forvaltedes af Kommunerne og udelukkende dreves for disses Regning.

1. Statens Fængselsvæsen. Indtil 1. Januar 1933 bestod Statens Fængselsvæsen af 3 Straffeanstalter for Mænd, nemlig i Horsens, Vridsløselille og Nyborg og 1 for Kvinder, Statens Kvindefængsel.

Til *Horsens Straffeanstalt* hørte Fangekolonien ved Kjølsen Mergelleje, Sommerkolonierne paa Heden (»Gedhus« og »Flyndersø«) samt 2 Annekser, henholdsvis i det tidligere

Ting- og Arresthus i Bjerre (ca. 10 km fra Horsens) og i Amstrup paa Nordsiden af Horsens Fjord (ca. 30 km fra Horsens); til sidstnævnte Anneks hører 19 Tønder Land, som dyrkes af Fangerne. I selve Straffeanstalten var der Plads til 423 Fanger, i Kolonier og Annekser til 119 eller ialt til 542 Fanger.

I *Vridsløselille Straffeanstalt*, der i Modsætning til Horsens Straffeanstalt er opført som et udpræget Cellefængsel, var der Plads til 377 Fanger og i *Nyborg Straffeanstalt* til 459 Fanger, hvortil kommer det for samtlige Straffeanstalter for Mænd fælles Tuberkulosesygehus ved Nyborg Straffeanstalt med 17 Pladser. Endelig var der *Statens Kvindefængsel* med 80 Pladser.

Statens Fængselsvæsen disponerede herefter over ialt ca. 1400 Pladser for mandlige Strafarbejdsfanger. For Mandsfangernes Fordeling mellem de 3 Anstalter var der af Justitsministeriet fastsat nærmere Regler. Herefter afleveredes samtlige mandlige Tugthusfanger til Horsens, medens Forbedringshusfangerne fordeltes mellem alle tre Straffeanstalter, saaledes at de yngste Fanger afleveredes til Nyborg, medens det næste Stadium dannedes af Vridsløselille, og endelig optog Horsens — foruden Tugthusfangerne — alle Forbedringsfanger over 33 Aar, som tidligere een Gang eller oftere havde udstaaet Strafarbejde.

Den hidtilværende Ordning af Statens Fængselsvæsen bygger i Hovedsagen saavel paa det bygningsmæssige Omraade som med Hensyn til Fangernes Behandling paa kgl. Res. af 25. Juni 1842. Denne Resolution hviler paa en Betænkning fra den under 8. April 1840 nedsatte Kommission til Overvejelse af, »hvilken Indflydelse der retteligen bør tillægges de i nyere Tid opstaaede Systemer for Straffeanstalternes Indretning«, hvorved sigtedes til den dengang standende skarpe Strid mellem Tilhængerne af de omkring 1800-Tallet i Amerikas forenede Stater opstaaede to Straffesystemer, det philadelphiske System eller Cellesystemet og det auburnske System eller Fællesskabssystemet. Kommis-

sionens ledende Medlem var Konferensraad, Professor *C. N. David,* der i 1849 blev den første Overinspektør for Fængselsvæsenet.

Ifølge Resolutionen skulde der dels opføres Forbedringshuse efter det fuldstændige Isoleringssystem for Forbrydere, der idømmes Strafarbejde paa kortere Tid, med Eneceller til Ophold Dag og Nat, dels Tugthuse for Fanger med længere Straffetid med fælles Arbejdssale til Ophold om Dagen og kun med Isolation i Eneceller om Natten. Samtidig bestemtes dog, at Fangerne i Tugthuset skulde klassificeres ved at deles i Hold paa højst 20 Fanger, der — bortset fra Kirke- og Skolegang — holdes aldeles isolerede fra de øvrige Fanger. Resolutionens Bestemmelser gjaldt dog kun Mandsfanger, idet man for Kvindefangers Vedkommende nøjedes med et Paabud om, at Straffeanstalterne for Kvinder saa vidt mulig skulde have en tilsvarende Indretning som Tugthusene for Mænd, og at Tugthus- og Forbedringshusfanger skulde holdes strengt adskilte fra hinanden, en Bestemmelse, der i al Fald i en meget lang Aarrække ikke er overholdt, hverken for Kvinder eller Mænd. Man nærede bl. a. den Gang den Anskuelse, at Kvinder daarligere end Mænd taalte Cellestraffen.

Med Undtagelse af Straffeanstalten paa Christianshavn, der bestod indtil 1928, nedlagdes efterhaanden de gamle Tugthuse og i Stedet opførtes nye Straffeanstalter, indrettede efter de i Resolutionen af 1842 indeholdte Principer. Først kom Straffeanstalten i *Horsens,* der stod færdig i 1853. Denne var oprindelig kun bestemt til Udstaaelse af langvarige Tugthusstraffe, d. v. s. saadanne o v e r 6 Aar, men den betydelige Nedgang i Antallet af Strafarbejdsfanger, som Straffeloven af 1866 medførte, havde til Følge, at den gamle Straffeanstalt i Viborg nedlagdes i 1875, og Horsens Straffeanstalt har siden huset alle mandlige Tugthusfanger samt, som ovenfor nævnt, visse Forbedringshusfanger, navnlig saadanne som skønnedes egnede til den Behandling i Fællesskab, som Straffeanstalten var indrettet til.

Det andet Led i Gennemførelsen af de ved Resolutionen af 1842 besluttede Nybygninger var »Forbedringshuset paa *Vridsloselille* Mark«, som Anstalten oprindelig hed, ca. 14 km fra København. Anstalten, der toges i Brug 1859, er indrettet som et udpræget Cellefængsel og er bygget i Stjerneform med 5 Fløje, hvoraf de 4 indeholder Enkeltceller for Fangerne (ca 95 i hver) og den 5te Administrationskontorer, Kirkerum m. m. Midt i Stjernen findes en Rotunde, der strækker sig gennem alle Fængslets Etager, og fra hvilken man har Oversigt over hele Fængslets Indre, idet alle 4 Cellefløje med deres panoptiske Korridorer udmunder her.

Først i 1913 kom den tredie af Straffeanstalterne for Mænd, nemlig *Nyborg* Straffeanstalt, der oprindelig kun havde Plads til 225 Fanger, men nu efter gentagne Udvidelser til 459 Fanger, deraf 395 i Enkeltceller. Straffeanstalten bestaar af 3 store Fængselsbygninger, der alle ligger i Forlængelse af hinanden.

Statens Kvindefængsel indrettedes efter Nedlægningen af den gamle Straffeanstalt paa Christianshavn i en af Staten lejet Fløj af Københavns Kommunes Vestre Fængsel.

Efter Opførelsen af de nye Straffeanstalter tog man med den nye Straffelov af 1866 for Øje fat paa Udførelsen af Resolutionens andet og ikke mindre vigtige Programpunkt: Gennemførelsen af en rationel og ensartet Fangebehandling ved Revision af de da gældende Reglementer for Disciplinen, Bespisningen og Arbejdsbetalingen, og navnlig skulde der herved drages Omsorg »for Fangernes religiose og moralske Undervisning og Forbedring, der er og bliver Hovedsagen ved den paatænkte Reform af Straffeanstalter.«

Dette Arbejde, der paabegyndtes af David, fortsattes efter hans Afgang (1859) af hans Efterfølger som Chef for Fængselsvæsenet *Frederik Brunn*. Resultaterne synes imidlertid langt fra at have svaret til Forventningerne, og der skete gentagne Gange Henvendelser fra Rigsdagen til Regeringen særlig angaaende Fangernes Sundhedstilstand og herunder navnlig Cellestraffens skadelige Indvirkning i mental Henseende.

Bruun havde da ogsaa allerede samtidig med Ikrafttrædelsen af Straffeloven af 1866 fremsat et Forslag til en Reform til Strafarbejdets Fuldbyrdelse paa Grundlag af det progressive System, men stødte paa Modstand hos Regeringen. Bruun opgav imidlertid ikke Sagen og førte i sin Bog »Om Fuldbyrdelse af Strafarbejde« (udkommet i 1867) et kraftigt Forsvar for sit Forslag. Og efter en af Dr. med. *Chr. Tryde* foretagen »Undersøgelse af Cellestraffens Indvirkning paa Forbrydernes mentelle Sundhedstilstand« lykkedes det Bruun at opnaa det kgl. Sundhedskollegiums Tilslutning til sit Reformforslag, og ved Udstedelsen af *kgl. Anordning af 13. Februar 1873 ang. Fuldbyrdelse af Strafarbejde i Fællesskab* holdt det progressive System sit Indtog i dansk Straffuldbyrdelse, hvor det siden har været gældende.

Anordningen af 1873 har med forholdsvis mindre betydningsfulde Ændringer bestaaet indtil 1. Januar 1933. Ifølge Anordningen fuldbyrdedes Straffen gennem 3 Stadier, Forberedelses-, Tvangsstadiet og Overgangsstadiet, hvortil under visse nærmere Betingelser sluttede sig et 4. Stadium, den saakaldte betingede Benaadning, der dog kun kom Fanger med en Straffetid af mere end 6 Aar til Gode.

For *Cellestraffens* Vedkommende indførtes allerede samtidig med Ibrugtagelsen af Vridsløselille Forbedringshus i 1859 en vis Progression i Straffen, idet Fangerne deltes i 4 saakaldte »Arbejdsklasser«, som de efter deres Flid ved Arbejde og i Skolen og i det hele ved god Opførsel efterhaanden kunde rykke op i, og derved først og fremmest opnaa en forhøjet Arbejdsfortjeneste. Paa dette Grundlag byggede Bruun videre, og den *1. Juli 1866* — samtidig med Straffelovens Ikrafttræden — indførtes det første egentlige »*Klassereglement for Cellefanger*« med Fangernes Oprykning gennem 4 Klasser. Dette Reglement har dannet Grundlaget for den senere Behandling af Cellefangerne og var, omend i noget ændret Skikkelse, gældende indtil 1. Januar 1933 for de i Horsens Straffeanstalt og Statens Kvindefængsel indsatte Forbedrings-

husfanger, der udstod Straf i Enecelle, medens det var ophørt at gælde for Vridsløselille Straffeanstalts Vedkommende i 1928 og aldrig havde været gældende for Nyborg Straffeanstalt.

Bruuns Tanke med Cellestraffens Gradation var at bøde paa denne Straffeforms »sløvende og slappende Ensformighed«. Hans oprindelige Hensigt havde været at føre denne Gradation endnu videre ved at give Fangerne i de højere Klasser Adgang til et vist Fællesskab, først under Gudstjenesten og Undervisningen og tilsidst ogsaa under de daglige Gaardture. Og skønt Sundhedskollegiet havde anbefalet disse Modifikationer i Cellesystemet, synes det, som Bruun selv senere er blevet smittet af Justitsministeriets Frygt for »at angribe Cellestraffens Princip«, idet han frafaldt sit oprindelige Forslag, efter at man havde søgt at modvirke Isolationens Virkninger paa Fangernes Sundhedstilstand gennem en Forbedring af Kosten (1873). Modifikationer i Cellestraffen blev, som det nedenfor skal ses, først gennemført i 1913 ved Oprettelsen af den næste nye Straffeanstalt (Nyborg), i den Grad havde Bruun været forud for sin Tid.

Cellestraffen fuldbyrdedes oprindelig i Vridsløselille i sin strengeste Form med lukkede Stole (stalls) i Kirke og Skole, Straalegaarde, Maske o. s. v. Paa ét Punkt havde man dog straks fra Begyndelsen indrømmet Lempelser i den strenge Isolation, nemlig med Hensyn til unge Fanger under 15 Aar, idet disse arbejdede i Fællesskab og fik Undervisning i fælles Skole. Denne »modificerede« Cellebehandling bragtes til Anvendelse paa de unge Fanger mellem 15 og 18 Aar, og her findes Spiren til den særlige Behandling af alle unge mandlige Forbedringshusfanger indtil 23. Aars Alderen — senere indtil 25 Aar — som gennemførtes ved *kgl. Anordning af 28. Maj 1913 for Nyborg Straffeanstalt.* I denne Anordning eksisterede ikke længere den skarpe Adskillelse mellem Cellesstraf og Fællesskabsstraf, idet begge disse Straffuldbyrdelsesformer undergaves saadanne Modifikationer, at de stærkt nærmede sig hinanden.

For *Vridsløselille* Straffeanstalts Vedkommende indførtes nye Regler for Fangebehandlingen ved *kgl. Anordning af 22. December 1927*, der var gældende baade for Cellefanger og Fællesfanger. For de sidstes Vedkommende havde Anordningen af 1873 hidtil været gældende og for Cellefangerne det ovenfor nævnte Klassereglement.

Som det vil ses, var Reglerne om Fuldbyrdelse af Forbedringshusstraf spredt i ikke mindre end 3 forskellige Anordninger og et Klassereglement, medens Reglerne for Tugthusstraffens Vedkommende var samlede i Anordningen af 1873. Principerne for Fangebehandlingen og de Midler, denne tog i sin Tjeneste, var imidlertid trods den forskellige Hjemmel for Behandlingen i alt væsentligt den samme i de forskellige Anstalter, naturligvis med fornøden Hensyntagen til Fangernes Karakter (unge eller ældre Fanger, første Gang straffede eller Recidivister), og som vigtigste Faktor ved Fangebehandlingen gjaldt i alle Tilfælde Fangernes hensigtsmæssige Sysselsættelse.

I saa Henseende skete der ved *kgl. Anordning af 7. Marts 1913* et afgjort Brud med Fortiden, idet man gik bort fra det tidligere anvendte Entreprenorsystem og over til Regiesystemet, hvorefter Staten selv beskæftiger Fangerne ved Fremstilling og Reparation af Genstande til Statens eget Brug. I Forbindelse med den nye *Arbejdsordning* udviklede der sig en ny Ordning af Spørgsmaalet om Fangernes Arbejdsfortjeneste, idet man ved Siden af de hidtil almindelig anvendte Arbejdsducører, der var stigende med Klasseoprykningen, gik over til at yde særlig flittige Fanger Akkordbetaling som Tillæg til Klasseducøren.

Som et betydningsfuldt Led i Udviklingen af Fangernes Sysselsættelse og dermed hele Fangebehandlingen skal endnu nævnes det siden Aarhundredskiftet i ret vidt Omfang praktiserede *Friluftsarbejde af Fanger*, særlig fra Horsens Straffeanstalt, i Kolonierne paa Heden (Plantning og andre Kultiveringsarbejder), og i Kjølsen Mergelleje. Tanken var oprindelig, at dette Friluftsarbejde først og fremmest skulde

komme Fanger paa Overgangsstadiet til Gode og altsaa indgaa som det sidste Led i det progressive System. Men det viste sig straks fra Begyndelsen, at et tilstrækkeligt Antal Fanger ikke derved kunde skaffes til Veje, hvorfor man maatte medtage ogsaa andre Fanger. Naar Straffeloven af 1930 baade med Hensyn til Personer, der idømmes Ungdomsfængsel, og Personer, der idømmes Arbejdshus, fremhæver Friluftsarbejdets Betydning, er dette altsaa en Lovfæstning af den Udvikling, der i Praksis allerede er paabegyndt.

2. I Modsætning til Straffeanstalterne administreredes Arresthusene af Kommunerne og dreves udelukkende for disses Regning. I dette Forhold sker der ikke ved Straffeloven af 1930 nogen Ændring.

Den 31. December 1932 fandtes ialt 94 Arresthuse, hvoraf det langt overvejende Antal var beliggende i Købstæderne. I samtlige Arresthuse var Plads til ca. 2200 Personer, hvoraf ca. 1650 i Enecelle. Af disse Pladser falder henholdsvis 613 og 571 paa København.

»Grundloven« for Arresthusene indeholdes i *Reglement af 7. Maj 1846 for Arrestvæsenet i Danmark*, der i sine 5 forskellige Afsnit indeholder Reglement om Arresthusenes bygningsmæssige Indretning, for Bestyrelsen (Arrestinspektøren), for Lægetilsynet, Instruks for Arrestforvareren og endelig Reglement for Arrestanterne. Kun Reglementet for Arrestanterne ophæves ved Straffeloven af 1930. Dette Reglement indeholder i Hovedsagen kun Ordensbestemmelser samt nogle særlige Bestemmelser om Varetægtsfangers Rettigheder. Paa det sidstnævnte Omraade er dets Regler suppleret og til Dels ændret ved Lov om Rettens Pleje af 11. April 1919 §§ 738, 784—793. — Arbejdspligt for Fanger i Arresthusene blev først indført ved det midlertidige Straffelovstillæg af 1905 og da kun for Fanger, der afsonede Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost.

Bortset fra de faa Regler i Arrestreglementet var der ikke fastsat almindelige, fælles Regler om Udstaaelse af de forskellige Fængselsstraffe i Arresthus. Straffeloven af 1866

indskrænkede sig til at fastslaa, at al Fængselsstraf skal udstaas i offentlig Fængsel overensstemmende med Forskrifterne om Arrestvæsen, hvilket med andre Ord netop vil sige Arrestreglementet. Savnet af et almindeligt, for alle Arresthuse gældende Reglement for Fuldbyrdelse af Fængselsstraf har utvivlsomt medført, at denne Fuldbyrdelse langtfra er sket efter saa ensartede Principer som ønskeligt. For de københavnske Fængsler samt Arresthusene i Sønderjylland har der dog foreligget nærmere udarbejdede Regler om Fuldbyrdelse af de forskellige Straffe.

3. Hvad endelig angaar Tvangsarbejdsanstalterne, der ligeledes ejedes, forvaltedes og dreves for Kommunernes Regning, skal blot bemærkes: Disse Anstalter er den yngste Gruppe af de penitentiære Institutioner, idet de i deres nuværende Skikkelse skylder Loven af 3. Marts 1860 om Betleri og Løsgængeri deres Tilblivelse. Før dette Tidspunkt fandtes der kun Tvangsarbejdsanstalter i København (1799) og Odense (1817). — Den 31. December 1932 fandtes 13 Tvangsarbejdsanstalter med Plads til ialt 371 Mænd og 16 Kvinder.

Med Straffeloven af 1930 ophører Anvendelsen af Tvangsarbejde som Straf for kriminelle Forbrydelser, medens det vedblivende vil kunne anvendes i Henhold til Fattigloven som Disciplinærstraf overfor visse Personer, der er under offentlig Forsørgelse. I Overensstemmelse hermed er de tidligere Tvangsarbejdsanstalter fra 1. Januar 1933 overgaaet fra Justitsministeriet til Socialministeriet.

B. Ordningen efter Straffeloven af 1930.

I. 1. Med Hensyn til *Antallet af Frihedsstraffe*, der fremtidig vil kunne ikendes, betyder den nye Straffelov en væsentlig Simplifikation. De hidtil bestaaende 7 Frihedsstraffe afløses af 2, nemlig Fængsel og Hæfte. Den sidste Straf maa nærmest siges at svare til det nuværende simpelt Fængsel samt Statsfængsel, medens Fængsel paa sin Side altsaa modsvarer og træder i Stedet for alle de andre Straffe. Da

den nye Straffelov afskaffer Dødsstraffen, er Fængsel samtidig Lovens strengeste Straf.

Fængsel idømmes paa Livstid eller paa Tid ikke under 30 Dage og ikke over 16 Aar, undtagelsesvis dog indtil 20 Aar. Hæfte idømmes, hvor ikke andet særlig er bestemt i Loven, fra 7 Dage til 2 Aar.

2. Ved Siden af denne Forenkling af Antallet af egentlige Frihedsstraffe indeholder Straffeloven af 1930 imidlertid — i Modsætning til tidligere — meget vidtgaaende Regler om *Særbehandling af Lovovertrædere* efter disses Alder, Karakter og psykiske Tilstand.

For det første indføres for Personer mellem 15 og 21 Aar en særlig Form for Fængselsstraf, nemlig *Ungdomsfængsel*, hvis fornemste Særkende er Straffens relative Ubestemthed, idet Straffens Længde ikke fastsættes ved Dommen, men indenfor Lovens Grænser — Minimum 1 Aar, Maksimum 3 Aar (undtagelsesvis 4 Aar) — afhænger af Straffens individuelle Virkning paa den paagældende.

Dernæst kan Retten med Hensyn til psykisk abnorme Personer *(Psykopater)*, der skønnes egnede til Paavirkning gennem Straf, bestemme, at Straffen — hvis Længde fastsættes paa sædvanlig Maade i Dommen — skal udstaas i et for saadanne Personer indrettet Særfængsel (Psykopatfængsel). Skønner Retten derimod, at en Psykopat ikke er egnet til Paavirkning gennem Straf, træffer Retten Bestemmelse om Anvendelse af fornødne Sikkerhedsforanstaltninger i Stedet for Straf, eventuelt Anbringelse i en særlig Psykopat-Forvaringsanstalt paa ubestemt Tid.

Foruden disse 2 Former for Særstraf indeholder Straffeloven Regler angaaende Anvendelse af Forvaring i Stedet for Straf overfor visse Klasser i psykisk Henseende normale Forbrydere, nemlig erhvervs- eller vanemæssige Forbrydere. Loven indfører i saa Henseende 2 Former for Forvaring, nemlig dels en mildere Form, *Arbejdshus*, beregnet for den relativt ufarlige Gruppe, dels en strengere Form, *Sikkerhedsforvaring*, beregnet for saadanne erhvervs- eller vanemæssige

Forbrydere, hvor Hensynet til Samfundets Sikkerhed findes at kræve den alvorligste Reaktion. Opholdets Varighed fastsættes ikke i Dommen, men er indenfor Lovens Minimums- og Maksimumsgrænser afhængig af den paagældendes Forhold. Disse Tidsgrænser er for Arbejdshus fra 1—5 Aar og for Sikkerhedsforvaringsanstalt fra 4 Aar, i Gentagelsestilfælde 8 Aar, til 20 Aar. Ved Landsrettens Kendelse kan det dog bestemmes, at Opholdet i Sikkerhedsforvaringsanstalt kan udstrækkes udover 20 Aar.

Bestemmelse om Løsladelse indenfor de i Loven foreskrevne Tidsrum træffes baade ved Ungdomsfængsel, Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring af det saakaldte Fængselsnævn, der er oprettet i Henhold til Ikrafttrædelseslovens § 12, og som bestaar af en Dommer som Formand, Direktøren for Fængselsvæsenet som født Medlem, en i Psykiatri uddannet Læge og endelig en eller flere Personer, der deltager i Forsorgsarbejdet (d. v. s. Tilsyns- og Hjælpearbejdet) for unge Personer eller løsladte Fanger.

3. Spørgsmaalet om Udstaaelse i Statsanstalter eller kommunale Anstalter er ved Straffeloven af 1930 løst paa følgende Maade:

Ungdomsfængsel, Psykopatfængsel, Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring skal alle udstaas i særlige dertil bestemte Anstalter eller Anstaltsafdelinger, der tilhører Staten eller dog staar under dens Styre (Statsanstalter). Ligeledes skal den i Straffelovens § 70 omhandlede særlige Forvaringsanstalt for Psykopater, der ikke anses for egnede til Paavirkning gennem Straf, tilvebringes af Staten.

Med Hensyn til de almindelige Frihedsstraffe — Fængsel og Hæfte — opretholdes ved Ikrafttrædelseslovens § 20[1]) indtil videre en Ordning, der — i al Fald formelt — i det væsentlige svarer til den hidtil gældende Ordning, idet Spørgsmaalets endelige Løsning er udskudt ved følgende Overgangsbestemmelse: »Inden 5 Aar efter Borgerlig Straffelovs Ikrafttræden fremsætter Regeringen Lovforslag til Af-

[1]) Jfr. nærmere nedenfor i Afsnit II.

gørelse af, i hvilket Omfang Frihedsstraffens Fuldbyrdelse udelukkende bør foregaa i Anstalter, der tilhører Staten eller dog staar under dens Styrelse (Statsanstalter).«

Indtil denne eventuelle Lov træder i Kraft gælder følgende Hovedregel: *Fængsel* udstaas i Arresthus, naar Afsoningstiden ikke overstiger 6 Maaneder, medens Fængsel i over 6 Maaneder udstaas i Statsanstalt. Den sidste Regel finder ogsaa Anvendelse, dersom nogen skal afsone flere Fængselsstraffe i Forbindelse med hinanden, og enten en af Straffene skal udstaas i Statsanstalt eller den samlede Straffetid udgør over 6 Maaneder. Ved Genindsættelse efter Losladelse paa Prøve finder Afsoning Sted i Statsanstalt uden Hensyn til Længden af den tilbagestaaende Straffetid. Hvor Fængsel anvendes som Forvandlingsstraf i Stedet for Bøde, udstaas Straffen i Arresthus uden Hensyn til Afsoningstidens Længde, hvorved bemærkes, at Forvandlingsstraf kan idømmes indtil 9 Maaneder; en Undtagelse gælder dog, naar Forvandlingsstraf skal udstaas i Forbindelse med en Hovedstraf, der skal afsones i Statsanstalt.

Det afgørende Kriterium for, om en Fængselsstraf vil være at udstaa i Statsanstalt eller i Arresthus er ikke den ved Dommen idømte Straffetid, men den faktiske Afsoningstid, d. v. s. Straffetiden med Fradrag af det Tidsrum, som Dommen i Medfør af Straffelovens § 86 bestemmer skal anses som udstaaet ved Varetægtsfængsel.

Hæfte udstaas altid i Arresthus, hvad enten Hæfte idømmes som principal Straf eller som Forvandlingsstraf.

De kommunale Arresthuse vil herefter — foruden Varetægtsfanger — komme til at huse følgende Fangekategorier:

1) Fængselsfanger med en Afsoningstid af 6 Maaneder og derunder, dog hvor det drejer sig om Forvandlingsstraf indtil 9 Maaneder.

2) Hæftefanger uden Hensyn til Straffetidens Længde.

3) Personer, der afsoner Underholdsaidrag, hvilken Afsoning stedse sker efter Reglerne om Straf af Fængsel.

Ingen kan hensættes til Afsoning i længere Tid i Løbet af 1 Aar end 120 Dage.

4) Afsoning af Tvangsbøder, der altid sker efter Reglerne om Straf af Hæfte. For Afsoningens Varighed gælder særlige Regler, men udover 180 Dage kan den samlede Afsonings Varighed ikke udstrækkes.

4. Med Hensyn til Tilvejebringelse af Anstalter stilles der ikke ved Straffeloven af 1930 Krav til Kommunerne, idet Arresthusene lige som hidtil skal gøre Fyldest ved Afsoningen af de Straffe, som paahviler Kommunerne. Paa eet Punkt betyder den nye Straffelov endog en væsentlig Lettelse for Kommunerne, idet Tvangsarbejdsanstalterne bortfalder som Straffeanstalter.

Hvad derimod Staten angaar, stiller den nye Straffelov gennem sine nye Regler om Særbehandling Krav om Tilvejebringelse af en hel Række nye Anstalter eller Anstaltsafdelinger.

Det paahviler Staten at tilvejebringe følgende Anstalter:

a) Statsfængsler til Udstaaelse af Fængselsstraf paa over 6 Maaneder.
b) et Fængsel eller en Fængselsafdeling for psykisk defekte Personer (Psykopatfængsel);
c) en Forvaringsanstalt for psykisk defekte Personer (Psykopatforvaringsanstalt);
d) et Ungdomsfængsel for Mænd; for Kvinders Vedkommende en dertil bestemt Afdeling af det almindelige Fængsel;
e) en Anstalt eller Anstaltsafdeling til Udstaaelse af Arbejdshus dels for Mænd dels for Kvinder;
f) en Anstalt eller Anstaltsafdeling til Udstaaelse af Sikkerhedsforvaring for Mænd; for Kvinders Vedkommende udstaas Sikkerhedsforvaring i Arbejdshus.

a. Til Udstaaelse af Fængselsstraf paa over 6 Maaneder vil de hidtil værende Straffeanstalter finde Anvendelse, dog kun i det Omfang, i hvilket der ikke i Overensstemmelse

med det nedenfor anførte, lægges Beslag paa dem til Brug for Særafdelinger.

I Henhold til Justitsministeriets Bekendtgørelse af 23. December 1932 benævnes Straffeanstalterne fremtidig Statsfængsler, saaledes at der altsaa fremtidig findes 3 Statsfængsler for Mænd, nemlig i Horsens, i Vridsløselille og i Nyborg, og et for Kvinder, Statens Kvindefængsel i København.

For Fordelingen af de mandlige Domfældte mellem de tre Statsfængsler er der ved Justitsministeriets Cirkulære af 23. December 1932 fastsat følgende nærmere Bestemmelser:

Mandlige Domfældte, der skal afsone Fængsel i Statsfængsel, afleveres, naar de er idømt Straf af Fængsel i *under* 6 Aar, efter følgende Regler:

1) til Statsfængslet i Nyborg afleveres Domfældte under 30 Aar, der for første eller anden Gang skal afsone Straf i Statsfængsel (Straffeanstalt), dog med Undtagelse af saadanne, der tidligere har udstaaet Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring.
2) til Statsfængslet i Vridsløselille afleveres:
   a. Domfældte under 30 Aar, der for tredje eller fjerde Gang skal afsone Straf i Statsfængsel (Straffeanstalt), dog med Undtagelse af saadanne, der tidligere har udstaaet Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring;
   b. Domfældte paa 30 Aar og derover, der for første eller anden Gang skal afsone Straf af Statsfængsel, dog ligeledes med Undtagelse af saadanne, der tidligere har udstaaet Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring;
3) til Statsfængslet i Horsens afleveres:
   a. Domfældte, der tidligere har udstaaet Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring;
   b. alle andre Domfældte, end de under Punkt 1. og 2. anførte.

For saa vidt angaar Domfældte, der er anset med Fængsel i 6 Aar eller derover, træffer Direktøren for Fængselsvæsenet i hvert enkelt Tilfælde Bestemmelse om, til hvilket Statsfængsel den paagældende vil være at aflevere.

De Principer, der er fulgt ved Fastsættelsen af Fordelingen af Fangerne mellem de tre Statsfængsler, er i alt væsentlig de samme som hidtil, idet Nyborg Statsfængsel vedblivende

huser de yngste Fanger, næste Stadium bliver Vridsløselille, og Horsens sidste. Der er dog Grund til at fremhæve den nye Regel om, at Fanger med en Straffetid af 6 Aar eller derover fremtidig kan afleveres til det Statsfængsel, hvor de efter deres kriminelle Fortid og hele Forhold nærmest hører hjemme. Hidtil er al Tugthusstraf (altsaa bl. a. alle Straffe over 6 Aar) blevet afsonet i Horsens Straffeanstalt, hvilket har medført det ofte uheldige Forhold, at Personer, der ikke tidligere havde været straffet, eller yngre Personer, har maattet anbringes i Fællesskab med ældre og ofte mere fremskredne Forbrydere.

b. og c. Spørgsmaalet om Indretning af Særanstalter for Psykopater, Psykopatfængsel og Psykopatforvaringsanstalt, har været gjort til Genstand for Overvejelse i et af Justitsministeren nedsat Udvalg under Forsæde af Rigsadvokat Goll. Den af Udvalget afgivne Betænkning[1]) indeholdt et fuldstændigt Forslag om Opførelse af en ny Dobbeltanstalt for Psykopater paa et Staten tilhørende Areal i Nærheden af Vridsløselille. Forslaget omfattede dels en Forvaringsanstalt med 2 adskilte Afdelinger med Plads henholdsvis til 40 Fanger og 10 Fanger, dels et Psykopatfængsel, delt i to Afdelinger med Plads henholdsvis til 60 og 40 Fanger. Fælles for begge Afdelinger skulde tilvejebringes en Sygeafdeling med Plads til 54 Fanger og endvidere Værkstedslokaler, Skolelokaler samt Gymnastiksal og Foredragssal.

Paa Grund af de økonomiske Forhold har Gennemførelsen af Udvalgets Forslag, der vilde medføre en Udgift af ialt 1.630.400 Kr., maattet stilles i Bero. *Forvaringsanstalten* vil indtil videre blive bevaret paa »*Sundholm*«, dog saaledes at den suppleres med en mindre Afdeling med 10 Pladser, der ved Ombygning er tilvejebragt i en særlig Bygning ved *Vridsløselille* Statsfængsel. Denne Afdeling rummer 10 Enerværelser i 2 Etager, alle med Vinduer mod Syd; endvidere 2 rummelige Fælleslokaler, hvoraf det ene

[1]) Se nærmere nærværende Tidsskrift Aargang 1932 Side 213—224.

tænkes anvendt til Spise- og Opholdsrum, det andet til Arbejdslokale. Endelig findes i Forbindelse med Afdelingen et Kontorlokale og et Lægeværelse. Afdelingen er beliggende i umiddelbar Forbindelse med Statsfængslets Sygeafdeling, og der er af denne inddraget 2 Celler til eventuel Brug for Forvaringsanstaltens Beboere. Afdelingen er beregnet til at huse de vanskeligste af de Psykopater, der bliver dømt til at tages i Forvaring i særlig Psykopatanstalt, medens »Sundholm« skal huse de mindre vanskelige Elementer. Enestuerne er som Følge heraf forsynet med sædvanligt Fængselsgitter, men har iøvrigt normal Størrelse; Udstyret adskiller sig ogsaa fra det sædvanlige Celleinventar. — De til *Psykopatfængsel* dømte Personer skal indtil videre huses i en af de almindelige Cellefløje i *Vridsløselille* Statsfængsel. Ved forskellige Bygningsforanstaltninger er der tilvejebragt gode fælles Værkstedslokaler og Opholdslokaler for Fangerne. Kræver en Fanges Behandling Sengeleje, indlægges han paa Statsfængslets sædvanlige Sygeafdeling. I administrativ Henseende underlægges baade Forvaringsafdelingen og Fængselsafdelingen Inspektøren for Statsfængslet, men Forvaringsafdelingen sorterer iøvrigt ligesom »Sundholm« under Justitsministeriets almindelige Departement, medens Psykopatfængselsafdelingen — ligesom det øvrige Statsfængsel — sorterer under Direktøren for Fængselsvæsenet.

d. Spørgsmaalet om Tilvejebringelse af et Ungdomsfængsel har ligeledes været gjort til Genstand for Overvejelse i et af Justitsministeren nedsat Udvalg under Forsæde af Direktøren for Fængselsvæsenet. Udvalgets i September 1931 afgivne Betænkning[1]) indeholdt dels en Indstilling om Erhvervelse af Hovedgaarden »Søbysøgaard« ved Odense med et Jordtilliggende paa ca. 209 ha, dels et Forslag til Opførelse paa denne Ejendom af et Ungdomsfængsel for Mandspersoner, omfattende dels Ombygning af de alle-

[1]) Se nærværende Tidsskrift Aargang 1932 »Ungdomsfængselet i Danmark« Side 168 ff., navnlig Siderne 179—187.

rede bestaaende Bygninger til Værksteder, Skolelokaler, Administrationslokaler og Boliger, dels Opførelsen af følgende Nybygninger: En Modtagelses- og Sygeafdeling, en Isolationsafdeling, 2 almindelige Afdelinger, 2 Udgangsafdelinger samt en Kokkenbygning. Fængslet skulde rumme ialt 104 Fanger. Den paagældende Ejendom erhvervedes for en Kobesum af 352.000 Kr., medens de af Udvalget foreslaaede Bygningsforanstaltninger var anslaaet til en Udgift af ialt 999.100 Kr.

Den fuldstændige Gennemførelse af Udvalgets Forslag har under den herskende økonomiske Krise maattet stilles i Bero, idet der foreløbig til Etableringen af et Ungdomsfængsel kun er bevilget ialt 187.500 Kr. Heraf er de 3000 Kr. medgaaet til Indretning af en Modtagelses- og Isolationsafdeling i en Fløj af Statsfængslet i Nyborg, medens den øvrige Del af Bevillingen er anvendt til Paabegyndelsen af selve Ungdomsfængslet paa »Sobysøgaard«, saaledes at der her er tilvejebragt en almindelig Afdeling beregnet til 30 Fanger, Funktionærboliger m. v.

Afdelingen i Nyborg er fuldstændig adskilt fra det øvrige Statsfængsel og har sit eget Personale. Afdelingen paa »Sobysøgaard« er i alt væsentligt færdig og vil blive taget i Brug hen paa Foraaret. Hele Ungdomsfængslet underlægges indtil videre Inspektøren for Statsfængslet i Nyborg, og det er Tanken, at Afdelingen paa »Sobysøgaard« under Inspektørens Overledelse skal underlægges en Afdelingsleder, der tillige skal fungere som Lærer for Fangerne.

e. Planer til Opførelse af et Arbejdshus er tilvejebragt af et af Justitsministeren under 5. September 1931 nedsat mindre Udvalg. Udvalget regnede med, at det nye Arbejdshus skulde afgive Plads til indtil 200 Personer, og Udvalgets Forslag omfattede i Overensstemmelse hermed en Anstalt bestaaende af følgende Bygninger:

1. Fire af hinanden uafhængige Afdelinger, hver bestaaende af en trefløjet eenetages Bygning med Plads til 50 Personer, fordelt i 2 Underafdelinger, hver paa 25.

2. En Modtagelses- og Isolationsafdeling med 20 Enkeltceller og 4 Straffeceller.
3. En á to Træbarakker til Værkstedslokaler.
4. Fornødne Tjenesteboliger.

De samlede Udgifter var anslaaet til 624.200 Kr., hvori ikke var medregnet Udgifter til Hovedledninger for Elektricitet, Vandforsyning, Kloakarbejde og Vejanlæg, idet disse Udgifter ikke kunde beregnes, før den Ejendom, paa hvilken Arbejdshuset skulde opføres, var erhvervet. Da det efter Straffeloven er en Forudsætning, at Arbejdshusfanger i saa stort Omfang som muligt beskæftiges ved Friluftsarbejde, foreslog Udvalget, at der til Indretning af Arbejdshus søgtes erhvervet en til dette Øjemed passende Ejendom, idet man pegede paa, at Opdyrkning af Hedearealer i saa Henseende vilde afgive de bedste Betingelser for Friluftsarbejde.

I Overensstemmelse hermed har Justitsministeriet for en Købesum af 26.000 Kr. erhvervet et Hedeareal paa noget over 900 Tønder Land i Nærheden af *Sønder Omme* i Midtjylland. Paa dette Areal tænkes, efterhaanden som Tilgangen til Arbejdshus gør det nødvendigt, opført de fornødne Bygninger til en selvstændig Anstalt.

Imidlertid har ogsaa her de økonomiske Forhold medført, at det har været nødvendigt at gaa gradvis til Værks. Samtidig med, at Bevillingsmyndighederne gav deres Tilslutning til Erhvervelsen af det ovennævnte Jordareal, stilledes et Beløb af ca. 100.000 Kr. til Raadighed for Tilvejebringelse af en Arbejdshuskoloni, beregnet paa 50 Fanger, saaledes at Bygningerne i det væsentligste opføres som Træbarakker. Der er i Overensstemmelse hermed i Sønder Omme tilvejebragt følgende Bygninger:

1. En Hovedbarak, indeholdende Køkken med Økonomirum, Kælder m. v., Vaskeri med Rullestue, Badeværelse for Fangerne (Brusebad). Endvidere to Spise- og Opholdsrum, hver til 25 Mand, 3 Isolationsceller samt 2 Vagtstuer for Opsynet.
2. To Sovebarakker, hver med Plads til 25 Mand, fordelte i to Sovesale.

3. 2 Værkstedsbarakker.
4. Bolig for Lederen af Kolonien.
5. Fornødne Avlsbygninger med Bolig for Lederen af Landbruget og en anden Funktionær.

Arbejdshuskolonien underlægges indtil videre i administrativ Henseende Inspektøren for Statsfængslet i *Horsens*, og der indrettes i dette Fængsel en *særlig Afdeling til Modtagelse af Arbejdshusfanger*, saaledes at alle Personer, der dømmes til Arbejdshus, vil blive afleveret til denne Afdeling og først efter en vis Tids Forløb udstationeret til det egentlige Arbejdshus i Sønder Omme. Da Arbejdshusfangerne selvfølgelig kun skal hensidde den kortest mulige Tid i den lukkede Afdeling i Horsens, vil det antagelig hurtigt vise sig nødvendigt at tilvejebringe yderligere Afdelinger for Arbejdshusfangerne i Sønder Omme.

f. Spørgsmaalet om Tilvejebringelse af en Anstalt for Mandspersoner, der dømmes til Sikkerhedsforvaring, har ligeledes været overvejet i det ovennævnte Udvalg af 5. September 1931. Udvalget regnede med, at Belægningen i Sikkerhedsforvaringsanstalten højst vilde komme til at andrage 70 Personer og udarbejdede under denne Forudsætning Planer til Tilvejebringelse af en særlig Afdeling til Modtagelse af disse Fanger i Tilslutning til Statsfængslet i Vridsløselille, delvis ved Ombygning af nogle umiddelbart Syd for Ringmuren beliggende Funktionærboliger. De samlede Udgifter ved Forslagets Gennemførelse var anslaaet til 220,300 Kr.

Under Hensyn til de økonomiske Forhold samt til, at det paa Forhaand er umuligt at vide, i hvilket Omfang Domstolene vil gøre Anvendelse af Sikkerhedsforvaring, har Justitsministeriet imidlertid ment, at der ikke for Tiden burde gøres Skridt til at tilvejebringe en særlig Anstalt til Personer, dømt til Sikkerhedsforvaring. Der vil i Statsfængslet i Horsens blive indrettet en midlertidig Afdeling til dette Formaal, saa vidt muligt adskilt fra det egentlige

Statsfængsel. Denne Afdeling underlægges naturligvis Inspektøren for Statsfængslet.

De foregaaende Oplysninger angaaende Tilvejebringelsen af Særanstalter omfatter kun Mandspersoner. For *Kvinders* Vedkommende har Staten ikke andre Anstalter til Disposition end Statens Kvindefængsel, hvor der saaledes — om gores fornødent — maa indrettes særlige Afdelinger til at huse de Kvinder, som maatte blive dømt til Ungdomsfængsel, Psykopatfængsel, Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring. Det bemærkes herved, at Belæget i Statens Kvindefængsel den 1. Januar 1933 kun var 22 Fanger ialt.

II. Det er foran Side 114 fremhævet, at der ved den i Ikrafttrædelseslovens § 20 indeholdte Bestemmelse om Fordelingen af Strafafsoningen mellem Statsanstalter og kommunale Fængsler formelt opretholdes en Ordning, der i det væsentlige svarer til den hidtil gældende. I Virkeligheden vil Bestemmelsen, som det nedenfor nærmere skal paavises, imidlertid medføre en ikke uvæsentlig Forskydning i Retning af Afsoning i større Omfang i de kommunale Fængsler. — I det første Regeringsforslag til en ny Straffelov (1924) var det foreslaaet, at al Frihedsstraf skulde udstaas i Statsanstalt. I det næste Regeringsforslag (1928) opretholdtes en Ordning, der i alt væsentligt svarede til den nuværende. Og i det tredie Regeringsforslag (1929) vendte man i Princippet tilbage til Forslaget af 1924 om Statens Overtagelse af al Straffuldbyrdelse, men fastsatte en Overgangsperiode paa 2 Aar. I Rigsdagen lykkedes det imidlertid ikke at samle Flertal om dette Forslag, hvorfor man maatte udskyde Spørgsmaalets Løsning. Resultatet blev den ovenfor nævnte Affattelse af Ikrafttrædelseslovens § 20.

Efter de hidtil gældende Regler udstaas Fængsel paa sædvanlig Fangekost i Arresthus, og det normale Maksimum for denne Straf er ganske vist 6 Maaneder, altsaa det samme Maksimum, som gælder for Udstaaelse af Fængsel i Arresthus efter den nye Straffelov. Men herved maa

imidlertid 3 Omstændigheder tages i Betragtning. For det første, at det ifølge Ikrafttrædelsesloven ikke er den idømte Straffetid, men den faktiske Afsoningstid, d. v. s. med eventuelt Fradrag af Varetægtsfængsel i Medfør af Straffelovens § 86, der er afgørende. Dette vil medføre, at adskillige Straffe, der lyder paa over 6 Maaneder, vil komme ned paa 6 Maaneder eller derunder og altsaa blive afsonet i de kommunale Arresthuse. For det andet hændte det efter Straffeloven af 1866 i Praksis forholdsvis sjældent, at der idømtes Fængsel paa sædvanlig Fangekost i over 4 Maaneder. Dette stod bl. a. i Forbindelse med den i det midlertidige Straffelovstillæg af 1911 indeholdte Omsætningsregel fra Fængsel paa Vand og Brød — der efter Straffeloven af 1866 var den almindelige Form for Fængselsstraf for Berigelsesforbrydelser — til Fængsel paa sædvanlig Fangekost, idet Vand og Brøds Maksimum 6 × 5 Dage svarede til 120 Dages Fængsel paa sædvanlig Fangekost. For det tredie maa erindres, at 8 Maaneders Forbedringshusarbejde efter den i Straffeloven af 1866 fastsatte Afkortningsbestemmelse faktisk blev nedsat til 6 Maaneder. Man maa sikkert regne med, at de Personer, der hidtil har faaet 8 Maaneders Forbedringshusarbejde, af Domstolene vil blive idømt — under iøvrigt lige Forhold — en Straf, der ikke ligger over 6 Maaneders Fængsel. Dette vil automatisk medføre, at hele dette Klientel overflyttes fra Statsanstalt til de kommunale Arresthuse, og det drejer sig her ikke om noget ganske lille Tal. I Tidsrummet fra 1. April 1921 til 31. Marts 1931 har det aarlige Antal af saadanne mandlige Personer indsat i Statens Straffeanstalter svinget mellem 155 (Beretningsaaret 1924—25) og 224 (Beretningsaaret 1928—29). Det gennemsnitlige Antal i Tiaaret udgjorde 188.

De her fremhævede Omstændigheder vil medføre, at der i de kommunale Arresthuse vil blive fuldbyrdet betydelig flere Frihedsstraffe af længere Varighed end efter den hidtil gældende Ordning. Dette er saa meget mere beklageligt, som Sagkundskaben — ogsaa udenfor Fængselsmændenes

Kreds — stedse har udtalt sig for en Ændring i Retning af større Afsoning i Statsfængsler. Yderligere maa det beklages, at den nye Straffelov — naar Afsoningen i de kommunale Arresthuse opretholdes indtil videre — ikke som »Sikkerhedsventil« har optaget en Bemyndigelse for Justitsministeren til at paabyde en rationel Fordeling af de forskellige Kategorier af Fanger mellem Arresthusene. Ja, end ikke noget saa nærliggende som at samle de meget faatallige Kvindefanger i bestemte Fængsler under udelukkende kvindeligt Tilsyn kan paabydes af Justitsministeren.

De nærmere Regler om Udstaaelsen af de forskellige Frihedsstraffe saa vel som for Behandlingen af de til Arbejdshus, Sikkerhedsforvaring og Psykopatforvaringsanstalt dømte Personer er fastsat dels i selve Straffeloven dels ved en Række gennem Justitsministeriet udfærdigede kgl. Anordninger, særlig for hver enkelt Strafart og Forvaringsform. Disse Regler vil blive Genstand for nærmere Omtale i en Fortsættelse af nærværende Artikel, som vil fremkomme i næste Hæfte af Tidsskriftet.

Strafferetsreformen i Polen.

(Den polske Straffelov af 11. Juli 1932*).

Af Dr. GRÉGOR WIRSCHUBSKI.

A. *Tilblivelse.*

Den 1. Oktober 1932 traadte den nye polske Straffelov i Kraft og afløste de tidligere Delingsmagters stadig gældende Straffelove. Samtidig med Strfl. traadte Loven om Forseelser i Kraft; denne indeholder en fra Strfl.s almindelige Del forskellig, selvstændig almindelig Del. Paadømmelsen af Forseelser sker normalt ved de administrative Myndigheder. Den nye polske Straffelov er Resultatet af 13 Aars Arbejde. Forud for den ligger adskillige Privatudkast (Rappoport, Mogilnicki, Krzymuski o. fl. a.) og 3 Kommissionsudkast (1922, 1930 og 1931). Sammenlignet med det sidst offentliggjorte Kommissionsudkast betyder Strfl. en Omplacering af Bestemmelserne og som Følge deraf en Omnummerering af Paragrafferne. Principielle Ændringer findes væsentligst kun i den specielle Del. Iøvrigt drejer det sig navnlig om tekniske Forbedringer af redaktionel Art (f. Eks. Udeladelse af den overflødige § 5 i det tredie Udkast).

Strfl. er affattet i ret knap Form. Den er delt i 42 Kapitler med 295 Paragraffer og er saaledes en af vor Tids korteste strafferetlige Kodifikationer. Som Strfl.s Fædre kan man nævne Juliusz Makarewicz, Waclau Makowski

*) I det følgende betegnet som Strfl.

og Stanislaw Rappoport, der alle har haft væsentlig Indflydelse paa dens Indhold. Alle tre kan vel betegnes som mere eller mindre udprægede Repræsentanter for den »Tredie Skole«.

Som Enerepræsentant for den rene Teori om Hensynet til Samfundets Sikkerhed, blottet for enhver Reminiscens fra Gengældelseslæren, har Alexander Mogilnicki haft afgørende Indflydelse paa Forarbejderne, navnlig Spørgsmaalet om de unge Forbrydere.

B. *Kriminalpolitik.*

I Overensstemmelse med Forfatternes Indstilling er Strfl., ligesom vel alle andre af Nutidens strafferetlige Kodifikationer — maaske med Undtagelse af Sovjetruslands Straffelov — stadig er det, et Udtryk for Læren om sædelig Skyld og Gengældelse med lejlighedsvise Indrømmelser til Formaalstanken.

Makarewicz har med al ønskelig Tydelighed udtalt, at ogsaa den formaalsløse Straf maa fuldbyrdes [1]).

Strfl. kender følgende Straffe: Dødsstraf, Fængsel, Hæfte (»Haft«) og Pengestraf.

Ved Siden heraf findes: 1) Tab af offentlige Rettigheder, 2) Tab af borgerlig Ære, 3) Forbud mod Udøvelse af visse Erhverv, 4) Berøvelse af Forældremyndighed, 5) Konfiskation af enkelte Formuegenstande, 6) Bekendtgørelse af Dommen i Pressen [2]).

Bistraffene kan kun idømmes i Forbindelse med en Hovedstraf. Dog kan de under 3), 4) og 5) nævnte Bistraffe anvendes som Sikkerhedsforanstaltninger enten i Tilfælde af Frifindelse, eller naar Sagen standses af straffeprocessuelle Grunde.

Anvendelse af Dødsstraf er sammenlignet med Udkast

[1]) Uzasadnienie, S. 90.

[2]) En Nyskabning sammenlignet med det 3. Udkast. Idømmes kun for Presseforseelser (§ 51).

III desværre væsentligt hyppigere. Efter Udkast III skulde denne Straf anvendes — alternativt med Fængsel i ikke under 10 Aar — ved forsætligt Drab (§ 223, Stk. 2), naar Drabet var karakteriseret enten ved Grusomhed eller særlig dadelværdigt Motiv.

Strfl. gør Dødsstraffen anvendelig (alternativt med Fængsel i ikke under 10 Aar) ogsaa i Tilfælde af Højforrædderi (§ 93), Angreb paa Statspræsidentens Liv og Sundhed (§ 94) samt — under Krigstilstand — landsforrædersk Vaabenhjælp.

Ved Drab er de foran nævnte skærpende Omstændigheder slettet som Betingelser for Anvendelse af Dødsstraf. Polen er altsaa fulgt med Tiden og har gjort Dødsstraffen anvendelig ogsaa ved politiske Forbrydelser. Maaske kan dette tilskrives Polens udsatte Stilling. Men selv under dette Synspunkt forekommer det mig dog, at Dødsstraffen som Reaktion mod Angreb paa Statspræsidentens *Sundhed* er en Overdrivelse. Hvis altsaa en politisk Modstander ved en ondskabsfuld Karikaturtegning skader Statspræsidentens Sundhed, skal han hænges! Et paafaldende Resultat. Den strafferetlige Beskyttelse for Statsoverhovedet synes her at have valgt helt orientalske Metoder.

Den strenge Behandling af politiske Forbrydelser i Almindelighed har ogsaa faaet Udtryk i Fastsættelse af unalmindelig høje Minimumsstraffe.

Strfl. kender to Arter af Frihedsstraf: Fængsel og Hæfte (»Haft«).

Fængsel idømmes paa Livstid eller paa bestemt Tid, mindst 6 Maaneder og højest 15 Aar.

Hæfte idømmes fra 1 Uge til 5 Aar.

Efter Varigheden svarer altsaa Fængsel nærmest til Tysklands Tugthusstraf, Hæfte til tysk Fængselsstraf. Strfl. kender ikke custodia honesta.

Ved Valget mellem Fængsel og Hæfte giver § 57, g) dog Dommeren Anvisning paa kun at anvende Fængsel, naar Gerningsmanden har handlet ud fra lave Motiver (jfr. § 20 i R. Stgb.). Strfl. Hæftestraf er Udtryk for en Kombination

af Straffen for Bagatelforbrydelser og custodia honesta, saaledes som Lucas[1]) og Ebermayer[2]) anbefaler.

Jeg anser denne Kombination for mindre heldig: Maksimum 5 Aar er alt for højt ved Bagatelforbrydelser, medens det overfor de mere farlige, professionelle Forbrydere kan være for lidt.

Ved Højforrædderi og andre grove politiske Forbrydelser giver Strfl. intet Valg mellem Fængsel og Hæfte. Dette er kun Tilfældet ved de mindre grove politiske Forbrydelser, f. Eks. Tvang overfor Medlemmer af forfatningsmæssige Forsamlinger (§ 117), Forseelser m. H. t. Valg og Afstemninger (§ 118) og lign.

Strfl. indeholder kun faa Bestemmelser angaaende Straffuldbyrdelsen[3]).

Begge Frihedsstraffe er forbunden med Arbejdspligt. Fængselsfangerne sysselsættes efter Anstaltsledelsens nærmere Bestemmelse ved de Arbejder, der forefindes i Straffeanstalten, Hæftefangerne kan derimod selv vælge deres Arbejde. Andet Arbejde kan kun paalægges dem, naar det Arbejde, de selv vælger, ikke er foreneligt med Fængselsordenen, eller naar de unddrager sig Arbejde. Fængselsfangerne kan ogsaa beskæftiges udenfor Anstalten. Ogsaa paa dette Omraade er der, ligesom ved Varigheden af Straffene, en iojnefaldende Parallelisme med den tyske R. Stgb.s Forskrifter om Fuldbyrdelse af Tugthusstraf og Fængselsstraf.

Pengestraf anvendes sammen med Frihedsstraf, alternativt eller kumulativt.

Kumulativt kan Pengestraf anvendes ved alle Forbrydelser, hvor der foreligger Berigelseshensigt. Alternativt foreskrives den sammen med Hæfte ved forskellige Forbrydelser, saaledes mindre Legemsbeskadigelser (§ 239, 1. Stk.), Krænkelse af Brevhemmeligheden (§ 253), Husfreden (§ 252), Æreforнærmelse (§ 256) og fl. a.

---

[1]) Lucas: Anleitung zur strafrechtlichen Praxis, 2. Udgave S. 48 f.

[2]) Verh. d. 29. D. J. T., B. I. S. 271 f.

[3]) Nærmere Bestemmelse herom findes i en særlig Lov.

Strfl. kender ikke — saaledes som den tyske R. Stgb. § 27 — Pengestraf som almindelig Erstatning for de korte Frihedsstraffe. Saaledes kan Dommeren i Tilfælde af Underslæb (bortset fra Tilfælde, hvor Forbrydelsen er begaaet af Nød) kun anvende Frihedsstraf.

Ekstraordinær Strafformildelse kendes i forskellige Tilfælde. I Stedet for Dødsstraf eller livsvarigt Fængsel kan da anvendes Fængsel i mindst 5 Aar, i Stedet for Fængsel i mindst 5 Aar kan anvendes Fængsel indtil 5 Aar, i Stedet for Fængsel indtil 5 Aar kan anvendes Hæfte, og Pengestraf kan træde i Stedet for Hæfte.

Denne Strafnedsættelse finder Anvendelse i Tilfælde af nedsat Tilregnelighed, hvis den ikke er selvforskyldt (§ 18), undskyldelig Ukendskab til Handlingens Retsstridighed (§ 20), Overskridelse af Grænsen for lovligt Nødværge (§ 21), Nødret (§ 22), utjenligt Forsøg (§ 24, jfr. § 23), Anstifterens og Medhjælperens Tilbagetræden og Bestræbelser for at afvende Følgerne af Forbrydelsen (§ 30).

Ved Siden af disse generelle Bestemmelser indeholder Strfl. en Række Bestemmelser ved de enkelte Forbrydelser om Anvendelse af den ekstraordinære Strafnedsættelse (f. Eks. §§ 142, 220, 257, 262—64). Fællesbetingelsen er her, at Gerningsmanden befandt sig i en Tvangssituation, eller bestræber sig paa at afvende Følgerne, eller at Forbrydelsen er af ubetydeligt Omfang.

Som Følge af denne Begrænsning til bestemte Forbrydelser er Omraadet for Strfl.s særlige Strafnedsættelse altfor snævert. Handlingens mindre strafværdige Karakter kan ogsaa foreligge f. Eks. ved Blasfemi eller ved Fremkaldelse af offentlig Forargelse; men her kender Strfl. ikke særlig Strafnedsættelse.

Begrænsningen af Strafnedsættelsen til visse Arter af formildende Omstændigheder ved de Forbrydelser, hvor den kan anvendes, er ogsaa irrationel. Dette er f. Eks. Tilfældet, naar Nedsættelsen (d. v. s. Bøde i Stedet for Frihedsstraf) kun kan ske ved Underslæb, saafremt Hand-

lingen er udført af Nød. Bortset fra, at Pengestraf næppe er den bedst egnede Reaktion overfor Personer, der af Nød gør sig skyldig i Underslæb af ubetydeligt Omfang, er det ikke indlysende, at den ikke bør indtræde, naar Underslæb begaas af Letsindighed, da den maaske netop her kunde være mere virksom.

For saa vidt angaar Strafudmaalingen indenfor de almindelige Strafferammer, indeholder Strfl. intet særlig bemærkelsesværdigt: afgørende er Gerningsmandens Individualitet, ikke Resultatet. Ved Idømmelsen af Bødestraf (fra 5 til 200000 Zloty) tages Hensyn til Gerningsmandens økonomiske Forhold. Omsætningen af Bøder efter en fast Skala (1 Dags Hæfte svarende til 5—50 Zloty) er ogsaa irrationel, da Polens rigeste Mand vel altid vil være mere end 10 Gange saa velhavende som den fattigste.

Ved Strafforhøjelsestilfældene kan man anke over den inkonsekvende Sondring mellem det subjektive og objektive Kriterium for Handlingens Almenfarlighed. Efter § 60 kan Straffen forhøjes med det halve ved Gentagelsestilfælde indenfor 5 Aar efter Losladelse efter endt Straf eller fra Sikringsanstalt. Dette er ikke nogen Konsekvens af Strfl.s Standpunkt. Thi der kan ikke ved alle Gentagelsestilfælde tales om større Brøde (snarere omvendt, som jeg nærmere har paavist andetsteds). Den større Straf savner da Beretligelse.

Med Hensyn til betinget Strafudsættelse er den polske Straffelov mere vidtgaaende end det tyske Udkast: Strafudsættelse kan ved Frihedsstraffe ske i indtil 2 Aar. Derimod er Recidivisterne og Vaneforbryderne afskaaret fra denne Begunstigelse. De førstnævnte efter mit Skøn med Urette. Her hævner den ovenfor paaviste Inkonsekvens sig. Det maa derhos anses for en Mangel, at betinget Udsættelse af Straffen ikke kan indrømmes ved Bødestraf, idet Dommeren herved berøves et Middel til social Terapi, saa meget mere, som der er Hjemmel for Udsættelse af Forvandlingsstraf, der træder i Stedet for Bøder, der ikke kan inddrives.

Ved Siden af det egentlige Straffesystem kender Strfl. et System af Sikringsmidler: 1) Helbredelses- og Plejeanstalter for a) varigt utilregnelige, b) Personer med nedsat Tilregnelighed, 2) Helbredelses- og Plejeanstalter for Alkoholister, 3) Arbejdshuse for arbejdssky Personer, 4) Forvaringsanstalter for almenfarlige Recidivister, Proffessions- og Vaneforbrydere.

Mærkeligt nok foreskriver Strfl. Mindstefrister selv ved rene Sikringsmidler, f. Eks. ved Anbringelse i en Helbredelsesanstalt (§§ 79 og 80) og i Forvaringsanstalten (§ 84). I den førstnævnte er det korteste Ophold 1 Aar, i den sidstnævnte Anstalt 5 Aar. Her synes dog Strfl.s Koncipister med deres Afhængighed af Gengældelsesteorien at være gaaet for vidt i Retning af sociale Beskyttelsesforanstaltninger. Gengældelsestanken hindrer ogsaa det rette Sammenspil mellem Straf og Sikringsmidler, som f. Eks. overfor uforbederlige Vaneforbrydere, hvor Straf kategorisk er foreskrevet før Sikkerhedsforvaring, hvilket forøvrigt fylder Makarewicz med dogmatisk Stolthed[1]).

Meget glædelig er derimod Bestemmelsen i § 82, hvorefter Anbringelse i en Helbredelses- eller Afvænningsanstalt for Drankere ikke er betinget af, at Gerningen er begaaet i en Rus, men kun sker, naar der foreligger Sammenhæng mellem Gerning og Hang til Drikkeri. Paa dette Punkt følger Strfl. det svejtsiske Vorentwurf 1908. Ogsaa Anbringelse i Arbejdshus er uafhængig af Arten af den begaaede Forbrydelse og alene knyttet til Kriteriet arbejdssky. Ogsaa ved Anbringelse i Sikringsforvaring ses der helt bort fra Gerningen og dens Karakter, og Vægten lægges alene paa den præsumptivt uforbederlige Gerningsmands almindelige Farlighed. Retspraksis og Teori staar da overfor den Opgave klart at fastslaa Begrebet Almenfarlighed under Hensyntagen til Samfundets Sikkerhed og Kriminalpsykologiens og Kriminalbiologiens Resultater.

[1]) Uzasadnienie, § 90.

Reglerne om Behandling af unge Forbrydere betegner et stort Fremskridt.

Den kriminelle Lavalder er fastsat til 13 Aar. Personer mellem 13 og 17 Aar kan under visse Betingelser straffes. Er deres Forstandsevner ikke fuldt udviklede, saaledes at de ikke er i Besiddelse af normal Dømmekraft, anvendes kun Opdragelsesforanstaltninger; i modsat Fald anbringes de i en Forbedringsanstalt, idet dog Retten, naar det skønnes formaalstjenligt, ogsaa i dette Tilfælde kan nøjes med Opdragelsesmidler. Ved enkelte grove Forbrydelser kan Straffen udsættes indtil 3 Aar, saaledes at der i Stedet herfor anvendes Opdragelsesforanstaltninger. Hvis den paagældende da senere viser daarlig Opførsel, kan Retten tilbagekalde Strafudsættelsen.

De egentlige Straffe[1]) finder principielt ikke Anvendelse overfor unge Forbrydere. Der gøres dog Undtagelse herfra, naar en Person, der før det fyldte 17. Aar har begaaet en Forbrydelse, først skal dømmes, efter at han har naaet denne Alder, og Anbringelse i en Forbedringsanstalt ikke længere findes formaalstjenlig. I dette Tilfælde anses han med en almindelig Straf, dog under Anvendelse af ekstraordinær Strafformildelse.

Opholdet i Forbedringsanstalten varer til det 21. Aar. Efter mit Skøn er dette en Mangel, idet man har tilsidesat Sikkerhedshensynet til Fordel for Opdragelseshensynet og ikke har fastsat Særbestemmelser for mindreaarige Lovovertrædere med medfødt Hang til voldsomme Forbrydelser. Skal en vordende Massemorder slippes løs paa Samfundet, naar han opnaar Myndighedsalderen?

Iøvrigt er Strfl.s af Mogilnicki udformede Afsnit om unge Forbrydere fuldtud i Overensstemmelse med moderne kriminalpolitiske Krav, og paa dette Punkt kommer Polen paa Linie med Straffelovgivningen i de mest fremskredne Lande, hvilket desværre ikke kan siges om de øvrige Afsnit i Loven. Her er Tilløbene til en konsekvent Gennemførelse af Formaalstanken oftest standset paa Halvvejen.

[1]) Saavelsom (desværre) Sikringsmidler.

C. *Den specielle Del.*

Sammenlignet med Udkast III frembyder Strfl.s specielle Del mange — ikke alle lige glædelige — Nydannelser. Det dristige Tilløb til Anerkendelse af den sociale, racehygiejniske og lægelige Indikation ved Svangerskabsafbrydelse (§ 231) er, som man kunde vente, faldet som Offer for den katolske Kirkes Indflydelse. Alene den lægelige Indikation bibeholdtes som lovlig Undtagelse (§ 233). En Nydannelse er lovlig Svangerskabsafbrydelse i Tilfælde, hvor Besvangrelsen indtræder som Følge af en Forbrydelse (Forførelse af en mindreaarig, Voldtægt, Opnaaelse af Samleje ved Svig, ved Udnyttelse af et Afhængighedsforhold eller en Nødssituation, Blodskam). Indvendingerne mod denne Undtagelse er saa velkendte, at det ikke er nødvendigt her at komme nærmere ind paa dem. Under alle Omstændigheder tør man vel antage, at der vil blive gjort hyppig Brug af Undtagelsen. Den Tanke, at det i disse Tilfælde drejer sig om et »Syndens Barn«, synes at have gjort det lettere for visse Kredse at forsone sig med Svangerskabsafbrydelsen.

Resultatet er imidlertid ret overraskende: Den arbejdsløses Hustru, der er rigeligt velsignet med Børn, og som afbryder sit Svangerskab, er hjemfalden til Straf, medens en Pige, der er besvangret af sin Broder, straffrit kan afbryde Svangerskabet; ganske vist venter der hende Straf for Blodskam.

Svangerskabsafbrydelse er i begge de tilladte Tilfælde kun straffri, naar Indgrebet foretages af en Læge.

Reglerne maa betragtes som utilfredsstillende, omend de tilladte Tilfælde er af Betydning. Retspraksis og Livet selv vil formentlig hurtigt medføre en Udvidelse af Lovens Regler herom.

Formuleringen af Bestemmelsen i § 233 om den lægelige Indikation indrømmer Fortolkningen vidt Spillerum (»Indgreb, der er nødvendigt af Hensyn til Kvindens Sundhed«).

I Modsætning til Udkastene, der ikke indeholdt Bestemmelser om Duel, indfører Strfl. en mildere Behandling af

Duellanter (Fængsel eller Hæfte indtil 5 Aar). Sekundanterne er under visse Betingelser straffrie. Ogsaa selve Duellen, hvis ingen dræbes eller saares, er straffri.

Den specielle Del indeholder iøvrigt en Række kasuistiske Bestemmelser, f. Eks. opstilles almindelige Bedrageritilfælde som særlige Forbrydelser: Ophold paa Hotel med Hensigt til ikke at betale, dobbelt Inddrivelse af Fordringer. Naar der til disse Bedrageritilfælde føjes Bedrageri med Hensyn til Automater ved Indkast af andet end Monter, synes der at foreligge en ret los Sammenkæden af Tilfælde, der intet har med hinanden at gøre. Ogsaa andre »særlige Forbrydelser« kunde sammenfattes i et almindeligt Begreb, Strfl. vinder ganske vist i Folkelighed ved en saadan Kasuistik, men den konstruktivt tænkende Jurist føler denne dogmatiske Skødesløshed som en Mangel.

Reglerne om de politiske Forbrydelser er meget detaillerede. Det vil føre for vidt at gaa ind paa Enkeltheder, skønt mange Bestemmelser ved deres Mangel paa Nøjagtighed giver Anledning til Betænkelighed. Det skal blot bemærkes, at man har bibeholdt Strafbarheden af Opfordring til Angrebskrig, denne nye Forbrydelse, som dens Fader Rappoport lovpriste som »Udtryk for den skabende polske Tanke« i den moderne internationale Strafferets Teori og Praksis. Efter denne Bestemmelse straffes saavel polske Borgere som Udlændinge, der offentligt opfordrer til Angrebskrig (§ 133). Strafbarheden er ganske vist betinget af Gensidighed, og Bestemmelsen faar derfor næppe praktisk Betydning, saalænge den ikke er Fælleseje i international Straffelovgivning. Men man bør dog med Glæde hilse dette beskedne og ufuldkomne Forsøg paa at gøre Krigen strafbar.

Fængselsvæsen.

Norge.

Fra fengsels- og tvangsarbeidsvesenet i Norge i 1932.

Av byråchef i Justisdepartementet KRISTIAN HANSSON.

Fangetallet har vist en mindre nedgang fra foregående år. I de enkelte anstalter stiller tallene sig slik:

Landsfengslene.

	1930/31	1931/32
Botsfengslet	188	204
Akershus landsfengsel	285	249
Landsfengslet for Kvinner	15	17
Tils.	488	470

Dertil kommer nogen få fanger i Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt.

Kretsfengslene og de større hjelpefengsler.

Belegget i disse fengsler består av fanger som soner subsidiær fengselsstraff (bøteavsonere), fanger som soner fengselsstraff og varetektsfanger. *Fangedagene* fordelte sig således sammenlignet med 1913/14 og 1930/31:

	1913/14	1930/31	1931/32
Bøteavsonere	72.082	66.930	74.540
Andre straffanger	59.339	95.227	89.490
Varetektsfanger	76.708	147.165	138.238
Tils.	208.129	309.322	302.268
Det samlede daglige middeltall av fanger i disse fengsler har således vært	570	847	826

Antallet av fangedager av fengsel på vann og brot utgjorde i 1931/32 55.441 eller 33.8 % av straffedagene mot henholdsvis 58.350 og 44.4 % i 1913/14 og 50.632 og 31.2 % i 1930/31.

Tvangsarbeidshusene.

Daglig middeltall av tvangsarbeidere:

	1930/31	1931/32
Opstad tvangsarbeidshus	284	298
Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt	59	55
Trondheim tvangsarbeidshus.....	*)	63
Arbeidshuset for Kvinner	66	70
Tils....	409	486

Stigningen i middeltallet fra foregående år skyldes vesentlig den økede plass som er skaffet tilveie med anbringelsen av tvangsarbeidere i Trondheim kretsfengsel, jfr. dette tidsskrift for 1932 side 255 og den nye veiarbeiderkoloni av tvangsarbeidere som blev satt igang i september 1931 i nærheten av Opstad tvangsarbeidshus, jfr. dette tidsskrift for 1932 side 254.

Fengselsstyrets strafferegister, jfr. dette tidsskrift for 1932 side 252. I 1932 blev der rekvirert utskrifter for tilsammen 8.287 personer mot 7.082 personer i 1931. Av disse fantes 4.499 (i 1931: 3.861) i Strafferegistret.

Benådningssaker.

I 1932 innkom der til Justisdepartementet, Fengselsstyret, tilsammen 500 ansøkninger om benådning, heri også medregnet henvendelser om eftergivelse av inndragning av utbytte ved straffbare handlinger m. v. Av de innkomne ansøkninger er tilsammen 105 avgjort av Kongen. I 89 tilfelle er benådning gitt, mens 16 ansøkninger er avslått. For de øvriges vedkommende lå saken slik an at departementet ikke fant å kunne anbefale benådning, hvorfor ansøkerne foreløbig er underrettet om, at saken ikke er foredratt for Kongen. Endel saker stod uavgjort pr. 31. desember.

*) Trondheim tvangsarbeidshus blev tatt i bruk mars 1931.

Sikringsmidler mot farlige forbrytere, jfr. dette tidsskrift for 1932 side 253.

De sikringsmidler som anvendes faller i 2 grupper:

1. Sikring av personer med nedsatt tilregnelighet eller med mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner (strl. § 39).

2. Forvaring av vaneforbrytere (strl. § 39 a.).

I 1932 er 38 personer (37 menn og 1 kvinne) besluttet undergitt sikring i henhold til strl. § 39, og 41 (alle menn) besluttet undergitt forvaring i henhold til strl. § 39 a. De personer som i 1932 er undergitt sikring efter § 39, fordeler sig således på de forskjellige grupper av sikringsforanstaltninger:

§ 39, 1 a—c (anvisning av eller forbud mot bestemt opholdssted, politiopsikt, tilsyn eller alkoholforbud)	11 (11 m. 0 kv.)
§ 39, 1 d (privat forpleining enten alene eller i forbindelse med de i § 39, 1 a—c omhandlede sikringsmidler)	15 (15 m. 0 kv.)
§ 39, 1 e (sinnsykeasyl, kuranstalt, arbeidshus)	8 (7 m. 1 kv.)
§ 39, 1 f (fengslig forvaring)	1 (1 m. 0 kv.)
Tils....	35 (34 m. 1 kv.)

Dessuten er 1 person besluttet utvist og 2 saker stod uavgjort ved årets utgang. 4 menn og 1 kvinne, som i tiden 1929—31 var besluttet undergitt sikring i henhold til strl. § 39, 1 e, har ved beslutning av Justisdepartementet i 1932 fått denne sikring ombyttet med lempeligere sikringsmidler.

Siden loven av 22. februar 1929 trådte ikraft (23. mars 1929) er der inntil utgangen av 1932 besluttet sikringsmidler mot tilsammen 331 personer, hvorav 13 kvinner. Herav er 139 personer undergitt sikring efter strl. § 39 på grunn av nedsatt tilregnelighet eller mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelvevner og 192 personer er undergitt forvaring efter strf. § 39 a. som Vaneforbrytere. Av disse siste er pr. $^{31}/_{12}$ 1932 95 overført fra straff til forvaring, derav 1 besluttet gjeninnsatt efter løslatelse på prøve. Forvaring udståes i følgende anstalter: 54 i Opstad tvangsarbeidshus, 19 i Akers-

hus landsfengsel, 15 i Botsfengslet, 3 i Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt og 4 i Oslo kretsfengsel. Av forvaringsfangene avsonet 68 straff ved utgangen av 1932, 21 var løslatt på prøve, 1 besluttet utvist efter endt straff og 2 personer har fått forvaring ombyttet med sikringsmidler efter strl. § 39 i henhold til beslutning av Justisdepartementet.

Mangelen av en særskilt forvaringsanstalt har medført forskjellige vanskeligheter med hensyn til behandlingen av forvaringsfangene, idet man har vært henvist til å anbringe disse dels i fengsler og dels i tvangsarbeidshus, hvor de stort sett har måttet undergis samme behandling som fanger eller tvangsarbeidere. I den utstrekning det har vært mulig har man dog ved forandring i de respektive reglementer sokt å gjøre visse lempninger i behandlingen av forvaringsfangene, således med hensyn til klassereglene, brevveksling og besøk samt adgang til å få utlevert enkelte nyttige ting utenfor de reglementerte m. v.

Veiarbeiderkoloni av tvangsarbeidere, jfr. dette tidsskrift for 1932 side 254.

Den veiarbeiderkoloni i nærheten av Opstad tvangsarbeidshus som blev satt igang i september 1931, har fortsatt arbeidet med en styrke på 24 mann. Efter de meldinger som foreligger, har veiarbeidet gått meget tilfredsstillende. Tvangsarbeiderne har lagt stor iver og interesse for dagen og har vist godt forhold. I budgettforslaget for terminen 1933/34 har departementet regnet med at veiarbeiderkolonien skal fortsætte uforandret.

Nytt landsfengsel, jfr. dette tidsskrift for 1932 side 255.

Som nevnt i oversikten ifjor, nedsatte Justisdepartementet i 1931 en plankomite på 3 Medlemmer for å utarbeide forslag og beregninger til det nye landsfengsel på Alfaset nær Oslo. Komiteen har avgitt sin innstilling våren 1932 og foreslår opført et landsfengsel på Alfaset for ca. 300 fanger. De samlede utgifter er anslått til ca. kr. 3.700.000.—, heri iberegnet opførelsen av fengselssykehus og de nødvendige funksjonærboliger. På grunn av de vanskelige økonomiske forhold har justisdepartementet ikke funnet å kunne foreslå nogen bevilgning til nytt landsfengsel for kommende termin. I budgettforslaget bemerker departementet at man har funnet det nødvendig også å overveie andre og billigere utveier for eventuelt å kunne råde bot på fengselsnoden. De nød-

vendige arbeider i forbindelse hermed pågår for tiden, og departementet har bebudet å ville komme tilbake til spørsmålet i en særskilt proposisjon, som er forutsatt å skulle forelegges Stortinget i inneværende sesjon.

Utvidelse av Opstad tvangsarbeidshus.

For å skaffe plass til den store tilgang av forvaringsfanger besluttet Stortinget i 1930 at Opstad tvangsarbeidshus skulde utvides. Planen omfattet tilbygning til cellefløien, påbygning på den tidligere vaskeribygning således at man fikk 3 nye verkstedrum og en ny sykefløi m. v. Hertil kommer endel øvrige forandringer (utvidelse av kjøkkenanlegget, forandringer i kjelehus, bad for funksjonærene m. v.) Utvidelsen vil skaffe 60 nye plasser, foruten nye arbeidslokaler og forpleiningsrum. De samlede utgifter er anslått til kr. 316.000, hvortil kommer utgifter til inventar og utstyr m. v. Omkostningene utredes av det ved Stortingets beslutning av 31. juli 1915 oprettede fond for fengselsvesenet, undtagen utvidelsen av sykefløien og inventar m. v. hvortil de nødvendige midler er bevilget på det ordinære statsbudgett. Arbeidet med utvidelsen utføres av tvangsarbeidere og vil være avsluttet i løpet av våren 1933, hvorefter utvidelsen vil bli tatt i bruk.

Tilbygning til Botsfengslet.

På fengselsvesenets budgett er der for 1931—32 og 1932—33 bevilget tils. kr. 122.000 til en tilbygning ved botsfengslet. Tilbygningen blir opført i forlengelse av den nuværende kirkefløi og bygges i 3 etasjer, hvorav den ene innredes til celler og de andre til verksteder og lagerrum m. v. I kjelleren blir der plass for sagverksted, tørkerum for materialer, kjelerum og kapperum. Ved tilbygningen vil der ialt vinnes 30 nye fangeplasser. Foruten utgifter til selve bygningen vil der medgå ca. kr. 13.000.— til utstyr og inventar m. v. Dette beløp er opført i fengselsvesenets budgettforslag for terminen 1933—34. Tilbygningen er beregnet å skulle være ferdig i løpet av sommeren 1933.

Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt.

Nyordning av ledelsen, jfr. dette tidsskrift for 1930 side 140.

Den daglige ledelse av Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt var tidligere overlatt en vaktmester, mens politimesteren i Tønsberg fungerte som anstaltens bestyrer. Da

vaktmesteren i 1932 er gått over i annen stilling, har Justisdepartementet foretatt en omordning av ledelsen ved anstalten. Istedetfor den tidligere vaktmester har man under forbehold av Stortingets samtykke ansatt en inspektør som får å utføre både vaktmesterens og den tidligere bestyrers gjøremål. Den nye inspektør tiltrådte stillingen 1. desember 1932. Fra samme dag er den tidligere bestyrerstilling inddrat.

Fengslenes utsalg, jfr. dette tidsskrift for 1932 side 256. For å bedre omsetningen av fabrikata fra Opstad tvangsarbeidshus er det besluttet at Fengslenes Utsalg i Oslo skal overta salg av visse fabrikata fra arbeidshuset efter nærmere anvisning av utsalget.

Løslatelse fra redningshjem for kvinner, jfr. dette tidsskrift for 1930 side 151.

Kvinnehjemmet i Grini i Bærum (nær Oslo) og Solli lærehjem, Nestun pr. Bergen, blev i 1929 godkjendt til anbringelse av kvinner efter løsgjengerlovens § 5 sidste ledd. Overensstemmende med de gjeldende regler er det adgang til å utskrive kvinner som anbringes på denne måte fra hjemmet før lengstetidens utløp. Efter henstilling fra kvinnehjemmet på Grini har Justisdepartementet bestemt at beslutning om utskrivning før tiden skal treffes av Fengselsstyret.

Lov om edruelighetsnevnder og behandling av drikkfeldige.

Ved ny lov av 26. februar 1932 er der gitt regler om edruelighetsnevnder og behandling av drikkfeldige.

Efter loven skal det i alle kommuner hvor det er gitt bevilling til salg og skjenkning av rusdrikk, opnevnes en edruelighetsnevnd, forsåvidt ikke Socialdepartementet gir dispensasjon. Edruelighetsnevnden velges av kommunestyret for 3 år og består av saa mange medlemmer som kommunestyret bestemmer, dog minst 3 hvorav 1 kvinne. Edruelighetsnevndene har til opgave å virke for bedre edruelighetsforhold i kommunen ved:

1. å ta sig av drikkfeldige og yde råd og hjelp til deres pårørende;
2. å støtte og fremme undervisning og oplysningsvirksomhet om alkoholspørsmålet i skoler og på annen måte;
3. å gjøre henstillinger å avgi uttalelser overfor de kommunale myndigheter til fremme av nevndens opgaver.

Nevnden skal gi de innberetninger som vedkommende regjeringsdepartement bestemmer.

Når nevnden får melding om en drikkfeldig person eller hans familie, fra prest eller læge, vergeråd, fattigstyre, forsorgs- og verneforeninger eller politiet om at nogen misbruker berusende drikk til åbenbar skade for sig selv eller sine omgivelser, skal nevden undersøke forholdene og i tilfelle opta forklaring m. v. Når det foreligger grunn til det, skal nevnden søke å påvirke vedkommende til bedre livsførsel og herunder søke å påvirke ham til å avholde sig fra berusningsmidler, hjelpe ham til arbeide eller få ham over i andre omgivelser etc. Hvis vedkommende ikke retter sig efter nevndens pålegg eller om nevnden forøvrig anser det påkrevet, kan den beslutte å søke ham anbragt — uavhengig av hans eget samtykke — i kursted, pleiehjem, tvangsarbeidsanstalt eller annen anstalt, som Kongen har godkjendt i dette øiemed. Før nevnden fatter sådan beslutning, bør det foreligge erklæring fra læge. Beslutning om tvangsinnleggelse skal i tilfelle treffes av vergemålsretten efter begjæring av edruelighetsnevnden. Efter loven kan sådan beslutning fattes overfor personer som på grunn av misbruk av berusende drikk:

1. mishandler sin ektefelle eller sine barn eller utsetter barna for sedelig forderv eller vanrøkt;
2. forsømmer sin forsørgelsesplikt efter gjeldende lover;
3. volder fare for sig selv eller andre, eller gjentatte ganger forulemper sine omgivelser;
4. faller fattigvæsenet eller sin familie til byrde;
5. forøder eller forspiller sit gods, så det må fryktes for at det kan opstå trang for ham selv eller hans familie.

Anbringelse i kursted, pleiehjem eller tvangsarbeidsanstalt kan skje for en tid av inntil 2 år, forsåvidt ikke retten har fastsatt en kortere tid. Tvangsinnlagte personer kan utskrives på prøve før utløpet av lengstetiden, hvis der foreligger grunn til å anta, at vedkommende vil føre et edruelig og ordentlig liv. Edruelighetsnevnden på det sted hvor den utskrevne tar ophold, skal i tilfelle underrettes om utskrivningen og føre tilsyn med at vilkårene overholdes. Loven inneholder nærmere regler om rettergang, anke m. v. Den

trer ikraft efter Kongens nærmere bestemmelse. Nogen beslutning herom er dog ennu ikke truffet.

Reglementsforandringer.

Der er foretatt endel forandringer i reglementet for tvangsarbeidshusene kap. 32 om klasseopflytning. Ved forandringen er de for tvangsarbeidernes opflytning i klasse fastsatte beløp blitt redusert.

Videre er der foretatt endel forandringer i reglementene med sikte på behandlingen av sikrings- og forvaringsfanger.

Uroligheter i Akershus landsfengsel.

I august og november 1932 inntraff der i Akershus landsfengsel fangeuroligheter som særlig siste gang fikk en alvorlig karakter derved at fangene satte ild på en verkstedbygning i fengslet. Ilden blev forholdsvis hurtig slukket af brandvesenet, men anrettet dog adskillig skade på bygningen. For å undersøke årsaken til disse uroligheter og uttale sig om mulige botemidler mot gjentagelser nedsatte Justisdepartementet 24. november 1932 en kommisjon bestående av lagmann H. Hjelm-Hansen, Bergen, direktør Hartvig Nissen, Botsfengslet, Oslo, og høiesterettsadvokat Valentin Voss. Kommisjonen har avgitt sin innstilling 14. januar 1933. Kommisjonen redegjør for forskjellige forhold vedrørende fengslet og foreslår bl. a. endel bygningsmessige forandringer i forbindelse med utbedring av brandskaden. Disse byggearbeider er allerede sat igang og vil være avsluttet i løpet av sommeren 1933. Ved ominnredningen vil der skaffes ialt 54 nye celler ved fengslet, hvilket vil komme særdeles vel med, da mangelen på celleplass tidligere har været meget følbar.

Nedlagte fengsler.

Følgende småfengsler er besluttet nedlagt: Rauland og Gransherad i Telemark fra 1. juli 1932 og Øvrebø, Søgne, Bjelland, Åseral, Nord-Audnedal, Spangereid, Lyngdal og Sirdal småfengsler fra 1. juli 1933.

Litteratur.

Prof., Dr. Robert v. Hippel: Lehrbuch des Strafrechts. Berlin 1932. (Julius Springer). XL + 440 S.

I sit Forord gør Forf., hvis Værk »Deutsches Strafrecht« vil være kendt ogsaa herhjemme, Rede for nærværende Bogs Tilblivelseshistorie. Den indeholder i Form af en Lærebog en samlet Fremstilling af den tyske Strafferet og bygger paa de Forarbejder, der i bredere Skikkelse er nedlagt i Forf.s førstnævnte Værk. Det ses bl. a. af den talrige Mængde Citater, hvorigennem Læseren henvises til Undersøgelserne af tilsvarende Emner i den store Strafferet. Dette gælder Lærebogens første og anden Del, d. v. s. hele Strafferettens almindelige Del, hvorimod tredje og fjerde Del, d. v. s. henholdsvis Læren om de enkelte Forbrydelser og om Straffene, omend de hviler paa indgaaende Forarbejder, fremtræder som noget nyt fra Forf.s Haand. Hele Bogen er saaledes Resultatet af næsten et Livs Forskerarbejde, udkrystalliseret i Lærebogens Form til Brug baade for Studenter og Praktikere.

Det vil være ganske overflødigt at medgive Bogen nogen »Anbefaling«. Den taler, baade hvad angaar det Formaal, der er tilstræbt, den velproportionerede Struktur, der præger hele Bogens Anlæg, Forf.s indgaaende Studier over de forskellige Emner, den sædvanlige »germanske« Grundighed og den velgørende kølige Objektivitet, der er et Særkende for hele Bogens Grundtone, i det store og hele for sig selv. Bogen skal læses, d. v. s. den er skrevet for dem, der søger Belæring, og i saa Henseende kan den meget anbefales ogsaa de Jurister herhjemme, som af en eller anden Grund maatte have Interesse i hurtigt, sikkert og uden alt for mange Omsvøb at blive ført til Kernen af de Spørgsmaal, man søger Oplysning om. Thi dette er for os, der — heldigvis! — ikke skal lære Bogen udenad — den er umaa-

delig massiv! — noget særdeles paaskønnelsesværdigt og fortjenstfuldt, at Systematik, Sagregister og Litteratur er første Klasse A. »In solcher Herausstellung des Wichtigsten unter Wahrung von Gründlichkeit liegt erhebliche Arbeit«, siger Forf. i Forordet. Og Forf. har ikke skyet Arbejdet.

Ovenstaaende udtrykker Bogens Standard. At »anmelde« den, som man vilde anmelde en Monografi over et strafferetligt Emne, vilde være for meget af det gode. De Traade, der skulde trevles op, vilde føre tilbage til Oldtidens — Romerrettens — Strafferet, til den italienske, germanske og frankiske Tid etc., vilde endvidere føre Læseren paa en lang og f. T. valutabesværlig Rejse fra Japan, Kina og Rusland gennem hele Europa — hvor Forf. S. 49 gør et kort Ophold i de nordiske Riger og standser ved den danske Straffelov af 1930 — til Amerikas mange politiske Omraader, ja vilde endelig tage Læseren op i den juridiske Stratosfære, hvor man drøfter de æteriske Problemer »Rechtsgrund und Zwecke des Strafrechts«, i hvilken sidstnævnte Henseende man med særlig Interesse konstaterer, at Forf. efter at have gjort Rede for de forskellige Anskuelser (§ 16) opstiller sin egen Teori og Mening om Strafferettens Væsen og Formaal (§ 17), hvis Enkeltheder ikke her skal gengives, men hvor man finder en stærk Betoning af Generalpræventionen som Straffens Hovedformaal: »Über die erste und grundlegendste Frage allen Strafrechts, welche Handlungen überhaupt zu strafen, also Verbrechen sind, entscheiden allein die konstanten Strafzwecke (Vergeltung und Strafprävention). Im übrigen wirkt die Spezialprävention innerhalb der Schranken der Vergeltung und Generalprävention mitbestimmend für die gesetzlichen Strafdrohungen, für die Strafzumessung und den Strafvollzug. Der beste Gesetzgeber, Richter und Strafvollzugsbeamte ist der, der die konstanten und variablen Strafzwecke am besten zu vereinigen versteht. Das ist in breitem Umfang deshalb möglich, weil jeder dieser Zwecke kein absolutes Mass, sondern Spielräume des Verhaltens gewährt. Wo aber wirkliche Kollisionen eintreten, haben das Interesse des Staates und der Gesamtheit und damit die konstanten Strafzwecke den Vorrang.« Dette turde være erfaringsoverensstemmende, klart og tankevækkende og giver et godt Eksempel paa hele den Maade og den Form, ved hvilken

Forf. løser sin Opgave: indenfor den traditionelt givne Ramme at stille det væsentlige i Relief.

I Afsnittet »Kriminalpolitik« (§ 18) findes optaget en Idé, som er god, nemlig en kriminalstatistisk Oversigt over Forholdene før, under og efter Verdenskrigen, ganske vist meget kort, senere paa enkelte Steder i Fremstillingen, f. Eks. ved de betingede Domme, suppleret af andre statistiske Oplysninger. Men denne Tanke lod sig sikkert pædagogisk anvende ogsaa herhjemme. Kun burde maaske hele Spørgsmaalet specialiseres stærkere end sket hos v. Hippel.

Bogens anden Del (S. 70—186) indeholder som nævnt Strafferettens almindelige Del. Af disse Afsnit maa først og fremmest nævnes Kapitlerne om den strafbare Handling og Retsstridighedsbegrebet, henholdsvis Kapitel III og IV. I det første nævnes ganske kort den almindelige Anskuelse om »Körperschaftsstrafen«, som Forf. gør til sin under Henvisning til den sædvanlige, traditionelle Sætning: Societas delinquere non potest og den sædvanlige, traditionelle Begrundelse herfor. Men det ses dog, at flere Forfattere har hævdet et andet Standpunkt (S. 90). M. H. t. Foraarsagelsesproblemet anlægges det af de fleste nyere tyske Forfattere for Civilrettens (S. 96 Note 4), men ikke for Strafferettens Vedkommende (S. 94 Note 7) antagne, ogsaa her i Norden almindelig anerkendte Synspunkt om Nødvendigheden af adækvat Aarsagssammenhæng, jfr. herved *Krabbe*, Kommentar til Straffelov 1930 S. 19. Men *v. Hippels* Bog er i denne Henseende dog særdeles læseværdig, grundet paa det klare og letoverskuelige Notestof, der indeholder mange morsomme og interessante Eksempler. Tilsvarende Bemærkninger gælder det følgende Stykke om Omissivdelikter (§ 30), hvor Forf. sondrer mellem egentlige og uegentlige Undladelsesforbrydelser, jfr. herved *Krabbe* l. c. S. 20, paa kort og klar Maade: »Beim Omissivdelikt ist die Unterlassung als solche unter Strafe gestellt. Beim Kommissivdelikt — altsaa den uegentlige Undladelsesforbrydelse — verwirklicht der Täter einen strafrechtlich erheblichen Erfolg (z. B. der Tötung) nicht durch Tun, sondern durch Unterlassen« (S. 100). Og i Tilknytning til denne klare Sondring, der jo, som ovenfor berørt, ogsaa er dansk Rets, gennemfører Forf. en Undersøgelse af de Hovedproblemer, der opstaar ved Omissivdelikterne.

For danske Kriminalister, der saa at sige har suget »den

nordiske Retsbrudslære« ind med Modermælken, indeholder det følgende Kapitel om Retsstridighedens Væsen og Betydning intet nyt, for saa vidt som det i nordisk Teori og Praksis, ogsaa i Strafferetten, jo forlængst er erkendt, »dass über die objektive Rechtswidrigkeit das gesamte öffentliche und bürgerliche Recht entscheidet«, hvilket Forf. S. 111 med Rette kalder »die heutige gewonnene, grundlegende Einsicht«, saaledes at Forf.s Bemærkning S. 107 Note 2 om den almindelige Stilling til Retsstridighedsproblemet rundt omkring i Landene i hvert Fald ikke gælder det nordiske Retsomraade. Tværtimod tør man med Interesse notere, naar man sammenholder Texten i Bogens § 32, underbygget som den er af tungtvejende Citater fra Teori og Praksis, med danske Fremstillinger, at tysk Strafferet af i Dag principielt staar paa et lignende Standpunkt som nordisk i den heromhandlede Henseende. Man sammenligne blot de to af hinanden ganske uafhængige Fremstillinger af henholdsvis dansk og tysk Strafferet, Prof. *Krabbes* Kommentar af 1931, dens S. 19 og 46, hvor hele Udviklingen peger tilbage paa noget forlængst afsluttet, nu organisk indlevet i Retssamfundets daglige Praxis, og *v. Hippels* § 32, hvor Donningerne endnu spores i Notestoffet. Hermed være ikke sagt, at der ikke skulde være nyt Land at opdyrke i Retsbrudsproblemet; men den egentlige Okkupation har dog vist fundet Sted med Gyldighed for lange Tider. Om *v. Hippel* er ubetinget heldig i sin Inddeling af de retmæssige Handlinger i de S. 108 nævnte to Grupper: 1. »Wahrnehmung berechtigter Interessen innerhalb der zulässigen Schranken«; 2. »Einwilligung des Verletzten«, og om hans under No. 1 nævnte Kriterium er bedre end f. Eks. det *v. Liszt*'ske, som han Side 108 Noten anser for mislykket, faar staa hen. Set netop fra kriminalistiske Synspunkter forekommer det mig, at den ubetingede Afvisning harmonerer ret daarligt med den Tankegang der, som ovenfor ganske kort antydet, førte Forf. til at lægge afgørende Vægt paa den »konstante« Generalprævention, noget der formentlig følgerigtigt netop maa føre ind i de *v. Liszt*'ske Betragtninger over »det antisociale«. Hvor Forf.s Sympati er i Nødværgelæren, mærker man snart. Der har jo siden Krigen blæst en ret ensartet Vind henover Landene. Og vi har, omend mere afdæmpet formuleret, i den nye Straffelovs § 13 en Bestemmelse, der, praktiseret paa fornuftig og usentimental Maade, kan danne et virksomt Værn om

Nødværgeretten. S. 114 Note 5 tager Forf. bestemt Afstand fra Begrænsningen i det tyske Udkast af 1925, der kun tillod Forsvar »in einer den Umständen angemessenen Weise«. Hvad man nærmere skal lægge ind i saadanne Begrænsninger, har mindre Interesse, naar Formuleringen er tilstrækkelig elastisk; derfor kan ogsaa de mange interessante Eksempler, Forf. nævner i sine Noter til § 33, sikkert i det store og hele i paakommende Tilfælde bruges som Illustration til, hvad dansk Retsfølelse kunde billige, se eksempelvis S. 112 Note 1 (Nødværge naar en Fange bryder ud efter Straffetidens Udløb) jfr. Note 3 (Nødværge overfor Embedshandlinger), jfr. *Krabbe*, Kommentar S. 45 om ulegemlige Retsgoders Beskyttelse og S. 46 om ulovlige Embedshandlinger. Endnu kan ogsaa nævnes det meget specielle Spørgsmaal om Nødværge overfor Dyr, se *v. Hippel* S. 112 Note 7. Den der antydede Konsekvens for Bedømmelsen af Eksces, efter som Forholdet tages for Nødværge eller Nødret, maa jo bortfalde i Henhold til dansk Strfl. 1930 § 84 Stk. 1 No. 1, der nævner baade Nødværge og Nødret. Det vilde føre for langt i Enkeltheder at omtale det Kapitel i almindelig Del (Kap. V S. 126 ff.), der udvikler Skyldbegrebet. Det er et Afsnit, som særlig synes at have haft Forf.s Forkærlighed. Det er genneminspireret: baade i Analyse og systematisk Opstilling ydes her noget fortræffeligt, og jeg vil derfor bede den interesserede om netop at gennemlæse dette Afsnit, fremfor at nøjes med nogle fattige Strøbemærkninger fra min Haand. I Notestoffet, der knytter sig til dette Kapitel, har man det let gennemskuelige Bevis for, hvilket enormt Forarbejde og hvilken Sum af Tænkning, der er gaaet forud for *v. Hippels* Kommentar.

Hvad angaar Bogens specielle Del, kan der heller ikke være Tale om systematisk at gennemgaa hele den brogede Mosaik, som indeholdes i Kap. I—II i første Bog, §§ 58—67, der omhandler Forbrydelser mod Liv og Legeme, mod Friheden, Æren og Sædeligheden m. v. En stor Del af de herhenhørende Forskelligheder mellem dansk og tysk Ret er dels kendte fra de Drøftelser, som vor Strafferetsreform i Tidens Løb har givet Anledning til, dels er de af mindre Interesse nu, da vi paa en Række af disse Punkter har ret detaljerede Regler. Jeg tør dog notere — ad Forfatterens Udvikling S. 228—229 — hans Utilfredshed med den nye tyske Lov om erhvervsmæssig Utugt. Forhen var, som

bekendt, den tyske Ordning en egentlig Prostitutionsordning i Lighed med Forholdene herhjemme før »Oktoberloven«. Efter den ved Lov af 18. Februar 1927 ændrede tyske Straffelovs § 361 Nr. 6—6a straffes kun:

a) »Wer öffentlich in einer Sitte oder Anstand verletzenden oder andere belästigenden Weise zur Unzucht auffordert oder sich dazu anbietet«,

b) »wer gewohnheitsmässig zum Zwecke des Erwerbes . . . . der Unzucht nachgeht«, og dette sidste Forhold sker under særlige i Loven nævnte Omstændigheder, saaledes i Nærheden af Kirker eller Skoler eller andre Steder, hvor Børn og unge færdes, eller i Boliger, hvor der bor Personer mellem 3 og 18 Aar eller, særlig i Kraft af Øvrighedsanordning, i Kommuner med under 15000 Indbyggere. Men iøvrigt er

c) Prostitutionen som saadan straffri.

Ved Formueforbrydelserne (Kap. III S. 234 ff.), der jo som bekendt i det store og hele lader sig systematisk gruppere paa lignende Maade som ifølge den nye danske Straffelov, tor man dog notere flere Ejendommeligheder til Sammenligning med dansk Ret.

Gældende tysk Straffelov hænger endnu ved Sondringen mellem groft og simpelt Tyveri, omend man i Praksis føler de samme Ulemper, som herhjemme har ført til Sondringens Bortfald (S. 241 Note 1). Til selve Tyveribegrebet kræves ikke, som efter dansk Ret, at Genstanden skal have Bytteværdi (Side 237 Note 1), hvilket hænger sammen med, at tysk Ret, modsat dansk, her heller ikke kræver Berigelseshensigt (S. 240 Note 3). Endelig erindres, at tysk Ret ikke opfatter Tilegnelse af »Energimængder« som Tyveri, cfr. dansk Straffelov § 276, Pkt. 2, men som *delictum sui generis*. Det Forhold uberettiget at disponere over andres Fordringsrettigheder holdes principielt udenfor Tyveribegrebet, men her har Praksis, saa vidt ses, taget et lignende Standpunkt, som af *Krabbe*, Kommentar S. 352, er angivet for den danske Rets Vedkommende, se *v. Hippel* S. 236 Note 5, 239 Note 7.

Ogsaa med Hensyn til Bedrageribegrebets praktiske Anvendelse — hvor der i Noterne til § 71, I findes en rig Kasuistik, som fortjener at fremhæves, fordi den behandler en Del Grænsetilfælde, der ogsaa kan tænkes at dukke op herhjemme — findes der nogle Afvigelser fra, hvad man vel vilde antage efter dansk Ret. Forf. omtaler i Tilknyt-

ning til tysk Praksis S. 258—259 i den lange Note 7 Spørgsmaalet om det til Bedrageri nødvendige Formuetab, og nævner her — ligesom *Krabbe,* Kommentar, S. 368 — bl. a. det Tilfælde, at A skuffer B ved at undlade at præstere ulovlige eller usædelige Modydelser, for hvilke han har modtaget Betaling forud af B., eksempelvis Undladelse af at levere lovede fosterfordrivende Midler. *Krabbe* antager l. c. at der i saadant Tilfælde ikke foreligger noget Formuetabs Paaførelse. Det vil ogsaa være rigtigt, at den blotte Undladelse af at præstere noget, paa hvilket intet Retskrav haves, i langt de fleste Tilfælde ikke er Paaførelse af Formuetab. Men for ikke at misforstaa Situationen, bør der maaske gøres opmærksom paa, at netop den i dette Emne grundlæggende Domsafgørelse i Tyskland, nemlig E. 44, 230 ff., lager Afstand fra det tidligere Rigsretsstandpunkt, hvorefter man benægtede Kausalitetsmulighed mellem »bedragnes« Vildfarelse og Ydelsen af Betaling forud, naar den forudbetalende selv vidste, at han intet retligt Krav fik paa »Bedragerens« Præstation, idet denne var mod Lov eller Ærbarhed, se E. 44, 243 ff., navnlig 244. Dette forudsat er der Kongruens mellem den Opfattelse, *Krabbe* hævder for dansk, og *v. Hippel* i Tilknytning til den lange Udredning i E. 44, 230 for tysk Ret. At der ved Bedrageri, cfr. ovenfor om Tyveri, kræves Berigelseshensigt, ligger i Sagens Natur, se *v. Hippel* S. 258 Note 6. — Interessant er det at se, at »blinde Passagerer«, ogsaa bortset fra positiv Skuffelse af Trafikfunktionærerne, af Forf. opfattes som Bedragere, se S. 258 Note 1, cfr. derimod Rigsretspraksis E. 42, 40; 59, 80 og for dansk Ret Straffelov 1930 § 298 Nr. 4. I en anden Note, nemlig S. 258 Note 2, siges det under Henvisning til Rigsretspraksis, Leipz. Z. 16, 1922, 265, at Bortlagelse ved Hjælp af Vildfarelses Fremkaldelse er Tyveri og ikke Bedrageri, saaledes »Beslaglæggelse« af Ting ved foregivne Kriminalbetjente. I Danmark vilde saadanne köpenick'ske Tyverier vel maaske snarere falde ind under Strfl. 1930 § 279 »Undladelse« — nemlig af at forhindre Tingens Bortfjernelse — smh. m. §§ 130—31. Mærkes kan endelig Udtalelserne S. 259 Note 7 Stk. 3 om »Vermögensgefährdung«, der stærkt støtter det af *Krabbe,* Kommentar S. 369 forsvarede, fra U. I § 290 hentede, Kriterium. —

Det vilde være umuligt at gennem-botanisere hele den *v. Hippel*ske Flora. Jeg har kun hjemført enkelte prunkløse

Markblomster, der voksede nær ved Vejen, og som frembød enten Ligheder med eller Forskelle fra de Arter, der trives her i Landet. Bogen er holdt strengt som Lærebog. Man kunde maaske nok vente en stærkere Indgaaen paa de de lege ferenda Tanker, som staar i Forbindelse med den tyske Strafferetsreform. Men dette har aabenbart ikke i højere Grad ligget indenfor Forf.s Formaal. Alt i alt aftvinger Bogen dyb Respekt for det høje Stade, tysk Strafferetsvidenskab befinder sig paa. Den er absolut interessant. Og den burde læses af alle interesserede ogsaa herhjemme.

Carl Rasting.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

V. Starcke: Fosterdrab. I »Nyt Dansk Bibliotek«. Kbhvn. (Bakkes Boghandel) 1932.

Nordisk kriminalteknisk Tidskrift. 1932 Nr. 9—11.

Recueil de documents en matière pénale et pénitentiaire. Bulletin de la commission internationale pénale et pénitentiaire. Vol. II, livr. 3. Bern (Stæmpfli & Cie) 1932.

Judah Zelitch: Soviet administration of criminal law. Philadelphia (University of Philadelphia Press) 1931.

Study of judicial administration in Ohio:
Comparative judicial criminal statistics, six states, 1931.
Ohio criminal statistics 1931.
Baltimore (The Johns Hopkins Press) 1932.

Report of the judicial council of New York 1931.

Judicial criminal statistics:

A standard classification of offenders for criminal statistics.

Study of the judicial system of Maryland.

The journal of criminal law and criminology. Vol. XXIII Nr. 4—5.

J. Linders: Lag om fattigvården d. 14. Juni 1918 m. m. (Bl. a. lag om behandling af alkoholister). Sjunde upplagen. Stockholm (P. A. Norstedt & Sönner) 1932.

Elio D. Monachezi: Prediction factors in probation. Minnesota (The sociological press) 1932.

Retslægeraadets Aarsberetning for 1930. Kbhvn. (H. Hagerup) 1932.

Betænkning afgivet af det af Justitsministeriet nedsatte Udvalg ang. Foranstaltninger til Forebyggelse af Tilbagefald i Forbrydelse. Kbhvn. (J. H. Schultz & Co.) 1932.

Beretning om Kobenhavns Politi m. m. for Aaret 1931. Kbhvn. 1932.

Tidsskrift for Rettsvidenskap. Ny rekke. XI. Hft. 4, XII Hft. 1.
Defensor legis. 1932 Nr. 11—12, 1933 Nr. 1.
Otto Schwarz: Strafgesetzbuch nebst den wichtigsten Nebengesetzen des Reiches und Preussens. Stand vom 13. Novbr. 1932. Berlin (Otto Liebmann) 1933.
Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 202—206.
W. Eliasberg: Rechtspflege und Psykologie. Berlin (C. Heymann) 1933.
P. Kjerschow: Forbrydelsene og deres årsaker, Straffen, dens öjemed, virkning og utmåling. Oslo (Grøndahl & sön) 1933.
Mens misdemeanants division of the municipal court of Philadelphia (Thomas Shelton Harrison Foundation) 1932.
Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 52 Bd. 6. Hft.
Tidskrift, utg. av Juridiska föreningen i Finland. 1932 Hft. 6, 1933 Hft. 1.
Svensk Juristtidning 1932 Hft. 6, 1933 Hft. 1.
Troels G. Jørgensen: Anders Sandøe Ørsted. Hans Liv og Arbejde. Kbhvn. (Gyldendal) 1933.
Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform 24. Aarg. Heft. 1—3.

†

JOHAN C. W. THYRÉN

6 april 1861—4 maj 1933.

Det har i Sverige icke varit ovanligt, att de främsta juridiska universitetslärarna på middagshöjden av sin arbetsdag kallats bort till någon verksamhet av mera centralt statlig betydelse, domarens eller lagstiftarens. Den gröda, som sått på forskningens och undervisningens fält, har sålunda ofta icke kommit att bärgas i moget skick. På senare tid hava emellertid de juridiska fakulteterna fått behålla flera av sina främsta krafter. Bland de lärare, som länge utgjort kärnan inom Lunds juridiska fakultet, intog Johan Thyrén en hedersplats. Att han genom hela livet förblev universitetsman kan icke förvåna. Ty hans glänsande begåvning lyste klarast i vad som höves en akademisk gärning.

Ser man närmare, var emellertid hans akademiska bana icke alldeles rätlinjig. Hans prestationsförmåga beträffande examina och specimina var nästan alltför suverän, och han lockades härav att giva gästroller inom skilda fack, utan att unna sig tid att inom något av dem göra en insats av mera bestående värde. Han verkade sålunda under kortare perioder såsom docent i teoretisk filosofi och i historia vid universitetet, i läroverksundervisningens tjänst samt såsom e. o. professor i romersk rätt och rättshistoria. Annat blev emellertid förhållandet, då han 1896 erhållit det professorsämbete i straffrätt och juridisk encyklopedi, vilket han först år 1926 lämnade såsom emeritus. Under ett par decennier ägnade han väl en stor del av sina krafter åt

politikerns och lagstiftarens uppgifter, men även härvid var hans intresse främst inriktat på straffrättsliga spörsmål. Och det är såsom kriminalist han här skall ihågkommas.

I Thyréns författarskap kunna urskiljas tre perioder. Först publicerade han rent vetenskapliga monografier, därefter ställdes hans produktion mera direkt i den akademiska undervisningens tjänst, bl. a. genom kommentarer till åtskilliga kapitel av strafflagen, och slutligen, den längsta perioden, sysslade han med legislativa arbeten.

Thyrén var ej någon ungdom till åren eller någon nybörjare såsom författare, då han framträdde med »Bemerkungen zu den kriminalistischen Kausalitätstheorien« och med »Über Dolus und Culpa«. Redan i dessa sina straffrättsliga förstlingsarbeten framstår han också till grundåskådning, metod och stil i allt väsentligt sådan som han i fortsättningen förblev. Att ordna ett stort och ofta svåröverskådligt material efter väsentliga synpunkter samt att framställa dessa med dialektisk skärpa och schematisk klarhet var städse hans styrka. Han lämnar sällan sina läsare någon djupare inblick i sitt tankearbetes verkstad, i det hans starkt utpräglade sinne för författarskapets dekorum låter honom bjuda blott den färdiga produkten i en mycket avslipad, ofta verkligt elegant form. Denna tillåt efterhand icke något uttryckligt ställningstagande till eller ens ett omnämnande av andra vetenskapsmäns arbeten och ståndpunkter. Vid muntliga meningsutbyten, liksom i enstaka recensioner och polemiska inlägg, visade han emellertid tillfullo, att han både tagit kännedom om sina föregångare och prövat deras meningar, samt att han ej väjt för en omsorgsfull avvägning av det praktiska rättslivets många skiftande hänsyn. De nyss antydda dragen i hans författarpersonlighet hava emellertid föranlett, att han knappast vunnit någon obestridd auktoritet såsom vägledare bland prejudikaten och detaljspörsmålen på rättstillämpningens mödosamma stig. Annorlunda var det i fråga om de grundläggande spörsmål, som stå i förgrunden vid den

juridiska ungdomens studium av straffrätten: för deras uppfattande voro hans arbeten en oöverträfflig hjälp, i synnerhet om de kompletterades med hans egen muntliga undervisning, vid vilken även det mest invecklade kom att framstå klart — någon gång kanske enklare än det i verkligheten var.

I sin straffrättsligå grundåskådning anslöt sig Thyrén i allt väsentligt till von Liszt's och Internationella Kriminalistföreningens läror, som voro nya, då han gjorde sina straffrättsliga lärospån. Och vid dessa läror fasthöll han i huvudsak. I teoretiskt hänseende var han även lärjunge till Goos och accepterade den nordiska rättsstridighetsläran. Rättsstridighetens funktion var emellertid hos Thyrén närmast negativ: kravet därpå utgjorde den säkerhetsventil, som i viktiga stycken garanterade samhällsintressets tillgodoseende även i strid med en ofullkomlig eller efterbliven legislativ teknik. Av allt detta följer, att straffrätten för honom var något mycket relativt. Vedergällningskänslans absoluta fordringar beaktades endast såsom ett yttre irrationellt moment, påkallande vissa eftergifter åt lekmannauppfattningens krav på rättvisa och billighet; understundom vill det synas, som om han härvid underskattade möjligheterna för ett folkbildningsarbete på det kriminalpolitiska området. De sist antydda hänsynen bidrogo utan tvivel till att Thyréns praktiska konklusioner i åtskilligt blevo mindre radikala än t. ex. Torps, trots överensstämmelsen i allmänna utgångspunkter. Den förre drog sig visserligen icke för ganska ingripande nydaningar av rättsteknisk natur, t. ex. inom konkurrensläran samt genom dagsbotsystemet och den mycket kritiserade »luckan« mellan frihetsstraff av olika art, men i fråga om mera handgripliga realiteter iakttog han stor återhållsamhet. För de nyare, empiriskt-biologiskt betonade strömningarna inom kriminalpolitiken stod han jämförelsevis främmande; han ville ej minska användningen av cellstraff och avvisade energiskt obestämda domar å egentligt frihetsstraff. I sistnämnda

punkt var det för honom avgörande ett i en levande uppskattning av gångna tiders erfarenheter grundat krav på rättssäkerhet för den enskilde individen. Detta krav är hos Thyrén alldeles icke att förblanda med någon sentimental eller eljest veklig mildhet, såsom nogsamt framgår av de av honom föreslagna straffsatserna. Men det föranledde honom att ganska konsekvent avböja att vara med om någon »Flucht in die Generalklauseln«, varför lagens bestämmelser i flera stycken — bl. a. beträffande delaktighet och konkurrens — måste bliva mycket detaljerade. I detta krav på precision framträdde även hans trohet mot en äldre svensk lagstiftningstradition.

Thyréns arbete med att i lagtext omsätta de kriminalpolitiska tankar, som han framlagt i »Straffrättens allmänna grunder« och i det monumentala arbetet »Principerna för en strafflagsreform«, blev mycket tidskrävande. Trots sina jättekrafter nådde den ensamme ej målet. Därtill bidrog i synnerhet den vidsträckta omfattning, som han själv givit åt uppgiften, främst beträffande redovisning av det komparativa materialet. Då pennan föll ur hans hand, förelågo emellertid, utom några otryckta partier, motiverade utkast till såväl allmänna delen som de flesta kapitlen i speciella delen av en ny svensk strafflag. Det tillkommer de i sista hand lagstiftande instanserna att fälla det slutliga omdömet om det väldiga arbetets legislativa värde. Uppenbart är att därmed är tillryggalagd en mycket väsentlig del av vägen mot en definitiv strafflagsreform i Sverige. Härtill kommer arbetets betydande vetenskapliga värde. Vidare är att framhålla, att viktiga resultat därav hava vunnits genom redan genomförda partiella reformer, varigenom åtskilliga stötestenar för nydaningens fortgång blivit undanröjda; dödstraffets avskaffande, preskriptionsinstitutets utbyggande, lagarna om förvaring av förminskat tillräkneliga och om internering av återfallsförbrytare, samt dagsbotssystemets införande. Den viktigaste av dessa lagstiftningsåtgärder, nämligen genomförandet av förvarings- och interneringS-

lagarna av 1927, fick dess upphovsman själv omhänderhava i egenskap av justitieminister.

Thyréns politiska verksamhet skall för övrigt här ej närmare beröras. Den präglades bl. a., liksom hans akademiska undervisning och hans gärning såsom mångårig rektor vid Lunds universitet (1916—1926), av hans glänsande vältalighet, som sent skall glömmas. Till denna samverkade många sidor av hans väsen, den formella begåvningen, det fulländade världsmannaskicket och den enastående mångsidiga bildningen, jämte en minutiöst noggrann konstnärlig utformning, som icke skydde någon möda. Den ståtliga gestalten uppbar emellertid ej blott en glänsande yttre magnificens. Denne grand seigneur hade även hjärtats egenskaper. Han var en trofast vän. De som stodo honom nära voro väl ej talrika, men hos dem skall hans minne leva.

Ragnar Bergendal.

Fængselsvæsenet i Danmark efter den nye Straffelov.

II.

Ved ERIK KAMPMANN, Direktør for Fængselsvæsenet.

I den første Del af nærværende Afhandling[1]), blev der gjort Rede dels for den hidtil gældende Organisation af Straffens Fuldbyrdelse dels for Fængselsvæsenets Ordning efter Ikrafttrædelsen af Borgerlig Straffelov af 15. April 1930 med særlig Henblik paa de Krav om Tilvejebringelse af Særanstalter, som der ved den nye Straffelov stilles til Staten. Endelig blev der i et særligt Afsnit gjort nogle Bemærkninger ang. den Forskydning i Retning af Afsoning i større Omfang i kommunale Fængsler, som er en Følge af Ikrafttrædelseslovens § 20.

III. 1. Det følgende vil derefter omhandle Reglerne om Udstaaelsen af de forskellige Frihedsstraffe og for Behandlingen af de til Arbejdshus, Sikkerhedsforvaring og Psykopatforvaringsanstalt dømte Personer. Den nærmere

[1]) Se Tidsskriftets April Hæfte 1933 Side 103—125.

Til Fortsættelse af de i Artiklens 1. Del omhandlede Bygningsforanstaltninger er der nu ved Finansloven for Finansaaret 1933—34 stillet til Raadighed et Beløb af ialt 1.488.830 Kr., der fordeler sig saaledes: Til Særanstalter for Psykopater 746.600 Kr., til Fortsættelse af Bygningsarbejder ved Ungdomsfængslet paa »Søbysøgaard« 216.700 Kr., til Opførelse af en ny Afdeling ved Arbejdshuset i Sdr. Omme 124.700 Kr., til Ombygningsarbejder ved Statsfængslet i Vridsløselille (Ombygning af Kirkefløj, Tilvejebringelse af nyt Centralkøkken og nye Værksteder m. v.) 161.830 Kr. og endelig til Ombygning af en Natcellefløj m. v. i Statsfængslet i Horsens 239.000 Kr.

Udformning af disse Regler henviser Straffeloven til Fastsættelse ved kgl. Anordninger særlig for hver enkelt Straf-art og Forvaringsform, men den nye Straffelov indeholder dog i Modsætning til Straffeloven af 1866 adskillige Bestemmelser, hvorved Grundlinierne for Behandlingen i de forskellige Anstalter fastslaas. Af disse Grundlinier skal fremhæves følgende:

For Fængselsstraffens Vedkommende er det særlig Spørgsmaalet om Afsoning i Enrum eller i Fællesskab, der frembyder Interesse. Efter Straffeloven af 1866 var Forholdet det, at Tugthus undtagelsesfrit skulde udstaas i Fællesskab, medens Forbedringshusarbejde principielt skulde udstaas i Enrum og saaledes, at den idømte Straffetid nedsattes væsentligt (fra $^1/_4$—$^1/_2$ efter Straffetidens Længde); kun hvor Enrumsstraffen af særegne Grunde ansaas for skadelig for den paagældende eller iøvrigt for uhensigtsmæssig, skulde Forbedringshusstraffen udstaas i Fællesskab og da uden Afkortning. Fængsel paa sædvanlig Fangekost udstodes normalt i Enrum.

Straffelovens § 34 fastslaar nu, at det ved kgl. Anordning bliver at bestemme, i hvilket Omfang Fængsel skal fuldbyrdes i *Enrum* eller i *Fællesskab,* dog at kortere Fængselsstraffe som Regel skal fuldbyrdes i Enrum, længere Fængselsstraffe i Fællesskab. Selv om Straffen iøvrigt fuldbyrdes i Fællesskab, hjemler Loven dog Adgang til at holde Fangen i Enrum, dels i den første Del af Straffetiden og dels ved Straffetidens Slutning. Nogen Tidsgrænse for denne særlige Enrumsbehandling giver Loven ikke. Men ved Siden heraf giver Loven Adgang til saadanne Modifikationer baade i Fællesskabsbehandlingen og i Enrumsbehandlingen, at Skellet mellem de to Behandlingsformer faktisk bliver meget udflydende. Da den nye Straffelov selvfølgelig har opgivet den fra alle Sider som irrationel erkendte Regel om Afkortning for Udstaaelse i Enrum, har Spørgsmaalet om, hvorvidt en Straf er udstaaet i Enrum eller i Fællesskab heller ikke

nogen retlig Betydning for den paagældende Fange. Det er utvivlsomt en stor Fordel, at Loven netop paa dette Omraade har givet Administrationen og Straffuldbyrdelsesorganerne Mulighed for i saa stort Omfang som muligt at tage Hensyn til de enkelte Fanger, og særlig maa det anses for en stor Fordel, at man, hvor det findes hensigtsmæssigt, kan veksle mellem Enrumsbehandling og Fællesskabsbehandling overfor de enkelte Fanger uden at komme i nogen Vanskelighed med Hensyn til Forlængelse eller Forkortelse af Fangens Straffetid. Paa Fangebehandlingens Omraade anser jeg i det hele Afskaffelsen af den tidligere Regel om Enrumsbehandlingen for et af de væsentligste og betydeligste Fremskridt, den nye Straffelov bringer.

I Stedet for den særlige Afkortning i Straffetiden for Enrumsbehandling indfører Straffeloven imidlertid et nyt Institut, *Løsladelse paa Prøve,* idet det i saa Henseende for Fængselsfangers Vedkommende bestemmes, at Justitsministeren, naar $^2/_3$ af Straffetiden — dog mindst 9 Maaneder — er udstaaet, efter Indstilling af Anstaltens Styrelse kan træffe Bestemmelse om Fangens Løsladelse paa Prøve. I Motiverne til Straffeloven er det udtrykkeligt fremhævet, at denne Løsladelse er tænkt som et regelmæssigt Led i Straffuldbyrdelsen og ikke som en Naadesakt. Men Løsladelsen forudsætter dog, at Fangens Forhold ikke gør den utilraadelig, samt at passende Arbejde for den løsladte eller hans Anbringelse og Underhold paa anden hensigtsmæssig Maade er sikret, og at han erklærer at ville underkaste sig de til Løsladelsen knyttede Vilkaar. I sidstnævnte Henseende er det Lovens Tanke, at den, der løslades paa Prøve, »regelmæssig« sættes under Tilsyn gennem en i saadant Øjemed virkende Institution eller af en dertil egnet og villig Enkeltperson. Til Løsladelsen knyttes det Vilkaar, at den Løsladte fører et straffrit og ordentligt Liv og overholder de ham af den Tilsynsførende givne Paalæg; endelig kan der tilføjes yderligere særlige Vilkaar, f. Eks. Afholdsvilkaar eller lign. Ved Løsladelsen skal der udleveres

Fangen et saakaldt Pas, d. v. s. en skriftlig Tilkendegivelse af de for Losladelsen gældende Vilkaar og en Indskærpelse af, at den Paagældende, hvis han ikke overholder Vilkaarene vil blive genindsat til Udstaaelse af den ved Losladelsen tilbagestaaende Straffetid. Prøvetiden varer, indtil den tilbagestaaende Straffetid er udløbet, dog mindst 2 Aar, og hvis Bestemmelse om Genindsættelse ikke er truffet for Prøvetidens Udløb, anses Straffen for udstaaet paa dette Tidspunkt. Afgørelsen af, hvorvidt Genindsættelse skal finde Sted, er for Fængselsfangers Vedkommende overladt Justitsministeren.

Endvidere er der Grund til at fremhæve de i Straffelovens § 47 indeholdte Bestemmelser om Anvendelse af *Disciplinærstraffe*. Som saadanne hjemles Udelukkelse fra Begunstigelser, herunder Nedsættelse i lavere Klasse, Kostindskrænkning indtil 15 Dage, dog at saadan Kostindskrænkning, hvis den bestaar i, at der kun gives Fangen Vand og Brød, kun kan anvendes overfor Fanger over 18 Aar, Udelukkelse fra Arbejde indtil 14 Dage, Hensættelse i Strafcelle indtil 3 Maaneder og endelig Udelukkelse fra Arbejdsgodtgørelse. Som det vil ses, er legemlig Revselse (Kat, Rotting) ikke længere hjemlet som Disciplinærstraf. — Anvendelse af Kostindskrænkning som Disciplinærstraf forudsætter, at saadan Straf efter indhentet Lægeerklæring ikke vil være skadelig for den paagældendes Sundhed. Den Tid i hvilken en Fange hensættes i Strafcelle, medregnes ikke til Straffetiden, men til Gengæld kan den ved Hensættelse i Strafcelle foraarsagede Forlængelse af den idømte Straffetid ikke uden Justitsministerens Samtykke overskride $^1/_3$ og aldrig $^1/_2$ af Straffetiden. — I Forbindelse med Reglerne om Diciplinærstraffe indeholder Straffeloven i § 48 en Hjemmel til Anvendelse af Spændetrøje, Haandjern, Hensættelse i Sikringscelle eller andre Sikringsmidler til Afvendelse af truende Vold eller for at betvinge voldsom Modstand eller for at forebygge Romning. Hensættelse i Sikringscelle i længere Tid end 6 Maaneder kræver dog Justitsministerens Godkendelse.

Med Hensyn til Fangers *Arbejde* indeholder Loven en Bestemmelse om, at disse ikke maa sysselsættes ved sundhedsfarligt Arbejde, og at de skal holdes forsikrede mod Følger af Ulykkestilfælde. Det fastslaas iøvrigt, at Fanger er pligtige at udføre det Arbejde, der paalægges dem i Overensstemmelse med den kgl. Anordning, som derom udfærdiges, idet der ved denne tillige fastsættes nærmere Regler om Ydelsen af Arbejdspenge til Fangerne. Arbejdspengene kan anvendes som Erstatning for Skade eller Udgifter, som Fangen under Fængselsopholdet bliver ansvarlig for. — Ligeledes kan nævnes, at Fangerne *forplejes* efter et af Justitsministeren udfærdiget Reglement, og at Straffeloven udtrykkeligt fastslaar, at Fængselsfanger ikke til Forplejningen maa forskaffe sig eller modtage andet, end hvad Anordninger og Reglementer hjemler.

For Ungdomsfængsels Vedkommende overlades det helt til kgl. Anordning at træffe Bestemmelse om, i hvilket Omfang Ungdomsfængsel skal fuldbyrdes i Enrum eller i Fællesskab. Med Hensyn til Behandlingen indeholder Loven iøvrigt kun den almindelige Regel, at der skal lægges særlig Vægt paa Fangens aandelige og legemlige Udvikling gennem Undervisning, Legemsøvelser og Udførelse af Friluftsarbejde samt paa hans Uddannelse til et Erhverv, hvorved han efter Løsladelsen kan ernære sig. Endelig hjemler Loven Adgang til at overføre en Fange, der findes at have en daarlig Indflydelse paa de andre Fanger, eller iøvrigt at være uegnet til Behandling sammen med disse, til en fra det øvrige Ungdomsfængsel adskilt Afdeling (Isolationsafdeling). Om Anvendelse af Diciplinærstraffe gælder det samme som ved Fængselsfanger anførte.

Med Hensyn til Løsladelse paa Prøve indenfor de af Loven fastsatte Minimums- og Maksimumstider bestemmer Loven, at Spørgsmaalet herom afgøres af Fængselnævnet, der tillige fastsætter de nærmere Vilkaar for Løsladelsen, herunder Tilsyn, i Overensstemmelse med de ovenfor for Fængselsfanger nævnte Regler.

Personer, der efter Rettens Bestemmelse anbringes i Psykopatfængsel, skal naturligvis undergives en Behandling under Hensyntagen til deres særlige sjælelige Tilstand, men Loven indeholder ikke nærmere Regler i saa Henseende. Dog bestemmes det, at Fængselsnævnet for Psykopaters Vedkommende kan forandre den af Domstolen trufne Afgørelse om Straffens Udstaaelsessted, saafremt dette skønnes formaalstjenligt. Skønnes det under Straffens Udstaaelse, at en Fortsættelse af denne vilde være unyttig eller vilde medføre Fare for alvorlig Forværrelse af den domfældtes Tilstand, bliver Sagen efter Begæring af Direktøren for Fængselsvæsenet paany at indbringe for den Ret, som i sin Tid har paakendt Sagen. Denne Ret afgør efter indhentet Lægeerklæring ved Kendelse, om Fuldbyrdelsen skal fortsættes eller afbrydes. — Heller ikke for Behandlingen af Psykopater, der anbringes i særlig Forvaringsanstalt, indeholder Loven nærmere Bestemmelser udover, at de skal beskæftiges ved passende Arbejde. Dette Spørgsmaal er saaledes helt overladt til kgl. Anordning.

De i Arbejdshus indsatte Personer er ifølge Straffeloven undergivet Arbejdspligt. Loven fastslaar endvidere følgende Hovedprincipper for Behandlingen: Friluftsarbejde skal anvendes i størst muligt Omfang. Behandlingen maa ikke være haardere, end Hensynet til Disciplinen og Arbejdspligtens Opfyldelse kræver, og der kan tilstaas den, der ved god Opførsel har gjort sig fortjent dertil, en begrænset Udgangstilladelse. Med Hensyn til Disciplinærstraffe gælder tilsvarende Regler som med Hensyn til Fængselsfanger. Den nærmere Udformning af Behandlingsmaaden overlades til kgl. Anordning.

For Behandlingen af Personer, der indsættes i Sikkerhedsforvaring, gælder tilsvarende Regler, som for Arbejdshusfanger, dog »med fornøden Hensyntagen til Forvaringsfangernes større Farlighed«, ligesom Udgangstilladelse her ikke kan meddeles.

Bestemmelse om Løsladelse paa Prøve indenfor Lovens Minimums- og Maksimumstider træffes saavel ved Arbejdshus som ved Sikkerhedsforvaring af Fængselsnævnet. Ved Arbejdshus kan Løsladelse ske ubetinget eller paa Prøve, og Prøvetiden er i sidstnævnte Tilfælde 1 Aar. Ved Sikkerhedsforvaringen sker Løsladelsen altid paa Prøve, medmindre Løsladelse først finder Sted efter Forløbet af 20 Aar eller mere, i hvilket Fald den er ubetinget. Med Hensyn til Vilkaarene for Løsladelse paa Prøve, herunder Tilsyn, gælder baade ved Arbejdshus og ved Sikkerhedsforvaring tilsvarende Regler som ovenfor nævnt under Omtalen af Fængselsfangers Behandling.

Endelig skal nævnes Straffelovens Bestemmelser om Fuldbyrdelse af Hæfte, der paa enkelte Punkter er ret kategoriske. For det første fastslaas, at Hæftestraf principielt udstaas i Enrum, dog med de Undtagelser og Lempelser, som Hensynet til Fangens Alder eller Helbredstilstand maatte kræve. Endvidere kan Justitsministeren, naar Hæfte i særlige Tilfælde som f. Eks. for visse Statsforbrydelser idømmes i længere Tid end 2 Aar, bestemme, at Straffen helt eller delvis skal udstaas i Fællesskab. Hæftefanger har Ret til selv at sørge for deres Forplejning, samt til indenfor de Grænser, som god Orden i Fængslet kræver, selv at forskaffe sig, hvad de ønsker til personligt Brug og Udsmykning af Cellen. Med Hensyn til Hæftefangers Beskæftigelse betegner den nye Straffelov — idet Hæfte nærmest maa siges at svare til simpelt Fængsel i Straffeloven af 1866 — en væsentlig Ændring i Forhold til den hidtil kendte Ordning, idet Fanger, der hensad paa simpelt Fængsel, overhovedet ikke havde Pligt til at beskæftige sig. Straffeloven fastsætter i saa Henseende, at Hæftefanger er berettiget til selv at skaffe sig Arbejde, der er foreneligt med Sikkerheden og god Orden i Fængslet, saaledes at Udbyttet af Arbejdet tilfalder Fangen selv. Men skaffer Fangen sig ikke selv Arbejde, paalægges det ham mod

Vederlag at udføre »et under Hensyn til hans Dannelsestrin og Livsstilling passende Arbejde i et saadant Omfang, som er nødvendigt til en rimelig Sysselsættelse«. Arbejdspligten har altsaa ikke et saa ubetinget Omfang som med Hensyn til Fængselsfanger, hvilket selvfølgelig er rigtigt. Men paa den anden Side betegner den fastslaaede Pligt til Sysselsættelse et meget væsentligt Fremskridt, idet enhver længere Frihedsberøvelse uden Arbejdstvang maa anses for lidet heldig, ja i Virkeligheden inhuman overfor de paagældende.

Det ubetingede Paabud om Sysselsættelse vil muligvis i Arresthusene volde visse Vanskeligheder, særlig med Hensyn til de ikke faa Personer, der indsættes til Afsoning af Bøder med kun et Par Dages Hæfte. Det samme gælder Lovens kategoriske Paabud om, at Hæftefanger ikke maa hensættes sammen med andre Fanger end saadanne, som udstaar Straf af Hæfte. Denne Regel er »strengere« end Retsplejelovens tilsvarende Regel for Varetægtsfanger, der lyder saaledes: »Varetægtsfanger maa ikke uden eget Samtykke sættes sammen med Fanger, der udstaar Straf, afsoner Bøde el. desl. og heller ikke sammen med andre Varetægtsfanger, medmindre deres Alder, Legems- eller Sindstilstand gør Afsondring utilraadelig, eller Pladsmangel umuliggør Afsondring.« Særlig i de mindre Arresthuse vil Overholdelsen af Straffelovens Regel utvivlsomt volde visse Vanskeligheder, men da Lovens Regel naturligvis maa overholdes, er der i den nedenfor nævnte kgl. Anordning om Fuldbyrdelse af Hæftestraf indsat en Bestemmelse om, at Hæftefanger, der skal behandles i Fællesskab, skal overføres til Strafafsoning i et andet Arresthus, naar der ikke i det Arresthus, hvor den paagældende hensidder, findes Hæftefanger, med hvilke han passende kan sættes sammen.

Med Hensyn til Disciplinærstraffe gælder for Hæftefanger tilsvarende Regler som for Fængselsfanger, dog med et Par Modifikationer. For det første kan Kostindskrænkning i Form af Vand og Brød kun anvendes i indtil 5 Dage, for det andet er Hensættelse i Strafcelle indskrænket til 60

Dage i Stedet for 3 Maaneder, og endelig kan som særlig Straf overfor Hæftefanger anvendes Udelukkelse fra Adgang til selv at sørge for deres Forplejning, dog i højst 30 Dage.

2. I Henhold til Straffeloven er der af Justitsministeriet udfærdiget en hel Række kongelige Anordninger angaaende Behandlingen i de forskellige Fængsler og Anstalter. I saa Henseende skal først omtales de Anordninger, der vedrører Statsanstalter.

Anordning af *30. December 1932* ang. Fuldbyrdelse af Fængselsstraf i Statsfængsel d. v. s. Fængsel i over 6 Maaneder. Straffelovens Bestemmelser om Fuldbyrdelse af Fængselsstraf gælder for al Fængselsstraf. Imidlertid har det saavel af praktiske som af principielle Grunde været nødvendigt at dele de nærmere Regler angaaende Behandlingen af Fængselsfangerne i 2 Anordninger, eftersom Straffen fuldbyrdes i Statsanstalt eller i Arresthus.

I Anordningens indledende Bestemmelser fastslaas, at Kvinder og Mænd skal holdes afsondrede i hver sin Anstalt eller Anstaltsafdeling, og at de nærmere Regler om Fangernes Fordeling mellem de forskellige Statsfængsler iøvrigt fastsættes af Justitsministeriet. Dog skal mandlige Domfældte, der er lidende af smittefarlig Tuberkulose, alle afleveres til Tuberkulosesygehuset ved Statsfængslet i Nyborg.

For *kvindelige Fangers* Vedkommende fastslaas i Overensstemmelse med hidtil gældende Praksis, at det umiddelbare Tilsyn med dem skal føres af kvindeligt Personale, og at ingen mandlig Tjenestemand eller Funktionær — bortset fra Fængslets Inspektør, Præst eller Læge — uden i Nødsfald maa indfinde sig i Enkeltceller, hvor Kvindefanger hensidder, med mindre det sker i Nærværelse af en kvindelig Funktionær. Personlig Ransagning af kvindelige Fanger skal foretages af Kvinder. Endelig har kvindelige Fanger Adgang til at have deres spæde Børn hos sig indtil Barnets fyldte første Aar, og under særlige Forhold kan Direktøren for

Fængselsvæsenet give Tilladelse til, at Barnet bliver hos Moderen udover det fyldte første Aar.

Angaaende Straffens Fuldbyrdelse i *Enrum* eller *Fællesskab* gælder følgende Regler: Overstiger Straffen ikke 2 Aar, fuldbyrdes den i Enrum, medmindre dette anses for skadeligt for Fangens legemlige eller aandelige Sundhed eller af særlige Grunde skønnes ikke at være hensigtsmæssigt. I sidstnævnte Tilfælde skal Bestemmelsen om Behandling i Fællesskab godkendes af Direktøren for Fængselsvæsenet. Ved denne Afgørelse tages Hensyn til, hvorvidt Fangen tidligere har udstaaet Straf i Statsfængsel eller gentagne Gange Fængselsstraf i Arresthus, ligesom der lægges særlig Vægt paa Fangens formaalstjenlige Sysselsættelse, herunder Muligheden for hans Beskæftigelse i et Fag, hvori han er oplært, eller Oplæring maa anses for ønskelig.

Overstiger Straffen 2 Aar, fuldbyrdes den i Almindelighed i Fællesskab. Direktøren for Fængselsvæsenet kan dog, naar Straffen ikke overstiger 3 Aar, og særlige Grunde taler derfor, tillade, at Straffen udstaas i Enrum de første 2 Aar, og ved Udløbet af denne Tid samtykke i, at Resten af Straffen udstaas paa samme Maade. Dersom en Fange, hvis Straffetid overstiger 3 Aar, maatte nære Ønske om at udstaa Straffen i Enrum, kan dette naar ganske særlige Omstændigheder taler derfor, undtagelsesvis tillades af Direktøren for Fængselsvæsenet, naar der samtidig sker saadanne Lempelser i Afsondringen, som skønnes paakrævede.

Fanger, der efter foranstaaende Regler i Almindelighed behandles i Fællesskab, kan efter Inspektørens Bestemmelse holdes i Enrum i den første Del af Straffetiden, dog ikke udover 1 Aar, og ved Straffetidens Slutning ikke over 3 Maaneder, ligesom en Fange kan hensættes i Enrum, naar dette er ønskeligt af Helbredshensyn eller undtagelsesvis af andre Grunde, dog ikke udover 6 Maaneder.

Modifikationer i Enrums- og Fællesskabsbehandlingen sker i Overensstemmelse med de i Straffeloven indeholdte Regler.

For Fangernes *Arbejde* gælder, at den daglige Arbejdstid, fraregnet de til Maaltider og Gaardture medgaaende Tidsrum, ikke maa overstige 11 Timer, og at det Arbejde, hvorved de sysselsættes, saa vidt muligt skal være produktivt og af en saadan Beskaffenhed, at det i passende Grad lægger Beslag paa deres Kræfter og Opmærksomhed, og endelig at der ved Valg af Arbejde til den enkelte Fange — saa vidt Forholdene tillader det — skal tages Hensyn til hans Evner, Færdighed og Mulighed for hans Oplæring. Sidstnævnte Hensyn tillægges der særlig Betydning, hvor det drejer sig om unge Fanger.

Med Hensyn til *Arbejdspenge* opretholdes i Princippet de hidtil gældende Regler, saaledes at der dels tilstaas Fangerne en saakaldt Klasseducør, der efterhaanden som Fangen gennemgaar de foreskrevne Stadier og Klasser, stiger fra et Miniumsbeløb af 10 Øre pr. Dag til et Maksimumsbeløb af 50 Øre pr. Dag, dels herudover gives Adgang til Akkordfortjeneste i saa vidt Omfang som muligt. Hvor Akkordfortjeneste paa Grund af Arbejdets Karakter ikke lader sig fastsætte, kan der i Stedet herfor tildeles Fangen forhøjet Klasseducør (Ekstraducør). Saavel ved Fastsættelsen af Akkordbetalingen som Ekstraducørerne tages der Hensyn til det Trin af Straffen, paa hvilket Fangen befinder sig, og Ekstraducørerne kan aldrig overstige 50 Øre pr. Dag og Akkordfortjenesten kun i ganske særlige Tilfælde dette Beløb.

For Fangernes Adgang til at disponere over deres Arbejdsfortjeneste gælder for Klasseducøren den Regel, at Halvdelen skal opspares til Løsladelsen, medens den anden Halvdel kan anvendes til Indkøb under Fængselsopholdet. For Akkordfortjeneste og Ekstraducør gælder derimod, at hele Beløbet skal opspares til Løsladelsen, dog at Halvdelen, undtagelsesvis tre Fjerdedele, af Beløbet kan anvendes til Understøttelse af trængende Slægtninge.

Med Hensyn til *Skoleundervisningen* fastsættes, at alle Fanger under 25 Aar samt Fanger under 30 Aar, der ikke

tidligere to eller flere Gange har udstaaet Fængsel i Statsfængsel, er pligtige at deltage i den anordnede Undervisning, for saa vidt det ikke efter den paagældendes Kundskabstrin eller af anden Grund anses for overflødigt. I Gymnastikundervisningen skal enhver Fange deltage, saalænge han ikke er fyldt 30 Aar, medmindre hans Helbredstilstand er til Hinder derfor. — I Tilslutning til Undervisningen gives der Fangerne Adgang til Udlaan af Bøger fra Fængslets Bogsamling efter nærmere derom fastsatte Regler.

Deltagelse i *Gudstjenesten* er frivillig. Tidligere gjaldt den Regel, at en Fange for at blive fritaget for Gudstjenesten skulde anmode Inspektøren derom; ganske vist skulde en saadan Anmodning efterkommes, men Ordningen medførte, at Fangen var nødsaget til at tage Stilling til Spørgsmaalet om Deltagelse i Gudstjenesten for længere Tid ad Gangen, medens Fangen efter de nye Regler kan gaa i Kirke den ene Søndag og lade være den næste o. s. v.

Den *disciplinære Straffemyndighed* udøves i Medfør af Anordningen af Fængslets Inspektør. Disciplinærstraf ikendes efter forudgaaende Undersøgelse og Afhøring af Fangen, og om den ikendte Straf gøres der Tilførsel til en Straffe- og Forhørsprotokol med nærmere Angivelse af det Forhold, der har givet Anledning til Straffen. Om Anvendelse af de enkelte Disciplinærstraffe, fastsættes iøvrigt, at der ved Straf af Vand og Brød efter hver 3. Dag skal gives en Dags Mellemfrist paa sædvanlig Forplejning, og at Nedsættelse paa Klasse ikke bør ske for et kortere Tidsrum end 14 Dage og almindeligvis ikke paa længere Tid end 4 Maaneder.

Med Hensyn til Løsladelse paa Prøve henholder Anordningen sig til Straffelovens Regler, idet det fastslaas, at *Forsorgen for de løsladte Fanger* bør øves i Samraad med Fængslets Ledelse, og alle Dispositioner i saa Henseende saa vidt muligt træffes, inden Løsladelse finder Sted. Det paahviler derfor den af Fængslets Funktionærer, hvem Forsorgsarbejdet overdrages, ved Samtaler med den enkelte Fange,

ved Forhandling med Fangens Familie, med de bestaaende Forsorgsinstitutioner eller paa anden Maade at forberede de Foranstaltninger, der bør træffes ved Løsladelsen.

Straffens Fuldbyrdelse sker iøvrigt efter *et progressivt System* gennem 3 Stadier:

Første Stadium eller Begyndelsesstadiet,
andet » » det almindelige Stadium,
tredie » » Overgangs- og Slutningsstadiet.

Det almindelige Stadium er inddelt i 4 Klasser, medens der ingen Klasseinddeling er paa første og tredie Stadium. Mindstetiden for Fangens Ophold paa de enkelte Stadier og Klasseoprykningen fastsættes i Overensstemmelse med et i Anordningen indeholdt udførligt Skema, der strækker sig fra en Straffetid paa 7 Maaneder til 16 Aar. Overstiger Straffetiden 16 Aar, fastsættes Klasseoprykningen i hvert enkelt Tilfælde af Direktøren for Fængselsvæsenet. Opholdet paa første Stadium er for alle Fanger med en Straffetid af 7 Aar og derunder 2 Maaneder, for Fanger med Straffetid af 8 Aar til 13 Aar 4 Maaneder og derefter 6 Maaneder. Paa tredie Stadium varierer Opholdet ifølge Skemaet fra 1 Maaned til $2^2/_3$ Maaned. Efter Omstændighederne kan Opholdet paa dette Stadium blive væsentligt længere, nemlig saafremt en Fange ikke opnaar Løsladelse paa Prøve i Overensstemmelse med Straffelovens Regler. For at Opholdet paa tredie Stadium ikke skal blive uforholdsmæssigt langt, hjemles der dog samtidig Adgang til at tilbageflytte Fanger, der ikke opnaar Løsladelse paa Prøve, fra tredie Stadium til det almindelige Stadiums øverste Klasse.

Paa andet Stadium opholder Fangen sig saaledes normalt den største Del af Straffetiden, men ikke alle Fanger gennemgaar alle Stadiets 4 Klasser, idet dette for Fanger med kortere Straffetid vilde give Anledning til stadig Uro og Forandring i Fangens Stilling. Fanger med en Straffetid af 14 Maaneder og derunder oprykkes derfor direkte fra

første Stadium til andet Stadiums anden Klasse og derefter til tredie Stadium. Fanger med en Straffetid mellem 15 Maaneder og 3 Aar gennemgaar første og tredie Klasse paa andet Stadium, og først Fanger med en Straffetid af 4 Aar og derover gennemgaar alle Stadiets fire Klasser.

Anordningen fastslaar udtrykkelig, at Fangen ingen Ret har til at blive oprykket paa højere Stadium eller Klasse, naar Mindstetiden for Opholdet paa det tidligere Trin er forløbet, men hans Oprykning er betinget af, at hans Flid ved Arbejde og Undervisning har været tilfredsstillende, og hans Opførsel iøvrigt ikke gør Oprykning utilraadelig. En Fange bør derfor ikke straks oprykkes paa højere Klasse ved Udløbet af den foreskrevne Mindstetid, blot fordi hans Opførsel ikke hidtil har givet Anledning til Paatale, naar dog hans Forhold i Fængslet maa anses som mindre tilfredsstillende. Ved Bedømmelsen af, om en Fange skønnes egnet til Oprykning eller ej, kan der, hvor Omstændighederne taler derfor, ses bort fra enkeltstaaende Disciplinærforseelser.

Bestemmelse om Oprykning træffes af *Funktionærmødet.* Funktionærmøde afholdes under Forsæde af Inspektøren mindst een Gang om Maaneden. I Møderne deltager Viceinspektør, Fængselspræst, Arbejdsleder, Lærere og Forsorgssekretærer, Bogholder, den ordinerede Medhjælper samt Overbetjent af 1. Grad. Inspektøren kan endvidere, naar det skønnes af Betydning, tilkalde Fængselslægen og andre Funktionærer til Deltagelse i Møderne. Paa Møderne drøftes de enkelte Fangers Forhold, herunder Spørgsmaal om Oprykning, Fangernes Opførsel og Flid ved Arbejde og Undervisning. Om Bedømmelse af disse Forhold tilføres der Fangens Stamrulle fornøden Oplysning. Endvidere drøftes Spørgsmaal om Fangers Løsladelse paa Prøve og om de Foranstaltninger, der bør træffes i Anledning af forestaaende Løsladelser. Endelig kan ethvert Spørgsmaal vedrørende Fangernes Behandling, deres Beskæftigelse, Undervisning og Sjælesorg samt Forsorgsarbejdet gøres til Genstand for Forhandling.

Indenfor de ovennævnte Stadier og Klasser fuldbyrdes Straffen saaledes, at der efterhaanden tilstaas Fangerne Forhøjelse af Arbejdsducører, udvidet Tilladelse til Brevskrivning og Modtagelse af Besøg, til at overvære Foredrag, Koncerter og anden Underholdning, Tilladelse til at faa udleveret Ur, til Kob af Skraatobak eller Røgtobak, til at anskaffe sig Bøger og Tidsskrifter af fagligt og teknisk Indhold, eventuelt tillige for deres Arbejdsfortjeneste at indkøbe enkelte Ugeblade og, i den sidste Del af Straffetiden, Dagblade; endvidere Tilladelse til at udsmykke deres Opholdsrum med Fotografier, Billeder og lignende samt endelig Adgang til Fritidsbeskæftigelse — foruden ved Læsning — ved Husflid, Brætspil, Sang og Musik, Gymnastik og Idrætsøvelser.

De nærmere Regler for Behandlingen paa de forskellige Stadier og Klasser er fastsat i et af Justitsministeriet under 30. December 1932 udfærdiget „*Klassereglement for Fanger i Statsfængsel*". Af dettes Bestemmelser skal fremhæves følgende: Fotografier af Forældre eller Ægtefælle og Børn tillades straks fra Straffens Begyndelse. Allerede paa det almindelige Stadiums anden Klasse gives der Tilladelse til Idrætsøvelser i fri Luft. Paa tredje Klasse indrømmes der Fangen længere Ophold i fri Luft paa Søn- og Helligdage; endvidere Adgang til at købe et illustreret Ugeblad, samt til paa Søn- og Helligdage at købe en Kop Kaffe, den eneste Form for Ekstraforplejning, der tillades Fængselsfanger. Paa fjerde Klasse kan Fangernes Opholdsrum udstyres med Bordtæppe og andre Genstande, som er forenelige med Maadehold og god Orden. I Fritiden maa Fangen beskæftige sig ved visse Brætspil, og endelig gives der Adgang til Brug af Røgtobak i maadeholdent Omfang. Røgtobak har hidtil været forbeholdt Fanger, der udstod Straf i Fængslets Kolonier. Paa Overgangs- og Slutstadiet gives der Fangen Adgang til at læse Dagblade, ogsaa en ny Bestemmelse i Forhold til det hidtil gældende.

I en særlig Bestemmelse bemyndiges Direktøren for Fængselsvæsenet til overfor unge Fanger at indrømme

Lempelser i Klassebestemmelserne, særlig med Hensyn til Adgangen til at deltage i Foredrag, Koncerter, Idrætsøvelser og lign.

Medens de hidtil gældende Regler, som tidligere fremhævet, var forskellige for de enkelte Straffeanstalter, er de nu udfærdigede Regler fælles for alle Statsfængslerne, hvilket betegner et væsentligt Fremskridt. For at skabe en passende Overgangstid giver Anordningen i en Slutningsbestemmelse Hjemmel til — uanset at dens Regler formelt træder i Kraft den 1. Januar 1933 — i en Overgangstid af 3 Maaneder at tillempe dens Bestemmelser i det Omfang, som Overgangen fra de for Fuldbyrdelse af Strafarbejde hidtil gældende Regler gør det nødvendigt.

Om Fuldbyrdelse af Ungdomsfængsel er Regler fastsat ved *Anordning af 31. Januar 1933.* Første Afsnit omhandler Ungdomsfængslets Indretning og Personale. Personalet skal være i Besiddelse af fornøden Uddannelse til at kunne deltage i Fangernes Undervisning og faglige Uddannelse, og Personale, der udelukkende anvendes til Opsynstjeneste, skal indskrænkes mest muligt. Enhver, der antages til Tjeneste ved Ungdomsfængslet, er pligtig at gennemgaa en særlig Uddannelse efter de derom nærmere fastsatte Regler.

I andet Afsnit indeholdes de almindelige Regler om Straffens Fuldbyrdelse væsentligt i Overensstemmelse med det i Anordningen om Statsfængsel indeholdte. Dog skal fremhæves, at Fanger, der ikke har Arbejde i fri Luft, skal have mindst $1\frac{1}{2}$ Times Ophold i fri Luft i Stedet for 1 Time, at Fangernes Adgang til Udlaan af Fængslets Bogsamling ganske overlades til Inspektørens Bestemmelse, og at deres Adgang til Brevveksling og Besøg skal ske under Hensynstagen til hver enkelt Fanges særlige Forhold.

For Disciplinærstraffes Vedkommende nedsættes det i Loven hjemlede Maksimum for Vand og Brød fra 15 Dage til 6 Dage, og det almindelige Maksimum for Nedsættelse

paa Stadium fastsættes til 2 Maaneder i Stedet for 4 Maaneder.

I tredie Afsnit indeholdes de særlige Bestemmelser om Straffens Fuldbyrdelse gennem tre Stadier. — Paa første Stadium anbringes Fangen i Modtagelsesafdelingen, hvor han gennem Samtaler gøres fortrolig med Hensigten med Straffens ubestemte Varighed, hvorved hans Skæbne i Ungdomsfængslet indenfor visse Grænser lægges i hans egen Haand. Det forklares Fangen, at Formaalet med Opholdet kræver, at han selv viser god Vilje og Flid saavel ved Arbejde som ved Undervisning. Opholdets Varighed paa dette Stadium er i Almindelighed 2 Maaneder, men kan forlænges til 3 Maaneder og for Fanger, der ved Indsættelsen er over 18 Aar, til 4 Maaneder.

I den første Maaned af Opholdet holdes Fangen i Almindelighed afsondret fra de andre Fanger saavel i Arbejdstiden som i Fritid og Spisetid. Efter denne Tids Forløb kan Inspektøren gøre Afvigelse fra Afsondringen særlig med Hensyn til Arbejdstiden, men efter Omstændighederne ogsaa med Hensyn til Spisetid og Fritid.

Kort forinden Fangen har hensiddet 2 Maaneder paa Stadiet, gøres Spørgsmaalet om hans Oprykning paa 2. Stadium til Genstand for Drøftelse paa et Funktionærmøde. For saa vidt Oprykningen anses utilraadelig, overvejes Spørgsmaalet paany efter Forløbet af en Maaned. Nægtes Oprykning, gøres Fangen af Inspektøren eller dennes Stedfortræder bekendt hermed under Angivelse af Grundene dertil.

Paa andet Stadium anbringes Fangen paa en af de almindelige Afdelinger, hvor Fangerne sysselsættes ved Arbejde i Fællesskab. Ogsaa Spisetiden og Fritiden tilbringes i Almindelighed i Fællesskab, dog er Inspektøren bemyndiget til at foretage fornødne Afvigelser herfra. Opholdet paa 2. Stadium varer mindst 5 Maaneder. Kort forinden Fangen har opholdt sig 5 Maaneder paa Stadiet, gøres Spørgsmaalet om hans Oprykning paa 3. Stadium til Genstand for Drøftelse paa et Funktionærmøde.

Paa 3. Stadium tilbringer Fangen Resten af den Tid, i hvilken hans Ophold i Ungdomsfængslet varer. Behandlingen har til Formaal at danne et Overgangsled til den betingede Frihed efter Løsladelsen, og der kan derfor af Inspektøren indrømmes Fangen saadanne Lempelser, som er forenelige med god Orden i Ungdomsfængslet.

Fanger, som udviser særlig god Opførsel og Flid, og hvis Forhold i det hele er særlig tilfredsstillende, kan efter en passende Tids Ophold paa Stadiet anvendes som Vejledere for Fanger paa 2. Stadium, og det kan tillades dem at færdes ogsaa udenfor Anstaltens Omraade, i Almindelighed under Ledsagelse af en af Ungdomsfængslets Funktionærer.

Ved Fastsættelsen af de for Opholdet paa 1. og 2. Stadium foreskrevne Minimumstider, henholdsvis 2 Maaneder og 5 Maaneder, er der taget Hensyn til, at en Fange, der maatte blive løsladt allerede efter et Aars Forløb — det tidligste Tidspunkt paa hvilket Fængselsnævnet kan tillade Løsladelse paa Prøve — vil kunne naa at gennemgaa alle 3 Stadier. Ligesom i Anordningen om Statsfængsel fastslaas det, at Fanger ingen Ret har til Oprykning paa højere Stadium, naar Mindstetiden for Opholdet paa det tidligere Trin er forløbet.

Ved Siden af de tre regelmæssige Stadier indeholder Anordningen Hjemmel for Inspektøren til ved Nedsættelse paa lavere Stadium af Fanger, hvis Forhold ikke er tilfredsstillende, at anbringe dem i en særlig paa saadanne Fanger beregnet Klasse — Straffeklasse — hvor Fangerne vel kan opnaa Begunstigelser af de paa 2. Stadium bestemte Arter, men ikke i samme Omfang som de øvrige paa dette Stadium værende Fanger.

Endelig hjemler Anordningen i Overensstemmelse med Straffeloven Ret til at overføre Fanger til Isolationsafdelingen, hvor de i Almindelighed holdes i Enrum. For Behandlingen her gælder iøvrigt, at Reglerne ikke maa være strengere end de for Fængselsstraf i Statsfængsel gældende

Regler. Om en til Isolationsafdelingen overført Fanges Forhold afgives Indberetning hver 3. Maaned til Direktøren for Fængselsvæsenet.

De nærmere Regler om Fangernes Behandling indenfor de forskellige Stadier er fastsat i et af Direktøren for Fængselsvæsenet under 31. Januar 1933 udfærdiget »*Reglement for Fanger i Ungdomsfængsel*«. Af dettes Bestemmelser fremhæves: Allerede paa andet Stadium gives Adgang til Deltagelse i fælles Idrætsøvelser, i Korsang og til Overværelse af Foredrag, Koncerter og anden Underholdning samt til at dyrke en Skolehave. Paa tredie Stadium tillades Tobaksrygning i maadeholdent Omfang, udvidet Deltagelse i Idrætsøvelser, Deltagelse i fælles Musikøvelser samt endvidere Adgang til Brug af Brætspil og paa Søn- og Helligdage Avislæsning. Fangens Opholdsrum kan af Fængslet udstyres med Gardin og Bordtæppe, ligesom Inventaret kan adskille sig fra Inventaret paa de andre Stadier. Endelig kan det paa dette Stadium tillades Fanger at holde Kaniner, Duer m. v. — Efter tre Maaneders Ophold paa tredie Stadium kan det tillades Fanger, der udviser særlig god Opførsel og Flid, og hvis Forhold iøvrigt er særlig tilfredsstillende, at blive overført til en særlig Udgangsafdeling, at faa Tilladelse til at færdes ogsaa udenfor Anstaltens Omraade, i Almindelighed dog under Ledsagelse af en af Fængslets Funktionærer, og at blive sysselsat ved særligt betroet Arbejde efter Omstændighederne uden Tilsyn og under eget Ansvar. Endelig kan disse Fanger faa Tilladelse til at bære et særligt Udmærkelsestegn (Stjerne eller Stribe), ligesom der af Direktøren for Fængselsvæsenet kan tilstaas dem en kortvarig Orlov for at besøge Familie eller af Hensyn til Fangens fremtidige Beskæftigelse.

Nærmere Regler angaaende Fuldbyrdelse af Fængselsstraf i Psykopatfængsel er givet ved *Anordning af 2. Febr. 1933.* I 1. Afsnit fastslaas, at Ledelsen af Psykopatfængslet paahviler Inspektøren for Statsfængslet i Vridsløselille. Til

Psykopatfængslet knyttes en Læge med psykiatrisk Specialuddannelse. I Forening med Inspektøren paahviler det Speciallægen at søge gennemført den tilsigtede særlige Behandling af Fangerne, hvorfor det bestemmes, at følgende Afgørelser vedrørende Fangerne skal træffes af Inspektøren i Samraad med Lægen:

1. Afgørelser, der træffes med Hensyn til Fængselslokalernes Indretning og Udstyrelse, med Hensyn til Dagsordenen, Fangernes Anbringelse i Fællesskab eller Isolation om Dagen og om Natten, Fangernes Arbejde, Undervisning, Beskæftigelse i Fritiden, Deltagelse i Foredrag, Adgang til Friluftsmotion, herunder Gymnastik, endvidere deres Forplejning og Beklædning.
2. Idømmelse af Straf for Disciplinærforseelser saavel med Hensyn til Straffens Anvendelse som til dens Beskaffenhed samt Hensættelse i Sikringscelle.
3. Afgørelse af, paa hvilken af de nedenfor nævnte 3 Afdelinger Fangerne bør anbringes, samt deres Gruppering inden for hver af disse.
4. Afgørelser angaaende eventuelle Forsorgsforanstaltninger ved Fangers Løsladelse.

Endvidere skal Indstillinger angaaende Benaadning, Løsladelse paa Prøve og Ansættelse af Fængslets Personale være bilagt en Udtalelse fra Speciallægen.

Speciallægen deltager naturligvis i de sædvanlige Funktionærmøder, hvor Fangernes Forhold behandles. For Personalets Vedkommende fastslaas iøvrigt, at enhver, der antages til Tjeneste ved Fængslet, er pligtig forinden sin Ansættelse at gennemgaa en særlig Uddannelse efter de nærmere derom fastsatte Regler.

I Anordningens 2. Afsnit indeholdes almindelige Regler om Straffens Fuldbyrdelse, væsentlig i Overensstemmelse med de for Fanger i Statsfængsel gældende, dog at det fastsættes, at den daglige Arbejdstid ikke maa overstige 10 Timer i Stedet for 11, og at de daglige Gaardture tilsammen skal andrage mindst $1^1/_2$ Time i Stedet for 1 Time.

I 3. Afsnit findes de særlige Bestemmelser om Fangernes Behandling[1]):

Til Straffens Udstaaelse indrettes 3 Afdelinger, hvis Formaal er at muliggøre Sondring mellem Fangerne efter de enkelte Fangers psykiske Tilstand og hele Standpunkt. For at faa fornødent Grundlag til Bedømmelse af Fangernes Anbringelse i disse Afdelinger, anbringes alle Fangerne ved Indsættelsen i en Observationsafdeling, hvor de forbliver 1 Maaned, hvorefter de overflyttes enten til 1., 2. eller 3. Afdeling. Indenfor hver Afdeling tænkes Fangerne inddelt i Grupper efter deres sjælelig-legemlige Særart. Disse Grupper skal danne Grundlag for den individualiserende Behandling ved, at Fangerne i dem samles efter arbejdsmæssige, opdragende og disciplinære Hensyn.

Delingen af Fangerne i de nævnte Afdelinger og Grupper involverer ikke i sig selv noget Progressionssystem, men er ifølge sin Tanke et Klassificeringssystem. Indenfor Afdelingerne tænkes Straffen fuldbyrdet efter et progressivt System, udformet væsentlig i Overensstemmelse med de for Fanger i Statsfængsel gældende Regler.

Anordningen indeholder dernæst Bestemmelser angaaende Løsladelse paa Prøve og om Forsorgen for de løsladte Fanger. Naar Inspektøren efter Samraad med Speciallægen skønner det formaalstjenligt, at en Fange overføres til fortsat Udstaaelse af Straffen i almindeligt Fængsel, paalægges det Inspektøren at indbringe Spørgsmaalet herom for Fængselsnævnet, hvorhos det bestemmes, at saadan Indstilling i alle Tilfælde skal foreligge for Fængselsnævnet, naar en Fange har hensiddet 3 Aar i Psykopatfængsel.

Anordningens Regler er udformet under Hensyn til de særlige Forhold, som gør sig gældende derved, at Psykopatfængsel for Mænd er indrettet i en særlig Afdeling af Stats-

---

[1]) Se nærmere den tidligere nævnte Afhandling angaaende »Særanstalter for Psykopater« i nærværende Tidsskrift, Aargang 1932, Side 220—21.

fængslet i Vridsløselille. Kvinder, der maatte blive dømt til Psykopatfængsel, vil blive indsat i Statens Kvindefængsel, og Justitsministeren bemyndiges ved Anordningen til at bringe dens Bestemmelser til Anvendelse ogsaa for Kvinder med de af Forholdene nødvendiggjorte Lempelser.

For Behandlingen af Personer, der anbringes i Forvaringsanstalt for Psykopater er der ved *Anordning af 23. December 1932* givet nærmere Regler. Forvaringsanstalten deles herefter i 2 Afdelinger, nemlig en Afdeling paa »Sundholm« — den hidtil som Isoleringsanstalt anvendte Afdeling — for rolige Psykopater. Denne Afdeling indrettes med Eneværelser samt fælles Arbejdslokaler og fælles Opholdsrum. Endvidere en Afdeling ved Statsfængslet i Vridsløselille for urolige Psykopater eller forvarede, der er farlige for sig selv eller andre. Afdelingen indrettes med Eneværelser, dog tillige »i fornødent Omfang« med fælles Arbejdslokaler og fælles Opholdsrum.

Justitsministeriet træffer med Hensyn til hver enkelt Person, der skal optages, Bestemmelse om, hvilken af de 2 Afdelinger han skal anbringes i, saa vel som om senere Overflytning af de forvarede fra den ene Afdeling til den anden.

Anstalten er i første Række bestemt til Optagelse af Psykopater, overfor hvem Straf i Henhold til Straffelovens § 17[1] findes uanvendelig, og som af Hensyn til Retssikkerheden i Henhold til Straffelovens § 70 dømmes til at anbringes paa Anstalten. Endvidere skal Anstalten vedblivende huse Personer, som ifølge den hidtil bestaaende Lovgivning — Lov af 11. April 1925 om Sikkerhedsforanstaltninger mod visse Personer, der udsætter Retssikkerheden for Fare — er dømt til at anbringes paa Forvaringsanstalten paa »Sundholm«. I Anstalten kan dernæst anbringes Mænd, der i Henhold til Straffelovens § 75 paa Grund af Trusler dømmes til at tages i Varetægt i Forvaringsanstalt, og endelig kan Anstalten undtagelsesvis optage Mænd, om

hvem det ved administrativ Resolution bestemmes, at der bør træffes Sikkerhedsforanstaltninger overfor dem, og som af Justitsministeriet efter indhentet Udtalelse fra Retslægeraadet skønnes egnet til Optagelse i Anstalten.

Hver af Anstaltens Afdelinger ledes af en Inspektør, henholdsvis Inspektøren for Arbejdsanstalten paa »Sundholm« og Inspektøren for Statsfængslet i Vridsløselille. Til Anstalten knyttes en psykiatrisk uddannet Speciallæge, hvem der naturligvis tillægges en væsentlig Indflydelse paa de Forvaredes Behandling. Lægen har Ret til at forlange, at de af ham afgivne Indstillinger med Hensyn til endelig Udskrivning, Udskrivning paa Prøve eller særlige Lempelser i de for de forvarede givne Forskrifter af Inspektøren forelægges for vedkommende Myndighed. Anvendelse af Disciplinærstraf kræver ligeledes, at der indhentes Erklæring fra Lægen.

Som ledende Princip for Behandlingen fastslaar Anordningen, at Anstaltens Formaal er at sikre Samfundet mod de Farer for Retssikkerheden, som de Personer, der forvares i Anstalten, paa fri Fod vilde frembyde, og indenfor de derved dragne Grænser underkaste dem en efter deres sjælelige Særart afpasset Behandling, saaledes at de bliver egnet til at vende tilbage til det frie Liv. Det udtales derhos udtrykkeligt, at Forvaring ikke er Straf, men en Sikkerhedsforanstaltning, og at det bør tilstræbes at afpasse Kaarene i Anstalten efter de forvaredes Individualitet.

De nærmere Regler for Behandlingen i Overensstemmelse med dette Princip er iøvrigt ikke væsensforskellig fra de Regler, der efter Loven af 1925 blev fastsat for Interneringsanstalten paa Sundholm. Som noget nyt og betydningsfuldt skal dog fremhæves, at de forvarede har Arbejdspligt, dog at den pligtige Arbejdstid ikke maa overstige 9 Timer daglig. Det tillades vedblivende de forvarede selv at forskaffe sig Arbejde, saaledes at Udbyttet heraf tilfalder dem selv. Besøg og Brevveksling tillades mindst 1 Gang om Ugen. Forvarede, som i mindst 1 Aar til Stadighed

har udvist Flid og god Opførsel, kan efter nærmere af Justitsministeriet fastsatte Regler opnaa Udgangstilladelse under betryggende Ledsagelse, f. Eks. af deres Tilsynsværge eller anden betroet Person.

I Anordningens sidste Paragrafer indeholdes Regler om de forvaredes Løsladelse, eventuelt paa Prøve. Disse Regler er forskellige for de forskellige Kategorier af Personer, der anbringes. For Hovedgruppens Vedkommende — Personer, der anbringes i Henhold til den nye Straffelovs § 70 — er Reglen den, at Løsladelsen kun kan ske i Henhold til Beslutning af vedkommende Ret. Spørgsmaalet om Løsladelse kan rejses — foruden naturligvis af de paagældende Myndigheder — af vedkommende selv eller hans Tilsynsværge.

For Behandlingen af Mandspersoner, der indsættes i Arbejdshus eller i Sikkerhedsforvaringsanstalt, er der givet nærmere Regler i 2 *Anordninger af henholdsvis 28. og 31. Januar 1933.* Udover de i Straffeloven indeholdte positive Bestemmelser angaaende Behandlingsmaaden i disse Anstalter indeholder Motiverne til Straffeloven ikke nærmere Vejledning i saa Henseende. I Kommissionsudkastet af 1923, der har dannet Udgangspunktet for Straffelovens Regler, henvises til Professor Torps Udkast af 1917, i hvis Motiver der findes den eneste officielle Vejledning med Hensyn til, hvorledes man havde tænkt sig Behandlingen.

I de indledende Bestemmelser til Anordningerne fastslaas, at begge Anstalter hver for sig er bestemt til at huse 3 forskellige Kategorier af Personer. Først og fremmest naturligvis Personer, der i Medfør af Straffeloven dømmes til at indsættes i Arbejdshus, henholdsvis Sikkerhedsforvaring, i Stedet for Straf. Dernæst Personer, der i Henhold til Straffelovens § 75 dømmes til at tages i Varetægt i Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaringsanstalt. Og endelig Fængselsfanger, som af Fængselsnævnet for Resten af deres Straffetid eller — for Arbejdshus' Vedkommende — mid-

lertidigt overflyttes til Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaringsanstalt. — I Anordningernes 2. Afsnit indeholdes de almindelige Regler om Behandlingen, der ikke er væsensforskellige fra Reglerne om Fængselsfanger, saaledes er Maksimum for den daglige Arbejdstid den samme.

I Anordningernes 3. Afsnit indeholdes de særlige Bestemmelser for Behandlingen, og disse er forskellige for de to Former af Forvaring. For *Arbejdshus* fastsættes, at Fangerne ved Indsættelsen anbringes i Afdelingen i Horsens, hvor der dels indrettes en Modtagelsesafdeling, dels en almindelig Afdeling. I den sidste anbringes Fanger, der efter 6 Maaneders Forløb ikke anses egnet til Overflytning til Afdelingen ved Sønder Omme, og saadan Anbringelse kan kun finde Sted med Direktøren for Fængselsvæsenets Sanktion.

Opholdet i Modtagelsesafdelingen er i Almindelighed ikke under 2 Maaneder, og ikke over de forannævnte 6 Maaneder. Beslutning om Fangens Overflytning til Anstalten ved Sønder Omme træffes af Inspektøren efter Samraad med Funktionærmødet. For saa vidt Overflytning anses utilraadelig ved Minimumstidens Udløb, skal Spørgsmaalet overvejes paa ny hver Maaned. Tanken er selvfølgelig den, at de paagældende Fanger saa hurtigt, som det blot er forsvarligt, skal overføres til de friere Forhold i Sønder Omme. For Behandlingen i den første Maaned gælder iøvrigt, at Fangerne saa vidt muligt holdes afsondret fra de andre Fanger i Modtagelsesafdelingen, enten i et særligt dertil bestemt Fælleslokale, eller, naar Inspektøren anser det for hensigtsmæssigt, ved Hensættelse i Enrum. Iøvrigt fastsætter Anordningen som Princip for Fangernes Behandling, dels at den skal være saa lempelig som foreneligt med Disciplinens og Arbejdspligtens Opfyldelse, dels at Afsondring i Fritid, under Maaltider m. m. kun maa finde Sted i det Omfang, som Hensynet til Disciplinen og Sikkerheden kræver; endvidere at der i Fritiden skal gives Adgang til udendørs Ophold under friere Former, herunder Deltagelse

i Idrætsøvelser, til Læsning bl. a. af Uge- og Dagblade, Tobaksrygning, Brætspil, Husflid, Havearbejde, Pasning af Dyr o. l. De nærmere Regler for Behandlingen indenfor de nævnte Rammer er fastsat i et af Direktøren for Fængselsvæsenet udstedt Reglement.

Fangerne i Anstalten i Sønder Omme tænkes inddelt i Grupper efter arbejdsmæssige og disciplinære Hensyn, og Fanger, hvis Forhold er særlig tilfredsstillende, kan — navnlig efter længere Tids Ophold — anvendes til Arbejde uden Tilsyn og under eget Ansvar. Udgangstilladelse med eller uden Tilsyn kan tilstaas Fanger, der har hensiddet i Arbejdshus i mindst 12 Maaneder, og som ved stadig Flid og god Opførsel har gjort sig fortjent dertil.

Foruden Anvendelse af Disciplinærstraffe hjemler Anordningen Adgang til at tilbageføre Fanger, der efter at være overflyttet til Sdr. Omme findes at have en daarlig Indflydelse paa andre Fanger eller iøvrigt at være uegnet til Behandling sammen med disse, til Statsfængslet i Horsens.

I de særlige Bestemmelser i Anordningen for *Sikkerhedsforvaringsanstalt* bestemmes, at Fangerne i den første Maaned i Almindelighed anbringes i Enrum, samt at de Lempelser og Begunstigelser, som derefter indrømmes Fangerne, i de første 2 Aar af Opholdet som Regel kun indrømmes i mere begrænset Omfang. Behandlingsprincipperne er iøvrigt de samme som ved Arbejdshus, dog under Hensyntagen til de indsatte Personers større Farlighed. Udgangstilladelse gives ikke. Baade i Arbejdshus og ved Sikkerhedsforvaring gives der Adgang til at købe enkelte Nydelsesmidler som Tillæg til Forplejningen.

Med Hensyn til begge de her nævnte Anordninger skal endnu gøres følgende almindelige Bemærkninger: Saavel i Professor Torps Udkast af 1917 som i Kommissionsudkastet af 1923 var der foreskrevet en Oprykning i Klasser saavel ved Arbejdshus som ved Sikkerhedsforvaring. Dette System er, som det vil ses, ikke fuldt i Anordningerne, idet man har fundet, at et egentligt progressivt

System ikke er i Overensstemmelse med de paagældende Instituters Karakter af Forvaring. For Arbejdshus' Vedkommende vil der selvfølgelig i Realiteten fremkomme en Progression ved Overflytningen fra Afdelingen i Horsens til Afdelingen i Sønder Omme, men saa snart de paagælder ankommet til Afdelingen i Sønder Omme, vil det i Praksis være meget vanskeligt at etablere nogen Forskel i deres Behandling. Med Hensyn til Sikkerhedsforvaring, der ifølge sin Natur dels er en strængere Foranstaltning og dels kan strække sig over et betydeligt længere Aaremaal, har man dog ment at burde tilvejebringe en vis Forskel i Behandlingen, for at den ikke skal virke altfor ensformig. Hertil sigter Bestemmelsen i Anordningen om, at Lempelser og Begunstigelser i de første 2 Aar af Opholdet som Regel kun bør indrømmes i mere begrænset Omfang.

I Tilslutning til alle de ovenfor omtalte Anordninger — dog bortset fra Psykopatforvaringsanordningen — er der af Justitsministeriet udfærdiget en Bekendtgørelse for Fangerne indeholdende: »*Særlige Straffebestemmelser for Fanger, der udstaar Straf, eller af anden Grund holdes i Forvaring.*« Formaalet med disse Bestemmelser er først og fremmest at gøre Fangerne bekendt med den særlige Retsbeskyttelse, som gennem Borgerlig Straffelovs § 83 er tillagt Fængselspersonalet, en Retsbeskyttelse, der giver sig Udtryk derigennem, at Straffen for en Række Forbrydelser forhøjes til det dobbelte, naar Forbrydelsen begaas af en Fange eller af en tidligere Fange overfor en ved den paagældende Anstalt ansat Person. Disse Bestemmelser afløser de gamle Plakater af 1813 og 1817 m. fl., hvor der i vidt Omfang var foreskrevet Dødsstraf for Overfald paa Fængselspersonalet. Dødsstraffen afskaffes som nævnt fuldstændig ved den nye Straffelov.

3. For Behandlingen af Fanger, der hensættes i de kommunale Arresthuse, er der fastsat Bestemmelser

ved *3 Anordninger, alle af 24. December 1932*, nemlig: Anordning angaaende Fuldbyrdelse af Fængselsstraf i Arresthus, Anordning angaaende Fuldbyrdelse af Hæftestraf og Anordning angaaende Behandlingen af Varetægtsfanger. Ligeledes under 24. December 1932 er der i Henhold til Anordningerne af Direktøren for Fængselsvæsenet fastsat fælles »*Ordensbestemmelser for Arresthusene*«.

Medens Anordningerne angaaende Fængselsstraf og Hæfte er udfærdiget i Medfør af Borgerlig Straffelov, er Anordningen angaaende Varetægtsfanger udstedt i Medfør af Lov om Rettens Pleje § 784. Angaaende det nærmere Indhold af de her omhandlede Anordninger henvises iøvrigt til en Afhandling i nærværende Hefte af Inspektøren for Staden Københavns kommunale Fængsler V. Waagensen.

Fangernes Behandling i Arresthusene i Danmark efter den nye Straffelov.

Af Fængselsinspektør VIGGO WAAGENSEN

Den Dualisme, der hidtil har hersket indenfor Fængselsvæsenet som Følge af, at Fængslerne ejes og drives dels af Staten og dels af Kommunerne, har den nye Straffelov opretholdt. Spørgsmaalet om en Ændring af dette Forhold skal dog tages op inden 1. Januar 1938 ved Fremsættelse af Lovforslag overfor Rigsdagen [1]).

I de kommunale Arresthuse hensidder efter 1. Januar 1933 følgende Fangekategorier:

1. Personer, der anholdes for Politiforseelser, eller som indsættes for at afleveres til Statsfængsel, for at udvises eller lignende (Detentionsfanger), egentlige Varetægtsfanger samt Gældsfanger.

2. Fanger, der afsoner Hæfte (enten som umiddelbart idømt Straf, eller som Forvandlingsstraf for Bøder).

3. Fanger, der afsoner Fængsel (enten som umiddelbart idømt Straf, naar Afsoningstiden ikke overstiger 6 Maaneder, eller som Forvandlingsstraf for Bøder, eller som Afsoning af Underholdsbidrag).

For Fangernes Behandling i Arresthusene gjaldt indtil 1. Januar d. A. Bestemmelserne i Afsnit E. i Reglement af 7. Maj 1846 for Arrestvæsenet i Danmark. Disse Be-

[1]) Se iøvrigt: Fængselsvæsenet i Danmark efter den nye Straffelov af Direktør for Fængselsvæsenet Erik Kampmann i Tidsskriftet for indeværende Aar: Side 111 - 112 og Side 114 - 116.

stemmelser er i Tidens Løb blevet suppleret, dels ved Regler i en Bekendtgørelse af 1905 om Gennemførelse af den Arbejdspligt, som ved Straffelovstillægget af 1. April s. A. blev paalagt Fanger, der afsonede Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost, dels ved Retsplejelovens § 784, der indeholder visse Hovedregler om Varetægtsfangers Rettigheder og endelig ved en Del Enkeltafgørelser fra Justitsministeriet. Udtømmende Regler for Fangernes Behandling fandtes imidlertid ikke, og der var derfor en ret vid Mulighed for Indførelse af forskelligartet Behandling i de enkelte Arresthuse.

Denne uheldige Side ved Fangebehandlingen er nu blevet afhjulpet, efter at Afsnit E. i Arrestreglementet af 1846 er blevet ophævet og erstattet med 3 kgl. Anordninger af 24. December 1932 om henholdsvis 1) Behandling af Varetægtsfanger, 2) Fuldbyrdelse af Hæftestraf og 3) Fuldbyrdelse af Fængselsstraf i Arresthus.

I det følgende vil der blive gjort nærmere Rede for de vigtigste Bestemmelser i disse 3 Anordninger.

Varetægtsanordningen fastslaar i Overensstemmelse med Retsplejelovens § 784 som Hovedprincip for Behandling af Varetægtsfanger, at disse alene er undergivet de Indskrænkninger, som er nødvendige til Sikring af Fængslingens Øjemed eller til Opretholdelse af Fængselsordenen. Ved Tilføjelsen af Ordet »alene«, som ikke findes i Retsplejeloven, er dennes Regel endda blevet forstærket.

Om Stedet for Fuldbyrdelse af Fængsels- og Hæftestraf bestemmes det, at Afsoning i Almindelighed skal finde Sted i Arresthuset i den Retskreds, i hvilken Forundersøgelsen har fundet Sted, eller saafremt der ikke har været nogen Forundersøgelse, i Domsstedets Arresthus eller i Arresthuset paa det Sted, hvor Domfældte har fast Bopæl. Det var i tidligere Tid ikke helt ukendt, at en Domfældt meldte sig til Afsoning i det Arresthus, hvor han mente med mindst Gêne at kunne underkaste sig Afsoningen. Efter at der imidlertid nu er indført ensartede Regler for Behandlingen, har man betaget de Domfældte den væsent-

ligste Aarsag til at vælge mellem Arresthusene. Den rent faktiske Forskel paa disse, der beror paa deres forskellige Størrelse, vil dog altid i nogen Grad komme til at præge Behandlingen.

Det stemmer med hidtil gældende Praksis og med Bestemmelserne i den nye Straffelov, at Indlæggelse paa Sygehus udenfor Arresthus ikke medfører Afbrydelse af en Afsoning, medmindre Indlæggelsen skyldes Fangens eget Forhold. I sidstnævnte Fald skal Sagen forelægges for Direktøren for Fængselsvæsenet. Ny er derimod Reglen om, at de Afbrydelser af en Afsoning, der er en Følge af, at en Afsoner afgives til Politiet til Afhøring udenfor Arresthuset, kan medføre, at de Tidsrum, i hvilke Fangen er fraværende fra Arresthuset, ikke medregnes i Straffetiden. Det er nemlig paalagt Arrestinspektørerne, hvis saadanne Afgivelser til Politiet medfører langvarigere eller hyppigt gentagne Afbrydelser af Afsoningen, at gøre Indstilling til Direktøren for Fængselsvæsenet om, hvor vidt de anførte Tidsrum skal medregnes i Straffetiden eller ej.

Samtlige 3 Anordninger indeholder Regler om, at kvindelige Fanger, hvor de bygningsmæssige Forhold tillader det, skal hensættes i en særlig Afdeling af Arresthuset eller i særlig dertil bestemte Celler, der er saa isoleret beliggende som muligt, at det umiddelbare Tilsyn med kvindelige Fanger i videst muligt Omfang skal føres af en Kvinde, og at ingen til Opsynstjenesten eller Arbejdsvæsenet hørende mandlig Funktionær maa betræde Celler, hvor der hensidder Kvinder, undtagen i Nødstilfælde eller i Nærværelse af Arrestforvareren eller det kvindelige Tilsyn, samt endelig at Kvindefanger kan have deres spæde Børn hos sig, normalt dog kun til Barnets fyldte 1. Aar.

Fra den Ransagning paa Person (Visitation), som alle Fanger er pligtige at underkaste sig, kan Arrestinspektøren undtagelsesvis fritage Varetægtsfanger og Hæftefanger, naar han maatte finde Anledning dertil. Alle Fanger har Ret til under Fængselsopholdet at beholde deres Vielses-

eller Forlovelsesring, men medens Fængselsfangerne iøvrigt er pligtige at aflevere enhver Genstand, som det ikke udtrykkelig er tilladt dem at være i Besiddelse af, er Varetægts- og Hæftefanger kun pligtige at aflevere de Genstande, som de af Hensyn til Sikkerheden og den i Arresthuset gældende Orden ikke bør være i Besiddelse af. Det paabydes derhos, at der ved Ransagning skal gaas frem med al den Skaansel og Varsomhed, som Øjemedet tilsteder.

Med Hensyn til Personrenligheden bemærkes, at det udtrykkeligt slaas fast, at Klipning og Barbering saavidt muligt skal finde Sted i Overensstemmelse med Fangens Ønske. Dog kan Hensynet til Fængselsordenen bevirke Indskrænkning heri. Der er her navnlig tænkt paa Hensynet til Renligheden og Hensynet til, at Fangerne ikke ved deres Ydre maa virke for afstikkende. Varetægts- og Hæftefanger kan forskaffe sig enkelte Toiletmidler udover dem, Fængslet forsyner Fangerne med, forsaavidt det er foreneligt med Orden og Maadehold.

Fængselsfanger skal bære den for dem anordnede Fangedragt, hvorom Direktøren for Fængselsvæsenet kan fastsætte nærmere Regler. Derimod har Varetægtsfanger og Hæftefanger Ret til at benytte deres egne Beklædningsgenstande, medmindre Sikkerhedshensyn forbyder det, eller deres egne Klæder paa Grund af Urenlighed, Slid og lign. er uegnede til at benyttes i Fængslet. Varetægtsfanger og Hæftefanger har endvidere Ret til at benytte egne Sengklæder og kan under ganske særlige Omstændigheder faa Ret til at benytte egen Seng.

De nye Anordninger indeholder udførlige Regler for, hvorvidt Fangerne skal behandles i Celle, eller som det nu hedder i Enrum, eller i Fællesskab. Hovedreglen er, at alle Fangerne i Arresthusene skal behandles i Enrum, at Fanger, der behandles i Enrum, skal holdes afsondret saavel om Dagen som om Natten, og at der til enhver Afvigelse fra Enrumsbehandlingen saavel som

til egentlig Fællesbehandling kræves Arrestinspektørens Tilladelse.

Hvad først Varetægtsfanger angaar bestemmes det, at Lempelser i Afsondringen undtagelsesvis kan indrømmes enkelte Fanger, hvor særlige Omstændigheder gør det paakrævet. Men Hensyn til Behandling i Fællesskab bestemmes det, at Varetægtsfanger ikke uden eget Samtykke maa sættes sammen med Fanger, der afsoner Straf eller Bøder, og heller ikke sammen med andre Varetægtsfanger, med mindre deres Alder, Legems- eller Sindstilstand gør Afsondring utilraadelig, eller Pladsmangel gør det umuligt at holde dem afsondret. Denne sidste Regel er ikke uden Betænkelighed, men vist desværre nødvendig. Ved at føje Ordene »helt« eller »delvis« til Reglen om Hensættelse i Fællesskab har man villet antyde, at Fællesskabet ikke bør udstrækkes længere, end Forholdene nødvendiggør, og at det derfor ikke er udelukket at indskrænke Fællesskabsbehandlingen til kun at omfatte en Del af Dagen. Det er derhos udtrykkeligt bestemt, at Fanger, der behandles i Fællesskab, bør holdes afsondret om Natten, forsaavidt deres Alder eller Helbred ikke er til Hinder derfor.

Endelig er det bestemt, at Varetægtsfanger under 18 Aar ikke maa sættes sammen med Fanger over denne Alder.

Om Fængselsfanger bestemmes det, at Arrestinspektøren ved Gudstjeneste, Undervisning, Legemsøvelser og under Gaardturen kan foretage saadanne Afvigelser fra Afsondringen, som paa Grund af Fangens Alder eller Helbredstilstand eller andre Grunde anses for ønskelig, og at Udstaaelse i Fællesskab kun kan finde Sted af Hensyn til Fangens Alder eller Helbredstilstand, eller naar Arrestinspektøren skønner, at andre særlige Omstændigheder gør det paakrævet. Fuldbyrdes en Straf i Fællesskab, skal Fangen dog holdes afsondret om Natten og i Fritiden, med mindre hans Alder eller Helbredstilstand er til Hinder derfor.

Naar Fængelsfanger anbringes i Fællesskab, maa de i Almindelighed ikke sættes sammen med andre Fængsels-

fanger, og denne Regel maa kun afviges, naar Pladsforholdene i Arresthuset eller andre særlige Hensyn nødvendiggør det. Derimod forlanges ikke i saadanne Tilfælde Samtykke fra Fangen selv.

Om Hæftefanger hedder det, at Straffen udstaas i Enrum med de Undtagelser og Lempelser, som Hensynet til Fangens Alder og Helbredstilstand maatte kræve. I de Tilfælde, i hvilke Hæftestraf idømmes i længere Tid end 2 Aar, kan Justitsministeren dog bestemme, at Straffen helt eller delvis skal udstaas i Fællesskab.

Bliver det nødvendigt at behandle en Hæftefange i Fællesskab, maa han kun sættes sammen med andre Hæftefanger, og findes der ikke saadanne i det paagældende Arresthus, skal han overflyttes til fortsat Afsoning i et andet Arresthus. For Hæftefanger er der saaledes ikke ladt den Ventil aaben som for Varetægtsfanger og Fængselsfanger, at de i Tilfælde af Pladsmangel eller naar andre særlige Hensyn gør det paakrævet, kan anbringes sammen med Fanger af en anden Kategori. Bestemmelsen findes imidlertid allerede i Straffeloven og er formentlig motiveret med Hæftefangers præsumptivt højere Standard.

Med Hensyn til Forplejningen foreskrives, at Fængselsfanger ikke maa modtage eller forskaffe sig anden Forplejning end den anordnede Fangekost. Hæftefanger eller Varetægtsfanger har derimod Ret til ved egne eller andres Midler at forskaffe sig anden og bedre Kost, forsaavidt det er forenligt med god Orden i Fængslet, herunder Maadehold. En vis Nøjsomhed har man med Rette ment burde præge enhver Forplejning i Fængslet. I Tilfælde af Misbrug kan Arrestinspektøren fratage Varetægts- og Hæftefanger Adgangen til selv at sørge for deres Underhold.

Varetægts- og Hæftefanger kan faa Tilladelse til i maadeholdent Omfang at ryge Tobak. Dog maa Tobaksrygningen ikke blive til Ulempe for andre i Arresthuset hensiddende Fanger. For Fængselsfanger er Brug af Røgtobak ikke tilladt. Derimod kan disse Fanger faa Til-

ladelse til at anvende en Del af deres opsparede Arbejdsfortjeneste til Køb af Skraatobak i maadeholdent Omfang.

Nydelse af spirituøse Drikke, herunder bayersk Øl, kan efter Varetægtsanordningen og Hæfteanordningen kun tillades efter Arrestlægens Ordination. En tilsvarende Regel findes ikke i Fængselsanordningen.

Fængselsfanger er pligtige at udføre det dem paalagte Arbejde, og den daglige Arbejdstid er fastsat til 10 Timer. Der bør saa vidt muligt foreskrives dem et dagligt Pligtarbejde, og for dettes Udførelse ydes der en Ducør: i den første Maaned paa 10 Øre, i de 2 næste Maaneder paa 20 Øre og derefter paa 30 Øre. Særlig flittige Fanger skal have Adgang til Akkordfortjeneste. Fanger, som ikke kan faa Adgang hertil, kan faa udbetalt en ekstra Ducør, men dennes Størrelse maa ikke overstige de foran nævnte Ducører.

Halvdelen af de godskrevne Ducører skal opspares til Løsladelsen, medens den anden Halvdel kan anvendes til Porto, Skraatokak og andre Smaafornødenheder. Ved Løsladelsen kan Arrestinspektøren, naar Beløbets Størrelse eller Omstændighederne iøvrigt taler derfor, bestemme, at Ducørerne skal udbetales til et Fængselsselskab eller lignende Institution til Forvaltning.

I Straffelovens § 44 er der paalagt Hæftefanger Beskæftigelsespligt. Denne Regel er i pønitentiær Henseende et stort Fremskridt i Forhold til den tidligere Lovgivning, hvorefter Fanger i simpelt Fængsel ikke var arbejdspligtige. I Overensstemmelse med Straffelovens Bestemmelser fastslaar Hæfteanordningen, at Hæftefanger er berettigede til selv at skaffe sig Arbejde, der er foreneligt med Sikkerheden og god Orden. Skaffer en Hæftefange sig ikke selv Arbejde, paalægges det ham at udføre et »under Hensyn til hans Dannelsestrin og Livstilling passende Arbejde i et saadant Omfang, som er nødvendigt til en rimelig Sysselsættelse«. Udførelsen i Praksis af denne Bestemmelse kan muligvis skaffe Fængselsadministrationerne Vanskeligheder, idet det

næppe i alle Arresthuse vil være muligt at skaffe Arbejde, afpasset efter den enkeltes Dannelsestrin og Livstilling.

Arbejdstiden for Hæftefanger er fastsat til 8 Timer. Hvis en Hæftefange selv skaffer sig Arbejde, tilfalder Udbyttet ham selv. I modsat Fald skal Arbejdsvederlagets Størrelse fastsættes under Hensyn til Arbejdets Art og Værdi. Dog bør flittige Fanger i alle Tilfælde have Arbejdsgodtgørelse i Overensstemmelse med de Regler, der gælder for Fængselsfanger. Man har ved disse Regler villet give Udtryk for, at Hæftefanger principielt bør have Udbyttet af det dem tildelte Arbejde, men at der i hvert Fald — da man har tvivlet paa, at det altid vil være muligt at skaffe dem særligt produktivt Arbejde — bør tilsikres dem samme Vederlag som Fængselsfanger.

Efter de nye Anordninger er alene Varetægtsfanger fritaget for Arbejdspligt, men disse Fanger har samme Ret som Hæftefanger til selv at skaffe sig Arbejde, og, saafremt de ikke gør det, til at blive beskæftiget ved Fængslets Foranstaltning mod en passende Godtgørelse.

Saavel Hæfte- som Varetægtsfanger har fri Dispositionsret over deres Arbejdsfortjeneste.

Fængselsfangers Arbejde skal saa vidt muligt være produktivt og af en saadan Beskaffenhed, at det i passende Grad lægger Beslag paa deres Kræfter og Opmærksomhed. Ved Valg af Arbejde til Fængselsfanger og Varetægtsfanger skal saa vidt muligt tages Hensyn til den enkeltes Evner og Færdighed.

Endelig bestemmes det, at der til Friluftsarbejde og til andet Arbejde udenfor selve Arresthuset og Fangegaarden kræves Tilladelse fra Direktøren for Fængselsvæsenet, at Fangerne ikke maa beskæftiges med sundhedsfarligt Arbejde, at Fangerne skal holdes forsikrede mod Ulykkestilfælde, og at de ikke maa anvendes til Betjening af farlige Maskiner, uden at de skriftligt har samtykket deri.

I Overensstemmelse med Retsplejeloven giver Anordningen Varetægtsfanger Ret til med Dommerens Tilladelse at tilkalde *en anden Læge* end Arresthuslægen, og samme Ret

er tillagt Hæftefanger, naar Arrestinspektøren samtykker deri. Udgifterne ved saadan Lægetilkaldelse maa selvfølgelig afholdes af Fangen selv. I hvilket Omfang de af den tilkaldte Læge givne Ordinationer kan effektueres i Fængslet, gives der ingen Regler for, men saadan Effektuering maa formentlig ske i Samraad med Fængselslægen.

Anordningerne indeholder udførlige Bestemmelser om Fangernes Ret til at brevveksle med og faa *Besøg* af deres Paarørende. Paa dette Omraade fandtes der ingen Regler før 1. Januar 1933, bortset fra de Bestemmelser, der er givet i Retsplejelovens § 784, og som kun gaar ud paa at fastslaa Varetægtsfangers Ret til Brevveksling og Besøg og Dommernes Ret til at anordne Kontrol.

Der er nu fastsat bestemte Terminer for Hæfte- og Fængselsfanges Brevskrivning og Besøg. Hæftefanger maa brevveksle med og faa Besøg af deres Paarørende 1 Gang ugentlig, efter 3 Maaneders Forløb dog Besøg 2 Gange ugentlig. Fængselsfanger maa modtage Brev 1 Gang ugentlig, men maa kun skrive hver 4. Uge — efter 3 Maaneders dog hver 14. Dag. Efter 2 Maaneders Forløb maa de faa Besøg hver 4. Uge. Arrestinspektøren har Adgang til at dispensere fra de fastsatte Terminer saavel som til at forbyde Brevveksling med eller Besøg af enkelte bestemte Personer, naar han under særlige Omstændigheder finder det paakrævet.

For Varetægtsfangers Vedkommende er ingen Terminer fastsat. Deres Breve skal sendes i lukket Konvulut direkte til Dommeren, saaledes at Fængselspersonalet ikke faar Adgang til at læse dem, og det forbydes ligeledes Fængselspersonalet at læse de til Varetægtsfanger ankomne Breve. Da Varetægtsfangernes Breve imidlertid ofte kan indeholde Oplysninger af Interesse for Fængselspersonalet, er det i et Cirkulære fra Justitsministeriet henstillet til Dommerne at gøre Arrestinspektørerne bekendt med saadanne Oplysninger, som er af Betydning med Henblik paa Sikkerheden i Fængslet og Fangernes Sindstilstand.

Varetægtsfangers Adgang til at faa Besøg beror paa Dommeren. Arrestinspektøren kan efter Forhandling med Dommeren fastsætte Regler for de Tidspunkter paa Dagen, paa hvilke Besøg kan finde Sted, og for Varigheden af det enkelte Besøg. Endvidere kan Arrestinspektøren anordne saadan Kontrol fra Fængslets Side med Besøgene, som skønnes nødvendig af Sikkerhedshensyn.

Anordningerne indeholder endvidere Regler om Fangernes Adgang til at laane Bøger fra Fængslets Bogsamling og til at skaffe sig Bøger udefra. Det fastslaas i Overensstemmelse med Retsplejeloven, at Varetægtsfanger har Ret til udefra at forskaffe sig Bøger af videnskabelig, teknisk eller lignende Art, og samme Ret er tillagt Hæftefanger. Disse Rettigheder kan kun begrænses i det Omfang, i hvilket Arrestinspektøren skønner, at Indbringelse af Bøgerne strider imod Ordenen i Fængslet. I hvilket Omfang Varetægtsfanger og Hæftefanger kan faa indbragt Bøger og Tidsskrifter af rent underholdende Art afgøres af Arrestinspektøren og der skal herved tages fornødent Hensyn til »Orden og Maadehold og Bøgernes Indhold«. Fængselsfanger kan efter 1 Maaneds Forløb faa tilsendt Bøger af belærende Indhold, særlig Sprogbøger og Faglitteratur af speciel Art. Derimod er Indbringelse af rent underholdende Bøger til Fængselsfanger udelukket.

Anordningerne giver ogsaa Regler om Fangernes Adgang til at faa Ugeblade og Dagblade. Varetægtsfanger kan med Arrestinspektørens Tilladelse købe enkelte Ugeblade og Dagblade, forsaavidt det ikke strider mod Fængslingens Øjemed. Saavel Sikkerhedshensyn som Hensyn til Undersøgelsen maa saaledes tages i Betragtning ved Udøvelsen af dette Skøn. Hæftefanger kan med Arrestinspektørens Tilladelse købe enkelte Ugeblade og Dagblade, og Fængselsfanger maa efter en Maaneds Forløb hver Søndag faa udleveret et Ugeblad af passende Indhold, medens Arrestinspektøren kan tillade dem i de sidste 14 Dage af Straffetiden daglig at købe et Dagblad. Der maa her lægges Vægt

paa, at disse Regler ikke er formuleret som en Ret for Fangerne til at købe Uge- og Dagblade, men kun som en Adgang, der kan tilstaas dem af Arrestinspektøren. Det har saaledes næppe været Tanken at indføre en Ordning, hvorefter enhver Hæftefange i hele Afsoningstiden skulde kunne købe Ugeblad og Dagblad, og enhver Fængselsfange i de sidste 14 Dage et Dagblad. Det maa være berettiget i hvert enkelt Tilfælde at skønne over, hvorvidt en Anmodning om Bladhold maa anses tilstrækkelig begrundet, og navnlig vil det være berettiget ved Udøvelsen af dette Skøn at tage Hensyn til Afsoningstidens Længde.

Det var tidligere bestemt, at der i hver Celle skulde findes Salmebog, Bønnebog og det nye Testamente. Denne Regel er nu ændret derhen, at der udleveres Fangerne Salmebog og Testamente, med mindre de beder sig fritaget derfor. De Fanger, som ønsker det, skal have Adgang til at overvære Gudstjeneste i Arresthuset, hvis der holdes en saadan, og Fanger, som hører til et anerkendt Troessamfund udenfor Folkekirken, maa være i Besiddelse af de indenfor deres Troessamfund brugelige Andagtsbøger og andre ved deres Religions Udøvelse almindelige Genstande, forsaavidt det er foreneligt med Fængselsordenen. Arrestinspektøren kan tillade disse Fanger at modtage Besøg af en til deres Troessamfund hørende Præst. Iøvrigt har Varetægtsfanger Ret til, dog med Dommerens Tilladelse, at modtage Besøg af en Præst efter eget Valg, og Hæftefanger kan af Arrestinspektøren faa Tilladelse til at modtage Besøg af en anden Præst, end den ved Fængslet ansatte.

Undervisning af Fanger i Arresthusene har — bortset fra de københavnske Fængsler — vistnok hidtil været et uopdyrket Felt. I Erkendelse af, at Indførelse af Undervisning i Arresthusene nødvendigvis vil medføre en forøget Udgift for Kommunerne, udtrykker Anordningerne sig meget forsigtigt om dette Spørgsmaal. Det bestemmes nemlig, at Undervisning, hvor Forholdene tillader det, kan meddeles Fængselsfanger, hvis Straffetid overstiger 3 Maaneder, og

Hæftefanger med længere Straffetid, og særlig saadanne Fanger, som ikke er over 25 Aar. Og hvis der anordnes Undervisning, er Fanger under 21 Aar pligtige at deltage deri, medmindre det efter den paagældendes Kundskabstrin eller af andre Grunde anses for overflødigt. Reglerne for Undervisningen skal godkendes af Direktøren for Fængselsvæsenet — men Initiativet til Indførelse af Undervisning forventes formentlig foreløbig at maatte komme fra de lokale Bestyrelser.

Der er indrømmet Varetægts- og Hæftefanger forskellige mindre Begunstigelser, som ikke bliver Fængselsfanger til Del. De kan saaledes faa Tilladelse til at staa senere op og gaa senere i Seng end de andre Fanger, til, hvor Forholdene tillader det, at faa deres Celle gjort ren for Betaling, og endelig kan de indenfor de Grænser, som god Orden i Fængslet, herunder Maadehold, kræver, selv forskaffe sig, hvad de ønsker til personlig Brug og Udstyr af Cellen.

Det bestemmes derhos — og denne Regel har længe været tiltrængt — at Hæftefanger og Fængselsfanger ikke selv maa indsende Ansøgning om Benaadning. Det maa ogsaa siges at være i Strid med Straffens Væsen, at Fangernes Tanker for meget kredser om en Formildelse af Straffen.

Endelig skal med Hensyn til Anvendelse af Disciplinærstraffe bemærkes, at disse ved de nye Regler er blevet væsentlig skærpede, selv om man har afskaffet Legemsstraffen, som vel iøvrigt faktisk var gaaet af Brug. I Forhold til det ophævede Arrestreglement er det en væsentlig Skærpelse, at Varetægtsfanger kan underkastes Kostindskrænkning indtil 15 Dage, — hvis Indskrænkningen bestaar i Vand og Brød, dog kun indtil 5 Dage, — samt at Varetægtsfanger kan hensættes i Straffecelle indtil 60 Dage, dog naturligvis uden Forlængelse af Fængslingstiden. Det er derhos bestemt, at en Disciplinærstraf kan fuldbyrdes under en umiddelbart efter Fængslingens Ophør følgende Afsoning i samme Arresthus, og saaledes ikke bortfalder paa Grund af den i Forhold til den disciplinære Straf tilfældige Omstændighed, at Fængslingskendelsen hæves.

For Fængselsfangers og Hæftefangers Vedkommende kan der ligeledes ikendes Kostindskrænkning indtil 15 Dage, for Hæftefangers Vedkommende dog, forsaavidt Straffen bestaar i Vand og Brød, ligesom for Varetægtsfanger, kun indtil 5 Dage. Og for alle 3 Fangekategorier er det bestemt, at Vand og Brød ikke maa anvendes overfor Personer under 18 Aar og aldrig uden efter indhentet Lægeerklæring. Straffecelle kan overfor Hæftefanger anvendes i indtil 60 Dage og overfor Fængselsfanger i indtil 3 Maaneder. Den Forlængelse af Straffetiden, som Hensættelse i Straffecelle medfører, maa ikke uden Justitsministerens Samtykke overstige $^1/_3$ af Straffetiden og maa aldrig overstige Halvdelen af denne.

Overfor alle 3 Fangekategorier kan anvendes: Udelukkelse fra Begunstigelser og Udelukkelse fra Arbejde indtil 14 Dage, men disse Straffemidler kendtes ogsaa før 1. Jan. 1933. For Varetægtsfanger er det specielt udtalt, at de kan udelukkes fra Læsning. For Hæfte- og Fængselsfanger kan denne Udelukkelse ske med Hjemmel i Reglen om Udelukkelse fra Begunstigelser. Endelig kan Varetægts- og Hæftefanger udelukkes fra Adgangen til selv at sørge for deres Forplejning, dog højst i 30 Dage.

Ved de 3 kgl. Anordninger, hvis Hovedindhold er gengivet i foranstaaende, er der tilvejebragt en ensartet Behandlingsmaade af Fangerne i Arresthusene. Da Fængselsanordningen tillige i Hovedpunkterne slutter sig til Anordningen om Fuldbyrdelse af Fængselsstraf i Statsfængslerne, er samtlige Anordninger det første Skridt henimod Enhed i Fangebehandlingen. Det næste og endelige Skridt til Fuldbyrdelse af Enheden maa blive Arresthusenes Overgang til Statsstyre. Men som nævnt i Indledningen af denne Artikel, ligger dette Skridt endnu noget ud i Fremtiden.

Om oprinnelsen til eksekusjon in effigie.

Foredrag i Det norske videnskapsakademi i Oslo, 11. februar 1932.)*

Av dr. med. FREDRIK GRØN.

Av og til inneholder dagspressen en notis om, at ved folkeoplop rundt om i verden er billedet av en forhadt politiker eller statsmann blitt brennt eller hengt. Således berettet et telegram fra Kapstaden i desbr. 1929: »Under en demonstrasjon av de innfødte i Kapstaden blev statsminister Herzog og general Smuts brennt in effigie.« Ved kong Alfons's abdikasjon fra den spanske trone i april 1931 forefallt noe lignende. En folkemasse i Madrid laget efter kongens flukt en figur, som forestillet monarken, hengte den i en galge og slepte den tilsisst gjennem gatesmusset. Vi har her å gjøre med spontane utslag av den folkelige justis. Motivene til handlingen er hos massene visstnok bare had og uklare ønsker om hevn over den forhadte person, som ikke kan rammes på annen måte. Men undersøker man spørsmålet om denne straffemåte noe nøiere, opdager man, at det dreier sig om en både mere komplisert og mere utbredt foreteelse, enn man oprinnelig har tenkt sig. For det første ser det ut til, at spørsmålet ikke er underkastet noen samlet videnskapelig behandling i vår tid. Dernest finner man, at eksekusjon in effigie har spillet en ikke ringe rolle i strafferettspleiens historie. I en rekke land, deriblant også i Norge, har denne straff virkelig hatt plass i lovgivningen, således i Christian Vtes Norske Lov av 1687.

---

*) Da foredraget er et kort resumé av selve hovedarbeidet, er alle litteraturhenvisninger sløifet.

I vår tid er den dog en juridisk fortidslevning. Imidlertid har det i lange tider forut for den strafferettslige eksekusjon i. e. eksistert en lignende folkelig bruk av den som i våre dage. Den folkelige justis har skapt en sedvanerett, som senere er gått over i lovgivningen. Søker man så videre å finne en forklaring på oprinnelsen til denne besynderlige straff, som i våre øine tar sig ut som barnslig, naiv og primitiv, synes forklaringen å ligge i beslektede etnologiske og folkloristiske fenomener av adskillig interesse. Der er altså tre stadier i utviklingen av straff in effigie. Ved bidrag fra den almindelige kulturhistorie, rettshistorien og etnologien antar jeg det mulig å finne en forklaring av dens oprinnelse.

Den måte, hvorpå eksekusjon i. e. blev fullbyrdet, har vært temmelig forskjellig, svarende til, at den idømte dødsstraff i tidligere tider blev eksekvert på mange forskjellige måter. Foruten halshugning, hengning, bål, drukning hadde man også den grusomme dødsstraff, partering. Og eksempler på, at henrettelse i. e. er foregått på alle disse forskjellige måter, foreligger fra en rekke historisk bekjente tilfelle. Undertiden blev lik av naturlig døde personer behandlet på samme vis; ja, der er også eksempler på, at man desuten forferdiget et billede av den avdøde og atpå henrettet dette i. e. Således handlet man f. e. med Cromwell under restaurasjonen. Videre var selve det »effigies«, som blev forferdiget ytterst forskjellig, like fra en nøiaktig kopi av forbryderen med portrættlikhet i legemsstor figur, som f. e. tilfellet var med den danske adelsmann Kai Lykke i 1661, til et simpelt billede på papir eller papp. Disse sisste synes hyppigst å ha vært brukt, når straffen var å brennes på bål. Ellers blev de forskjelligste slags materialer, tre, ler, halm, voks o. s. v. benyttet til fremstillingen. Hyppigst synes det å ha vært store dukker, ofte påklædt så nøiaktig som mulig likedan som den dømte. I samtidige aktstykker finner vi undertiden meget detaljerte beskrivelser såvel av figuren og dens utstyr som av rettshandlingen, selve henrettelsen.

Hvor langt tilbake i tiden man kan følge denne eksekusjon in effigie, lar sig ikke nøiaktig angi. Selv om man allerede hos klassiske romerske forfattere, f. e. Plinius, finner uttrykket »in effigie«, forekommer det ikke i forbindelse med executio. Dette ord er forøvrig i romerretten, f. e. i digestene, ikke brukt i betydningen »domsfullbyrdelse«, men om »rettsforfølgelse« (executio criminis eller delicti). Først i senmiddelalderen synes begrepet »executio in effigie« å være festnet i rettssproget. I det 17de århundrede skrev en tysk jurist ved navn *Zobel* en stor og lærd avhandling »De executione in effigie« som doktoravhandling ved Tübingens universitet. I Frankrike skal ifølge »La grande encyklopédie« eksekusjon in effigie være optatt i lovgivningen allerede i det 12te årh. og ha holdt sig like til det 18de årh. I andre land, f. e. Spania, var den ennu anvendt til omkring 1800 som offisielt anerkjent straffemåte. Her hos oss i Norden spillet den en viss rolle i det 17de årh. som straff for majestetsforbrydelse og blev særlig berømt, fordi de to danske adelsmenn Kai Lykke og Corfitz Ulfeldt begge blev henrettet in effigie under Fredrik d. III i 1661 og 63. I Sverige er den likeledes kjent fra omtrent samme tid. I Norge derimot er der aldrig fullbyrdet noen dødsstraff in effigie, skjønt Christian V's lovbok har optatt den som straff for crimen laesae majestatis.

Den tyske rettshistoriker *v. Amira* har i sitt store verk »Die germanischen Todesstrafen« også løselig omtalt denne eiendommelige straffemåte og gitt en antydning til en forklaring, som jeg senere kommer tilbake til. Han har likeledes samlet en rekke bekjente historiske eksempler fra forskjellige land, især Italia og Frankrike. Men han skjelner ikke mellem de tilfelle, hvori straffen blev eksekvert efter en domstols avgjørelse, og de, hvori den blev fullbyrdet som en form av lynchjustis. Blant de tidligste eksempler, han nevner, er pave Johannes XXII, som var pave mellem 1316—34 og bodde i Avignon. Han var en fiende av keiseren, Ludvig av Bayern; på dennes foranledning blev i året 1329 en strådukke, som forestillet paven, brennt høi-

tidelig på bål i Pisa i nærvær av en stor folkemasse. Om dette skjede efter en formelig rettsavgjørelse, nevnes ikke. Men i 1572 blev i ét tilfelle en dukke, som forestillet en forsvunnen forbryder, hengt i Paris efter beslutning av Pariserparlamentet, som jo var en kongelig domstol. Den danske bibliotekar *Chr. Bruun* har i sin bok om Kai Lykke samlet en hel del eksempler fra Frankrike, tilhørende religionskrigenes tid. Da blev f. e. den bekjente lærde boktrykker Robert Etienne på grunn av sine bibelutgaver og en konflikt med de teologiske lærere ved Sorbonne hengt i. e. ca. 1550. I 1628 blev et billede av hertug Henri de Rohan sønderrevet av fire hester, altså en partering i. e. Flere tilhængere av prinsen av Condé blev i 1630—40-årene halshugget i. e. efter beslutning av Pariserparlamentet. Fra Tyskland har man et kjent historisk eksempel i General Helmut Wrangel, som i 1639 av krigsretten i Brandenburg blev dømt til døden ved partering; da han var flyktet, blev dommen eksekvert på hans billede. Ganske særlig bekjent er inkvisisjonens bruk av dødsstraff i. e. på rømte kjettere. *Wrede* oplyser, at i Spania blev i årene 1481—1808 under 44 storinkvisitorer ialt 21,912 personer levende brent og dertil ennu 17,659 i. e. Alene Torquemada, som var generalinkvisitor mellem 1481—98, lot ca. 6,500 personer brenne i. e. Ved én av de største autodaféer i Madrid, d. 30. mai 1680, talte prosesjonen 700 personer, hvoriblant 88 kjettere, som skulde brennes. Men dertil kom 34 bærere av trefigurer, som forestillet bortrømte kjettere. Disse skulde også kastes på bålet. Fra England har man også efterretninger om adskillige tilfelle av henrettelse i. e. Ennu så sent som i 1852 blev i Ungarn den bekjente grev Julius Andrassy, som hadde vært fører for oprøret i 1849, dømt til døden av krigsretten, og da han var flyktet til Paris, blev han hengt i. e. d. 22de september 1852. Eksemplene strekker sig altså like op til våre dager.

Ved siden av den rettslige dødsstraff i. e. kjenner man også fra det sosiale liv tilfelle, hvori f. e. en skuffet elsker-

inne brenner sin troløse elsker i. e. Dette var tilfellet med Byrons mætresse, Caroline Lamb, som i 1812 på sitt slott Brocket Hall under en teatralsk ceremoni kastet Byrons billede tillikemed en del souvenirer fra ham på bålet, mens hvitklædte piker danset rundt dette. Ja, da den i 1931 avdøde tyske videnskapsmann *Willamowitz-Möllendorff* forteller i sine nylig utgitte erindringer en liten historie, som utvilsomt hører hit. Under hans skoletid i 1860-årene i den gamle saksiske fyrsteskole Pforta bruktes her en ceremoni efter eksamen om høsten. En s. k. »Examenmann«, en halmdukke, blev forferdiget og hengt på en stang, hvorpå én av tertianerne holdt en tale. Tilslutt blev dukken kastet i floden Saale. Dette opfatter W.-M. som reminiscens om en urgammel germansk festskikk. Men utvilsomt dreier det sig om en symbolsk avstraffelse i. e. av eksamensuhellene. En lignende tankegang ligger til grunn for en humoristisk beretning fra våre dages Amerika. Studentene i Portland i Maine foranstaltet i 1931 en henrettelse av »depresjonen«. De hadde laget en figur, som blev kaldt depresjonen, og denne blev høitidelig hengt i et rep.

For nu om mulig å finne spor av idéen om dødsstraff i. e. i ældre retssystemer har jeg forsøkt å gjennemgå en rekke forskjellige rettskilder med dette for øje. Jeg skal gi et helt summarisk referat av mine undersøkelser. Jeg har gått kronologisk frem. — I Hammurabis lover og i den Mosaiske strafferett finnes intet spor derav. I Romerretten er spesielt lex Julia Majestatis apriorisk den rettskilde, som er av interesse for det foreliggende spørsmål. Men heller ikke her finner tanken om en »stedfortredende« straff av den dømte noe uttrykk. *Mommsen* har i sin behandling av den romerske strafferett spesielt også behandlet kontumasialprosessen i Romerretten, hvor man jo på forhånd kunde vente å finne denne rettsidé uttalt. Men *Mommsen* nevner intet herom. Også corpus juris Canonici, både Decretum Mag. Gratiani og Decretalium collectiones, gir et negativt resultat. Kommer vi så til den gamle tyske straffe-

rett, den s. k. Bambergische Halsgerichtsordnung og dens efterfølger Constitutio criminalis Carolina, er resultatet det samme. Først i den franske »Ordonnance pour les matiéres criminelles« fra Ludvig d. XIV des tid (1670) og derefter i Christian d. V tes Danske Lov av 1683 samt i Norske Lov av 1687 har jeg funnet princippet om denne straff knesatt for majestætsforbrydelser og andre statsforbrydelser. Men i Christian d. IV des Norske Lovbog av 1604 finnes den ikke, så at den er innkommet i dansk-norsk strafferett efter den tid.

Da jeg ikke er rettshistoriker av fag, har mine undersøkelser av de forskjellige lands kriminalrett i tidligere tider vært mangelfull. Men det har heller ikke vært hovedopgaven for mit arbeide å utrede denne side av saken. Så meget er iallfall sikkert, at i europeisk rettshistorie optrer ikke eksekusjon i. e. før i senmiddelalderen, mens den ganske særlig praktiseres i det 17 de århundrede, delvis også senere. Imidlertid viser de før nevnte eksempler, at den langt tidligere har eksistert som folkejustis. Den må derfor antas å ha utviklet sig til en sedvanerett og er derefter blitt optatt av de forskjellige lands strafferett. Her i Norge—Danmark vet vi nøiaktig, når dette foregik, nemlig ved den nevnte højesterettsdom over Kai Lykke i 1661. Samtidige beretninger sier uttrykkelig, at det var første gang, en sådan henrettelse foregikk i Danmark. Juridisk praksis gikk altså her forut for teorien, kan man si, forsåvidt som Danske Lov først er av 1683. Men enevollskongens forordninger hadde jo lovskraft, og Frederik d. III fremtvang selv dommen og eksekusjonen. Man må anta, at der her forelå et direkte lån fra fransk rett. Den før nevnte danske bibliotekar Bruun uttaler dette bestemt. Professor Aubert har også i sin bok om »De norske Retskilder og deres Anvendelse« pekt på, at det var almindelig ved slutningen av middelalderen og i den første del av den nyere tid å låne store deler av fremmede rettssystemer.

Jeg kommer derefter til det spørsmål, som det har vært

min hovedopgave å pröve besvaret: Hvor har vi å søke oprinnelsen til denne besynderlige skikk å fullbyrde en dødsdom på den undvekne forbryders billede? Man kunde på forhånd kanskje avfærdige det hele med, at man ved en symbolsk handling har villet vise folket straffens fullbyrdelse. En demonstratio ad oculos vulgi altså. *v. Amira* har, som jeg før nevnte, gitt en forklaring i den rettning, nemlig at det vesentlig har gjældt å opfylle en juridisk form, en strafferitus, som han kaller det. Han jevnfører eksekusjon i. e. med den straff, man av og til fullbyrdet på forbrydere, som hadde berøvet sig selv livet før dommens eksekusjon. Han sier, at straffen gjelder ikke selvmordet, men den forut begåtte forbrydelse; straffen må fullbyrdes på liket, fordi det kommer an på straffens ritus. Imidlertid er denne forklaring utilstrekkelig, når man anskuer spørsmålet ut fra et sammenlignende kulturhistorisk-folkloristisk synspunkt. Det viser sig nemlig, at man her står likeoverfor et fenomen, som i beslektede former har en overordentlig stor utbredelse både hos gamle kulturfolk og hos nulevende naturfolk innenfor det, vi kaller billedmagien. Dette overmåde vidtløftige kapitel er behandlet av en mengde forskere, som har irettelagt et overveldende rikt materiale fra de forskjelligste tidsaldre og strøk av jorden. Særlig har professor *Skutsch* i Breslau i et større arbeide omhandlet dette tema, men har forresten ikke pekt på analogien med eksekusjon i. e.

Billedmagien omfatter en hel mengde forskjellige magiske handlinger, knyttet til ofring og annen religiøs kultus, f. e. begravelser, videre til trolldomskunster for å hevne fornermelser eller skade en fiende. Dette er blot enkelte sider av billedmagien. Felles for dem alle er bruken av et substrat, som *Skutsch* kaller det, in casu en billedlig eller figurlig fremstilling av en person, levende eller død. Blandt rituelle offerhandlinger, hvorunder et slikt substrat er brukt, kan nevnes det velkjendte bygningsoffer, oprinnelig med begravelse av et levende menneske, ofte et barn, under bygningen, senere av forskjellige slags substrater. Ved den ro-

merske devosjonsritus, omtalt bl. a. av Livius, blev oprinnelig en simpel legionær devovert i stedet for feltherren; senere blev en legemsstor dukke begravet i jorden i stedet for den devoverte. Våre forfedre blotet små figurer av lere eller brøddeig, dannet som menneskeskikkelser, efter hvad ældre Eidsivatings kristenrett omtaler som matblot. Ved den romerske begravelsesritus spillet billeder av den avdøde en stor rolle, de. s. k. imagines. Ved Caesars begravelse førtes med i liktoget en hel figur, som forestillet den avdøde; den kunde drejes rundt, så at alle tilskuerne kunde se de 23 dolkestikk, som var efterlignet på figuren. Dette er spredte eksempler på forskjellige former av billedmagien.

Av mere spesiel interesse for det foreliggende spørsmål er billedtrolldom ved hevnhandlinger for direkte å tilføie den person, hevnen skal ramme, legemlig skade eller død. Det er den s. k. invultasjon, fr. envoûtement ɔ: forhekselse. Denne form av billedtrolldom er overordentlig utbredt blant naturfolkene og beskrevet av en mengde opdagelsesreisende. De s. k. defiksjonsdukker er av særlig interesse. Defiksjon kommer av défigo (eg. å bore inn, feste in) — å forbanne, idet man samtidig stikker nåler gjennem billedet av vedkommende person. Defiksjonsdukker forestiller bestemte levende personer, som man vil hevne sig på eller skade. Ved å gjennembore dukken med nåler tilsiktes direkte å gjennembore den levende person. Det er altså en symbolsk form av sort magi. Og så stor er ofte autosuggesjonen hos naturfolkene, at når en vill får kjennskap til, at en slik hevndukke av ham er gjort istand, blir han virkelig syk, ja dør. Denne slags trolldom er også kjent fra den klassiske tids litteratur, f. e. fra Horats, og forøvrig fra våre dage, selv i Europa. I 1891 fant man således i England en slik dukke, gjennemstukket med nåler. En tysk folklorist, *Pagenstecher,* beretter fra en australsk stamme i nutiden følgende historie, som representerer en ekte eksekusjon in effigie: En kvinne, som har gjort sig skyldig i utroskap mot sin mann, blir dømt på den måte, at der først forfer-

diges en figur av tre eller lere, som forestiller kvinnen. Mennene i stammen setter sig i en ring, i hvis mitte denne figur legges på jorden. Så begynner avstraffelsen av figuren ved stikk med spyd eller pileskudd. Dette er den »lille hevn«. Lyder dommen på dødsstraff, blir figuren under besvergelsesceremonier brennt på et bål eller begravet i jorden. At man her har å gjøre med et av europeisk kulturinnflydelse uberørt naturfolk, at m. a. o. den magiske handling er autokton, ikke lånt fra andre, er utvivlsomt. Helt analog med denne rettshandling hos en australsk stamme er tanken i en av biskop Bangs formularer, som skal benyttes for å ta hevn over en fiende. (No. 1378 i Bangs samling). Den angis å stamme fra 1790, men er snarere fra 1750. Forskriften lyder: »Mal med Kridt et Menneskes hele Korpus og Legeme paa et Egebræt eller Dæle, 3 Torsdagsmorgener, forend Solen staar op, i Fandens Navn«. Kroppen skal tegnes med en del hver gang de tre torsdager itrekk. Når billedet er færdig, skal der tegnes med kridt en ring rundt det lem eller det organ, man vil ramme fienden i; tilslutt skal man så skyte på billedet med et bøsseskudd inne i ringen. »Saa bliver din Fiende skudt og vanfør paa samme Sted, ja om det end var hans Hjerte«, slutter formularen med. Man ser her akkurat den samme tankegang som ved de før nevnte eksempler paa sort magi. Ved den kraftige magiske handling rammes selve den levende person.

Ennu en form av billedmagi, som har spillet en stor rolle like fra oldtiden av og op til den nyere tid, er trolldom med voksdukker eller voksbarn. De er særlig kjent fra heksprocessene, men også ellers. Voksbarnet blev døpt med navnet på den person, som forøveren av trolldommen vilde ramme eller hevne sig på. Så blev voksbarnet enten gjennemstukket med nåler eller kastet i vannet eller i ilden. Det sisste skjedde også for å vekke den persons kjerlighet, hvis voksbillede blev kastet i ilden. Dukken skulde smelte og sympatisk skulde gjenstanden selv eller dens hjerte smelte. Flere pavelige buller fordømmer billedmagien med voks-

dukker, den bekjente »Heksehammeren« kjemper mot den, mange forfattere skrev om den. Så utbredt var denne form av billedmagi. Også i folkemedisinen møter vi sympatikure ved hjelp av en slik dukke. I Asbjørnsens folkeeventyr »En signekjærring« lager denne en dukke, riglignok ikke av voks, men av filler, for å begrave den på kirkegården. Derved skal det syke barn, hun behandler, kureres for svek. Om denne og andre former av billedmagi har dr. phil. *Nils Lid* nylig berettet i en avhandling i »Maal og minne«. Ellers har *Troels Lund* utførlig behandlet trolldom ved hjelp av slike voksbarn i det 16de årh., med mange tilfelle fra Norden.

Av *Nils Lids* eksempler fra svartebokslitteraturen fremgår som felles trekk ved billedmagi i ond hensikt, at det individ, billedet fremstiller, altid tenkes rammet av den tilsiktede hevn som en virkelig realitet. Mange av de opbevarte historiers point er, at hevnen eller straffen, som fullbyrdes på billedet, virkelig rammer den levende person selv. Denne forestilling er sikkerlig ældgammel og universell i utbredelse, og de anvendte former for billedmagiens utførelse er også stereotype. Vi er sikkerlig berettiget til den antagelse, at ved den oprinnelige eksekusjon in effigie, slik som vi finner den også hos nulevende naturfolk, f. e. i Australia, har troen på straffens reelle virkning vært medvirkende. Og da ligger også den tankegang nær, at når man ikke kan få tak i forbryderen selv og henrette ham, så opnår man til en viss grad det samme ved å henrette hans billede. Videre kan det tenkes, at jo mere forbryderens kontrafei ligner selve mennesket i figur og klededragt, desto kraftigere er den magiske virkning. Et litet trekk, som er opbevart fra Corfitz Ulfelts henrettelse i. e., taler i denne retning. Her var nemlig den figur, som forestillet U., ovenikjøpet udstyrt med tarmer. Man hadde stoppet dyretarmer inn i figurens mave. Derved blev figuren mere lik et levende menneske.

At primitive naturfolk tror paa billedmagiens reelle og

ikke bare imaginære virkninger på forbryderen, faller oss lett å anta. Men hvorledes skal vi forklare, at jurister og lovgivere så sent som i det 17de årh. adopterte eksekusjon i. e. i strafferettspleien? Ut fra vårt synspunkt må vi jo stemple denne straff som barnaktig og naiv. Gjennem middelalderen og ennu en tid utover var avskrekkelsesteorien det ledende prinsipp i strafferetspleien. Selv *Ørsted* accepterte *Feuerbachs* »straffetruselsteori« under navn av »advarselsteorien«. *V. Amira* uttaler, at all strafferetts urform er folkejustisen. Dødsstraffen tilhører ethvert primitivt samfund og dens oprinnelse ligger forut for all skreven historie. *V. Liszt* betrakter også straffen som »en oprinnelig historisk kjennsgjerning«. De rettsfilosofiske opfatninger av straffens hensikt har jo undergått stadige forandringer i tidens løp. På samme måte har også straffemotivene omformet sig. Den primitive hevntrang hos menneskene lever dog bestandig. Hvorledes middelalderens jurister og dommere tenkte, vet vi neppe synderlig om. Men at de med god samvittighet dømte forbrydere til alle de grusomme straffer, tiden vrimler av, har vi ingen grunn til å betvile. De var barn av sin tid, og tiden var hård og usentimental. Men den var også preget av overtroen, både i folketro og i videnskap. Og at heller ikke juristene og lovgiverne var fri herfor, skal jeg straks påvise. Det er derfor ikke noe påfallende i, at en i våre øine så hensiktsløs straff som henrettelse i. e. kunde vinne inngang i rettspleien.

Som det fremgår av det foregående, daterer de første historiske eksempler på eksekusjon i. e. sig fra de sisste århundreder av middelalderen, altså fra en tid, som ligger forut for straffens optagelse i lovgivningen. Den må altså, for dette skjede, ha eksistert som en sedvanerett. Nu har man, som også *v. Amira* gjør opmerksom på, flere eksempler på, at primitiv folkelig justis efterhånden er gått over i den strafferettslige lovgivning. Bålstraff for hekser var oprinnelig en folkelig strafferitus, som senere gikk inn som lovgivningens vanlige straff for hekser. Da Jeanne d'Arc

blev brennt som heks på torvet i Rouen i 1431, var det en geistlig domstol, som hadde dømt hende til denne straff. På samme måte hadde eksekusjonen av dødsstraff in effigie en lang tradisjon bak sig, innen den blev innført i lovgivningen. Men forut for denne folkelige sedvane må der atter ha ligget en længere udviklingshistorie. Og da føres vi uvilkårlig inn på en betraktning av det åndelige miliø, den psykologiske bakgrunn for folkelivet i middelalderen. Overtroens dominerende innflytelse innen for alle befolkningslag er bekjent nok. Nu har den engelske etnograf *Edw. Tylor* sterkt fremhevet, at særlig tiden fra det 13de til 17de årh. var den mørkeste overtros periode overhodet i menneskeslektens historie. Han taler om »the prevailing belief in witchcraft that sat like a nightmare on public opinion from the 13th to the 17th centuries«. Han peker bl. a. på, at Rothars og Karl den stores lover bekjemper overtro og trolldom, mens kirken eller pavestolen fra det 11te århundrede av offisielt regner med heksevesenet og trolldom som en realitet. Det er også fra denne tid av, at vi i middelalderens folkeliv begynner å møte en rekke utslag av høist besynderlige psykiske foreteelser, som i medisinalhistorien går under navn av «psykiske farsotter«. Det er først og fremst heksevesenets opblomstring, barnekorstogene, lykantropien eller varulvtroen, flagellanttogene, den epidemiske St. Veits-dans og mange andre utslag av religiøs eksaltasjon. Å gå inn på enkeltheder i det uhyre kapitel »Den middelalderlige overtro« forbyr sig selv. Men hvorledes denne gør sig gjeldende innenfor en enkelt gren, nemlig heksevesenet, kaster igjen lys over rettspleiens niveau. Man har store samlinger av rettsakter fra heksеprosessene i nær sagt alle land, hvoriblandt mange responsa fra juridiske fakulteter. En hel del finnes i *Soldan-Heppes* bekjennte store arbeide »Die Geschichte der Hexenprozesse«. Et eneste eksempel viser, hvorledes en dommer kunde finne på å dømme. I en liten tysk by, Lindheim, blev 5—6 kvinner anklaget for å ha gravet op liket av et nylig

dødt barn og for å ha brukt det til å lage en heksegrøt av. Graven blev imidlertid åpnet, og i kisten fantes liket uforandret. Men dommeren erklærte dette for et djevelsk synsbedrag og enden på rettssaken blev at alle kvinnene dømtes til bålet og blev brennt. Mangfoldige lignende tilfelle citeres. *Soldan-Heppe* skriver: »Die Jurisprudenz war eben von dem Wahn der Hexerei vollständig befangen und geknechtet«.

Eksekusjon i. e. representerer en naiv og primitiv rettsidé, som er utsprunget fra en tid, da rettspleien stod på et lavt standpunkt, bundet i en mengde overtroiske forestillinger. Tanken på, at dødsstraffen i. e. kunde ramme den forsvunne delinkvent på en mystisk måte og kanskje bevirke hans død, finnes som før nevnt mest hos primitive naturfolk. Billedtrolldom kan virkelig fremkalle den dømtes død ved autosuggesjon. At folkets masse i middelalderen har næret en lignende dunkel forestilling om, at den dømte kunde rammes legemlig ved henrettelsen av hans billede er vel helt sannsynlig. En slik antagelse faller i hvert fall i tråd med tidsånden forøvrig. At de domstoler, som senere lot dødsdommer over politiske motstandere eller forbrydere eksekvere i. e., har vært behersket av lignende forestillinger er vel også mulig, men kan ikke direkte bevises. Leonore Christine Ulfeldt skriver i sit »Jammersminde« om sin manns domfellelse, men opfatter henrettelsen i. e. kun som et uttryk for spott. I en kommentar fra 1760 til Christian d. V tes lovbok uttales den opfatning, at eksekusjon i. e. skal være en demonstrasjon for folket av den uundgaaelige straff. Den før nevnte tyske jurist, Zobel, som skrev sit videnskapelige arbeide om eksekusjon i. e. på en tid, da den ennu var praktisk jus, bekjenner sig til avskrekkelsesteorien. Han støtter sig til Quintilians ord »poena non tam ad delictum pertinet, quam ad exemplum«. Han utleder oprinnelsen til eksekusjon i. e. fra den romerske religiose kultus av caesarenes statuer, omennskjønt han er opmerksom på, at romerretten ikke kjen-

ner straffen i. e. overhodet. Men han resonnerer således, at tilbedelsen av statuene har sitt direkte motstykke i mishandlingen av dem, når f. e. en politisk motstanders statue av seierherrene blev revet omkull og ødelagt, hvorpå mange eksempler fra Rom foreligger. Og han antyder likeledes, at straffemåten har utviklet sig »ex consuetudine«, altså av en sedvanerett. Imidlertid synes det mere stemmende med nutidens videnskapelige metode å betrakte spørsmålet ud fra en bredere folkloristisk og kulturhistorisk basis. Der kan da efter mitt skjønn vanskelig bli tale om en annen forklaring av eksekusjon in effigie enn den, som i det foregående er utviklet. I de til billedmagien knyttede overtroiske forestillinger ligger oprinnelsen. Efterhånden har folketroen utformet straffemåten til et virkningsfullt offentlig skuespill, hvori motivet »til skrekk og advarsel« har spillet inn. Som sedvanerett er så eksekusjon in effigie blitt innforlivet i strafferetten. Som en slags »survival« praktiseres den av og til i nutiden ved folkeoptøjer og revolusjoner.

Finlands lag om farliga återfallsförbrytare.

Af Överdirektör A. P. ARVELO

PÅ de förbrytare, vilkas väg går från brott till brott och till följd därav fram och åter mellan straffanstalt och frihet, eller s. k. kroniska förbrytare har ej frihetsstraffet, med mindre det utmätts på livstid eller åtminstone är långvarigt, i allmänhet någon annan specialpreventiv verkan än att de genom straffet isoleras i straffanstalt och därigenom göras ofarliga för samhället under den tid, de kvarhållas i anstalten. Dylika förbrytare, på vilkas sinnesart frihetsstraffet ej förmår inverka vare sig avskräckande eller förbättrande och vilka, ehuru de i straffanstalten vants vid regelbundet arbete, likväl icke kunnat bringas att leva oförvitligt efter frigivningen, äro i flertalet fall personer, hos vilka det är svårt att konstatera någon psykisk undermålighet. För at skydda samhället mot de från sagda förbrytares sida ständigt upprepade brotten och för förhindrande av den fördärvliga inverkan, som dessa förbrytare, medan de äro fria, utöva på sin omgivning är det berättigat, att de isoleras från samhället för längre tid än som vore möjligt enbart genom straff. Denna åtgärd måste dock stå i rätt proportion till den fara, som deras brottslighet innebär. Den får icke ifrågakomma för relativt ringa brott, även om de äro talrika, utan böra brotten till sin natur vara så svårartade, att åtgärden med hänsyn till den fara

de medföra framstår såsom fullt berättigad, innan samhället anlitar denna utväg.

I Finland har i samband med reformeringen av strafflagsstiftningen uppgjorts förslag till skyddsåtgärder mot farliga förbrytare. I förslaget till ny strafflag, 4 kapitlet av dess år 1921 färdigblivna allmänna del, har prof. Allan Serlachius intagit stadganden rörande internering. Enligt förslaget skulle domstol kunna förordna att den, som med eller utan avbrott utstått sammanlagt minst tolv års tukthusstraff och inom fem år efter sitt senaste frigivande begår brott, för vilket han ånyo dömes till tukthus (tukthusstraffets kortaste tid är i förslaget fastställd till fyra år), för såvitt det av omständigheterna kan slutas till att han är farlig för den allmänna säkerheten, i stället för att insättas i fängelse skall intagas i särskild skyddsanstalt för att där förvaras så länge han är att anses som allmänfarlig, dock ej utöver tjugu år och minst den tid, för vilken honom för brottet bort ådömas tukthus. Endast den, som, efter det han blivit dömd till internering i skyddsanstalt, begår nytt brott, vilket är belagt med tukthus, skulle kunna förordnas till intagande i sagda anstalt på livstid. Den som vid gärningens begående på grund av någon varaktig psykisk defekt prövas hava saknat förståndets fulla bruk, ehuru han icke kan anses såsom sinnessjuk, skulle enligt förslaget kunna förordnas till intagande i tvångsasyl så länge hans tillstånd fortfarande är allmänfarligt. Likväl bör interneringen vara i minst två år i fall, där gärningen är belagd med tukthusstraff.

Enligt kriminalstatistiken, voro år 1928 av de vid underrätt till tukthus dömda 2.230 personerna endast 961 eller 43,1 % för första gången och 1 269 eller 56,9 % tidigare straffade samt av de till fängelsestraff dömda 4.162 personerna voro 2.225 eller 53,5 % för första gången och 1.937 eller 46,5 % tidigare straffade. Detta ådagalägger tydligt att bekämpandet av återfallsbrottsligheten för närvarande är en av kriminalpolitikens viktigaste uppgifter.

Därför och utan att invänta den fullständiga reformeringen av strafflagstiftningen, har riksdagen för skyddande av samhället mot dylik brottslighet antagit en lag om farliga återfallsförbrytare.

Lagen är stadfäst den 27 maj 1932. Samma dag utgavs en förordning om lagens verkställighet. Vardera trädde i kraft den 1 juni.*) Lagen och förordningen innehålla följande:

a) Har den, som utstått ovillkorligt frihetsstraff för tre eller flere brott, av vilka för åtminstone ett följt tukthus ej under ett år, eller

b) den, som med eller utan avbrott utstått ovillkorligt frihetsstraff, sammanlagt minst tio år,

inom fem år från det han till fullo utstått det senast ådömda frihetsstraffet, begått brott, för vilket han dömes till tukthus ej under tre år,

skall domstol, där på grund av förekommande omständigheter bör anses, att den sakfällde är för den allmänna eller enskilda säkerheten vådlig, vid straffutmätningen tillika besluta, att den sakfällde kan förordnas att hållas i tvångsinrättning, såsom i denna lag stadgas.

Det ovansagda gäller även där förbrytare, efter det han blivit ovillkorligen fri från tvångsinrättning, förövar nytt brott, för vilket han dömes till tukthus ej under ett år, och han anses vådlig för den allmänna eller enskilda säkerheten. I lagen avsedd förbrytare kallas återfallsförbrytare.

Vid tillämpning av lagen tagas icke s. k. politiska brott i betraktande, ej häller tillämpas den å till tukthus på livstid dömd.

Skall förbrytare åtalas för brott, för vilket han kan förordnas att hållas i tvångsinrättning, bör vederbörande allmänna åklagare införskaffa utredning om under vilka förhållanden förbrytaren begått sina tidigare brott och huru straffet inverkat på honom. Dessa utredningar stå att er-

*) Ett kortara referat publicerat i Recueil de documents en matière pénale et pénitentiaire. Vol. II, livr. 3.

hållas från det arkiv för centralfängregistret som föres å justitieministeriet, till vilket insamlas samtliga handlingar rörande personer som utstått frihetsstraff.

Ett sådant utslag av underrätt, enligt vilket förbrytare kan förordnas att hållas i tvångsinrättning, skall underställas hovrätts prövning. Förordnande om återfallsförbrytares intagande i tvångsinrättning utfärdar en för hela landet gemensam fängelsedomstol. Fängelsets direktion (direktören, pastorn och läkaren) äger att dessförinnan till fängelsedomstolen avgiva utlåtande, därom, huruvida man kan antaga att straffet länder fånge till förbättring. Fånge skall likväl först i fängelse utstå den del av strafftiden, under vilken han enligt allmänna bestämmelser bör hållas i enskild cell. Denna tid varar, beroende av straffets längd, från 4 månader til halvtannat år.

Fängelsedomstolen består av chefen för fångvårdsväsendet samt av tre andra av republikens president för fem år i sänder förordnade ledamöter, av vilka en bör vara förfaren i domarevärv och en läkare med erfarenhet i sinnessjukvård. Republikens president förordnar ordförande och viceordförande i fängelsedomstolen bland dess lagfarna ledamöter samt en suppleant för varje förordnad ledamot. Fängelsedomstolens ledamöter skola avlägga domareed. Med avseende å fängelsedomstolen skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse, vad om domarejäv och omröstning i överrätt är gällande. De till behandling föreliggande ärendena föredragas av ordföranden. Över utslagen få besvär icke anföras.

Fängelsedomstolen skall genom förmedling av straffanstaltens föreståndare tillställa återfallsförbrytare skriftligt meddelande om de skäl, som anses påkalla hans intagning i tvångsinrättning, och bör återfallsförbrytare, för framställande av anmärkningar, jämväl beredas tillfälle att under tillsyn granska i fängelsedomstolen förvarade, honom rörande handlingar. På åtgärd av straffanstaltens föreståndare bör återfallsförbrytare erhålla nödigt bistånd för avfattande

och framställande av anmärkningar. Förbrytare kan på egen bekostnad anskaffa biträde utom straffanstalten. Muntliga anmärkningar kunna anföras hos fängelsedomstolens ordförande eller ledamot, av vilken de böra antecknas i protokoll, som ofördröjligen skall tillställas fängelsedomstolen. Anmärkning bör göras inom en månad efter det förenämnda meddelande blivit återfallsförbrytare delgivet, såframt ej fängelsedomstolen beviljar längre frist.

Önskar och kan den, som hållas i tvångsinrättning, på egen bekostnad anskaffa sig i någon mån bättre kost eller större bekvämlighet än vad honom i inrättningen tillkommer, må sådant med fäst avseende vid hans uppförande kunna honom medgivas, såframt ej ordningen inom inrättningen därigenom störes eller säkerheten i hans förvaring äventyras. Den, som hållits i tvångsinrättning två år utöver tiden för frihetsstraffet, kan av fängelsedomstolen, där synnerliga skäl förefinnas, på av densamma fastställda villkor på prov frigivas för en tid av sammanlagt högst två veckor om året. I övrigt länder i tillämpliga delar till efterrättelse, vad om fånge i allmänhet och om fånge, som undergår straff i högsta fångklass, särskilt är stadgat, eller den lindrigaste form av fängelseordning som i Finland gäller för verkställighet av straff.

Fängelsedomstolens ordförande och ledamöter skola enligt fängelsedomstolens bestämmelser årligen inspektera tvångsinrättningarna samt över inspektionen avgiva berättelse til justitieministeriet och fängelsedomstolen.

Dömes den, som intagits i tvångsinrättning, till frihetsstraff, skall han, sedan han utstått den del av det nya straffet, varunder han bör hållas i enskild cell, åter intagas i tvångsinrättningen. Har han att avtjäna fängelsestraff, antingen såsom ovillkorligt eller såsom förvandlingsstraff för böter, i högst sex månader, avgöre fängelsedomstolen, huruvida han alls skall insättas i fängelse för att undergå straffet. Den, som förordnats att intagas i tvångsinrättning, skall anses hava till fullo utstått det honom ådömda fri-

hetsstraffet, så snart han varit intagen i straffanstalt och tvångsinrättning sammanlagt den tid, varunder han ådömts att utstå frihetsstraff.

Fängelsedomstolen må kunna förordna om villkorlig frigivning av i tvångsinrättning intagen person, som varit där tre år utöver tiden för frihetsstraffet, därest denne ej längre anses vara för den allmänna eller enskilda säkerheten vådlig. Dock må ej den, som redan en gång blivit slutligt frigiven från tvångsinrättning, villkorligen frigivas, innan han varit i tvångsinrättningen tio år utöver tiden för straffet. Har ej förordnande om villkorlig frigivning av den, som bör intagas i tvångsinrättning, meddelats efter förloppet av den stadgade kortaste tiden, skall frågan därom städse en gång om året ånyo upptagas till prövning.

Efterkommer ej villkorligen frigiven honom meddelade föreskrifter och anvisningar, skall där han av denna eller annan anledning befinnes vara för den allmänna eller enskilda säkerheten vådlig, den villkorliga frigivningen av fängelsedomstolen återkallas. Dömes han till frihetsstraff för nytt brott, bör den villkorliga frigivningen återkallas. Den, vilkens villkorliga frigivning blivit på detta sätt återkallad, kan av fängelsedomstolen ånyo villkorligen frigivas, såsnart han under minst ett år varit i tvångsinrättning. Dock kan den, som på grund av begånget nytt brott ådömts strängare straff, än sex månaders fängelse, endast under de förutsättningar, för vilka redogjorts i föregående stycke, ånyo villkorligen frigivas.

Ordföranden i fängelsedomstolen äger rätt att förordna om häktning av villkorligen frigiven.

Har villkorlig frigivning ej återkallats inom fem år efter frigivningen, skall den sakfällde anses hava blivit slutligt frigiven från tvångsinrättningen.

Såsom ur redogörelsen framgår, har Finlands nya lag icke intagit den i flere länder omfattade ståndpunkten, att det en allmäntfarlig förbrytare ådömda straffet först i sin helhet verkställes innan skyddsåtgärd eller intagning i tvångs-

inrättning tillämpas. Icke heller stadgar den om användandet av skyddsåtgärd enbart i stället för straff. Enligt lagen skall den del av straffet, under vilken fånge skall vara i ensamhet, först utstås till slut. Därefter kan fånge genast överföras till tvångsinrättning. Men han kan även fortfarande hållas i fängelse för att utstå straff och konstateras då på grund av de iakttagelser, som göras under denna tid, huruvida han genom straffet kan förbättras. Detta iakttagande kan fortgå ända till strafftidens slut. Om man härvid kommer till ett negativt resultat, skall fånge före strafftidens utgång överföras till tvångsinrättning.

Den av lagen skapade skyddsåtgärden gäller i princip för livstiden, den är icke bunden vid någon bestämd tid. Det beror enbart på förbrytarens uppförande och hans möjlighet att inpassa sig i samhället, när han befrias från att vara underkastad samhällets skyddsåtgärd. Ändamålet med samtliga straff bör vara, att förbättra förbrytaren. Fastän det är fråga om såsom farliga befunna återfallsförbrytare, har samhället icke rätt att uppge hoppet om deras slutliga förbättring under årens lopp. Den allmänna domstolen, som icke följer med den dömdes liv och öden efter domen, kan icke äga förutsättningar att bedöma, vad det av densamma ådömda straffet har verkat. Därför fördelar Finlands nya lag handhavandet av denna viktiga rätt, som avser att skydda samhället, men som djupt ingriper i individens frihet, rätten att isolera denna från samhället, mellan den allmänna domstolen och en särskild fackmannadomstol. Den allmänna domstolens uppgift är att efter regelrätt kontradiktoriskt processförfarande fastställa att förbrytaren är farlig för den allmänna eller enskilda säkerheten, varvid domstolen förordnar, att om vissa förutsättningar som senare kunna konstateras, äro förhanden, den dömde skall intagas i tvångsasyl. Detta utslag skall ännu underställas överrätts prövning. Om domen vinner laga kraft, skall fackmannadomstolen, fängelsedomstolen, göra sig förtrogen med den som farlig förklarade förbrytarens personlighet,

hans hemförhållanden och uppfostran, hans lynne och levnadsöden, samt göra sig underrättad om hans tillstånd under den tid straffet varar och förordna, huruvida man skall nöja sig med straffets verkställande eller om det av lagen erbjudna skyddsmedlet skall tillgripas. Lagen överlämnar på sätt och vis den farliga förbrytaren åt fängelsedomstolen, som har ett ansvarsfullt värv att, utan att förgöta individens rättigheter och förmåner, skydda samhället mot de element som allvarsamt störa detsamma. Genom tillsättande av en dylik särskild fackmannadomstol har grunden lagts för en vidare utveckling. Det är sannolikt att fängelsedomstolen framdeles kommer att erhålla befogenhet till en mångsidigare verksamhet vid vården av fångarna. Högsta domstolen föreslog redan vid beredning av lagen, att fängelsedomstolen skulle få i uppdrag att i allmänhet handlägga ärenden om fångars försättande i villkorlig frihet och återkallandet av densamma.

Då lagen var på ett förberedande stadium var det fråga om skyddsåtgärder även gentemot sinnessvaga, allmänfarliga förbrytare, men då reformeringen av lagstiftningen angående sinnessjuka för närvarande är aktuell, önskade man framskjuta frågan.

Sovjet-Unionens Strafferetspleje.

Af Politiadvokat AAGE LOTINGA.

I de senere Aar har Studiet af saavel Sovjet-Unionens Strafferet som dens Strafferetspleje fundet et betydeligt Antal Dyrkere i den øvrige Verden, navnlig i Tyskland, Italien og De forenede Stater. Blandt de udenlandske Forfattere, som har leveret særlig vægtige Bidrag paa dette Omraade, kan nævnes Italienerne *Corrado Perris* og *Tomasso Napolitano* samt Amerikaneren *Judah Zelitch*. De to førstnævnte har i »La Giustizia Penale« offentliggjort omfattende Afhandlinger, vedføjet Oversættelse af de russiske Lovtekster, medens Zelitch for et godt Aars Tid siden har udgivet et meget grundigt Værk om Sovjets Strafferetspleje, baseret paa et langt Studieophold indenfor Sovjet-Unionens Omraade. Det er paa Grundlag af de forannævnte samt et Par enkelte andre Forfatteres Arbejder, at det her skal forsøges at give i korte Rids en Fremstilling af Sovjet-Unionens Strafferetspleje saavel som af dens historiske Udvikling samt de særegne juridiske og navnlig politiske Teorier, der danner dens Grundlag.

Da den russiske Retspleje i højere Grad end i nogen anden Stat udgør en integrerende Del af det politiske System, vil maaske nogle ganske faa indledende Ord være nødvendige. Sovjet-Unionen bestaar af 7 uafhængige og i det store og hele selvstyrende Republiker; men indenfor disses Omraade findes atter en Række mindre, mere eller mindre selvstyrende Republiker og Territorier, om hvis indbyrdes Forhold her dog ikke skal tales. Tilstrækkeligt

er det at sige, at disses Lovgivning og administrative Politik ifølge Unionens Love maa holdes indenfor Moderrepublikernes almindelige Rammer. Den øverste Myndighed indenfor dette Statssamfund, hvis officielle Navn er »Unionen af Socialistiske Sovjetrepubliker« (U. S. S. R.), dannes af Kongressen af Sovjetrepræsentanter for de forskellige Republiker. Denne Kongres sammenkaldes dog nu kun hvert andet Aar, og i Mellemtiden ledes al Administration af den saakaldte Central-Executiv-Komité, til hvilken er knyttet Folkekommissærernes Raad, og som saaledes faktisk udøver den højeste regerende Myndighed indenfor Unionen. Det bør tilføjes, at man i Sovjet-Unionen har gjort en Ende paa Princippet om Tredelingen i en lovgivende, en dømmende og en udøvende Magt.

Af de indenfor Unionen sammensluttede Republiker omfatter »Den Russiske Socialistiske Føderative Sovjet-Republik« (R. S. F. S. R.) det overvældende Flertal af Unionens Borgere, idet de 110 Millioner af hele Unionens samlede Befolkning paa 161 Millioner hører ind under R. S. F. S. R. samtidig med at denne ene føderative Republik udstrækker sig over henimod 90 % af Sovjet-Unionens hele Omraade. Det siger sig selv, at alene af denne Grund har R. S. F. S. R. maattet udøve en mægtig Indflydelse paa hele Sovjet-Unionens politiske Struktur, Lovgivning og Administration, hvortil kommer — som en Selvfølge — at Unionens Hovedsæde er Moskva. Den for R. S. F. S. R. gældende Straffelov og Strafferetspleje er da ogsaa blevet kopieret i samtlige andre under Unionen hørende Republiker og Territorier, saaledes at der, uanset de forskellige Sovjet-Republikers teoretiske Uafhængighed og Selvstyre, faktisk existerer en fælles Lovgivning for hele Sovjet-Unionen paa dette Omraade.

Domstolene.

Da Bolschevikernes November-Revolution i 1917 omstyrtede Kerenskis kortvarige Styre, omstyrtedes samtidig hele det gamle juridiske System, paa hvilket Zar-Tidens Rets-

væsen havde været bygget. Et langt og besværligt Genopbygningsarbejde forestod, og dette inddeles af alle Forfattere, der beskæftiger sig med Sovjets kriminelle Retspleje, i to Afsnit, nemlig Tiden fra November 1917 til November 1922 og Tiden fra November 1922 til Udgangen af Aaret 1926, da den Lov, hvorpaa det nuværende Sovjet-Retssystem hviler, blev vedtaget, hvorpaa den traadte i Kraft i Begyndelsen af Aaret 1927. De nye Tanker, der gjorde sig gældende, krævede straks Folkets Deltagelse i Retsplejen, men paa en anden Maade end under Nævninge-Systemet, der iøvrigt havde været anvendt i Rusland i Zar-Tiden, men var gaaet stærkt i Forfald. Den første Aarrække efter Revolutionen var en Brydningernes og Experimenternes Tid, hvor den ene Lov fulgte efter den anden, og hvor det ene System med korte Mellemrum blev afløst af et nyt. Til at begynde med indførtes overalt i Rusland Folke-Domstole, bestaaende af en enkelt fast Dommer og to Meddomsmænd, alle folkevalgte. Trods Omvæltningen viste man sig dog særdeles villig til i et meget betydeligt Antal Tilfælde at vælge de gamle zaristiske Dommere, og navnlig Fredsdommerne, til at beklæde Stillingerne som faste Dommere ved de nye Folke-Domstole. Disse Folke-Domstole var oprindelig kun bestemt til at virke som Underinstanser, hvis Afgørelser kunde paaankes til Kassations-Domstolene. For større og betydningsfuldere Sager indførtes yderligere saakaldte Kreds-Retter.

Det blev foroven bemærket, at man viste sig særdeles villig til at vælge de gamle Dommere fra Zardømmet til faste Dommere i Folke-Domstolene eller »Lokal-Domstolene«, som de oprindelig ogsaa hyppigt benævnedes. Dette staar i Forbindelse med et Faktum, som maaske vil forbavse mange, nemlig at Bolschevik-Revolutionens første Tid ikke var præget af det Had og den ubændige Voldsomhed som almindeligvis troet. Først i Løbet af Aaret 1918 blussede den forbitrede Kamp mellem Proletariat og Bourgeoisi (disse Udtryk taget ganske i russisk revolutionær Betydning) op, og Magthaverne fandt, at Tiden var kommet

til at gribe til mere radikale Midler. Loven af 1918 om Folke-Domstole fastslog det Princip, at indenfor Den Russiske Føderative Sovjet-Republik skulde der oprettes et aldeles ensartet System af Folke-Domstole, bestaaende af faste Dommere samt Meddomsmænd, og at disse Domstole skulde have Jurisdiktion i alle Straffesager, dog med Undtagelse af en Række saakaldte »kontrarevolutionære Forbrydelser«, Spioneri, Sabotage og lignende, som blev henlagt under de meget talrige *Revolutions-Domstole*, som iøvrigt havde set deres første Begyndelse kort efter November-Revolutionen 1917. I den her anførte Lov fra 1918 fastslaas det ogsaa for første Gang udtrykkeligt, at enhver Anvendelse fra Domstolenes Side af Lovbestemmelser fra før Revolutionens Tid fremtidig er forbudt; og da der endnu ikke var skabt nogen Sovjet-Lovgivning, bestemtes det, at Dommerne havde at lade sig lede af deres »revolutionære Samvittighed«. Dommerne valgtes stadig af de forskellige lokale Raad (Sovjets) og for at opnaa Udnævnelse til fast Dommer krævedes kun, 1) at man var berettiget til at stemme ved Valg til Raadene, og selv var valgbar til disse Raad, 2) Erfaring i forskellige »proletariske« Institutioners Arbejde, 3) teoretisk eller praktisk Uddannelse til Dommerhvervet. Karakteristisk er det, at kun den første Betingelse krævedes absolut opfyldt, medens det iøvrigt kun krævedes, at man opfyldte een af de to andre Betingelser. For at blive valgt til Meddomsmand fordredes der kun Stemmeret og Valgbarhed til de revolutionære Raad. Saavel faste Dommere som Meddomsmænd kunde naarsomhelst afskediges af de lokale Raad. Naar man gennemførte disse Folke-Domstole som de eneste judicielle Organer i Landet, skyldes det, at de styrende paa dette Tidspunkt var grebet af den alt beherskende Idé, at det ideelle Domstolssystem for en revolutionær Regering bestaar i en eneste Instans, der samtidig er under Tilsyn og Kontrol af Folket.

Som før nævnt opretholdtes dog ved Siden af Folke-Domstolene de saakaldte »Revolutions-Domstole«, hvis Hoved-

opgave var at bekæmpe al kontrarevolutionær Virksomhed. Rettergangen i disse var dog, ligesom i Folke-Domstolene, offentlig med Adgang for Sigtede til at bistaas af Forsvarer. Meget karakteristisk for de Tanker, der — i Henhold til hvad mange Skribenter, der har beskæftiget sig med Sovjets Lovgivning, hævder — beherskede Magthaverne i Revolutionens første Maaneder, var disse Revolutions-Domstole ikke til at begynde med uhyggelige og blodige Domstole, som f. Eks. den store franske Revolutions Domstole. Den russiske Psyke bevirkede, at man oprindelig mente, at enhver Modstand mod Revolutionen og Proletariatets Herredømme kunde fjernes ad Overtalelsens Vej. Der var derfor oprindelig draget ret snævre Grænser for de Straffe, som Revolutions-Domstolene kunde idømme, og disse bestod hovedsagelig i Bøder, Fængsel, Forvisning fra Hovedstaden eller fra visse betemte Egne, evtl. Landsforvisning, eller offentlig Irettesættelse samt offentlig Stempling af den Sigtede som en Fjende af Folket i Forbindelse med Fradømmelse af samtlige eller en Del af hans politiske Rettigheder, Formue-Konfiskation eller tvungent offentligt Arbejde *uden Fængsling*. Imidlertid voksede Borgerkrigen i Voldsomhed og Bitterhed, og nye Love udvidede Grænserne for Revolutions-Domstolenes Adgang til at idømme Straffe, saaledes at disse nu endog kunde afsige Dødsdomme.

Ved Siden af de to her omhandlede egentlige Domstole udøvede i det samme Tidsrum den berygtede »*extraordinære Kommission*«, kendt under Navnet *Tjekaen*, sin Virksomhed. Denne Kommission blev dog aldrig regnet for en virkelig Domstol, men for en Art politimæssig Standret.

Efterhaanden som Tiden skred frem ændredes Lovgivernes Synspunkter og man fandt det uholdbart, at Folke-Domstolenes saavel som de revolutionære Domstoles Afgørelser var inappelable. Samtidig begyndte Sovjet-Ruslands Administration, der hidtil havde været temmelig kaotisk, at tage fast Form. Man tog mere og mere Afstand fra den Tanke, at Domstolenes Virksomhed var decentraliseret;

Tiden krævede en Centralisation af hele Justitsvæsenet, og det nugældende System blev skabt i den følgende Række Aar, nemlig Perioden fra November 1922 indtil Udgangen af 1926, idet de Resultater, som man var naaet til ad Erfaringens Vej, blev krystalliseret i Lovgivningsarbejdet indenfor Den Russiske Socialistiske Føderative Sovjet-Republik og derfra viderespredt til Sovjet-Unionens andre føderative Republiker. I denne Periode vendte man tilbage til de forskellige Instansers Princip. Man centraliserede Justitsvæsenet, og Resultatet af dette Arbejde er de i Dag i Sovjet-Unionen bestaaende Domstole, hvis Existens hviler paa en Unionslov af 1926. Ifølge denne Lov er Sovjet-Domstolenes Opgaver 1) Forsvaret af den proletariske Revolutions Erobringer, af Arbejdernes og Bøndernes Herredømme og af de sociale Institutioners Ukrænkelighed, 2) Forsvaret af Arbejdernes Interesser og de proletariske Love, 3) Haandhævdelsen af den almindelige sociale Disciplin i Arbejderstaten og Arbejdernes indbyrdes Solidaritetsfølelse samt Arbejdernes juridiske Opdragelse, 4) Gennemførelsen af den revolutionære Lovgivnings Aand i de indbyrdes saavel rent personlige som økonomiske Forhold mellem Borgerne. Domstolene er nu følgende:

1. *Folke-Domstolene,* der behandler Straffesager af mindre alvorlig Karakter,
2. *Landsretterne,* der dels virker som Kassationsretter i Forhold til Folke-Domstolene, dels virker som første Instans i Sager af alvorligere Art,
3. *Højesteret,* der hovedsagelig virker som Kassationsret i Forhold til Landsretterne, men tillige som første Instans i Sager af særlig Interesse for Staten.

Det skal her kortelig bemærkes, at der indenfor enkelte af de i Indledningen nævnte selvstændige Territorier og mindre Republiker har været foretaget en Sammenlægning af en Del af Zar-Tidens Guvernementer (der vel nærmest svarer til vore Amter) i administrative Enheder, der benævnes »Regioner«, hvilket har medført, at der i disse Landsdele finder en nogen anden Inddeling Sted, nemlig i:

1. Folke-Domstole,
2. Kreds-Retter,
3. Regional-Retter,
4. Højesteret.

Foruden de her nævnte Domstole har hver af Sovjet-Unionens Stater særlige Militær-Domstole og Landbrugs-Domstole.

Hvad angaar selve Unionen, da har denne en enkelt fælles Domstol, nemlig Sovjet-Unionens Højesteret, for hvilken der procederes Sager af speciel Betydning for Unionen. Endvidere virker Unionens Højesteret i en Række Tilfælde som Kassations-Domstol, afgiver Responsa og udøver yderligere Virksomhed som juridisk Raadgiver for Sovjet-Unionens højeste udøvende Myndighed, den tidligere nævnte Executiv-Komité.

Betingelserne for at blive valgt til Dommer er blevet noget skærpede. For at blive valgt til permanent Dommer kræves der nu, foruden Stemmeret og Valgbarhed, 2 Aars Tjeneste paa en ansvarlig Post i et Regeringskontor eller en Fagforening eller mindst 3 Aars tidligere Arbejde indenfor Justitsvæsenet. Til Udnævnelse som fast Dommer i en Landsret kræves, foruden de forannævnte Betingelser, 3 Aars Virksomhed som Dommer i en Folke-Domstol. Samme Betingelser stilles for Udnævnelse til Dommer i Højesteret.

Da Sovjet-Unionens Princip gaar ud paa, at Domstolene udgør en integrerende Del af de Organisationer, hvortil Staten støtter sin Magt, og at Dommernes Opgave ikke er uvildigt at afgøre det Spørgsmaal alene om, hvorvidt en Sigtet er skyldig eller ej, men paa ethvert Punkt at forsvare Proletariatets Diktatur og træffe deres Afgørelser i Overensstemmelse med, hvad der tjener Proletariatets Diktatur, vil man forstaa, at russiske Dommere ikke nyder deres vesteuropæiske Kollegers Privilegium paa Uafsættelighed. Dog er de russiske faste Dommeres Uafhængighed forsaavidt beskyttet — i hvert Fald paa Papiret — som at de ikke

kan afskediges ved en blot administrativ Beslutning, dersom man er utilfreds med deres judicielle Virksomhed, men kun ved Dom eller som Følge af en disciplinær Undersøgelse under nærmere fastslaaede retslige Former.

De højere Instanser virker ikke som Appel-Domstole, men som Kassations-Domstole, saaledes at de ikke tager en Sag op til fornyet Prøvelse af dennes Fakta, men kun til Afgørelse af, hvorvidt Retsplejereglerne er fulgt. En af en lavere Instans afsagt Dom kan saaledes omstødes af følgende Grunde: 1) naar Sagen er mangelfuldt oplyst, 2) naar der har fundet materiel Krænkelse af Procedure-Regler Sted, 3) naar den lavere Instans har gjort sig skyldig i fejlagtig Fortolkning af en gældende Lov, 4) naar den lavere Instans har afsagt en aabenbar uretfærdig Dom.

Ved Siden af Kassationsinstitutet finder vi imidlertid i det moderne Sovjets Strafferetspleje et ejendommeligt og meget karakteristisk Institut »Tilsyns- og Revisionsinstitutet«. I Henhold hertil kan Præsidenterne for Landsretterne og Højesteret saavel som Anklagemyndighedens højeste Repræsentanter af egen Drift paa et hvilket som helst Tidspunkt under en Sags Behandling — undtagen dog medens selve Domsforhandlingen staar paa — saavel som efter Sagens Afslutning kræve Sagen aldeles omgaaende forelagt en højere Instans til Gennemsyn og Kritik samt til eventuel Omstødelse af allerede truffen Afgørelse. En saadan Omstødelse kan finde Sted, ikke blot dersom Procedure-Regler findes at være overtraadt, eller andre rent teknisk-juridiske Aarsager kræver en Berigtigelse, men ogsaa dersom det tilsynsførende Organ ikke kan billige de Præmisser, paa Grundlag af hvilke Dommen er afsagt. Dette Institut har saaledes en vis Lighed med det egentlige Appel-Institut, forsaavidt som det tilsynsførende Organ har Adgang til at kritisere ikke blot Jus, men ogsaa Facta; men det adskiller sig dog fra Appel-Institutet, forsaavidt som den højere Instans ikke kan afsige en ny selvstændig

Dom i Sagen, men maa indskrænke sig til at hjemvise Sagen.

Dette ejendommelige Institut er en logisk Konsekvens af Sovjets Opfattelse af Domstolenes Plads i Samfundet, saaledes som der foroven korteligt er gjort Rede herfor. Domstolene er et Organ for Regeringsmagten og skal bestræbe sig for at gennemføre dennes Politik. De højere Instanser bør derfor ikke blot have til Opgave eventuelt at revidere Underinstansernes Afgørelser, naar disse af en af Parterne paaankes til Kassation; men de holdes ansvarlige for de Underinstanser, der virker indenfor deres Omraade. Man kan maaske slutte dette Afsnit om Domstolene med et Citat af en af Ruslands mest fremtrædende Jurister, der i sin Tid fik sit Navn verdenskendt som offentlig Anklager i den russiske Borgerkrigs mest bevægede Tider, nemlig *Krylenko*, hvis Anskuelser stadig er af dominerende Indflydelse: »Domstolen er et Organ for Regeringsmagten, et Vaaben i den herskende Klasses Haand med det Formaal at beskytte dens Interesser..... Den skal først og fremmest gennemføre den herskende Klasses Politik«.

Anklagemyndighed og Forsvar.

Zar-Tidens offentlige Anklagere, Generalprokurøren og Prokurørerne, blev midlertidig fuldkommen afskaffet ved November-Revolutionen, og Oprettelsen af et nyt Anklageinstitut ansaas i Revolutionens første Aar for utænkeligt. Dertil identificerede man i for høj Grad den gamle Anklagemyndigheds Mænd med Zardømmets haardhændede Forfølgelse af Intelligensen og de Revolutionære. Den før citerede Krylenko skriver i et af sine Værker, at Billedet af Zardømmets frygtede, hadede og samtidig foragtede Prokurører stod saa levende i de arbejdende Massers Bevidsthed, at den blotte Tanke om at genoprette Prokurørstilingen blev betragtet som et reaktionært Forsøg paa at vende til-

bage til den gamle Tingenes Tilstand. Den eneste Erstatning for et offentligt Anklagevæsen, som Revolutionens første Lovgivere kunde stille paa Benene, var en Bestemmelse om, at enhver »pletfri Borger« af begge Køn kunde give Møde i Retten som Anklager (eller som Forsvarer). I et vist Tidsrum var der saaledes ingen som helst organiseret offentlig Anklagemyndighed. Som talende Eksempel paa Forholdene under denne Periode anfører Krylenko i sit lige foroven citerede Værk, at Rettens Formand som Regel spurgte de Tilhørere, der overværede kriminelle Retshandlinger, om nogen af disse ønskede at fremstille sig som Anklager (eller Forsvarer) i de Sager, der skulde behandles. Det siger sig selv, at dette noget kaotiske System ikke kunde vedvare, og efterhaanden tog man Skridt til at lade en offentlig Anklagemyndighed genopstaa.

Under den nuværende Ordning finder vi i Sovjet en stærkt centraliseret og meget indflydelsesrig offentlig Anklagemyndighed. Ifølge Loven er Folkekommissæren for Retsvæsenet (Justitsministeren) tillige Rigsadvokat, hvilket iøvrigt ogsaa var Tilfældet under Zardømmet. Folkekommissæren for Retsvæsenet er imidlertid bemyndiget til at lade Vice-Kommissæren beklæde Stillingen som Rigsadvokat eller Generalprokurør for Republiken, og dette er efterhaanden blevet et fast System. Ved de forskellige Landsretter og Folkedomstole virker et overmaade stort Antal Prokurører, der saaledes nærmest svarer til vore Statsadvokater. Anklagemyndigheden indtager indenfor Administrationen en aldeles ligestillet Stilling med Domstolene, idet begge betragtes som lige betydningsfulde Led i Justitssystemet. Kun naar Anklagemyndigheden giver Møde i Retten som Part, maa den indtage en mere beskeden Rolle. Det kan i denne Sammenhæng fremhæves, at det ved de russiske Domstole er Dommerne, der leder Afhøringen og i det hele udfolder den største Aktivitet ifølge en Maxime, der gør det til Domstolenes Opgave at drage Omsorg for, at enhver Sag bliver grundigt oplyst og saa vidt muligt gennemført. I Forbindelse hermed

staar den ret ejendommelige Bestemmelse, at den offentlige Anklager overhovedet ikke behøver at være til Stede under Retshandlingen, og at han, dersom han selv tvivler om at kunne gennemføre en Sag, kan trække sig tilbage fra Retsmødet, men at Dommeren desuagtet maa fortsætte med Domsforhandlingen for selv at sikre sig, at Sagen kan foreligge fuldt oplyst og eventuelt vil kunne føres igennem.

Iøvrigt er det ikke altid Medlemmerne af Anklagemyndigheden, der giver Møde som offentlige Anklagere i Retten. Som et Led i sine Bestræbelser paa at bibringe Masserne et grundigt Kendskab til Retsplejen — der jo betragtes som et Værn for Proletariatets Diktatur — har de ledende Myndigheder overalt i Landet ladet oprette saakalde »Institutter for offentlig Forfølgning«. Medlemmerne af disse Institutter rekruteres fra de mest intelligente Arbejdere og Bønder, som efter en forudgaaende Uddannelse giver Møde i Retterne for at procedere Sagerne i den offentlige Anklagemyndigheds Navn. Disse »offentlige Anklagere« yder deres Arbejde frivilligt og uden Godtgørelse. De anvendes navnlig under Proceduren i de fra Pressens Referater velkendte, omhyggeligt iscenesatte »exemplariske« Processer (f. Eks. den nylig afsluttede Proces mod de engelske Ingeniører), naar det gælder om at stille den store Offentlighed Ansigt til Ansigt med de sørgelige Følger af en Vedhængen ved det gamle kapitalistiske System eller Følgerne af en slet og umoralsk Livsvandel.

Den egentlige embedsmæssige Anklagemyndighed har iøvrigt store og betydningsfulde Hverv at varetage udover Forfølgning af Straffesager, idet det paahviler den at overvaage Lovligheden af alle andre Embedsinstitutioners Handlinger.

Den Del af den kriminelle Undersøgelse, der nærmest svarer til vor Forundersøgelse, varetages af en Række særlige Embedsmænd, de saakaldte Inkvisitorer, en Mellemting mellem den kendte franske juge d'instruction og de københavnske Politiadvokater. Inkvisitorerne

udnævnes af Domstolene, men deres Udnævnelse maa godkendes af de officielle Anklagemyndigheder samt af visse andre Myndigheder. I Modsætning til de franske juges d'instruction er de imidlertid ikke Medlemmer af selve Dommerstanden, medens de i Modsætning til de københavnske Politiadvokater ej heller er Medlemmer af Anklagemyndigheden. Deres Arbejde er ikke desto mindre undergivet en stærk Kontrol fra den officielle Anklagemyndighed, og der er en stærk Tendens fremme til helt at drage dem ind under Anklageinstitutet. Naar disse Inkvisitorer imidlertid hidtil har indtaget denne ejendommelige Særstilling, skyldes det, at man fra Lovgivningsmagtens Side oprindelig har haft den faste Hensigt, gennem Inkvisitorerne at skabe et Organ for den fuldkommen uafhængige og upartiske Forundersøgelse af enhver Sag, saaledes at Inkvisitoren ikke paa noget Punkt skulde kunne identificeres med Anklagemyndigheden saa lidt som med Domstolene. Selve Inkvisitionen er hemmelig, men Inkvisitorerne er iøvrigt underkastet ret skarpe Bestemmelser med Hensyn til deres Adgang til at fængsle en Sigtet, ligesom iøvrigt ethvert af deres Skridt kan paakæres af den, der føler sig brøstholden ved disse. Det bør fremhæves, at den russiske Retsplejelov har en Bestemmelse, der svarer til den danske Retsplejelovs § 711, idet det paalægges Inkvisitorerne — omend i langt stærkere Ord end i den danske Paragraf — aldeles upartisk at fremskaffe ogsaa alt, der taler til Sigtedes Fordel, saaledes at Forfølgning og evtl. Domfældelse af uskyldige Personer ikke finder Sted. Iøvrigt har Inkvisitorerne under Udøvelsen af deres Embedspligt en overordentlig stor Myndighed.

Forsvarerne er knyttet til de forskellige Domstole, i saakaldte Kollegier, og har Pligt til i visse Sager at yde deres Medvirken uden Salær. De har Ret til at være til Stede under enhver Domsforhandling ved Folkedomstolene, hvorimod Landsretterne kan nægte Medvirken af en Forsvarer i Sager, hvor der ikke gives Møde paa Anklage-

myndighedens Vegne. En kraftig Diskussion er iøvrigt blevet ført i de senere Aar med Hensyn til Forsvarernes Stilling. Medens man fra enkelte Sider hælder til den Anskuelse, at Forsvareren bør have Lov til at sætte alt ind paa — selvfølgelig indenfor Lovens Grænser — at opnaa Frifindelse for Sigtede, holder en efterhaanden stærkt stigende Fraktion af Sovjetjurister paa, at Forsvareren ikke har Ret til at forholde Domstolene nogen til Sagens Oplysning tjenende Kendsgerning, selv om denne er til Ugunst for Sigtede. Det bør være Forsvarerens Opgave som lovlydig Borger at bidrage efter bedste Evne til Sagens fulde Oplysning, hvilket ikke forhindrer ham i derefter at fremdrage alt, hvad der kan tjene til Undskyldning for Sigtede. Den oftciterede Krylenko er meget tilbøjelig til at mene, at Retten bør have Adgang til at bortvise en Forsvarer, dersom denne ikke opfylder denne Pligt, ja han hævder endog et Sted, at en Forsvarer, der søger at støtte Sigtede, naar denne fremfører usandfærdige Forklaringer, bør straffes, thi »Forsvareren skal være Rettens Hjælper og ikke dens Modstander; han kan derfor ikke være berettiget til mod bedre Viden at forholde Retten Sandheden.«

Bemærkninger om Strafferetsplejens Bestemmelser i Almindelighed.

Med Hensyn til selve Paragrafernes Indhold adskiller Sovjets Strafferetspleje sig iøvrigt ikke paa bemærkelsesværdig Vis fra den almindelige europæiske Lovgivning, men indeholder tværtimod talrige Regler, der er i fuldkommen Overensstemmelse med almindelige moderne Retspleje-Principer.

Saaledes indeholder Sovjets Retsplejelov de gængse Bestemmelser om Retsplejens Offentlighed, Mundtlighed og Umiddelbarhed, selv om de til Grund herfor liggende Teorier ikke paa alle Punkter stemmer overens med vesteuropæisk Retsopfattelse. Offentligheden skyldes

saaledes ikke Ønsket om særlig at værne om Sigtedes Rettigheder, men Bestræbelserne for i saa udstrakt Grad som muligt at vænne »de arbejdende Masser« til paa nært Hold at følge Domstolenes Virksomhed, i hvilke de jo selv er repræsenterede gennem deres folkevalgte Medlemmer, og saaledes opdrage dem til proletarisk Retfærdighed.

Med Hensyn til Mundtligheden er det af Interesse at fremhæve, at der ikke i Sovjet-Unionen existerer noget Sprog, der nyder særligt Privilegium som officielt Retssprog. Af Hensyn til de mange, forskellige Tungemaal talende Folkeslag, der lever indenfor Sovjet-Unionens Grænser, bestemmer Loven, at Forhandlingerne i en Straffesag skal føres enten i det russiske Sprog eller i det Sprog, der tales af Flertallet af Befolkningen i den Egn, hvor Retten sættes.

Bevisbedømmelsens Frihed er fastslaaet. I denne Forbindelse kan det noteres, at Eden er afskaffet som Bevismiddel, hvad der er en selvfølgelig Konsekvens af Sovjet-Myndighedernes negative Indstilling overfor Religion i en hvilken som helst Form.

Appel-Institutet, saaledes som det er kendt fra vor egen Lovgivning, er afskaffet af Hensyn til Umiddelbarheds-Princip, idet man i ledende Sovjet Juristkredse med største Betænkelighed — og sikkert ikke helt med Urette — ser paa den gentagne Afhøring af Vidner ved forskellige Instanser, der ofte kan medføre, at disse sluttelig føler sig saa instruerede, at de næsten kan betragtes som »præparerede Vidner«.

Sigtedes Rettigheder beskyttes gennem en Række omhyggeligt udarbejdede Paragrafer. Ved Domsforhandling for Folkedomstolen har han ubetinget Ret til en Forsvarers Bistand, ligesom han har lovhjemlet Adgang til saavel personlig som gennem sin Forsvarer at krydsforhøre ethvert af de fremmødende Vidner saavel som Syns- og Skønsmænd eller Sagkyndige, der afgiver Forklaring i Retten. Yderligere har han Adgang til i en personlig Tale ved Domsforhandlingens Slutning at fremføre alt, hvad der tjener til

hans Gunst. Det er paalagt Dommerne som særlig Pligt straks ved Retsmødets Begyndelse at gøre den paagældende bekendt med disse Rettigheder; men ser vi paa Motiveringen for disse Rettigheder, staar vi atter overfor et karakteristisk Udslag af Sovjets Indstilling overfor Domsmyndigheden. Ledende Sovjet-Jurister gør nemlig gældende, at Indrømmelsen af disse Privilegier ikke skyldes nogen teoretisk Respekt for en sigtet eller tiltalt Persons individuelle Rettigheder, men er baseret paa den Opfattelse, at det er i den Stats Interesse, hvis ydmyge Tjener Domstolen er, at skabe saadanne Kaar for Strafferetsplejen, at den virkelig skyldige og ingen anden rammes. Dersom Statsbegrebet og dettes Interesser var bedst tjent med, at Sigtede var berøvet disse Privilegier, vilde intet Hensyn til Individet og dettes Rettigheder faa nogen Indflydelse, saaledes som i den angelsaksiske og i vor egen Lovgivning. Under Proceduren ved Landsretterne og Regional-Retterne, hvor det drejer sig om alvorligere Sager, indskrænkes disse Privilegier noget, idet Retten kan nægte Sigtede en Forsvarer i de Tilfælde, hvor der ikke gives Møde for Anklagemyndigheden, ligesom Retten iøvrigt her efter eget Skøn kan afskære Parterne fra Udveksling af Repliker og Dupliker samt kan modsætte sig Afhøring af visse Vidner, som allerede er afhørt under Inkvisitionen. Dette er atter et Udslag af de lige foran anførte Teorier, idet Sovjet-Lovgiverne har ønsket at skabe en Form for Procedure, der er saa haandterlig for Myndighederne, der repræsenterer Statens Interesser, at man kan bekæmpe samfundsmæssigt særlig farlige Forbrydelser hurtigt og effektivt, hvorfor man, naar Landsretterne som første Instans behandler Sager af alvorligere Art, mener det formaalstjenligst at indskrænke Sigtedes Rettigheder i nogen Grad.

Personlige Sikkerhedsmidler overfor en Sigtet er begrænset i deres Anvendelse til visse bestemte i Loven foreskrevne Tilfælde. Sovjets Strafferetspleje skelner mellem to Grupper af Tilfælde, hvor Fængsling kan finde Sted.

Under den ene Gruppe hører Fængsling »som Middel til social Beskyttelse«, og en Fængsling i disse Tilfælde kan kun finde Sted efter Afsigelse af en retslig Kendelse. Under den anden Gruppe hører de Tilfælde, hvor Fængsling anses nødvendig for at sikre sig en Sigtets Tilstedeværelse under den første, politimæssige Efterforskning, Inkvisitionen eller Domsforhandlingen. Reglerne vedrørende den sidstnævnte Gruppe, der selvfølgelig er den mest omfattende og vigtigste, adskiller sig iøvrigt ikke særligt fra vore egne Lovbestemmelser. Fængsling kan finde Sted, naar en Person paagribes under Udøvelsen af en Forbrydelse eller umiddelbart efter dennes Udøvelse, naar man frygter for, at Sigtede, dersom han forbliver paa fri Fod, vil modarbejde Undersøgelsen og udslette Forbrydelsens Spor; naar Sigtede intet fast Opholdssted har, eller naar hans Identitet er ukendt. Fængsling skal, dersom den foretages af Politiet, inden 24 Timer forelægges Inkvisitoren eller nærmeste Folkedomstol til Godkendelse. Dersom Inkvisitoren selv foretager en Fængsling, skal denne ligeledes snarest muligt og senest inden 24 Timer forelægges den lokale Prokurør (Statsadvokat) til Godkendelse. Afhøringer af Fængslede skal tage deres Begyndelse senest 24 Timer efter, at Fængslingen har fundet Sted. Dersom Fængsling af en Sigtet har fundet Sted, kun fordi der er Grund til at befrygte, at han vil modvirke Sagens Oplysning, kan den ikke udstrækkes udover en Maximumstid paa 3 Maaneder.

Som andre Sikkerhedsmidler kan nævnes Sigtedes skriftlige Forpligtelse til ikke at fjerne sig fra et bestemt Sted eller Egn, personlig Garanti fra et Par ansete Borgere, Kautionsstillelse eller Polititilsyn med Sigtede i dennes eget Hjem, som det forbydes ham at forlade under Sagen.

Som tidligere anført er Inkvisitionen hemmelig og uden Tilstedeværelse af en Forsvarer, men Sigtede har, forinden Sagen forelægges Retten, Krav paa at faa Sagens samtlige Dokumenter til Gennemsyn, saaledes at han kan gøres bekendt med alt, hvad Inkvisitionen har fremskaffet af

Oplysninger, og saaledes sættes i Stand til at forberede sit Forsvar.

Forslaget af 12. August 1931 til en ny Strafferetspleje.

De mest overbevisningstro Sovjet-Jurister med Krylenko i Spidsen har imidlertid aldrig betragtet den hidtidige kriminelle Lovgivning og Strafferetspleje som andet end Resultatet af et Kompromis, nødvendiggjort af en vanskelig Overgangstid. Eller — som Krylenko selv udtrykker det —: »Den nu existerende Lov om Strafferetsplejen er Resultatet af et Kompromis mellem den gamle borgerlige Ret og den nye revolutionære Ret og har allerede opfyldt sin Mission, nemlig at være en Slags Skole, som vore Domstole maatte gennemgaa, for at vore Proletardommere kunde lære den borgerlige kontradiktoriske Proces' Alfabet, der paa nogle Omraader er noget af det bedste, det gamle Bourgeoisi har kunnet præstere. Det var en nødvendig Skole for at vænne vore Dommere til Koncished og Præcision saavel under Formuleringen af Anklagen som i Opsummering af Sagens Fakta. Paa dette Grundlag bør vi nu skabe en ny, simpel, lethaandterlig Retspleje, som hurtigt kan opfattes af Befolkningens store, brede Lag, og som paa samme Tid skaber Garanti for, at den materielle Sandhed paa bedst mulig Maade bliver bragt til Veje, og at Domstolene kan gennemføre deres fundamentale Opgave, nemlig at danne Forsvaret for de sociale Institutioner, der er skabt ved Proletariatets Diktatur.«

Det bør i denne Forbindelse nævnes, at det her omhandlede nye Lovforslag har intim Tilknytning til det Forslag til en ny Sovjet-Straffelov, som blev offentliggjort i 1930, og som har vakt megen Opsigt ogsaa udenfor Rusland ved sine nye Ideer.

I Henhold til sidstnævnte Forslag skal en Forbrydelses Strafværdighed ikke bedømmes paa Grundlag af selve Handlingens rent objektive Farlighed, men under Hensyn til Forbryderens sociale Farlighed. Dersom en Sigtet har gjort

sig skyldig i Forbrydelser selv af alvorligste Art, skal Domstolene have Adgang til at idømme ham en rent minimal Straf, evtl. endog helt at lade Straffen bortfalde, medmindre det godtgøres, at den paagældende har saadanne Karakteranlæg eller forbryderiske Vaner, at han maa betragtes som farlig for Samfundet. Alfa og Omega i dette Udkast er selvfølgelig det proletariske Samfund og dettes Institutioner.

Hvad nu Udkastet af 12. August 1931 til en ny Strafferetspleje angaar, er dette først og fremmest bemærkelsesværdigt ved sin Indledning, hvori det fastslaas, at: »Strafferetsplejen skal som Grundlag have den proletariske Revolutions almindelig Formaal og bygge videre paa den almindelige Basis for Sovjets Kriminalpolitik, for hvilken Grundlinierne er trukket op i Straffeloven, som gælder for Overgangsperioden til Kommunismen.« I Indledningen forkyndes det videre, at under denne Periode er det nødvendigt at mobilisere Millioner af Arbejderes skabende Evner i den socialistiske Udviklings Sag og bekæmpe den haardnakkede Modstand fra Resterne af Kapitalistklassen. Strafferetsplejen har derfor til Opgave at skabe de nødvendige Betingelser for Domstole, Anklagere og Inkvisitorer (Betingelserne er bl. a. aarvaagen Klassesans, Smidighed og Hurtighed), saaledes at disse til det yderste kan gennemføre de Opgaver, som den revolutionære Lovgivnings Principer paalægger dem. Disse Principer har — som det yderligere fremgaar af Indledningen, der nok saa meget er et Kampsignal som en juridisk Prolog — deres Rod i den Opfattelse, at Sovjet-Styret er midt i Opbygningen af den socialistiske Stat, og at Landets Befolkning kriminalistisk set maa inddeles i to skarpt adskilte og gensidig uforsonlige Lejre. I den ene Lejr findes Resterne af de uforbederlige og fjendtligt indstillede Kapitalistgrupper, de kontrarevolutionære. I den anden Lejr findes hele det store, arbejdende Folk, som, uagtet dets urokkelige Hengivenhed overfor Kommunismens Maal, dog paa Grund af gamle indgroede Vaner eller Mangel paa social Disciplin og Selv-

beherskelse ofte kommer til at krænke Sovjetstatens Ro og Orden. Heraf følger, at Domstolene paa Grundlag af den revolutionære Lov maa anvende strenge og hensynsløse Fremgangsmaader for at undertrykke de Elementer, som er fjendtligsindede mod den socialistiske Udviklingstanke, medens de samtidig maa »udøve en disciplinær Indflydelse paa saadanne Medlemmer af de arbejdende Masser, som overtræder Lovene.« Med dette Formaal for Øje erklæres det, at: »Domstolene, Anklagemyndigheden, Inkvisitorerne og Politiet maa nødvendigvis under Udøvelsen af deres Arbejde støtte sig til Masserne og søge Samarbejde med Befolkningens arbejdende Elementer og Proletariatets forskellige kollektive, aktivistiske Grupper.«

Da dette nye Udkast faktisk er Udtryk for Viljen til yderligere at hævde og befæste »Proletariatets Diktatur«, vil det forstaas, at flere Paragrafer skærpes en Del til Ugunst for de Sigtede samtidig med, at Anklagemyndighedens Virkefelt udvides og dens Slagkraft styrkes. Medens Inkvisitorerne — saaledes som foran skildret — oprindelig var tiltænkt Stillingen som saavel af Domstolene som af Anklagemyndigheden uafhængige Embedsmænd, der netop i Kraft af denne Uafhængighed skulde kunne gennemføre en uvildig Forundersøgelse, undergives deres Arbejde i Henhold til Udkastet den offentlige Anklagemyndigheds fuldkomne Kontrol.

Adgangen til at fængsle sigtede Personer er stadig undergivet Restriktioner, i det store og det hele lidet afvigende fra de nu gældende, men en betydningsfuld og karakteristisk Undtagelse gøres med Hensyn til Personer, der sigtes for »kontrarevolutionære og lignende Forbrydelser«, idet disse kan fængsles, dersom den Embedsmand, der leder Undersøgelsen, »anser det for uforsvarligt at lade Sigtede forblive paa fri Fod paa Grund af hans K l a s s e f a r e «. Paa den anden Side mildnes disse haarde Betingelser noget af Bestemmelser om Straf for Embedsmænd, der uden tilstrækkelig Grund fængsler, truer eller paa anden Maade forulemper Sigtede eller paa lignende Maade søger at fremskaffe fældende Vidnesbyrd.

En anden betydningsfuld Ændring er den, at Proceduren ved henholdsvis Folkedomstolene og de højere Domstole fremtidig skal være undergivet de samme Regler i Modsætning til den nu gældende Lovgivning. Herved forlenes altsaa ogsaa Folkedomstolenes Dommere med Myndighed til efter eget Skøn at afskære Parterne fra Repliker og Dupliker samt at føre visse Vidner. Paa den anden Side indfører Lovudkastet den Bestemmelse til Fordel for Sigtede, at denne fremtidig skal have ubetinget Ret til at bistaas af en Forsvarer ogsaa ved Landsretten.

I Modsætning til den nugældende Lov bemyndiges Dommerne til at ændre Anklagens Indhold, saaledes at Retten paa eget Initiativ vil kunne foranledige, at eventuelt nye Sigtelser rettes imod Anklagede.

Det bestemmes, at Retten i sin Dom skal tage Hensyn til alle Sagens Fakta, Tiltaltes Personlighed og den proletariske Regerings almindelige Politik.

Sluttelig skal omtales en yderst karakteristisk Bestemmelse, som paalægger Domstolene at drage Omsorg for, at Domsforhandling i en Række Tilfælde finder Sted i Lokaler, tilhørende Arbejder-Klubber, Fagforeninger eller paa andre Steder, hvor man kan være sikker paa en Tilhørerkreds fra Arbejderklassen, saaledes at »man kan mobilisere de arbejdende Masser til Krig imod Forbrydelser, som hindrer den socialistiske Udvikling, samt styrke Disciplinen og de nye Former for kommunistisk Liv iblandt Arbejderne«.

Fængselsvæsen.

Fångvården i Finland år 1931.

Af Överdirektör A. P. ARVELO

Antalet fångar var vid ingången av år 1931 7773 samt vid dess utgång 8076. Medeltalet fångar var per dag 7947. Till sin art voro fångarna:

	vid årets början.	vid årets slut.
tukthusfångar	4316	4962
fängelsefångar	1148	1079
bötesfångar	1244	913
arbetsfångar	188	293
rannsakningsfångar	804	760
för lösdriveri häktade	62	56

Av de villkorligen frigivna voro 800 män och 57 kvinnor. I villkorlig frihet befunno sig år 1931 1190 män och 87 kvinnor.

Under berättelseåret avtjänade 36.818 personer böter genom fängelsestraff och det sålunda sonade bötesbeloppet utgjorde inalles 23.163.836 mark, vilket var närmare 10 miljoner mark större än motsvarande summa föregående år.

Under år 1931 inträffade i fängelserna 30 så pass svårartade brott, att åtal inför domstol följde. De disciplinärt avstraffades antal utgjorde 5 % av samtliga 56.371 fångar som under året förvarats i fängelserna. Under året inträffade 51 rymningar, vilka dock i 45 fall ledde till att fången ännu samma år blev infångad.

Skolundervisning har meddelats fångarna på följande sätt:

elementär undervisning		åt	2061	fångar
folkskole-	»	»	1720	»
fortbildnings-	»	»	2509	»
enskild-	» i cell	»	2517	»

I fängelserna har hållits sammanlagt 958 föredrag med växlande ämnesval.

Fängelsernas bibliotek omfattade 82.691 st. finsk- och 9421 st. svenskspråkiga böcker samt dessutom 2547 st. band på något annat språk. Tidningen »Elämästä« har fortsättningsvis utdelats bland fångarna med ett nummer varannan vecka. Tidningen innehåller förutom lärorika och uppbyggliga artiklar även en nyhetsavdelning med notitser från hem- och utlandet.

I fängelsernas sjukhusavdelningar eller sjukceller hava 12.703 sjukdomsfall behandlats. Av dessa inträffade 5.956 under fängelsetiden. Dödsfallen voro 50, vilket utgör 0,09 % av hela det i fängelserna förvarada fångantalet.

Inkomsterna av arbetsverksamheten utgjorde 19.884.310 mark 10 penni och av jordbruket 4.344.390 mark 50 penni. Sedan härtill lagts en del andra inkomster, utgöra fängelsernas totala inkomster 25.711.830 mark 92 penni, medan fångvårdens samtliga ordinarie årsutgifter belöpa sig till 80.975.087 mark 93 penni. (I denna summa ingår även centralstyrelsens utgifter med 937.028 mark 85 penni). Inkomsterna utgöra alltså 32 % av utgifterna. Till inkomsterna har härvid icke medräknats värdet av den till nybyggnadsarbetena och årsreparationerna nyttjade arbetskraften. För dessa arbeten användes arbetsmaterial till ett värde av sammanlagt 5 miljoner mark. Under berättelseåret färdigbyggdes å Konnunsuo jordbruksfängelse en cellbyggnad (om 150 celler), samt kanslibyggnaden. Dels här dels å andra fängelser uppfördes sammanlagt 5 bostadsbyggnader om inalles 36 rum samt 8 förrådsbyggnader och å Kerava ungdomsfängelse ett hönshus för 250 höns. Å Riihimäki centralfängelse, där byggnadsarbeten pågått sedan sommaren 1929 uppfördes en verkstadsbyggnad samt på den invidliggande kärrodlingen ett stall för 20 hästar.

Från fängelsernas verksamhet inom jordbruket må nämnas, att under år 1931 rödjades och försattes i odlingsbart skick 163 ha nyodlingar, uppgräftades 131 ha, lerslogos 127 ha och grävdes 88 km. diken av varierande dimensioner.

År 1931 stego dagsutgifterna per fånge till 29:01. Inkomsterna belöpte sig till 8:93, vadan nettoutgifterna stego till 20:08. Till avlöningar användes 10:86, till förplägnad 3:47 och till beklädnad 1:68.

Vid årets utgång voro vid fängelserna anställda 911 knek-

tar, 767 arbetsledare och andra förmän samt 222 tjänstemän av högre grad eller inalles 1300 personer.

Under berättelseåret anlades å Lypertö, en holme belägen i Bottniska viken ca. 30 km. söderom Nystad, ett provisoriskt reservfängelse. Till bostäder användas av rysserne i tiden uppförda soldatbaracker. Fångarna sysselsättas här med stenarbeten, varvid gatu- och byggnadssten framställes. Vår och höst bedrives dessutom strömningsfiske för fängelsernas behov. Vid utgången av år 1931 var antalet fångar å Lypertö 102. Under året har centralfängelset i Helsingfors fått övertaga skötseln av en jordbrukskoloni. Den vid stadens norra gräns belägna Viks ladugård, som reserverats för den blivande lantbruksakademin, utbjöds av akademins förvaltningsråd på arrende, vilket övertogs av fångvården. Lägenheten omfattar 180 ha. De fångar, som arbeta där ute, transporteras dagligen från centralfängelset till arbetsplatsen per bil.

På hösten indrogos reservfängelserna i Lahtis och Virdois. Av dessa fängelser, som ursprungligen grundats för fångar, vilka skulle användas vid järnvägsbyggnadsarbeten, indrogos det förstnämnda emedan Lahtis—Heinola banan, av vilken fångarna byggt 31 km., intill denna tid fullbordats. Å Virdois reservfängelse hade som arbetskraft använts bötesförsonare, vilkas antal starkt nedgått på grund av den under året i bruk tagna skärpta strafformen (vatten och brödstraffet), vilken således i detta fall föranledde fängelsets stängning. Av Lahtis reservfängelse kvarstår dock en mindre underavdelning, som fått i uppdrag att igångsätta byggnadsarbetena å allmänna idrottsinstitutet i Vierumäki.

Under berättelseåret, närmare bestämt den 15 oktober, trädde den nya lagen om fångars villkorliga frigivning i kraft. Enligt denna lag kan justitieministeriet villkorligen frigiva fånge, som avtjänat $^2/_3$, dock i varje händelse minst 6 månader av sin strafftid, därest ett ostraffligt leverne i framtiden kan med sannolikhet förväntas av honom. Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall hänsyn till arten av fånges brott och orsakerna därtill, fånges tidigare leverne och hans uppförande i straffanstalten samt de förhållanden, i vilka han efter frigivningen kommer, ävensom huruvida visshet finnes, att han har ärlig försörjning. Därest fånge icke tidigare sålunda lösgivits ur fängelse, åligger det fängelsets direktör att villkorligen frigiva honom när endast $^1/_{12}$ av strafftiden återstår, detta i fall icke justitie-

ministeriet förordnat om att straffet skall utstås i sin helhet. Den villkorligt frigivnes försökstid utgöres av den återstående strafftiden ökad med ett år, högst 5 år. För den frigivne kan förordnas en särskild övervakare, vilken uppgift i annat fall åligger polismästaren. Fängelseföreningen i Finland har utgivit en handledning i övervakning, där anvisningar meddelas övervakare av villkorligen frigivna fångar.

Efter därom gjord anhållan, har ledaren för Frälsningsarmens sociala arbete bland män, berättigats besöka rikets samtliga fängelser, samt att efter erhållet tillstånd av fängelsets direktör och präst, för fångarna arrangera religiösa sammenkomster ävensom att i andliga angelägenheter och uppbygglig avsikt samtala enskilt med fångarna.

Under berättelseåret föranstaltades i centralfängelset i Helsingfors kurser för vaktchefer och förmän. Kurserna sträckte sig över $3^1/_2$ månad och deltogo i dem 18 personer. I centralfängelset i Åbo höllos likartade och lika långvariga kurser för knektpraktikanter. Deltagarnas antal var här 15.

Den märkligaste händelsen inom Finlands fångvård detta år var andra nordiska fångvårdskongressen, som denna gång förlagts till Finland, och pågick från den 21—24 juli. Programmet upptog förutom föredrag från fångvårdens och kriminalrättens gebit, exkursioner till centralfängelset i Helsingfors, ungdomsfängelset i Kerava och jordbruksfängelset å Konnunsuo. Till mötet hade anlänt från Danmark 11, från Norge 2 och från Sverige 29 deltagare. Från Finland deltogo 69 personer. Mötesprotokollet och föredragen hava utgivits som en särskild bok. Även ett annat märkligt besök bör omnämnas. I augusti besöktes nämligen jordbruksfängelset å Konnunsuo av 7 högre polisfunktionärer från Ungern.

Fånges rymning m. m.

Finlands riksdag har år 1932 godkänt en lag om komplettering av 16 kapitlet i strafflagen samt om ändring av § 12 i samma kapitel vilket behandlar brott emot offentlig myndighet och allmän ordning. Lagen har stadfästs den 13 maj.

Strafflagens 16 kapitels § 11 stadgar straff åt den, vilken fått i uppdrag att bevaka fånge, men med vilja lössläpper honom eller genom sitt förvållande är skyldig därtill. Enligt

den nya § 11 a straffas fånge, som tillverkar, anskaffar eller olovligen förvarar skjut- eller eggvapen eller ock tillhygge eller annat redskap, som kan brukas till begående av våld, med fängelse i högst ett år.

I Finland har hittills fånges rymning icke varit ett särskilt brott utan har från rymmarfärd återinmanad fånge undergått disciplinär bestraffning för brott mot fängelsets ordningsregler. I den nya § 11 b stadgas, att om fånge rymmer eller gör försök att rymma från straffanstalt, fängelse eller annat förvar eller från den, som bevakar, ledsagar eller forslar honom, straffas han med fängelse ej under en månad och ej över två år.

Strafflagens 16 kapitels 12 § stadgar om straff för fångar som göra myteri. Rättspraxis har såtillvida varit svävande, att somliga domstolar hava ansett att begreppet myteri av fångar förutsättar minst trenne fångars gemensamma aktion, då åter andra domstolar döma även tvenne fångar för myteri. Den nya § 12 har stadfäst denna senare uppfattning som lag, stadgande, att om två eller flere fångar satt sig tillsamman och gemensamt våldfört sig å någon, som dem i vård eller under bevakning har, eller med våld eller hot om våld gjort honom motstånd, eller honom till något tvungit eller sökt tvinga, eller brutit eller sökt bryta sig ut ur fängelse eller annat förvar, straffes för myteri, envar, som gjort sig skyldig till våld eller hot om våld, med tukthus i högst åtta år, samt de övriga med tukthus ej över fyra år eller fängelse ej under sex månader.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform.

I Heftet for Februar 1933 leverer *von Rohden* (Altscherbitz) et meget interessant og systematisk belærende Bidrag til Spørgsmaalet om Forbrydernes »Inddeling«, i en større Artikel med Titlen »Gibt es unverbesserliche Verbrecher?«. Egentlig fortjente den at bringes næsten in extenso til nærværende Tidsskrifts Læsekreds, men af Pladshensyn skal det forsøges at gengive dens Hovedindhold i sammentrængt Form, samtidig med, at det anbefales at gøre sig bekendt med selve Artiklen in originali:

Der findes Forbrydere, der maa betragtes som og praktisk behandles som uforbederlige (gennem Sikkerhedsforvaring), uden at dog denne Diagnose behøver at vise sig definitivt rigtig gennem Behandlingens Forløb, hvorom nærmere nedenfor. Spørgsmaalet er saa, hvor skal man søge Symptomerne paa og Oprindelsen til denne Uforbederlighed?

Lombrosos Teori om den fødte Forbryder, delinquente nato, gik ikke nær saa vidt, som hans Modstandere i deres Angreb paa den paaduttede ham. Kun 35—40% af alle Forbrydere mente han at kunne henføre hertil, og kun en mindre Del af denne Gruppe mente han at kunne bestemme ved Hjælp af talrige legemlige Afvigelser fra Normalen. Naar det nu er almindelig anerkendt, at disse legemlige Anomalier overhovedet ikke kan afgive Grundlag for en saadan Bestemmelse, men højest, naar de foreligger i større Kompleks, give et Fingerpeg i Retning af at underkaste den paagældende en nærmere almindelig Undersøgelse, viser dette, at Kriterierne for »født Forbryder« og dermed *maaske* »uforbederlig Forbryder« maa søges i ikke-legemlige Afvigelser, nemlig i Individets psykopatologiske Konstruktion, altsaa paa det sjælelige Omraade, i Egenskaber og Karaktertræk, der prædestinerer til Forbrydelse, fordi de gør den paagældende samfundsfjendsk og dermed under dertil egnede

Livsforhold til Forbryder. Analyserer man psykologisk saadanne Forbrydere, der for en stor Del findes blandt de stadige Recidivister, finder man som Grundskaden hos dem en kun rudimentær Udvikling af Følelseslivet samt Defekter af etisk-karaktermæssig Art, kun undertiden tillige Intelligensdefekter, hvilket atter vil sige, at den fødte Forbryder delvis er identisk med den Psykopattype, der fandt Indgang i Litteraturen under Benævnelsen »moral insanity«. Men skønt »født« Forbryder er hans Skæbne som saadan dog bestemt af den Omverden, hvori han skal leve; ogsaa for ham er Milieu-Faktoren normalt en nødvendig Forudsætning for, at han virkelig manifesterer sig som Forbryder, Styrken og Gennemslagkraften af den endogene Faktor er afgørende for, hvor ugunstig Milieu-Paavirkningen behøver at være for at fremkalde Resultatet.

Ser man herefter paa de forskellige, hidtil forsøgte Type-Inddelinger, har man først den internationale Kriminalistforenings Gruppering fra 1897, der med Retssikkerhedsbegrebet som Udgangspunkt sondrer mellem Øjebliks- eller Lejlighedsforbrydere, Forbrydere med svækket Evne til at indordne sig under det lovordnede Samfundsliv og endelig Forbrydere, af hvem en saadan Indordning ikke mere kan ventes; det er klart, at de uforbederlige maa søges i den sidstnævnte Gruppe, men hele denne Inddeling er nærmest baseret paa en Inddeling efter objektive Kendsgerninger, nemlig Antallet af Forstraffe. Mere i den rent psykologiske Retning gaar Inddelingerne efter *Handlemotiver*, saaledes *Gruhles* Klassificering efter »Livsformer« i: Forbrydere af Tilbøjelighed, af Svaghed, af Lidenskab, af Æres- og Overbevisningsgrunde og endelig af Nød. Her maa de uforbederlige søges i de to første Grupper, blandt dem, der forser sig af Tilbøjelighed dertil, og dem, som føres dertil af egen Svaghed. Blandt de første skelnes atter mellem de aktive og de passive Personligheder; begge Typer bekender sig uden Modvilje til Forbrydelsen; men de aktive er de, der energisk opsøger Forbrydelsen og uden Sentimentalitet betragter den som deres egentlige Beskæftigelse, brutale Ejendomsforbrydere, der ved Overraskelse ikke betænker sig paa at tage et Drab med i Købet, medens de passive ikke under almindelige Omstændigheder søger Lejlighed til Forbrydelse, men kun, naar deres Økonomi gør det paakrævet, tyer til den som Udvej, men saa ogsaa uden Betænkelighed og uden at maatte overvinde nogen indre Modstand herimod.

Herved skiller de sig fra Forbrydere af Svaghed, der vel atter og atter falder tilbage, men hver Gang imod deres egne Grundsætninger, idet de ikke billiger Forbrydelsen som saadan, beklager deres egen Svaghed, men ikke formaar at overvinde den, hvorfor ogsaa denne Gruppe med Rette henføres til de uforbederlige. Som yderligere Inddelingsprincip kan saa benyttes den ætiologiske Faktor, Foraarsagelsesgrunden, altsaa om Anlæg eller ydre Omstændigheder har haft den afgørende Indflydelse, om der er Tale om Endogenikere eller Exogenikere: de første er Samfundets Hovedfjender, Aspiranter til Sikkerhedsforvaring, der *søger* Lejlighed til Forbrydelser og kontinuerlig begaar saadanne, i Reglen efter samme Metode og overvejende af Vindesyge, og som i de fleste Tilfælde er psykopatisk prægede. Disse er principielt ikke paavirkelige, medens de Forbrydere, hvor Milieuet betinger Udviklingen, er tilgængelige for Paavirkning, saaledes, at i jo højere Grad endogene Komponenter kan paavises at være Aarsag til Kriminaliteten hos et Individ, detso ugunstigere er Prognosen. Men for at komme dybere ind til Kærnen af Uforbederlighedstypen maa vi endnu betragte Konstitutionsfaktorerne og se paa Temperamentet, hvor der skelnes mellem to Hovedtyper, det zyklotyme og det schizotyme Temperament, adskilt ved deres hele Indstilling til Omverdenen.

Den zyklotyme Gruppe er Gemytsmennesker med varmt Væsen, Humor, med Tilpasningsevne, selvfølende, flygtige i Vrede, slutter sig til og kan interessere sig for deres Medmennesker, og har som Modstykke hertil forholdsvis sjældent udtalte antisociale Egenskaber. Begaar de dog lejlighedsvis Forbrydelser, er disse mest af affektiv Natur (Vold, Sædelighedsdelikter), dog finder man ogsaa blandt dem visse Former for mindre farlige Bedragere og Svindlere, der i saadant Øjemed udnytter deres foran nævnte Tilpasningsevne. Det schizotyme Temperament er derimod den udtalte Jeg-Type, Egoisten og Egocentrikeren, følelsesløs og kold af Gemyt, uden Interesse for eller Ønske om Berøring med Omverdenen i Almindelighed, tillukket og utilgængelig; dertil hører de Personer, der allerede som Børn med Fornøjelse piner Dyr og ødelægger andres Legetøj, i Pubertetstiden udviser en voldsom Seksualdrift og senere udvikler sig til egentlige Samfundsfjender, væsentlig faldende sammen med dem, der dækkedes af Betegnelsen »moral insanes«, hvor kun (normalt) Intelligensen er intakt,

men Drifts-, Temperaments- og Karakterdannelsen udartet paa en Maade, der oftest manifesterer sig kriminelt allerede i Alderen mellem 12 og 16 Aar; som Undertyper blandt dem kan nævnes dels de raa, brutale, følelsesløse og aktive, der under Proletarforhold næsten uundgaaelig maa blive Forbrydere, men maaske i et bedre Milieu kan undgaa det, dels de kloge, smidige, urolige og ustøtte, der hader regelmæssigt Arbejde og gennem Bedrageri og Svindel koldt udnytter andre, selv om de er opvokset i et kulturelt højtstaaende Milieu.

De to nævnte Temperamentstyper er Endepunkter i en Skala, der viser alle Overgange; Enkeltindividet falder jo aldrig helt sammen med en Type; men jo mere udprægét det schizotyme Temperament er, desto sikrere vil Diagnosen »født« eller »uforbederlig« Forbryder blive. Dog maa det erindres, at der er visse Fejlkilder for Bestemmelsen af den enkelte: Der kan indtræde en »Eftermodning«, bestaaende i, at gode Anlæg uventet og upaaregneligt slaar igennem og standser den begyndte truende Udvikling; endvidere bevirker den Omstændighed, at Iagttagelsen af den paagældende sker, medens han er unddraget sin Frihed, at den forskellige Evne til at tilpasse sig til Fængselslivet præger Individerne forskelligt, hvorved den rette Bedømmelse kan vanskeliggøres; endelig kan Resultatet »uforbederlig« tænkes at være en Følge af, at den Form for Straf, der er anvendt, har været uhensigtsmæssig, medens en anden Behandlingsmaade mulig havde givet bedre Resultat. Derfor er Prognosen for enhver Fange kun en Sandsynlighedshypotese, derfor efterprøver man med Mellemrum Opfattelsen af ham, og derfor er det bestemt, at den, der som uforbederlig er unddraget fra egentlig Straf og i Stedet derfor underkastet Sikkerhedsforvaring for bestandig eller paa ubestemt lang Tid, dog efter en vis kortere Tids Forløb skal tages op til »Revision« med det Formaal at undersøge, om han ikke trods alt nu er saaledes paavirket eller omdannet, at han ikke mere frembyder den forudsatte Fare for Samfundet.

O. Haack.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

Roland Grassberger: Gewerbs- und Berufsverbrechertum in Den Vereinigten Staaten von Amerika (Kriminologische Abhandlungen herausgeb. v. W. Gleispach). Wien (Julius Springer) 1933.

Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 207—215.

Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift. 1932 Nr. 12. 1933 Nr. 1—5.

Einar Henrik Heimer: Svensk Rättsvetenskap. II Professuren i Processrätt vid Lunds Universitet. Lund (Håkon Ohlssons Boktryckeri) 1933.

Jerome Michael & Mortimer J. Adler: Crime, law and social science. London (Kegan Paul, Trench Trubner & Co. ltd.) 1933

Defensor legis 1933 Nr. 2—3.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 24. Aarg. Hft. 4—5.

The journal of criminal law and criminology. Vol. XXIII Nr. 6.

Carlos A. Garcia Videla: El problema sexual en las prisiones. La Plata (Taller de impresiones oficiales) 1932.

Beretning om Straffeanstalterne i Danmark i Finansaaret 1931—32. Udgivet af Direktøren for Fængselsvæsenet. Kbhvn. (J. H. Schultz A/S.) 1933.

Unmarried mothers in the municipal court of Philadelphia. Philadelphia (Thomas Skelton Harrison Foundation) 1933.

The commonwealth of Massachusetts: Annual report of the commissioner of correction for 1930—31.

Birth control review, Vol. XVII Nr. 4, April 1933: Sterilization number.

Recueil de documents en matière pénale et pénitentiaire. Vol. II, livr. 4. Bern (Stæmpfli & Cie) 1933.

Juridisk Tidsskrift, 19. Aarg. Hft. 1—3.

Svensk Juristtidning 1933 Hft. 2—3.

Tidskrift, utg. av Juridiska Föreningen i Finland 1933 Hft. 2.

Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 53. Bd. Hft. 1—2.

Otto Schwarz: Strafprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz m. m. 3. Aufl. Berlin (Otto Liebmann) 1933.

Kringkastingselskapenes straffe-rettslige ansvar.

Av ARNOLD RÆSTAD

Betænkning avgitt til Institut International de Coopération Intellectuelle i anledning av enquête om kringkastingen og den gode forstaaelse mellem folkene (oversettelse av den franske original).

Innledning.

De handlinger hvis represjon man her har for öie, særpreges ved at deres innhold består i offentliggjörelse av en meddelelse. Kringkasting er et middel til å komme i forbindelse med andre personer som er forsynt med tilsvarende apparater. Men i og for sig er ikke meddelelse pr. radio nödvendigvis »kringkasting«. Det er mulig at forbindelsen bare etableres med en enkelt eller et lite antall andre personer eller at den effektueres innen en lukket gruppe. For at der skal foreligge »offentliggjörelse« i straffelovens forstand, må i virkeligheten en uavhengig organisjons arbeide ha satt en ubestemt gruppe tredjemenn i stand til å höre meddelelsene. Det mest typiske tilfelle er »kringkastingforetagendet« i ordets vanlige betydning; men i straffelovens forstand kan der også foreligge offentliggjörelse, naar amatörer står i forbindelse med andre amatörer, et pressebyrå med sine medlemmer, etc. Vi innbefatter alle disse tilfelle under betegnelsen »kringkastingforetagende«.

Til grunn for nærværende dröftelse ligger den påstand, at hvis det overlates kringkastingforetagendene fritt å velge sine programmer, kan dette lede til at de utsender meddelelser av en sådan karakter at deres offentliggjörelse pr. radio skader den gode internasjonale forståelse. For å avverge denne fare kan regjeringen enten ty til preventive forholdsregler eller foranledige vedtatt straffebestemmelser bestemt til å forhindre sådanne utsendelser. I det forelöbige utkast til internasjonal konvensjon som *Szumlakowskis* underkommisjon i juli 1932 forela Komiteen for åndelig avrustning (avrustningskonferansen), er det de preventive forholdsregler (art. 18 »ved spesielle bestemmelser å forhindre utsendelse av . . .«) som has for öie. På den annen side har Komiteen for åndelig avrustning nedsatt en underkommisjon til å undersöke *Pellas* rapport som konkluderer med vedtagelse av straffebestemmelser. Under de forhandlinger som blev fört innen Komiteen for åndelig avrustning, kom der til orde en sterk opposisjon mot enhver preventiv kontroll som antok karakteren av censur overfor de kringkastede meddelelser. I et motforslag som blev fremsatt av de amerikanske og engelske delegasjoner, er tanken om prevensjon fullstendig opgitt, uten at man i dens sted tenker sig noen strafferettslig sanksjon (Nr. 5 som mer eller mindre svarer til det forelöbige utkasts art 19: »fremme de tjenester som kinematografer, teatret og kringkastingen kan yde den gjensidige forståelses sak«). Faktisk har man det inntrykk at majoriteten av de delegasjoner som er representert i Komiteen for åndelig avrustning, ikke er meget gunstig stemt for å sette inn i den konvensjon som Komiteen forbereder, bestemmelser som går ut på strafferettslig undertrykkelse av visse utsendelser i kringkastingen.

Efter at dette er fastslått, er det sikkert nyttig å undersöke hvorvidt det vilde være så liketil at alle land i sine straffelover innförte bestemmelser av denne art, enten i overensstemmelse med en spesiell konvensjon som av-

sluttes i dette öiemed (en forutsetning som i *Pellas* rapport ansees som den eneste praktiske), eller ved å handle hver for sig og bare under presset av de argumenter som taler til gunst derfor.

Da spörsmålet gjelder revisjon av straffelovene, kan kringkastingen ikke betraktes isolert; den er faktisk bare en form for offentliggjörelse blandt mange andre. Det vilde i tilfelle bare være fra et subsidiært synspunkt at det strafferettslige system som kom til anvendelse på utsendelsen pr. radio, vilde bli forskjellig fra det som kom til anvendelse på andre utsendelsesmåter.

Da nu radiofonisk utsendelse er offentliggjörelse pr. radio av en meddelelse, bør det bemerkes at her, som ved andre former for offentliggjörelse, er der fra strafferettslig synspunkt to arter av ansvarlighet: det ansvar som påhviler ophavsmannen (forfatteren) til den offentliggjorte meddelelse, og det ansvar som påhviler den der offentliggjör meddelelsen. Ophavsmannen og den som offentliggjör, kan være en og samme person; men hvis det er to forskjellige personer, er normalt ophavsmannen prinsipalt ansvarlig og den som besörger offentliggjörelsen, bare medvirkende (hjelper eller anstifter). Enhver straffelovsrevisjon som vilde ramme visse utsendelser pr. radio med nye straffebestemmelser, vilde normalt samtidig ramme meddelelsens ophavsmann — taleren som holder en krigersk tale, pressebyrået som fabrikerer en falsk nyhet etc. — og den funksjonær (programchef eller andre) som er ansvarlig for meddelelsens overförelse. Hvis ophavsmannen til den utspredte meddelelse er en funksjonær ved kringkastingforetagendet, vil ansvaret for å ha iverksatt offentliggjörelsen av vedkommende meddelelse i almindelighet falle på en annen funksjonær ved det samme foretagende. I visse undtagelsestilfelle, og særlig når det dreier sig om hemmelig kringkasting (taleren vet i det öieblikk han taler, ikke at hans tale kringkastes), vil den egentlige (»principal«) ophavsmann til den rettsstridige handling være en

funksjonær ved kringkastingforetagendet. Men disse tilfelle er ytterst sjeldne, og deres betydning altså uvesentlig.

Når man forfekter revisjon af straffelovene i den henseende som vi beskjeftiger os med, synes man oftest å ha for öie kringkastingforetagendet utelukkende i egenskap av offentliggjörende faktor, og ikke ophavsmannen til meddelelsen. Men innen rammen av de nuværende straffelover vilde det være umulig ikke i förste rekke å ramme meddelelsens ophavsmann, på samme måte som loven ved presseforseelser først rammer ophavsmannen og alene som medvirkende eller subsidiært utgiveren, forleggeren, trykkeren. Meget ofte vil ingen funksjonær ved kringkastingforetagendet være ansvarlig som medvirkende: enten foreskriver den gjeldende indre instruks ingen preventiv kontroll (offisielle politiske taler, nyheter som utgår fra et autorisert pressebyrå, etc.); eller også tar ophavsmannen ikke hensyn til de regler som er foreskrevet ham og förer en påpasselig kontroll bak lyset; eller den holdning som vedkommende funksjonær utviser, pådrar ham ikke straffe-rettslig ansvar selv om den er daddelverdig.

Man må herunder ikke glemme at et kringkastingforetagende er en komplisert organisme som innebærer en gruppering av forskjellige funksjoner. En kringkastingtjenestes organisasjon frembyr ingen analogi med den »utgiver« som omhandles i de bestemmelser der angår presseforseelser. Dette er forklarlig: kringkastingforetagendet gjör ikke, således som utgiveren formodes å gjöre det, propaganda til fordel for visse ideer (politiske theser eller annet); det leverer meddelelser av offentlig interesse, utvalgt efter almindelige prinsipper; dets virksomhet er efter sitt vesen kollektiv — som et universitets eller en regjerings eller et kommunestyres virksomhet. I grunnen egner et kringkastingforetagende sig neppe til å reguleres ved bestemmelser som knytter sig til individers gjören og laten, således som tilfellet er forsåvidt angår de straffe-rettslige sanksjoner. I ethvert tilfelle egner kringkastingforetagender

sig mindre dertil enn presseforetagender. Dette vilde være riktig selv om kringkastingforetagendene nöd den fullstendigste frihet til å konstituere sig som private foretagender uten noen konsesjon eller regulering fra statsstyrelsens side. Arten av de midler som denne virksomhet benytter, gjör det vanskelig å forsöke å påtvinge den et styre med individualistisk tendens.

Definisjon av de »utsendelser som er egnet til å skade den gode internasjonale forståelse«.

Forinnen en handling belegges med straff i straffeloven, vil lovgiveren önske nöiaktig å definere innholdet av den handling som trues med straff. Det er et arbeide som ofte er meget ömtålig. Da kringkasting bare er en form for offentliggjörelse, må den straffebestemmelse som skal ramme »utsendelsene«, först og fremst ta hensyn til de utsendte meddelelsers natur. Nu kan bruk av talen i internasjonale forhold utsette den gode forståelse mellem folkene for fare på forskjellige måter, ganske som offentlig bruk av talen i et samfunds interne anliggender. Herav följer igjen nödvendigheten av å definere de forskjellige kategorier av handlinger som antas egnet til å gjöres til gjenstand for strafferettslig represjon med det formål å beskytte den gode internasjonale forståelse. For å overbevises herom behöver man bare å gjennemgå *Pellas* rapport. De forskjellige virksomheter som fortjener å undertrykkes, vilde kunne defineres på et utall av måter efter hver enkelts lynne og vane å tenke på, og dette selv om man var enig med hensyn til de karakteristiske handlinger som burde rammes. I nærværende betenkning kan der ikke bli spörsmål om å innlede en sådan dröftelse. Det er tilstrekkelig, men på den annen side nödvendig, å gi en summarisk fortegnelse, med noen korte antydninger over de forskjellige kategorier av handlinger om hvis represjon der kunde bli spörsmål ved den påtenkte revisjon af straffelovene. Forövrig, ad hvilken vei man nu enn vilde nå frem til

denne revisjon, måtte man la hvert land beholde adgangen til å utforme bestemmelsene overensstemmende med de lovgivningsprinsipper som gjelder i landet, og endog til i detaljspörsmål å avvike fra de regler som måtte bli vedtatt i andre land. Faktisk vilde man, selv under forutsetning av at alle land vedtok en strengt identisk tekst, snart være klar over at dens mening ikke vilde bli nöiaktig den samme i alle land, det være sig fordi lovenes almindelige avsnitt som presiserer de spesielle bestemmelser, ikke stemmer overens, eller fordi den fortolkning som domstolene gir av et uttrykk som er ordrett identisk, er forskjellig fra det ene land til det annet. Det höieste man vilde kunne opnå, er derfor ensartethet i de store trekk. Under disse omstendigheter er det vesentlige at listen over de forskjellige kategorier av handlinger blir noe nær fullstendig. Forfatteren av denne rapport antyder følgende liste:

Förste gruppe: 1) den handling gjennem meddelelser som offentliggjöres, å ophisse landets innbyggere til krig mot et annet land; 2) den handling gjennem meddelelser som offentliggjöres, å ophisse et lands innbyggere til hat eller forakt overfor et annet lands regjering (selv om handlingen ikke innebærer en ophisselse til krig); 3) den handling offentlig å meddele landets innbyggere falske nyheter eller ugrunnede dommer på bekostning av et annet lands regjering, når disse nyheter og dommer er egnet til, hos den som måtte feste lit til dem, å vekke hat eller forakt overfor denne regjering (selv om handlingen ikke innebærer ophisselse til hat eller forakt).

Annen gruppe: 4) den handling gjennem meddelelser som offentliggjöres, å ophisse et annet lands innbyggere til ulovlige handlinger mot deres egen regjering; 5) den handling offentlig å meddele et annet lands innbyggere falske nyheter eller ugrunnede dommer på bekostning av dette lands regjering; 6) den handling gjennem

meddelelser som offentliggjöres, å optre på en måte som har en tendens til å utsette to fremmede lands gjensidige gode forståelse for fare.

Det sier sig selv at et individ, selv om vedkommende i faktisk henseende bare begår en enkelt handling, i og med denne samtidig kan gjöre sig skyldig i to eller flere delikter (forbryterske handlinger).

På listen forekommer ikke den handling å offentliggjöre »meddelelser som er egnet til å stöte et annet folks legitime fölelser«. Selv om det vilde være meget önskelig at de meddelelser som kringkastes i ett land, ikke stöter fölelsene hos tilhörerne i et annet land, vilde det imidlertid være påkrevet at den handling som utsees til å belegges med straff, blev klarere definert.

De kategorier som man har for öie i den foreliggende liste, innbefatter ikke den handling rett og slett å offentliggjöre meddelelser som er egnet til å forstyrre det gode forhold til et annet land. Det kreves enten at ophavsmannen har hatt til hensikt å fremkalle et brudd, eller at meddelelsen er en falsk nyhet eller en ugrunnet dom. (Hvis f. eks. to makter er i krig, og en politikker i et nöitralt land offentlig fremkommer med en dom over den ene av de krigförende regjeringers opförsel, kan denne begivenhet utsette freden mellem vedkommende krigförende makt og den nöitrale for fare, uten at der er noe å bebreide angjeldende politikker. — Under visse omstendigheter skyldes i virkeligheten den spending som fremkalles ved offentliggjörelse av dommer, ikke så meget det urettferdige i disses natur som den omstendighet at de lar skimte igjennem, hos oprindelseslandets regjering, en politikk som går i motsatt retning av aspirasjonene hos den regjering som bedömmes ugunstig.)

Blandt antallet av handlinger som omhandles, forekommer heller ikke den handling å ophisse et annet lands innbyggere til krig eller hat mot utsendelseslandets regje-

ring, og heller ikke den handling å utspre falske nyheter på denne regjerings bekostning i utlandet. Sådan optreden kan logisk bare hithöre fra personer som forsöker å velte eller svekke regjeringen i sitt eget land; men de handlinger som der er spörsmål om, er allerede belagt med straff i de gjeldende straffelover under avsnittet om höiforrederi eller dermed sammenhengende forbrytelser. For det meste er de gjeldende tekster tilstrekkelig vide til å omfatte det foreliggende tilfelle, hvad enten avsenderstasjonen befinner sig i det land hvis regjering angripes, eller i det land til hvis innbyggere meddelelsene er rettet, eller endelig i et tredje land. Den påtenkte revisjon av straffelovene tilstreber imidlertid ikke å forsterke bestemmelsene mot höiforrederi og sammenhengende forbrytelser.

Efter listens ordlyd er alene tatt hensyn til de tilfelle hvor propagandaen eller de falske nyheter tar sikte på regjeringen, og ikke de tilfelle hvor angrepene eller bagvaskelsene rettes mot et annet lands institusjoner utenfor regjeringen eller private personer. Visstnok kan det gode forhold mellem nasjonene indirekte forstyrres også ved handlinger av denne siste art; men det bånd som forbinder handlingen i egenskap av årsak med virkningen, blir altfor usikkert til å rettferdiggjöre strafferettslig represjon. Hertil kommer at i folkelig tale og endog i lovsprog erstattes undertiden betegnelsen »regjering« med betegnelser som »land«, »nasjon«, således tales der fort vekk om å »utspre falske nyheter om et land« eller »ophisse til hat mot en nasjon«, når man klarlig i virkeligheten vil betegne landets regjering.

Et visst antall straffelover inneholder allerede bestemmelser som i det minste rammer en del av de tilfelle som er omhandlet i den foreliggende liste. Hvis definisjonen av begrepet »offentlig« i de lover som skriver sig fra tiden för kringkastingen kom til, iblandt er avfattet på en sådan måte at den blir uanvendelig på denne siste form for offentliggjörelse, vil det være lett — og bare rimelig —

å råde bot derpå (cfr. § 7 i den norske straffelov av 1902: »en handling ansees forövet offentlig, når den er forövet ved utgivelse av trykt skrift eller i overvær av et större antall personer —«; denne siste definisjon er neppe anvendelig på tilhörerne ved radiofoniske overförsler).

Som nevnt ovenfor, er meddelelsens ophavsmann normalt den prinsipale ophavsmann til forgåelsen. I egenskap av middel til offentliggjörelse presterer kringkastingen i tilfelle en medskyldig, nemlig den som er ansvarlig for meddelelsens utsendelse (utspredelse pr. radio).

Det er tilstrekkelig å sammenligne kringkastingen med det annet store offentliggjörelsesmiddel: pressen, for å se at kringkastingen frembyr eiendommeligheter som der måtte tas hensyn til ved redaksjonen av straffebestemmelsene. For det förste vil de radiofoniske utsendelser ofte öieblikkelig kunne opfattes av tilhörere i andre land enn det hvor avsenderstasjonen befinner sig, de kan være bestemt til å nå eller når faktisk i förste rekke tilhörere i ett eller flere andre land. For det annet kan meddelelsen fremsettes mundtlig i ett land og overföres gjennem ledning for å kringkastes i et annet. Eller avsenderstasjonen i ett land kan avlöses av avsenderstasjonen i et annet. Lovgiveren bör altså presisere at meddelelsens ophavsmann, når han befinner sig i det ene land, kan være direkte skyldig i egenskap av egentlig hovedmann, selv om den stasjon som utsender meddelelsen, befinner sig i et annet land. Videre bör lovgiveren, idet han betrakter kringkastingforetagendet som organ for meddelelsens offentliggjörelse, fastsette at i dette tilfelle kan den medskyldige (den funksjonær som er ansvarlig for kringkastingforetagendet) settes under förfölgning selv om hovedskyldneren som befinner sig i et annet land, av en eller annen grunn ikke settes under förfölgning av dette lands myndigheter.

Förste gruppe: Ophisselse til krig mot et annet land eller til hat eller forakt overfor dets

regjering: falske nyheter, etc. som er egnet til å foranledige hat eller forakt overfor et annet lands regjering.

Denne förste gruppe sikter til de meddelelser som er bestemt for landets egne innbyggere.

De vanskeligheter som er uadskillelig forbundet med ethvert forsök på å beskytte de gode internasjonale forhold ved hjelp av straffebestemmelser, godtgjöres til evidens ved en norsk straffelovsparagrafs historie.

§ 95 i den norske straffelov som tråte i kraft i 1905, löd:

»Den, som utsetter det fredelige forhold til annet land for fare ved offentlig å forhåne eller ophisse til hat mot — — — et annet land eller dets statsstyrelse eller ved uten påviselig hjemmel å tillegge noen statsstyrelse urettferdige eller skammelige handlinger, eller som medvirker hertil, straffes — — —«.

Den citerte ordlyd omfattet mer eller mindre hele den gruppe handlinger som man har for öie i nærværende avsnitt, og kanskje også visse handlinger som faller inn under den annen gruppe. I henhold til denne paragraf hadde en norsk domstol i 1906 dekretert beslagleggelse av et kvantum brosjyrer i det russiske sprog, som nettop var trykt i Norge; forfatterne til disse brosjyrer var russiske revolusjonære, og teksten utgjorde propaganda mot tsardömmet. De norske myndigheter blev da klar over at denne paragraf medförte ulemper såvel fra internt som fra externt synspunkt, idet den blandt annet kunde opmuntre fremmede regjeringer til uberettiget innblanding.

Efter forslag av regjeringen ophevet Stortinget i 1909 vedkommende paragraf og satte istedet inn en tekst som nöiet sig med å forby offentlig å forhåne fremmede staters flagg og nasjonale emblemer. Under den store krig foreslo regjeringen i 1917 Stortinget å vedta — for den tid krigen varte — straffebestemmelser som blandt annet rammet den som offentlig söker å ophisse til hat mot et fremmed land, dets statsoverhode, statsstyrelse eller gesandt her i riket på en måte, som kan virke forstyrrende på et vennskapelig

forhold til vedkommende fremmede land«. Dette var å gjenoplive i skjerpet form bestemmelsen i den tidligere § 95 sålenge den største internasjonale krise som man noensinde hadde oplevet, varte. Hvis ideen var god i prinsippet, vilde man ha kunnet fastholde den samtidig med at man befridde den foreslåtte tekst for de overdrivelser den inneholdt. Men efter en kort diskusjon endte Stortinget med rett og slett å forkaste forslaget, hvad der medförte at den statsråd som hadde vært dens ophavsmann, demisjonerte. Ennu en gang hadde Stortinget funnet at bestemmelser av denne art ikke er egnet til å befeste det gode forhold til andre nasjoner. Og dog var forholdene alvorlige; og Stortinget såvel som regjeringen var fast bestemt på ikke å forsömme noen foranstaltning som kunde tjene til å formindske krigsfaren.

Fra först av synes det ganske naturlig å ville ramme ved strafferettslige sanksjoner en propaganda som er krigersk eller simpelthen ödeleggende for den gode internasjonale forståelse. Men omstendighetene kan være forskjellige fra det ene land til det annet; de tilfelle som er samlet i den gruppe man har for öie, vil ikke alle være like. Selv om man legger til grunn et europeisk »middel«-land og analyserer de forskjellige typiske tilfelle, kommer man, som det synes, nödvendigvis til den konklusjon, at for den gode internasjonale forståelse rummes flere farer enn fordeler i det middel å undertrykke ved straff. Ved nærmere eftertanke er dette forklarlig.

Det tilfelle som omfatter åpen propaganda overfor medborgere til fordel for krig mot et annet land, er åpenbart det sjeldneste av alle. Det er det enkleste tilfelle. Men det truede lands regjering vil i almindelighet for sitt eget vedkommende vokte sig for å kreve at denne virksomhet skal undertrykkes gjennem straff. Avsenderlandets regjering vil handle alene. Hvis den er tilhenger av at freden opretholdes, hvorledes kan en straff-forfölgning lette den opgaven? Når forfölgningen engang er satt iverk, får kanskje en bevegelse som i sig selv var intetsigende, den gjenklang den trengte

for å utvikle sig videre; mens bevegelsen vilde forbli betydningslös hvis man ikke iverksatte noen forfölgning. Domfellelse av en jurydomstol vil aldri kunne stanse en virkelig betydningsfull bevegelse. Selve processen blir kanskje utgangspunktet for demonstrasjoner av folkemasser og politiske omveltninger; og hvis regjeringen ikke selv er tilhenger av freden, spiller det liten rolle at der i straffeloven finnes bestemmelser som ikke duger til å ramme de virkelige ledere. Under den förstnevnte forutsetning vil den regjering som er fredstilhenger, forsöke å undgå at hendelsen antar dimensjoner eller öker i farlighet.

Det er av vigtighet at sådanne anstrengelser ikke blir motarbeidet. Men det blir disse anstrengelser ved det blotte faktum at regjeringen må ta parti for eller mot strafferettslig forfölgning av opviglerne, og forövrig uansett den stilling den måtte innta til dette spörsmål: om den avholder sig fra å forfölge opviglerne, blir den annen regjering mistenksom, om den derimot bestemmer sig for å gå straffens vei, vokser krigsbevegelsen i landet, stöttet utenfra.

Også forhandlingene for straffedomstolene kan gi anledning til episoder som er egnet til å forgifte de internasjonale forhold. Undertiden er de resultater som disse domstoler kommer til, av sensasjonell natur.

Disse betraktninger har også gyldighet når propagandaen, uten direkte å tilsikte åpning av fiendtligheter, innskrenker sig til å utsette det annet lands regjering for hat og ringeakt. Det er neppe mulig at den således angrepne regjering ikke föler sig fornærmet og at forholdet mellem de to land ikke føler virkningene herav, under forutsetning av at bevegelsen er alvorlig. I det tilfelle at der ikke direkte trues med krig, vil det fremmede lands regjering föle sig friere til å kreve at der reises forfölgning mot de skyldige. Av to ting vil den ene inntreffe: enten finner propagandaen mot den fremmede regjering bare svak stötte hos opinionen, og i så fall kan rettsforhandlingene foranledige at en agitasjon som uten dette hurtig vilde oplöses, vekker opsikt; eller

også faller propagandaen i höi grad i publikums gunst, og i så fall risikerer straff-forfölgningen, i sig selv lite populær, ytterligere å skade forholdet til den klagende regjering. Den omstendighet at straffebestemmelsene eksisterer, kan — det har vi alt konstatert — gjöre frukteslöse regjeringens anstrengelser for, gjennem en direkte og positiv aksjon, å gjenoprette de gode internasjonale forhold. Straffelovsrevisjonen vilde altså motvirke selve det formål som den blev iverksatt til. I tilfelle av andre slags forbrytelser — som kan inntreffe i det uendelige under likeledes varierende betingelser — kan straffebestemmelsen hos mengden ha en skremmende virkning; men det som her bevirker det forbryterske ved handlingen, det er den fare som voldes det fredelige forhold mellem to bestemte land, — en umåtelig konsekvens som sjelden forekommer, og som avhenger av en mengde forutsetninger hvorav den påtalte handling bare representerer en liten del. Ondet har andre og dypereliggende årsaker; krisen vil være fremkalt ved en mengde gjentatte opviglerier som har vært gjentatt i lang tid og i de forskjelligste omgivelser. Straff-forfölgningen gir sig bare i kast med en yttre, mer eller mindre bråkende, manifestasjon av en dulgt virksomhet, en manifestasjon som ganske visst også er farlig, men som allikevel bare er et enkelt symptom og ikke ondets oprindelige årsak. Man behöver ikke å frykte at forbrytelsen skal gjenta sig i det uendelige; hvert land står bare overfor et begrenset antall fremmede land som det vedlikeholder i den grad viktige forbindelser med, at brudd på disse kan innblande selve verdensfreden. Man må likeledes ta i betraktning at i mange land får ophisselse til hat og forakt i sig selv bare lite tak i befolkningen; jo mere et folks almindelige civilisasjon skrider fremover, desto mindre er dette folk egnet til å la sig trekke med til ureflekterte anfall av hat og forakt og til å påvirkes av opvigling som har tendens til å vekke sådanne fölelser; og desto flere midler vil det også ha til kontroll og undersökelse i tilfelle av agitasjon

rettet mot en fremmed makt. Den kritiske sans, ja selve sansen for å si imot, utvikles mer og mer. Når alt kommer til alt, er det kanskje best at der under den almindelige utvikling av folkenes forbindelser fra tid til annen opkommer en overilet og urettferdig agitasjon mot en fremmed regjering; det vil faktisk tillate dem som hevder en motsatt opfatning, å utvikle sitt synspunkt og på den måte kanskje opnå et resultat der er diametralt motsatt det som propagandamakerne önsket. Å dempe en sådan propaganda er ofte ensbetydende med å skape en hemmelig agitasjon, som er så meget farligere som den utvikler sig uten meningsutveksling. De som foreslår å undertrykke sådanne handlinger gjennem straffebestemmelser, gjör sig kanskje ikke ganske klart i hvilken grad den offentlige mening og de styrende i den moderne verden er lite egnet til å la sig påvirke i en bestemt retning bare ved at meninger eller opfordringer blir offentliggjort. Hvorvidt en bevegelse som har tendens til å forstyrre forholdet til et annet land, skal lykkes, avhenger av hvor betydelig den propaganda- eller kamporganisme er, som er skapt for anledningen eller vunnet for saken; den fri offentlige propaganda er bare en tilfeldig eller sekundær faktor.

Tallrike internasjonale kongresser har krevet at der skulde vedtas forholdsregler mot propagering av falske nyheter som er egnet til å forstyrre det gode internasjonale forhold. Således har den XXIXde universelle Fredskongress (Wien 1932) anbefalt at der »i straffelovene inntas (bestemmelser om) visse forbrytelser mot freden, særlig krigspropaganda, utspredelse av falske nyheter som utsetter de internasjonale forbindelser for fare«.

Det er klart at den handling å offentliggjöre falske nyheter hvis gjenstand er viktige spörsmål i det internasjonale liv, vil kunne belegges med straff selv om man ikke ved spesielle straffesanksjoner söker å undertrykke krigspropaganda eller ophisselse til hat mot en fremmed regjering.

Offentliggjörelse av falske nyheter, ugunstige for en fremmed regjering, kan fortjene å belegges med straff selv om der hos den skyldige har manglet enhver hensikt i retning av å skade den gode internasjonale forståelse. Selv i det tilfelle hvor han nettop har hatt sådan hensikt, vilde der i strafferettslig henseende være en viss fordel i bare å ta i betraktning den side som angår »falske nyheter«; for den offentlige anklager vilde på den måte bli befridd for den undertiden ömtålige opgave å bevise at der her foreligget den hensikt å fremkalle krig eller brudd. Blandt de offentlige meddelelser utgjör kanskje de falske nyheter også i våre dager den alvorligste trusel mot den gode internasjonale forståelse, hvad enten den ansvarlige simpelthen har satt sig som mål å forstyrre de internasjonale forhold, eller han fremfor alt söker å opnå en sensasjonell virkning og herunder bekymrer sig alt for lite om det tilbakeslag som offentliggjörelsen kan ha på de internasjonale forhold. I visse land rammer allerede særlige straffebestemmelser utbredelse av unöiaktige gjengivelser av nyheter som utgår fra offentlige myndigheter eller institusjoner. Disse bestemmelser kunde kanskje uten större ulempe utvides så de kom til å ramme unöiaktig gjengivelse av nyheter som utgår fra lignende kilder i utlandet.

Vilde det være berettiget å knesette som prinsipp at straffelovene bör ramme enhver utbredelse av falske nyheter som er egnet til å skade den gode internasjonale forståelse? Hvis utbredelse av falske nyheter i denne henseende kan være farlig, er det fordi et bestemt lands publikum ikke alltid er i stand til å kontrollere det velgrunnede i anförsler om forholdene i et annet land, og undertiden lar sig henföre til overdreven godtroenhet overfor usannheter som utspres på det sistnevnte lands bekostning. Å fastslå dette er likeledes å fremheve den vanskelighet som en straffedomstol meget ofte vil möte ved å konstatere den anklagedes onde tro. Når det gjelder forholdene i det land hvor den anklagede er domiciliert, vet domsto-

len omtrent hvad den skal holde sig til hvis den anklagede påberoper sig god tro; den vil sette tilside undskyldninger som den efter sit sunde skjönn finner intetsigende. Anderledes når det gjelder forholdene i et fremmed land; fra den ene person til den næste varierer kunnskapsmengden om dette land innen en meget bred ramme. Dessuten måtte den fremmede regjering som har lidt skaden, ikke bare intervenere for å kreve reist forfölgning mot den skyldige, men også for i tilfelle å skaffe oplysninger som gir anledning til å konstatere at nyheten er falsk — noe som i visse tilfelle vilde være egnet til å fremkalle pinlige diskusjoner og ubehagelige episoder. At nyheten er falsk, kan dessuten være evident uten at det alltid er mulig av den grunn å hindre at den anklagede, som tar sine forsvarsmidler hvor han finner dem og utvider dröftelsene, fremkaller en diskusjon som er pinlig for den fremmede regjering og lite gunstig for opretholdelsen av det gode forhold til den. Hvad enten det dreier sig om å beskytte en fremmed regjerings interesser eller å opretholde den gode forståelse med et fremmed land, kommer man bestandig til den samme konklusjon: at målet bedre kan nåes ved andre midler enn straff-forfölgning. Når straffelovene belegger utspredelse av falske nyheter på bekostning av landets egen regjering med straff, har de for øie opretholdelsen av den offentlige orden; derfor innledes forfölgningen i almindelighet bare efter begjæring av den styrelsesgren som særlig rammes av den falske nyhet, og i de fleste land hvor den politiske utvikling er nådd til et mere fremskredet stadium, gjöres der dessuten bare i meget begrenset utstrekning bruk av den anledning som straffeloven således yder, medmindre offentliggjörelsen av den falske nyhet ledsages av andre handlinger som finnes alvorlige. I det öieblik forfölgningen er begjært av en fremmed regjering, er regjeringen i det oprindelige land ikke lenger — som den vilde vært det i tilfelle av en bakvaskelse, rettet mot den selv — fritt stillet til å intervenere eller undlate å intervenere eftersom den

finner det opportunt i det attråede formåls interesse; den befinner sig mer eller mindre i en tvangssituasjon, — en situasjon der tilsvarer den som vi ovenfor har gjort opmerksom på under omtalen av den strafferettslige undertrykkelse av handlinger, hvis direkte tendens er å sette sinnene op mot en fremmed regjering. Den blir mer eller mindre nödt til å optre overensstemmende med hvad der foreslåes av den annen regjering som selv er den mest direkte interesserte; og denne regjering kan lett ta feil med hensyn til det heldige i forfölgningen eller endog med koldt blod imötese eventuelle begivenheter. Egentlig er der ingen som ordentlig kan kalkulere de uberegnelige faktorer som under sådanne omstendigheter gjör sig gjeldende i så stort et monn. Det synes som den konklusjon påtvinger sig, at det å innföre en strafferettslig represjon ikke meget vil befordre bevegelsen for å slå ned de falske nyheter som er egnet til å skade den gode internasjonale forståelse.

Dette onde bör undgåes eller motarbeides ved andre midler. Enhver regjering bör våke over at dens planer og interesser i utstrakt grad offentliggjöres. Når den falske nyhet först engang er offentliggjort, er det i almindelighet mulig å beriktige den ved pånv å henvende sig til offentligheten. Lovene disponerer over midler som er egnet til å tillate sannheten å seire (imötegåelsesretten).

De almindelige slutninger, som följer av hvad foran er sagt i retning av å forkaste prinsippet om strafferettslig undertrykkelse av de ovenfor omhandlede kategorier av handlinger, — er de anvendelige på utspredelse pr. radio av meddelelser som ophisser til krig eller hat eller utbrer falske nyheter? Man vil kanskje hevde at kringkasting av denne slags meddelelser er farligere enn enhver annen form for propaganda, eller at kringkastingforetagendene mer enn andre offentliggjörelsesorganer er egnet til utspredelse av sådanne meddelelser.

Hertil er å svare at de betraktninger som er gjort gjeldende under den foranstående utvikling, beholder sin verdi

hvilken form den anvendte propaganda så antar. Hvis den strafferettslige represjon på det område vi beskjeftiger oss med, ikke når det forönskede mål, henger dette sammen med den motsigelse som består mellem det resultat man kan opnå overfor individene (å inngyte skrekk, å sette i fengsel og i almindelighet å uskadeliggjöre) på den ene side, og de tilbakevirkninger man kan iaktta på dette vidtstrakte hele som man benevner »forholdet til et annet land« (begivenheter som er tydelig uheldige for den gode internasjonale forståelse) på den annen side. Dette er helt riktig selv om offentliggjörelsen skjer ved kringkasting. Det er ganske visst mulig, når det gjelder de forskjellige propagandaformers relative effektivitet, at kringkastingen under visse bestemte forhold kan være et mer effektivt middel enn de övrige eller endog det eneste middel man kan disponere over; men det vilde sikkert være uriktig å hevde at det alltid er således. Særlig må man merke sig, at den gjentagelse av meddelelsene som betinger sukcessen ved en ophisselses- eller bakvaskelsespropaganda, passer mindre for kringkastingen enn for andre offentliggjörelsesmidler. Gjentagelsen vilde risikere å svekke i stedet for å styrke den virkning som oprindelig var opnådd, — en virkning som oftest er rent flyktig. Å påstå at direktörene for et kringkastingforetagende er særlig tilböielige til å hengi sig til ophisselse og bakvaskelse på det internasjonale område, vilde være å fremsette en temerær påstand. Selv om man ser bort fra enhver avhengighet av den nasjonale regjering og enhver kontroll fra dennes side, er kringkastingforetagendene i den grad utsatt for stadig og daglig kritikk fra publikums side, at der hurtig vilde bli satt en stopper for enhver tendens i denne retning. Av særlig viktighet ved sammensetningen av radioprogrammene — disse fastsettes for nokså lange tidsperioder — er å gjöre dem varierende, således at de kan svare til de mangfoldige behov hos tilhörere av alle aldre, alle klasser og alle professjoner. Hvis de vil undgå monotoni, er programarran-

görerne nok nödt til å gi avkall på den slags monotoni, knyttet til en bestemt idé, som er uadskillelig forbundet med enhver ophisselsespropaganda og enhver bakvaskelseskampanje. Forresten er, som alle vet, kringkastingforetagendene, i det minste i Europa, på den ene eller den annen måte avhengig eller kontrollert av sitt lands regjering. Selv om regjeringens kontroll, som tilfellet er i De Forente Stater, alene knytter sig til det tekniske, er de interesser som står på spill, tilstrekkelig store til å inngi foretagendenes direktörer forståelsen av det nödvendige i å optre på en sådan måte at de ikke utsetter sig for regjeringens misbilligelse. Der er altså all grunn til å tro, at hvis princippet om statsrettslig represjon ikke knesettes forsåvidt alle former for publicitet angår, vil regjeringene og de lovgivende forsamlinger i sin almindelighet heller ikke bestemme sig til å ramme bare de handlinger av denne art, som iverksettes ved kringkastingens hjelp.

Annen gruppe: Ophisselse av et annet lands innbyggere til ulovlige handlinger mot deres egen regjering; falske nyheter, etc. som utspredes blandt innbyggerne på deres regjerings bekostning; forstyrrelse av det gode forhold mellem to fremmede land.

Hvad der tillater her å behandle disse handlinger i en og samme gruppe, er den omstendighet at de meddelelser det gjelder, er bestemt for et annet lands innbyggere. Da vi ikke behandler det tilfelle, at der foreligger en kriminell virksomhet som består i å ophisse et utenlandsk publikum mot regjeringen i det land som den skyldige selv tilhører, eller i å utsprede falske nyheter på denne regjerings bekostning i utlandet, innbefatter denne gruppe i grunnen to slags tilfelle: a) direkte eller indirekte, villet eller ikke villet, ophisselse av et fremmed lands innbyggere mot deres egen regjering og b) ophisselse av et fremmed lands innbyggere mot et tredje lands regjering.

Visse straffelover rammer med straffer som er fastsatt for höiforrederi og dermed sammenhengende forgåelser, de handlinger der karakteriseres som sådanne, selv om de er rettet mot et annet lands regjering. Efter visse lover kommer bestemmelsen bare til anvendelse, dersom det land hvis regjering er rammet ved den straffbare handling, opfyller betingelsen for gjensidighet, og dersom forfölgningen forlanges av den nevnte regjering. Under sådanne omstendigheter er bestemmelsen åpenbart gitt i den hensikt å öke sikkerheten for landets egen regjering ved til dennes fordel å bringe i anvendelse et gjensidig garantiforhold.

Hvordan det nu enn måtte forholde sig hermed, så har kringkastingens utvikling bidratt til, mer enn för var tilfellet, å henlede kriminalistenes opmerksomhet på problemet: strafferettslig undertrykkelse av handlinger som er rettet mot en annen regjerings sikkerhet eller mot en annen stats territoriale integritet. Kringkastingen er nemlig först blitt innfört i Europa efter den store krig og har följelig gjort sin debut i en verden som engstes ved spörsmålet om minoritetenes rettslige stilling og revisjonen av fredstraktatens territoriale klausuler. Ved et nærmest dramatisk sammentreff stillet videnskapen til disposisjon for menneskeheten et offentliggjörelsesmiddel, som åpner adgang til tvers igjennem rummet å nå vesener som befinner sig hinsides de politiske grenser og langt fra det sted hvor vedkommende handling foretas, i det selvsamme öieblikk da mer enn én regjering utvilsomt önsket å lukke sitt lands grenser for en viss slags propaganda.

Forsåvidt angår den strafferettslige undertrykkelse av de handlinger det gjelder, kan man ta i betraktning to fremgangsmåter: disse handlinger kunde rammes uten hensyn til det offentliggjörelsesmiddel som var anvendt; eller de kunde undertrykkes bare i det tilfelle at de måtte bli begått ved hjelp av kringkastingen. Som begivenhetene har vist, kunde den skyldige i det sistnevnte tilfelle være ikke et kringkastingforetagende i ordets vanlige mening, men et

pressebyrå, en amatör eller en hvilkensomhelst person som benytter radioen for å skaffe sine meddelelser den önskede publicitet.

Det förste alternativ: en generell undertrykkelse av enhver revolusjonær opmuntring som offentlig rettes til et annet lands innbyggere, er fra logikkens synspunkt lettere å forsvare enn det som begrenser den strafferettslige represjon til kringkastede meddelelser. Imidlertid opstår en, som det synes uoverstigelig, vanskelighet ved at loven i så fall nödvendigvis vilde innskrenke pressens ytringsfrihet på et vesentlig punkt. Den med straff belagte propaganda kunde klarligvis foregå i form av eksport av böker, brosjyrer, aviser og andre trykksaker fra ett land til et annet. Hvor mange vanskeligheter vilde i så fall ikke opstå: Undertiden utspreder det trykte skrift bare en oprörsk meddelelse dersom det eksporteres, idet ordenes betydning varierer efter omgivelsene. I de fleste land nyter regjeringens medlemmer eller nasjonalforsamlingens medlemmer en viss immunitet likeoverfor de almindelige domstolers jurisdiksjon. Så lenge som den internasjonale rett ikke forplikter hvert lands regjering til å respektere og opretholde den regjeringsform som eksisterer i ethvert annet land (til forskjell fra den politiske uavhengighet og territoriale integritet som beskyttes ved Folkeforbundspaktens art. 10), kan det endog inntreffe at et lands regjering viser sig rett og slett fiendtlig mot bibehold av et bestemt politisk styresett i et annet land hvis regjering den ikke har anerkjent (la oss som eksempel nevne den holdning De Forente Staters regjering har inntatt likeoverfor U. R. S. S.'s politiske system). Alle litt utbredte meninger finner i våre dager nödvendigvis sitt ekko i det som trykkes. Forövrig kan den interesserte regjering selv treffe enhver passende foranstaltning til å hindre at trykksaker som den holder for farlige, föres inn eller cirkulerer på dens territorium. Av grunner som er særegne for pressens frembringelser, er det altså sikkert at regjeringene vil nekte ved nye straffebestemelser å under-

trykke meddelelser av denne art, som pressen forsyner publikum med.

Vi ledes altså til å ta i betraktning strafferettslig undertrykkelse av denne slags meddelelser alene under den forutsetning at de utspredes ved kringkasting. Man vil kanskje si at i motsetning til pressens frembringelser når den kringkastede meddelelse direkte sin destinatar, og at det altså vil være meget lett å fastslå hvem der er ansvarlig for den oprörske opviglervirksomhet. La oss til bruk for saken forutsette at den opgave å fastslå hvorvidt der foreligger en oprörsk opvigling eller ikke, i ethvert fall er enklere i det tilfelle at en meddelelse er kringkastet, enn i et hvilketsomhelst annet tilfelle. Ikke desto mindre vil det praktisk talt være umulig for regjeringen i det land som meddelelsene er sendt inn over, å stanse dem ved at den treffer foranstaltninger på sitt eget territorium. Er nu strafferettslig represjon under disse omstendigheter det selvskrevne remedium? Man kunde fristes til å svare bekreftende; forskjellige slags grunner som på sine steder ligner dem som blev anfört under dröftelsen av de meddelelser som rettes til landets egne innbyggere — tvinger oss imidlertid til å svare benektende.

Det er sant at den radiofoniske teknikk stiller til disposisjon for ethvert land, heri innbefattet dets regjering, et ualmindelig mektig middel til å sette sig i direkte forbindelse med ethvert annet lands innbyggere. Når först dette er slått fast, er det ganske selvsagt at regjeringene sig imellem blir enige for å undgå at der, som följe av en uoverveiet benyttelse av denne overförelsesmåte, skal opstå nye internasjonale misforståelser i tillegg til dem som måtte opkomme på annen måte. Men i ethvert tilfelle kan ikke den omstendighet at en meddelelse er kringkastet, beröve den mundtlige tale enhver tvetydighet. For å avgjöre hvad der er foregått, og fastslå hvorvidt den anklagede er skyldig eller ikke, eller graden av hans skyld, trenger domstolen også å vite hvilken virkning meddelelsen

har gjort i det miljö som den har vært rettet til, samt i tilfelle å få upartisk veiledning på dette punkt (avhöring av vidner, etc.). Men i det foreliggende tilfelle forefinnes vedkommende destinatar-miljö i et annet land hvis regjering er direkte interessert i valget av vidnene. Forhandlingene for jurydomstolen vil meget lett gi anledning til begivenheter som, selv om de ikke kommer til å öke den revolusjonære virkning av den kringkastede meddelelse, meget vel kan forgifte forholdet mellem de to nasjoner og deres regjeringer. Det er naturligvis regjeringen i det land som meddelelsen er sendt inn over, som bör forlange straff-forfölgning mot den skyldige. Men her igjen kan denne fremgangsmåtes strenghet bringe den anmodede regjering i en pinlig forlegenhet. Gir den efter, blir den lett beskyldt for svakhet av sitt eget lands offentlige mening; bestemmer den sig for ikke å imötekomme den annen regjerings anmodning, vil den irritere denne siste regjering eller den offentlige mening i dens land. Hvis de anklagede frifinnes, må man være forberedt på at der i det annet land skrikes op om rettsfornektelse. Hvis den påtalte meddelelse er en uttalelse av et medlem av regjeringen, kan straff-forfölgningen blande denne regjerings politikk inn i saken. Hvis man ser de internasjonale forbindelsers problemer under ett og tar i betraktning det skjebnesvangre i deres tilbakevirkninger og gjensidige reaksjoner, synes det som man nödvendigvis kommer til den konklusjon at revisjon av straffelovene ikke er et middel som egner sig til å utelukke kringkasting av meddelelser som ophisser et annet lands innbyggere til oprör.

Bör straffelovene revideres så de rammer meddelelser til et annet lands innbyggere, når de ophisser disse til krig eller hat overfor et tredje land eller utspreder falske rykter blandt dem på bekostning av et tredje lands regjering? Den omstendighet at det her dreier sig om det gjensidige forhold mellem to fremmede stater, kan bare styrke de grunner der, som vi har sett, taler mot strafferettslig un-

dertrykkelse av meddelelser av denne art, rettet til medborgere. Så vel den ene som den annen av de fremmede regjeringer vilde få rett til å kreve straff-forfölgning (i mangel av annen avtale). Den anmodede regjering vilde få å bære alle utgifter og alle kjedeligheter forvoldt ved denne forfölgning. Under velvalgte omstendigheter vilde det være tilstrekkelig at den ene av de to fremmede regjeringer insisterte på straff-forfölgningen og opnådde den, til at der kunde opkomme en ubehagelig tvist mellem den anmodede regjering og den tredje regjering som er interessert. (Straffe) Rettens gang kunde hemmes ved det faktum at domstolen hadde vanskeligheter ved å fastslå den rekkevidde meddelelsen hadde hatt, og den virkning den hadde övet i det miljö som den var rettet til.

Den handling å utsprede meddelelser som ophisser enten til oprör mot eller til brudd med en tredje stat, blir automatisk legitim i det öieblikk der er krig mellem det land som meddelelsene utgår fra, og destinatarlandet. Nok en vanskelighet i strafferettslig henseende.

Direkte hjelpemidler. Imötegåelsesretten.

Til forskjell fra pressens organer hvis organisasjon og politiske orientering frembyr en uendelig rekke av nyanser, er de lite tallrike kringkastingforetagender alle organisert næsten på samme måte og orientert mot det samme mål. På den annen side leser utgiveren alle de mottatte manuskripter eller kan lese dem eller la dem lese, för han antar dem til inntagelse i sitt tidsskrift; programchefen kan hverken i samme utstrekning eller i samme forstand kontrollere eller la kontrollere alt det som senere går gjennem eteren. Der måtte sörges for en dobbelt, suksessiv kontroll: först programchefens eller hans medarbeideres, dernæst den som måtte bli utövet av en funksjonær som hadde til sin disposisjon de nödvendige tekniske midler til öieblikkelig å stanse utsendelsen. Selv om alle meddelelser var kontrollert på forhånd, vilde det alltid være mulig at taleren kom-

til å modifisere teksten foran mikrofonen eller til å gi sin betoning en uforutsett aksent som forandrer ordenes mening og rekkevidde. Faktisk kan ikke alle meddelelser kontrolleres på forhånd. Den forutgående kontroll er spesielt mulig når kringkasting av meddelelsen skjer i henhold til en kontrakt angående individuelle meddelelser; denne kategori omfatter utvilsomt den største del av meddelelsene; men i visse tilfelle kan den forutgående kontroll ikke utöves, det være sig av rettslige grunner eller av faktisk nödvendighet: enten fordi regjeringen forlanger at meddelelsen skal sendes ut, eller fordi den person eller det foretagende som meddelelsen utgår fra, selv er undergitt en effektiv kontroll med hensyn til meddelelsens innhold eller av regjeringen er blitt autorisert til å sende ut denne slags meddelelser (pressenyheter). Denne forutgående kontroll er likeledes praktisk umulig når det gjelder utsendelse av begivenheter som foregår utenfor vedkommende studio (nasjonalfester og andre aktuelle begivenheter), etc.

Forövrig vil straffeloven neppe kunne fastslå grensene for og beskaffenheten av denne forutgående kontroll og plikten for de personer hvem denne tjeneste er pålagt. Imidlertid vilde det være mulig at regjeringene forpliktet sig til, ved ethvert kringkastingforetagende som står under deres myndighet, å la iverksette en forutgående kontrolltjeneste som svarte til visse bestemte desiderata. Forsåvidt angikk dagens nyheter skulde kringkastingforetagendene forpliktes til å velge kildene for sine oplysninger med den ytterste forsiktighet (forutgående kontrollering av nyhetenes sannhet er i de fleste tilfelle ikke mulig). Overenskomsten burde tilstrebe å utelukke enhver meddelelse, egnet til å forstyrre det gode internasjonale forhold, idet den overlot hver (enkelt) regjering omsorgen for valget av veier og midler, forutsatt at målet blev nådd. Under de nugjeldende forhold vilde de fleste regjeringer utvilsomt undertrykke misbruk og forsömmelighet ved administrative eller disiplinære forholdsregler (tilbakekallelse av konsesjon, forholdsregler mot de skyldige individer).

I de fleste land blir utgiveren av et tidsskrift under visse omstendigheter ansvarlig for et forbrytersk skrift i forfatterens sted. I mangel av en saadan regel vilde utgiveren kunne arrangere sig således at han ustraffet kunde utfolde en revolusjonær aktivitet ved alltid å skyte inn forfattere som rettferdigheten ikke kunde ramme. Han kunde i det minste vise sig altfor likegyldig med hensyn til arten av de arbeider som blev utgitt hos ham. Men selv om kringkastingforetagendene i visse henseender kan sammenlignes med utgiverforetagender, vilde programchefen vanskelig kunne gjöres ansvarlig for innholdet av de utsendte meddelelser ved anvendelse av regler som er en slavisk efterligning av dem som gjelder for utgiveres subsidiære ansvar. For resten er fristelsen for kringkastingforetagendene til å gå til utsendelse av revolusjonære meddelelser temmelig svak, de vilde hverken höste materiell eller moralsk vinning derav. Og videre er det slett ikke alltid lett å fastslå hvem som i et kringkastingforetagende er den person som svarer til den ansvarlige utgiver; for til forskjell fra pressens organer representerer ikke utgivelsen ved kringkasting en enkeltmanns uavhengige virksomhet. Det synes altså som det for kringkastingens vedkommende vilde være nödvendig å nöie sig med administrative og disiplinære regler som öker personalets forpligtelse til å kontrollere meddelelsens innhold.

Det er mulig at den utsendelse som er skadelig for den gode internasjonale forståelse, kan tilregnes kringkastingforetagendet selv, enten ved at den utspredte meddelelses ophavsmann er en funksjonær ved foretagendet, eller ved at dette utsender allerede eksisterende meddelelser i form av en gjengivelse. Hvorom allting er, vilde regjeringene kunne forplikte sig til å pålegge kringkastingforetagendene under alle omstendigheter å holde sig for öie opretholdelsen av den gode internasjonale forståelse.

Er det, forsåvidt angår kringkastede meddelser, nödvendig å tilstede en imötegåelsesrett, analog med den som i de

fleste land eksisterer for pressens organer? For pressens vedkommende betyr imötegåelsesrett at pressens organer i kraft av strafferettslige bestemmelser er forpliktet til innen den av loven forlangte frist å gjengi svaret. Den imötegåelsesrett som eksisterer for pressens vedkommende, kan i tilfelle også benyttes av et fremmed lands (diplomatiske eller konsulære) representant. Imötegåelsesretten kommer også til anvendelse i de tilfelle hvor meddelelsens offentliggjörelse ikke i sig selv utgjör en forbrytersk handling.

Vi besitter alt en hel litteratur angående imötegåelsesretten i kringkasting. I den foreliggende forbindelse består der en stor forskjell mellem avisen og kringkastingforetagendet: avisen kan utvide sitt eget omfang (papir), mens kringkastingen bare har til sin disposisjon noen få timer av »kringkastingsdagstiden«. Avisen er kanskje ingenlunde plaget av det bidrag som ydes den som svar, mens kringkastingforetagendet alltid vil generes av en sådan inntrengen. Den ene kringkastede meddelelse er meget forskjellig fra den annen. De er av alle slag, og den aksent som ordene belegges med, kan forandre disses mening. Selv under forutsetning av at man i prinsippet erkjenner det velgrunnede i reklamasjonen, vil det ofte være vanskelig å presisere i hvilken form der bör gis den interesserte opreisning, — mens svaret i en avis alltid kan gis en karakter som er analog med den karakter de påtalte erklæringer hadde. Problemet om imötegåelsesretten er altså i kringkastingen omgitt av mange vanskeligheter. Det er lite sannsynlig at fremmede lands representanter vil forlange selv å fremföre svar foran mikrofonen. Man kunde kanskje nærmere undersöke följende lösning: regjeringene vilde kunne forplikte sig til å sörge for at alle kringkastingforetagender som står under deres myndighet, iakttar »leveregler« der innebærer at hvis kringkastingforetagendet er enig med den interesserte (her et fremmed lands representant) i å fastslå at der angående et emne av viktighet er utspredt en faktisk feiltagelse, skal det være forpliktet til å samarbeide med den

interesserte for på sin bekostning å få innrykket i en avis, valgt av den sistnevnte, en kort konstatering av misforståelsen, ledsaget av en likeledes sammentrengt rettelse; arrangementet måtte fastsette at en domstol, angitt i overenskomsten, skulde anmodes om å avgjöre spörsmålet i det tilfelle at der opstod uenighet med hensyn til valget av avis eller berigtigelsens beskaffenhet. Anvendelsen av denne fremgangsmåte avhenger av at den ansvarlige funksjonær erkjenner feiltagelsen. Han vilde bli bundet ved en rettslig avgjörelse (men i så fall kan dommeren ganske enkelt foreskrive at dommen skal innrykkes i en eller flere aviser, og den angitte fremgangsmåte vilde da ikke komme til anvendelse). I det tilfelle at kringkastingforetagendet måtte avslå å erkjenne det velgrunnede i reklamasjonen, vilde den klagende regjering alltid kunne fortsette å handle på det diplomatiske område.

Ubestemte domme*).

Av byrettsdommer NIKOLAI HOFF.

Som navnet antyder går det kriminalsystem som kaldes ubestemte domme ut på at varigheten av det anstaltophold forbryderen gjennemgår i henhold til dommen over ham, ikke er bestemt i denne (slik som det er tilfelle med straffetiden under den nu bestående ordning). Opholdet löper inntil man beslutter at det skal höre op, at fangen skal löslåtes.

Den tanke som ligger til grunn for dette system, er at en slik ordning gir de störste muligheter for opnåelsen av individualprevensjons-formålet, det formål at vedkommende forbryder for fremtiden avholder sig fra eller hindres i å begå forbrydelser.

Skulde man gjennemföre helt ut denne tanke, måtte det ikke på forhånd være satt noen grenser for anstaltopholdets varighet. Det kan imidlertid ikke bli praktisk spörsmål om annet enn å ha grenser både opad og nedad. Men spatiet mellem grensene kan være höist forskjellig. Jo mindre spatiet er, des nermere kommer man de bestemte dommes system.

Av ubestemte domme er det to former: den egentlige, rene form, hvor anstaltophold på ubestemt tid trer helt istedenfor tidsbestemt straff, og efterforvaring, forvaring efter hel eller delvis utsoning av den i dommen fastsatte straff.

*) Foredrag holdt i Juristforeningen i Oslo 17. mars 1933.

Historikken må jeg la ligge. Jeg går bare tilbake til den bevegelse som reiste sig i Amerikas forenede stater i siste halvdel av det 19. århundre på grunnlag av den idé at hovedformålet med frihetsstraffen må være å forbedre forbryderne, og at dette formål bare kan nåes ved anvendelse av ubestemte domme. Disse tanker hadde europeere slått til lyd for tidligere; men amerikanerne har æren av å ha omsat dem i handling. Först oprettet de den bekjente ungdomsforbedringsanstalt Elmira og anordnet (egentlige) ubestemte domme for dem som blev anbragt der. Og senere har systemet vundet en stadig större utbredelse i unionens stater.

Lovgivningen i Europa har bare tildels fulgt i den amerikanske reformbevegelses spor. Belastet som de er med de gamle, nedarvede forestillinger på kriminalrettens område har den gamle verdens lovgivere hatt vanskelig for å overvinne betenkelighetene ved å forlate straffeprincippet og gå over til egentlige ubestemte domme. Derimot har de i stor utstrekning innført efterforvaring, specielt som middel til å uskadeliggjöre de mere forherdede forbrydere. Dette er jo en langt mindre radikal reform, og det knytter sig ikke de samme betenkeligheter til den som til innförelse av egentlige ubestemte domme.

Hvordan er nu stillingen hos os?

For å begynne med de yngste er de ubestemte dommes princip gjennemfört ved behandling i skolehjem av forbryderske barn og unge inntil 18 års-alderen. Det samme gjelder den »arbeidsskole« som nu er lovfestet for aldersklassen 18—23 år, men som desverre ennu ikke er satt ut i livet. Videre anvendes princippet ved tvangsarbeide efter lösgjengerloven. Endelig har vi »sikkringen«, efterforvaringen av de grovere og mere forherdede forbrydere.

Som det fremgår av denne opregning er vi alt kommet et godt stykke på vei mot gjennemförelse av ubestemte domme, d. v. s. hvad lovgivningen angår. Særlig er å merke at vi gjennem arbeidsskolen kan få systemet anvent på all ungdom

inntil 23 år som trenger opdragende behandling. Derved har vi fått med de i kriminalpolitisk henseende allerviktigste aldersklasser.

Som bekjent er det imidlertid ikke rart bevent med realisasjonen av disse reformer. Loven om arbeidsskoler overhode ikke trådt i kraft, og at sikkringsinstituttet ikke er gjennemfört slik som det burde — ja det vet vi jo alle.

Alle disse institutter — arbeidsskolen — tvangsarbeidet — sikkringen — har vi fått uten at vore lovgivere synes å ha næret principielle betenkeligheter av noen art. Men da stortingets justiskomité i 1927 fikk sig forelagt daværende ekspedisjonschef for fengselsvesnet *Omsteds* forslag om å innföre egentlige ubestemte domme så å si over hele linjen, da tok den principielt og meget bestemt avstand fra tanken om å gå til et sådant systemskifte. Og Stortinget sluttet sig til.

Tildels kan vel dette komme av at forslaget var så radikalt som det var og kom så bardus på komitéen; men formodentlig har også en bestemt betraktningsmåte spillet inn, en betraktningsmåte som vistnok har været den herskende i europeisk opfatning. Efter denne må man skjelne skarpt mellem straff og forholdsregler som ikke er straff. Hvor det gjelder straff, melder det sig betenkeligheter av forskjellig art mot å anvende ubestemte domme. Av slike betenkeligheter fremhevet justiskomitéen særlig at löslatelsesavgjörelsene vilde bli vilkårlige, og at de vilde være unddradd offentlighetens kontroll. Dreier det sig derimot om forholdsregler som ikke er straff, synes man overhode ikke å ha tenkt sig at lignende betenkeligheter kan anföres mot å bestemme deres varighet under fullbyrdelsen. Nu er hverken arbeidsskolen eller tvangsarbeidet eller sikkringen straff, følgelig kan disse institutter passere; men det som Omsted foreslo, det var straff — ubestemte straffedomme — og derfor måtte man her ta avstand.

Denne betraktningsmåte er efter min mening ganske forfeilet. For det förste kan det ikke bli noen avgjörende

forskjell med hensyn til slike betenkeligheter som justiskomitéen heftet sig ved, enten det dreier sig om straff eller ikke-straff. Men desuten er ubestemte domme overhode ikke forenelig med straff. En »straff«, hvis varighet bestemmes efter dette system, er ikke lenger noen straff. Dette gjelder ialfall den del av anstaltopholdet hvor systemet overhode kommer til anvendelse, den del som ligger over den fastsatte minimumsgrense. De som treffer avgjörelsen om löslatelse, skal ikke ta minste hensyn til forbrydelsen, men bare ta hensyn til de individualpreventive formål. Dette er jo netop tanken med hele systemet og er derfor en selvsagt forutsetning. På den annen side er jo straff er tilsiktet lidelse som tilföies forbryderen som gjengjeldelse for hans forbrydelse. Men når varigheten helt og holdent bestemmes efter individual-preventive hensyn — slik at den overhode ikke går ut over minimumsgrensen hvor disse hensyn ikke krever det — da er det jo udelukket at det fortsatte anstaltophold kan inneholde noen tilsiktet lidelse som gjengjeldelse for forbrydelsen.

Man kan altså ikke her bygge på en sondring mellem straff og ikke-straff og si at arbeidsskole osv er *u*betenkelig fordi det ikke er straff, men å anvende såkalte ubestemte straffedomme, det er betenkelig fordi det her dreier sig om straff.

En annen sak er naturligvis at Stortinget kanskje allikevel vil være uvillig til å gå videre i retning av å innföre ubestemte domme. Det kan med en viss rett sies at det som hittil er vedtatt, det betyr ikke noe virkelig systemskifte, det er bare særforanstaltninger mot specielle forbrydere. Men skal man gå enda videre, kan man ikke godt opretholde dette synspunkt lenger. Og da vil de principielle betenkeligheter nödvendigvis få en bredere plass.

Vi skal så se på selve spörsmålet om fordeler og innvendinger ved dette system. Jeg tar fordelene först.

Den fordel som særlig springer i öinene, er den som

danner det logiske utgangspunkt for hele systemet, den fordel at de individualpreventive formål kan nåes bedre når fastsettelsen av anstalttiden utskytes til løslatelsen.

Dette gjelder først og fremmest forbedringsformålet. Med hensyn til de fanger det her er spörsmål om, vil man riktignok sjelden kunne si med sikkerhet når de besluttes löslatt, at de for fremtiden vil holde sig fra forbrydelser. Men man kan ialfall si det med ganske annen sikkerhet enn man ved domsavsigelsen kan forutsi at forbryderen efter så og så langt fengselsophold vil være moden for löslatelse. Ved löslatelsesbeslutningen kan man dra nytte av de stadige observasjoner som under anstaltopholdet er foretatt med hensyn til hans person og personlige utvikling. Og man kan videre skaffe sig pålidelig kjennskap til de forhold fangen kommer i efter löslatelsen — det er jo netop en vesentlig opgave å sörge for at han kommer over i gode forhold — og dette kjennskap kan da danne yderligere grunnlag for bedömmelsen av fremtidsutsiktene. Ved domsavsigelsen kan man derimot ikke ha annet å bygge på enn kjennskapet til hvordan forbryderens kriminalistiske utvikling har forlöpet hittil. Hvorvidt eller hvorledes han vil reagere på det anstaltophold han nu skal ta fatt på, det vet man intet eller svært lite om, og ennu mindre kan man på forhånd si hvor lang tid det vil ta för han er moden for löslatelse.

Det kan tenkes at vedkommende overhode ikke trenger noen personlig forbedring. Det han trenger er bare å komme over i andre forhold. Men også i slike tilfeller gjör den samme fordel sig gjeldende, idet han kan holdes tilbake inntil det er ordnet med å få ham anbragt i tilfredsstillende forhold. Denne opgave vil det nok ofte kunne være vanskelig å löse.

En tilsvarende fordel består også med hensyn til uskadeliggjörelsesformålet: den uforbederlige forbryder kan uskadeliggjöres så meget lenger enn ved tidsbestemt straff.

Grunnen ligger klart i dagen: fordi vedkommende myn-

dighet nårsomhelst kan ta spörsmålet om löslatelse op igjen, kan den hver gang det er fremme tryggt bestemme sig for ikke-löslatelse hvis betingelsene for löslatelse ikke finnes å være tilstede, og slik kan den holde på, like til maksimumsgrensen om så skal være. Dommeren, som fastsetter straffen på forhånd, som en endelig avgjörelse, vilde derimot vegre sig for i uskadeliggjörelsesöiemed å bestemme lovens straffemaksimum, selv om han hadde adgang til det — fordi det er umulig å se inn i fremtiden, selv ved de mest forherdede forbrydere kan man aldri vite om det ikke en vakker dag hender noe med dem som gjör at det ikke er nödvendig å forholde dem friheten lenger.

Dommeren har forresten ikke lov til å la de individualpreventive hensyn være enebestemmende. Fordi det er straff han fastsetter, må han passe på at det blir en viss forholdsmessighet mellem straffen og den forbrydelse den skal være straff for. Bare innen nokså snevre grenser kan han derfor la de nevnte hensyn spille inn. Går han utenfor disse grenser, risikerer han å få Kjeremålsutvalget på nakken i henhold til bestemmelsen i straffeprocesloven om »åbenbart misforhold mellem forbrydelse og straff«.

Ved bestemte domme er altså dommeren ikke bare ute av stand til å tilfredsstille de individualpreventive hensyn, men han er også avskåret fra å gjöre det. Og som följe derav blir forholdet enda uheldigere enn det behövte å være. Det kan tenkes at dommeren kan si sig selv: her trengs det sandsynligvis minst 1 års forbedringsarbeide; men selv denne sandsynlige minstetid har han ikke adgang til å fastsette hvis den begåtte forbrydelse efter gjeldende straffutmålingsnorm bare skulde kvalifisere til 30-60 dages fengsel. Og om dommeren i et annet tilfelle vilde våge å regne med at forbryderen ialfall vilde være uforbedret i de förste 5 år, så kunde han allikevel ikke bestemme 5 års fengsel hvis forbrydelsen i sig selv var forholdsvis uskyldig. Utover en viss forholdsmessighet mellem forbrydelse og straff har han ikke lov til å gå.

Å anvende straffesystemet blir på denne måte fullstendig meningslöst hvor det gjelder de forbrydere ubestemte domme særlig passer for, de som er kommet inn på forbryderbanen eller holder på å gli inn på den. Man opnår ikke annet enn den altfor velkjente gåing inn og ut av fengslene — inntil vedkommende tilslutt som en moden frukt havner i sikkringen, hvis han da ikke skulde være så heldig å dö forinnen eller bli fysisk ödelagt, eller ved et tilfelle komme over i lykkeligere forhold.

Så meningslös er igrunnen den måte disse sörgelig hyppige saker behandles på, at det vilde være nesten ufattelig at vi i vor rasjonaliserings-tidsalder fremdeles fortsetter med slike metoder, hvis vi ikke visste hvor vanskelig det i det hele tatt er å få rasjonalisert de ikke-tekniske samfundsanliggender.

De fordeler jeg hittil har talt om, understöttes av visse heldige virkninger på det fangepsykologiske område.

Den mest fremtredende av disse er at ordningen virker som en spore til å ta sig sammen. Fangen ved at jo mer han anstrenger sig for å opfylle de fordringer som stilles til ham, des fortere blir han fri.

Dette er et overmåde betydningsfullt moment. Overfor de fleste av dem som det kan være spörsmål om å anvende ubestemte domme på, er dette å sette löslatelsen op som belönning i virkeligheten det eneste effektive middel til å få fart i forbedringsarbeidet.

Det er videre rimelig at fangene ofte vil bli mere avskrekket ved ubestemt-dom-ophold enn ved tidsbestemt straff. Skal de ikke bli sittende altfor lenge, må de i lengre tid stadig vise energi og utholdenhet ved regelmessig arbeide. Og for svært mange af disse folk er det vel ikke noe som falder tyngre og virker mere trettende enn å udmerke sig i denne retning. Følgelig vil de efter löslatelsen se tilbake på anstaltopholdet som en hård tid, hårdere enn de kortvarige fengselsstraffe som nu oftest anvendes.

At anstaltopholdet ikke skal være straff — og derfor må innrettes slik at det ikke inneholder noe moment av tilsiktet lidelse — har i denne forbindelse svært lite å si. Hovedsaken for fangene er at de er berövet friheten og er underkastet anstaltregime med arbeidstukt, i forbindelse med nödvendigheten av å anstrenge sig om de ikke skal bli sittende altfor lenge. Hvordan opholdet förövrig er innrettet, spiller mindre rolle.

Forresten er det slet ikke nödvendig at disse anstalter er utstyrt som rene luksushoteller, og at opholdet arter sig som et behagelig sanatorieophold — slik som noen synes å tro. Fangene kan ikke ha noe moralsk krav på å bli holdt skadeslös for frihetstapet ved materielle behageligheter. Almindelig sund sans sier oss også at det er meningslöst og urettferdig at de som har været riktig därlige samfundsmedlemmer, skal leve behageligere enn de som ikke har gjort noe galt — og på deres bekostning. Desuten er et noenlunde spartansk utstyr og levesett som regel sundest for fangene selv.

På den annen side krever behandlingens formål at de på en vis lever godt. De må få tilstrekkelig av nærende mat, og de bör også bo sundt. På denne måte kommer de til å leve, om ikke behageligere så dog bedre enn mange utenfor anstalten. Det samme gjelder imidlertid også ordinære straffanger. Også dem söker man jo å forbedre, og selv bortsett derfra krever vor tids humanitetsfölelse at de almindelige hygieniske krav tilfredsstilles mest mulig.

I og med fordelene i individualpreventiv henseende har ubestemte domme også den fordel at systemet er til beste for forbryderne selv. Ialfall efter almindelig moralsk opfatning er det bedre å komme over i et hederlig liv enn å fortsette som forbryder. Og for den uforbederlige forbryder er det bedre å leve i en skikkelig anstalt enn å hengi sig til et selvödeleggende forbryderliv.

Også dette hensyn, hensynet til forbryderne, bör veie noe.

Kun for en overfladisk betraktning har det her gyldighet det gamle ord: »som man reder, så ligger man«. Desuten må vi huske at den »forbrydervenlighet« det her er tale om, ikke er av den sort som gir sig utslag i slapphet i reaksjonen overfor forbryderne. Det er jo så langt fra at behandlingen av dem blir slappere at den tvertom blir strengere. Og forutsetningen er jo desuten at behandlingen er til beste for samfundet, samtidig som den er til beste for forbryderne. Det er netop dette som gjör systemet så tiltalende: en streng, men heldig virkende behandling, som samtidig virker heldig for samfundet.

Det er ennu etpar fordeler jeg gjerne vil nevne.

For det förste at man undgår svakhetene ved dommerens straffutmåling. Det som her fortjener å fremheves, er ikke så meget det at straffutmålingen lider av vilkårlighet og ujevnhet. Det samme vil gjelde i kanskje like höi grad de tilsvarende löslatelsesavgjörelser. Men mens man ved disse ialfall har et enkelt, klart og fornuftmessig princip å gå efter — individualprevensjonsprincipet — så fins det ikke noe sådant princip for straffutmålingen.

Dernest er det etisk tilfredsstillende at man ved ubestemte domme slipper å bygge på gjengjeldelsesprincipet. Dette skal jeg komme tilbake til nedenfor.

Endelig lider straffen av en erkjennelsesmessig mangel som gjör det önskelig å komme vekk fra den i störst mulig utstrekning. Straff forutsetter personlig skyld. Og personlig skyld forutsetter igjen fri vilje. Men den menneskelige viljes frihet er jo bare et postulat, en ubevist og ubeviselig påstand. Og hvad enten man tror på denne frihet eller ikke, er det utilfredsstillende for tenkende nutidsmennesker at samfundet anvender et reaksjonsmiddel overfor forbryderne som er bygget på et blot og bart postulat.

Så har vi innvendingene.

Allerede på det fangepsykologiske område har ubestemte domme sine svake punkter.

Særlig mener mange at systemet leder til hykleri i en uhyggelig grad. Videre er det ikke til å undgå at fangene svært ofte blir skuffet og som følge derav motløse og bittre. Utryggheten og spenningen kan også føre til sjælelige sygdomstilstander, fengselspsykoser. Endelig skal jeg nevne en innvending som — av amerikanske ubestemt-dom-fanger — er formet i disse ord: »they do not reform, but conform« — fangene blir ikke forbedret, de bare tilpasser sig, til reglementet og til slik de skjönner at funksjonærerne vil ha dem.

Jeg kan ikke her gå nærmere inn på disse innvendinger. Jeg skal bare si at feldende for systemet kan de neppe være — hvis da det hele blev fornuftig innrettet, og specielt hvis anstaltfunksjonærerne var sin vanskelige opgave voksen.

Når man fremhæver fengselspsykosene som en uheldig følge, bör det forövrig ikke glemmes at usikkerheten — sammen med anstrengelserne og optattheten med å fylle kravene — også må ha den gunstige virkning at den effektivt motarbeider fengselsslövningen, denne normale følge av fengselsopholdet som gjör den löslatte fange uskikket til å ta op kampen for tilværelsen.

En rekke av de innvendinger systemets motstandere förer i marken, utledes av det forhold at ubestemte domme er uforenelig med straffens vesen. Man anförer forskjellige momenter som dels skal gjöre det likefrem nödvendig, dels ialfall gagnlig at den gjengjeldelsesidé som inneholdes i straffebegrepet — og som altså mangler ved ubestemte domme — at den blir realisert ved samfundets inngripen overfor forbryderne.

Det vi her står overfor, er selve det sedelige og fornuftmessige grunnlag man har ment at straffanvendelsen hviler på.

For det förste skal det være en sedelig grunnlov for hele »verdensordningen« at godt skal gjengjeldes med godt

og ondt med ondt. Og denne gjengjeldelsens lov skal også vi mennesker måtte rette oss efter, bl. a. ved samfundsreaksjonen overfor det »onde« forbryderne har gjort.

På dette er det ikke nödvendig å spille mange ord. Menneskene kan ikke anerkjenne annen sedelig rettesnor enn sin egen moralske bevissthet. Og vi nutidsmennesker betrakter det så langt fra som noe etisk krav at vi skal gjengjelde, at vi tvertom finner det forkastelig å gjengjelde for gjengjeldelsens egen skyld. Og at vi ved ubestemte domme kommer helt bort fra gjengjeldelsesprincippet, det föler vi netop som en moralsk tilfredsstillelse.

Dernest påståes det at befolkningen vilde reagere på en uheldig måte hvis kriminalvesnet ikke var bygget på gjengjeldelsesprincippet.

Denne påstand om gjengjeldelsesdriftens krav på hensyntagen er for det förste i höi grad overdreven. Den fölelsesmessige gjengjeldelsesreaksjon har tapt i kraft efterhvert som den nyere tids kultur og moral har gjennemsyret befolkningen, og nu er det vistnok ikke så svært meget igjen av den hos oss. Dog kan den fremdeles være sterk i enkelte tilfeller, f. ex. hvor ens eget barn har været offer for en sedelighetsforbrydelse. Men selv i slike tilfeller vil gjengjeldelsestrangen regelmessig tape sig efter den förste opblussen og gi plass for den fornuftige tanke at ulykken jo ikke kan gjenoprettes ved forbryderens avstraffelse. Desuten må det under enhver omstendighet antas at gjengjeldelsesdriften vilde bli tilstrekkelig tilfredsstillet ved at forbryderen blev tatt under behandling eller i forvaring på ubestemt tid.

Videre har man pekt på at ved idømmelse av straff innprentes såvel forbryderen selv som alle andre den sunde lære at man har ansvar for sine handlinger, at man ikke kan forse sig uten at man også må svi for det. Denne gunstige virkning skulde falde bort ved ubestemte domme.

Såvidt jeg kan forstå må denne siste antagelse være helt feilaktig. Begrepsmessig er vistnok behandling efter

dette system ikke en reaksjon overfor det gale forbryderen har gjort; men faktisk kommer den til å virke som en slik reaksjon, og det til med en reaksjon som er vel så kraftig som den der ligger i en almindelig fengselsstraff.

Man har også ment at en rekke andre viktige prevensjonsmomenter vilde falde bort eller ialfall bli svekket når man ikke anvente straff. Dette skulde således gjelde det officielle samfunds og den almindelige opinions fordömmelse av forbrydelsen, og det skulde også gjelde den infami som hefter ved forbryderen.

Også disse antagelser bygger på teoretiske betraktninger som har lite på sig når man ser på forholdene slik de virkelig er. Hvad specielt infamien angår, brennemerkingen i det medborgerlige omdömme, så er det vel neppe grunn til å tro at folk vil betrakte det som mindre vanærende å bli undergitt behandling efter ubestemte domme, social kurbehandling, enn å bli dömt til en ordinær straff. — Infamien er forresten et tveegget sverd som kanskje gjör mere skade enn gagn. Det er jo infamien som gjör det så fortvilet vanskelig for löslatte fanger å få arbeide. Og uten arbeide blir de uvegerlig drevet tilbake til forbryderbanen, trods alle forsetter.

Endelig har man ment at det bestående straffesystem er ubestemte domme langt overlegent med hensyn til almen avskrekkelse i snevrere forstand. Det skulde jo også være naturlig å se det slik, for et ubestemt-dom-ophold inneholder jo ikke slik som straffen noe moment av tilsiktet lidelse. Imidlertid er det et spörsmål om det ikke snarere er omvent. Jeg har foran nevnt at forbryderne selv vistnok ofte vil bli mere avskrekket ved et slikt ophold enn ved tidsbestemt straff. Men den avskrekkelse forbryderne selv blir bibragt, den er det vel rimelig vil forplante sig ut over i befolkningen.

Ubestemte domme skal også være uforenelig med rettferdighetens krav.

Resonnementet er ganske enkelt: rettferdigheten krever

at det skal være forholdsmessighet mellem forbrydelse og straff. Men ved ubestemte domme ser man helt bort fra dette krav, og bare ved et rent tilfelle kan det her bli tilfredsstillet.

Svaret er like enkelt: da det her ikke dreier sig om straff, kommer kravet om forholdsmessighet mellem forbrydelse og straff overhode ikke i betraktning.

Spörsmålet er imidlertid om ikke specielt fangene selv allikevel vilde bli såret i sin rettferdighetsfölelse. Noen særlig grunn til å frykte herfor er det dog neppe. Erfaringen synes ialfall å ha vist at hverken fangene selv eller andre reagerer på denne måte hvor det gjelder tvangsarbeide efter lösgjengerloven eller sikkring efter straffeloven. Ved sikkringen er det ikke *det* fangene anker over, at forbrydelse og innesperringstid ikke står i forhold til hverandre; men de er misfornöiet med at de i sikkringstiden skal bli sittende i samme fengsel (Akershus landsfengsel) og under samme fengselsregime som de utsonet straffen.

Foruten urettferdighet overfor forbryderne kan det også være spörsmål om urettferdighet overfor *samfundets lovlydige medlemmer*.

Man kan resonnere slik: Mens forbryderne er på frifot, förer de et ganske anderledes fritt og muntert liv enn den almindelige hederlige mann, hvis tilværelse som oftest er temmelig grå, slitsom og bekymringsfull. Og i den forholdsvis korte tid forbryderne sitter inne, har de det også ganske behagelig, idet de får sit trygge underhold uten å behöve å bekymre sig om noen verdens ting. Dette er en skrikende urettferdighet mot den lovlydige del av befolkningen, som har fornöielsen av å betale, först for den skade forbryderne gjör mens de er ute, og derefter for deres underhold når de er inne.

Denne opfatning er vistnok overmåde utbredt, særlig da innen de befolkningslag som står forbryderne fjernest. Det må kanskje også innrömmes at det her er et misforhold tilstede. Men jeg må være dypt uenig når man ut fra en slik innstilling stiller sig kjölig eller endog fientlig til tanken

om å innföre ubestemte domme, idet man går ut fra at det bestående misforhold vil bli enda större ved en slik reform. Den humanitet samfundet viser i sin behandling av forbryderne — og som man altså mener er urettferdig — den vil ialfall ikke bli mere urettfærdig om vi får dette system. Tvertimot skulde den hårdt arbeidende skatteborger da ha grunn til å föle en dyp tilfredsstillelse. For det förste fordi forbryderne da blev undergitt en strengere behandling, og dernest fordi samfundet vilde få mere igjen for sine utlegg til dem.

Jeg går så like på den innvending som vel er den vektigste av alle, og som også justiskomitéen særlig heftet sig ved. Det er vanskeligheten ved å avgjöre om og når fangen er moden for löslatelse, om og når de kriminalistiske svakheter han lider av er overvundne.

Særlig er avgjörelsen vanskelig hvor det dreier sig om den viktigste svakhet: mangel på selvdisciplin og fasthet overfor fristelser og drifter, motgang og skuffelser. Det er ikke mulig med noen grad av visshet å avgjöre om fangen har erhvervet den motstandsdyktighet det her spörres om. Det er f. ex. ikke mulig å utsette ham for de samme fristelser som möter ham i det frie liv, og ialfall kan man ikke få slike kunstig arrangerte fristelser til å virke på samme måte og med samme styrke som i friheten.

Her griper imidlertid prövelöslatelsesinstituttet inn. Det er selvsagt langt lettere å avgjöre om det er grunn til å pröve om fangen er moden for löslatelse enn å avgjöre om han virkelig er det.

Herved bortfalder dog ikke den svakhet at avgjörelsen i de tvilsomme tilfeller kommer til å bero på den rent personlige, subjektive opfatning hos dem som her er de bestemmende.

Betenkelighetene forökes ved at de besluttende personer — jeg forutsetter at det blir en löslatelseskommissjon — nödvendigvis i adskillig utstrekning må stötte sig til an-

stalldirektörens og anstaltfunksjonærernes bedömmelse. Det er altid betenkelig når de som har avgjörelsen og ansvaret, må bygge på andres skjön, og dobbelt betenkelig blir det her hvor det dreier sig om skjön ved hvilke det må være så uhyre let å ta feil.

Forholdet blir enda betenkeligere ved at almenheten ikke kan gis adgang til kontroll. Det er jo umulig for utenforstående å kontrollere om disse avgjörelser er riktige. Heller ikke er det adgang til efterpå å få konstatert om de var riktige. Det vil si: om fangen er löslatt for tidlig vil snart vise sig; men blir han löslatt for sent, gis der ingen måte å få dette fastslått på.

Denne manglende adgang til kontroll er unektelig en stor svakhet ved ubestemte domme. I et oplyst og våkent samfund vil det altid være vanskelig for befolkningen å ha tillid til avgjörelser som den ikke kan kontrollere. Og så meget vanskeligere blir det her fordi det gjelder avgjörelser hvor frykten for vilkårlighet er særlig nærliggende. At appell til overordnede instanser faktisk er udelukket, skulde ikke gjöre mistilliden mindre.

Dette betyr et absolutt tilbakeskridt fra den ordning vi nu har. Enhver kan jo følge den offentlige straffesaksforhandling og gjöre sig op en mening om hvorvidt det er noe å si på den straff som blir fastsatt.

Mot disse alvorlige anker er det dog forskjellige ting som kan anföres. For det förste skulde det ikke bli så mange tilfeller av for sen löslatelse — specielt ikke meget for sen — når löslatelsen altid bare var på pröve. Videre må man være opmerksom på at de anstaltfunksjonærer det her er tale om — som skal lede og kontrollere fangenes utvikling og avgi sit skjön om deres modenhet for loslatelse — de må selvsagt være utsökte folk med stor menneskekundskap og evne til sikker bedömmelse av personer og forhold. Endelig vilde man ikke stå helt rådlös overfor mistilliden p. gr. a. manglende kontroll. Det kunde således være påbudt at enhver fange skulde ha forsvarer når hans sak kom til avgjörelse.

Selv om alt dette blev innrettet på den mest udmerkede måte, vilde man dog selvfölgelig ikke være sikkret mot vilkårlighet. Foruten at den samme menneskelige ufullkommenhet også hefter ved straffutmålingen er imidlertid her å merke en ting som efter min mening bör spille en meget vesentlig rolle. Forutsetningen er jo at anstaltopholdet ikke skal inneholde annen lidelse enn den som följer med frihetsberövelsen og anstaltregimet. Og forutsetningen er videre at fangen hverken fysisk eller moralsk vil ha vondt av opholdet; tvertom skal det hele legges slik an at han i begge henseender går styrket ut av anstalten. At disse forutsetninger også blir realisert, det blir det statsmaktenes sak å sörge for. Men regner vi med dem, kan da den mulighet være feldende for hele systemet at en enkelt fange en sjelden gang blev sittende nevneværdig tid ut over det tidspunkt da han rettelig burde være löslatt?

Denne naturlige måten å se tingen på vanskeliggjöres ved at man på kriminalrettens område ennu beherskes av den strengt individualistiske opfatning, den som karakteriseres ved slagord som »individets hellighet og ukrenkelighet«. Efter dette grunnsyn er vilkårlighet ved personlig frihetsberövelse i alle tilfeller en dödssynd som det gjelder å ha de allersikkreste kautéler mot.

Nu mener jeg ikke at denne opfatning i det hele tatt er forkastelig. Tvertimot: det er denne ånd som har gjort vort samfund til en retsstat og ikke en politistat, og dette store gode bör vi selvsagt holde på. Det bör derfor fremdeles være et selvfölgelig grunnprincip i kriminalretten at individet mest mulig må beskyttes mot vilkårlighet. Men dette princip kan ikke altid være enerådende. Og ved de forbrydere og de forholdsregler det her handles om, er det også andre hensyn som bör komme i betraktning: hensynet til at disse mennesker som oftest er svake, forkomne individer, som har mere behov for hjelp og stötte enn rettsbeskyttelse.

Jeg er hermed færdig med min gjennemgåelse. I dette foredrag har jeg bare kunnet gi en temmelig overfladisk oversikt over noen av de momenter som kan tale for og imot ubestemte domme. I hvilken rettning min sympati og mit eget syn på saken går, håber jeg imidlertid at jeg har gitt tydelig uttrykk for.

Jeg nærer også den tro at denne sak för eller senere vil vinne frem ved sin egen tyngde. I vor tid hvor bekjempelsen av forbryderondet er blitt et spörsmål av ganske annen betydning enn tidligere, i vor tid har det vist sig med stadig större tydelighet hvor lite formålstjenlig det er å anvende det gamle straffesystem på dem som særlig representerer dette onde. För eller senere vil dette forhold komme til å gjöre sig gjeldende med en slik styrke at lovgiverne vil overvinne sine betenkeligheter mot å innföre ubestemte domme.

Det er også en annen grunn til å gå til et systemskifte. I gamle dage, da straffevesnet var strengt og uböielig, da var det dog en viss ræson i det hele. Men så humanisert og gjennemhullet som straffesystemet nu er blitt, har det tapt sin gamle holdning og er blitt et »hverken fugl eller fisk« som i lengden ikke kan forsvare sin plass. Men å gå tilbake til den gamle hårdhet er udelukket. For det förste lar det sig nu engang ikke gjöre å skru utviklingen tilbake. Og utviklingen fjerner sig stadig mere fra de gamle straffeidealer. Men desuten sier både vor forstand, vor moral og vor sociale bevissthet oss at det ikke er denne vei vi skal gå, men at vi derimot skal ta skridtet fullt ut og gå over til ubestemte domme.

Når jeg her taler om et systemskifte, må jeg dog ta et vesentlig forbehold. Efter min mening kan det bare bli spörsmål om å anvende ubestemte domme på dem som trenger behandling (eller å komme over i andre forhold). Og systemet må da særlig passe for den store mengde eiendomsforbrydere — særlig tyver — av eldre og yngre årsklasser, som ikke bare har begått en leilighetsforbrydelse, men

er kommet inn på eller holder på å gli inn på det som med ét ord kaldes forbryderbanen.

Her må målet være et fullstendig systemskifte, at man altså ikke slik som nu bare anordner ubestemte domme for de yngste på den ene side og de mest forherdede på den annen, men lar systemet få anvendelse på alle som overhode trenger forbedring. Og det må være systemet i dets egentlige form, ikke bare efterforvaring.

Fængselsvæsen.

Meddelelser om Dansk Fængselsvæsen 1932.

Ved Fuldmægtig i Direktoratet for Fængselsvæsenet
Povl Kiørboe.

Med Hensyn til Pladsforhold og Fangebelæg bemærkes følgende:

A. *Straffeanstalterne.*

Mænd:	Plads til:	Fangebelæg: 31/12 1931	31/12 1932
Horsens Straffeanstalt med Annekser og Kolonier	542	494	502
Vridsløselille Straffeanstalt	377	366	365
Nyborg Straffeanstalt	459	447	430
Tuberkulosesygehuset ved Nyborg Straffeanstalt	17	10	7
	1395	1317	1304
Kvinder:			
Statens Kvindefængsel	80	26	22

B. *Arresthusene.*

		Fangebelæg: 31/12 1931		31/12 1932	
	Plads til:	Md.	Kv.	Md.	Kv.
København: Vestre Fængsel	482	220	0	197	0
» Nytorvs Arrest	69	0	15[1])	0	16[2])
» Politigaarden	64	1	0	6	0
Øvrige Arresthuse (91)	1570	500	20	541	19
	2185	721[3])	35	744[4])	35

[1]) Endvidere hensad her 6 kvindelige Tvangsarbejdsfanger, der er medregnet under C.
[2]) Endvidere hensad her 7 kvindelige Tvangsarbejdsfanger, der er medregnet under C.
[3]) Af disse afventede 18 Pladsledighed i Straffeanstalterne.
[4]) Af disse afventede 49 Pladsledighed i Straffeanstalterne.

C. *Tvangsarbejdsanstalterne.*

		Fangebelæg:			
		31/12 1931		31/12 1932	
Plads til:		Md.	Kv.	Md.	Kv.
Arbejdsanstalten »Sundholm«, (København)	210[1])	49	0	28	0
Nytorvs Arresthus	»	0	6	0	7
Øvrige Tvangsarbejdsanstalter (12)[2])	264	131	5	54	0
	474	180	11	82	7

Vedrørende de i *Arresthusene* den 31. December 1932 hensiddende 744 Mænd og 35 Kvinder og disses Fordeling i Aldersklasser m. v. meddeles følgende Oversigt:

Aldersfordeling	Varetægtsfanger		Afsonere af Fængselsstraf		Afsonere af Underholdsbidrag		Ialt	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Under 16 Aar	0	0	5	0	0	0	5	0
16—21 Aar	26	6	73	10	7	0	106	16
21—40 »	187	6	218	9	72	0	477	15
40—60 »	65	3	66	1	16	0	147	4
60 Aar og derover	3	0	6	0	0	0	9	0
Ialt:	281	15	368	20	95	0	744	35

De i *Tvangsarbejdsanstalterne* den 31. December 1932 hensiddende 82 Mænd og 7 Kvinder fordeler sig saaledes efter Straffetidens Længde:

Straffetidens Længde	Mænd	Kvinder	Ialt
12—29 Dage	3	2	5
30—89 »	16	2	18
90—179 »	41	2	43
6 Maaneder—1 Aar	22	1	23
1 Aar og derover	0	0	0
Ialt:	82	7	89

[1]) Til Tvangsarbejdsanstalt har siden 1/12 1922 kun været benyttet een Bygning, der har Plads til 114 Fanger; en anden Bygning, hvori der tidligere var Plads til 136 Fanger, er udlejet til Staten til Forvaringsanstalt (Lov Nr. 133 af 11/4 1925). De kvindelige Tvangsfanger (96 Pladser) har siden 6/1 1926 hensiddet i Københavns Kommunes Fængsler.

[2]) Tvangsarbejdsanstalten i Holbæk er nedlagt den 1. November 1932, og der er sluttet Overenskomst om, at Tvangsfangerne fremtidig anbringes i Tvangsarbejdsanstalten i Hillerød.

Med Straffelovens Ikrafttræden er *Tvangsarbejde bortfaldet som Straf for egentlige Forbrydelser* og kan fremtidig kun anvendes som Disciplinærstraf i Medfør af Fattiglovens § 41. Tvangsarbejde idømt før 1. Januar 1933 skal ifølge Justitsministeriets Anordning af 15. November 1932 omsættes til Fængsel i samme Tidsrum. Ved en kgl. Resolution af 14. December 1932 er det derhos bestemt, at Overtilsynet med Tvangsarbejdsanstalterne fra 1. Januar 1933 at regne overføres fra Justitsministeren til Socialministeren, og Tvangsarbejdsanstalterne er altsaa hermed udgaaet af Fængselsvæsenets Ressort fra Udgangen af 1932.

Med Hensyn til *de Fanger, der ved Aarets Udgang hensad i Tvangsarbejdsanstalterne*, er der ved et af Justitsministeriet udfærdiget Cirkulære af 16. December 1932 truffet følgende Bestemmelser:

Fanger, der ifølge Dom udstaar Tvangsarbejde, overføres til fortsat Afsoning i Arresthus. Da Fængsel i over 6 Maaneder skal udstaas i Statsfængsel, skulde Fanger, hvis Afsoningstid er over 6 Maaneder, egentlig afleveres til Statsfængslerne (Straffeanstalterne), men af praktiske Hensyn er det bestemt, at kun de Fanger, som den 1. Januar 1933 endnu havde mindst 3 Maaneder tilbage af Straffetiden, skulde afleveres til Statsfængslerne efter at være anmeldt paa sædvanlig Maade. Personer, der ifølge Overøvrighedsresolution afsoner Underholdsbidrag, overføres til fortsat Afsoning i Arresthus.

Efter at Tvangsarbejdsanstalternes Anvendelse til Afsoning af egentlige Straffe saaledes er ophørt, disponerer Statens og Kommunernes Fængselsvæsen tilsammen over Plads til 3660 Fanger.

Den gennemsnitlige Belægning i Statens 3 Straffeanstalter for Mænd var ifølge den af Direktoratet for Fængselsvæsenet senest udgivne Beretning i Finansaaret 1931—32 1314 Fanger, i Statens Kvindefængsel 33 Fanger. I de kommunale Arresthuse var den gennemsnitlige Belægning i Kalenderaaret 1931 880,75, heraf 290,28 i Staden Københavns Fængsler. Pladsmanglen i Straffeanstalterne har ligesom i tidligere Aar været nedadgaaende. Antallet af Dage, i hvilke Mænd, dømt til Strafarbejde, i Arresthusenene har afventet Pladsledighed, var 8832, og det gennemsnitlige daglige Antal »Ventere« var saaledes 24,20. Aarets højeste Antal var 52 (ult. Marts), det laveste 6 (medio Maj).

Med Hensyn til Aflevering til Straffeanstalterne af *Dom-*

fældte, der lider af Sygdom eller er befængt med Utøj, er der af Justitsministeriet ved Cirkulære af 24. Oktober 1932 truffet nærmere Bestemmelser, hvorved navnlig de tidligere gældende Særregler angaaende veneriske Sygdomme er ophævet. Den almindelige Regel gaar ud paa, at Domfældte, hvis Helbredstilstand paa det Tidspunkt, da de skal afleveres, nødvendiggør deres Behandling paa Hospital, ikke kan afleveres til Straffeanstalten, saalænge denne Tilstand varer. Med Hensyn til Domfældte, lidende af venerisk Sygdom, gjaldt der derimod hidtil den Særregel, at de ikke maatte afleveres, forinden de var fuldstændig helbredede. Da det imidlertid med Lægevidenskabens forøgede Kendskab til de paagældende Sygdommes Natur blev klart, at denne Regel i Virkeligheden aldrig havde været overholdt, og i Praksis heller ikke vilde kunne overholdes, blev Spørgsmaalet om dens Ophævelse taget op til Overvejelse, og Resultatet heraf blev altsaa det anførte, saaledes at der fremtidig gælder samme Regler om de heromhandlede Sygdomme som om enhver anden Sygdom. Samtidig blev der dog ved en Skrivelse til Straffeanstalterne truffet Bestemmelse om, at Domfældte, der afleveres lidende af venerisk Sygdom, skal hensættes i Enecelle, og at de ikke maa overføres til Behandling i Fællesskab, forinden Fængselslægen erklærer, at saadan Overførelse er ubetænkelig af Hensyn til Smittefare.

Med Hensyn til administrative Anliggender af mere almindelig Interesse skal jeg meddele følgende:

Ved Skrivelse af 16. Februar 1932 nedsatte Justitsministeriet et *Udvalg* med den Opgave at udarbejde Forslag til de i Straffeloven af 1930 omhandlede Anordninger og Reglementer angaaende Fuldbyrdelse af Fængsel, Hæfte, Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring. En nærmere Redegørelse for Indholdet af de af Udvalget udarbejdede Anordninger m. v. skal ikke gives her. Med Hensyn til dette henvises ligesom med Hensyn til de øvrige Foranstaltninger i Forbindelse med Ikrafttrædelsen af Straffeloven af 1930 til den af Fængselsdirektør Kampmann udarbejdede Fremstilling af Fængselsvæsenet i Danmark efter den nye Straffelov I og II, der er optaget i dette og det foregaaende Hæfte af nærværende Tidsskrift.

Som omtalt i nærværende Tidsskrift for 1930, Side 341, blev der i April 1929 paa Foranledning af en Række Erhvervs-

organisationer nedsat et Udvalg med den Opgave at undersøge den økonomiske Side af Arbejdet i Straffeanstalterne ud fra almindelige driftsmæssige Synspunkter. Som Resultat af dette Udvalgs Arbejde er der ved Skrivelse af 20. Oktober 1932 nedsat et *Tilsynsraad vedrørende Fængselsvæsenets Arbejdsdrift*. Samtidig er der udfærdiget en Instruks for Raadet. Ifølge denne bestaar Raadet, hvis Medlemmer beskikkes af Justitsministeren, af Direktøren for Fængselsvæsenet (Formand), 2 Medlemmer af Rigsdagen samt 4 Repræsentanter for Erhvervene, af hvilke 2 udpeges af de samvirkende Fagforbund, 1 af Fællesrepræsentationen for Dansk Industri og Haandværk og 1 af Industriraadet. Medlemmerne, bortset fra Formanden, beskikkes for 4 Aar. Tilsynsraadets Opgave er at drøfte almindelige Spørgsmaal vedrørende Fængselsvæsenets Arbejdsdrift, navnlig med Henblik paa dennes Forhold til det frie Erhverv. Klager fra dette vedrørende Fængselsarbejdet skal forelægges Raadet til Erklæring, og ligeledes skal Spørgsmaal om Optagelse af nye eller væsentlig Udvidelse af bestaaende Arbejdsfag i Straffeanstalterne forelægges Raadet. I Tilfælde af, at Direktøren for Fængselsvæsenet ikke mener at kunne følge en af Raadets Flertal afgiven Indstilling, skal Sagen af Direktøren forelægges for Justitsministeren, saafremt der af Raadets Flertal fremsættes Begæring herom.

Med Hensyn til Fængselsvæsenets *Arbejds-, Økonomi- og Regnskabsvæsen* er der efter Forslag af Økonomi- og Regnskabsudvalget af 1929 vedrørende Fængselsvæsenet[1]) fra 1. April 1932 sket en Omordning, der tager Sigte paa en mere rationel Regnskabsaflæggelse for Straffeanstalternes Arbejdsdrift, dels paa en gennemført Adskillelse mellem den økonomiske Forvaltning, Regnskabsføringen og Kasseforretningerne ved Straffeanstalterne. Som et Led i Ordningen er endvidere Kassererforretningerne ved Straffeanstalterne for en væsentlig Del bragt til Ophør, idet Ud- og Indbetalinger sker gennem Finanshovedkassen, enten ved direkte Indbetaling, ved Girering eller ved Postering gennem Finanshovedbogholderiet.

Som Følge af denne Omordning er der tillige — fra den 1. April 1933 at regne — sket en *Omnormering* af de tidligere Stillinger som Bogholder og Kasserer ved Straffeanstalterne. Medens disse Stillingers Tjenesteomraade tid-

[1]) Se nærværende Tidsskrift for 1929, Side 210.

ligere var afgrænset saaledes, at Fangearbejdet og Anstaltens Regnskabsvæsen henhørte under Bogholderne og Kasseforretningerne samt Anstaltens almindelige Økonomi under Kassererne, er Forholdet nu ordnet saaledes, at de tidligere Bogholdere er blevet udnævnt til *Fængselsforvaltere*, under hvem saavel Fangearbejdet som Økonomien henhører, og de tidligere Kasserere er blevet udnævnt til *Bogholdere*, under hvem Anstaltens Regnskabsføring er henlagt, medens de resterende Kasseforretninger udføres paa Anstaltens Inspektionskontor.

For at bringe de hidtil gældende *Forhandlingsregler* for Fængselsvæsenets 2 Tjenestemandsorganisationer [1]) i Overensstemmelse med de i Tjenestemandsloven af 1931 §§ 21—24 indeholdte Bestemmelser er det af Justitsministeriet i to Skrivelser af 25. April 1932 til de paagældende Organisationer bl. a. fastsat, at Organisationerne kan rette Henvendelse til Direktoratet om tekniske Spørgsmaal, dog ikke om Arbejdsledelsen eller om Spørgsmaal, der væsentlig beror paa speciel fængselsmæssig, ingeniørmæssig, lægekyndig eller lignende Sagkundskab, naar Spørgsmaalet forinden gennem Organisationen har været forelagt vedkommende Straffeanstalts Inspektion, uden at der herved er opnaaet en Ordning.

For at skabe forøget Mulighed for at sysselsætte Fangerne i Nyborg Straffeanstalt med *Friluftsarbejde*, har Anstalten med Justitsministeriets Bemyndigelse af Nyborg Kommune lejet 2 i Nærheden af Anstaltens øvrige Jorder beliggende Arealer paa ialt ca. 16 Tdr. Land. Lejemaalet er fra Kommunens Side uopsigeligt indtil 1. April 1940, medens det fra Anstaltens Side kan opsiges med 1 Aars Varsel. Der er endvidere tilsikret Staten Forkøbsret til de omhandlede Arealer.

I Anledning af den i nærværende Meddelelser for 1931 omtalte Henvendelse fra forskellige Ungdomsorganisationer [2]) angaaende Muligheden af et Samarbejde med Fængselsmyndighederne gaaende ud paa at forhindre Personer, der

---

[1]) Optaget i »Meddelelser fra Direktoratet for Fængselsvæsenet« 1922—23, S. 21 og 1923—24 S. 19.

[2]) Se nærværende Tidsskrift for 1932, Side 241.

har udstaaet Straf for Uterlighed overfor Drenge, i at komme ind i Ungdomsarbejdet, er det i Justitsministeriets Cirkulære af 15. November 1932 angaaende Strafferegistre m. m. bl. a. bestemt, at Straffe, der ligger længere end 5 Aar tilbage, ogsaa optages paa Straffeattester, der udstedes til Overinspektøren for Opdragelseshjemmene, naar denne udtrykkelig angiver, at Attesten begæres for en Person, der søger ind i Ungdomsarbejdet.

I Tilslutning til foranstaaende Meddelelser skal jeg give nogle orienterende Oplysninger om Hovedtrækkene i den Nyordning af Forsorgsvirksomheden til Støtte for straffede Personer, som er foreslaaet i den af *Forsorgsudvalget af 22. December 1924* i Oktober Maaned 1932 afgivne Betænkning.

Betænkningen giver efter en kort Indledning (Side 3—9) en udførlig Fremstilling af den hidtil gældende Ordning af Forsorgsvirksomheden i Danmark og de i Tilknytning til denne virkende Retsinstitutter (betinget Undladelse af Paatale, betinget Dom og betinget Benaadning) (Side 10—52). I et følgende Afsnit (Side 53—88) meddeles der en Række Oplysninger om tilsvarende Forhold i forskellige fremmede Stater, (de skandinaviske Lande, en Række tyske Lande samt de forenede Stater i Amerika og England). I Betænkningens Hovedafsnit (Side 89—164) gør Udvalget Rede for sine Forslag med Hensyn til den fremtidige Organisation af Forsorgsvirksomheden m. v.

Udvalgets Nedsættelse i sin Tid var motiveret ved, at Forslaget til den nye Straffelov i langt højere Grad end hidtil gældende Ret gav Anvisning paa Anvendelse af Tilsynsforanstaltninger i Stedet for eller i Forbindelse med Straf. Da Organisationen af et saadant stærkt udvidet Arbejde utvivlsomt maatte anses for at overstige de bestaaende Forsorgsinstitutioners Kræfter, blev det Udvalgets Opgave at overveje, hvorledes hele denne Virksomhed burde tilrettelægges, derunder i hvilken Udstrækning og paa hvilken Maade de hidtil bestaaende Forsorgsinstitutioner kunde indgaa som Led i den fremtidige Organisation.

Der har indenfor Udvalget været Enighed om, at Staten under den nye Straffelovs Vilkaar ikke kunde indskrænke sig til som hidtil at yde økonomisk Støtte til denne Virksomhed, men at den paa mere aktiv Maade maatte tage Del

i Arbejdet. Et af de Hovedspørgsmaal, som Udvalget har drøftet, har derfor været Spørgsmaalet om, i hvilket Omfang Staten skulde tage Del i Tilsynsvirksomheden, eventuelt om Staten helt skulde overtage denne Virksomhed som en egentlig Statsopgave, saaledes som det er Tilfældet i flere fremmede Stater. En egentlig Statsordning har Udvalget imidlertid af flere Grunde ikke paa nærværende Tidspunkt villet foreslaa.

Den Ordning, som Udvalget herefter har stillet Forslag om, gaar i Hovedtrækkene ud paa følgende:

Statens Tilsyn med Virksomheden udøves gennem et *Tilsynsnævn*.

Tilsynsvirksomheden og den dermed i Forbindelse staaende Hjælpevirksomhed foreslaas iøvrigt saa vidt muligt gennemført gennem en videre Udbygning af de nu bestaaende private Institutioner, saaledes at der mellem disse tilvejebringes en nærmere Sammenslutning (»*De danske Fængselsselskabers Samvirke*«), dog med Bevarelse af en vis Selvstændighed for de enkelte Selskaber. Tillige foreslaas de enkelte Institutioners Virksomhedsomraade fremtidig afgrænset paa en mere rationel Maade.

Virksomheden med Hensyn til betinget Domfældte (de i Strfl. § 56, 2. Stk. omhandlede Undersøgelser og Tilsynet med de domfældte) og tiltalefritagne henlægges under en hele Landet omfattende *ny Institution*, der oprettes i Tilslutning til Foreningen Fængselshjælpen som en Afdeling af denne, og ligesom denne indordnet under »Samvirket«, men udadtil virkende som en selvstændig Virksomhed og med særligt Navn.

Samtlige Institutioners fælles Administration varetages gennem et *Kontor* i København, der foruden at virke som Ekspeditionskontor for »Samvirket«s Bestyrelse tillige tjener som Centralkontor for de enkelte Selskaber.

Til at udføre Arbejdet som *faste Tilsynsførende* og som *Undersøgere* i Sager angaaende betinget Dom samt i det hele at udføre det lokale Arbejde for Samvirket antager dette, efterhaanden som Forholdene kræver det, det fornødne Antal stedlige Repræsentanter, der bl. a. kan paatage sig Forsorgsarbejdet ved Arresthusene. Ved Udøvelsen af Tilsynsvirksomheden bistaas de faste Tilsynsførende af *frivillige Hjælpere*. Udvalget er gaaet ud fra, at i al Fald en Del af de nuværende stedlige Repræsentanter for de bestaaende Institutioner vil være villige og egnede til at deltage i Arbejdet under de nye Forhold, og regner ligeledes

med, at der indenfor de forskellige Samfundsklasser findes en Del Personer med Evner og Interesse for socialt Arbejde, som vil kunne knyttes til Virksomheden. Udvalget forudsætter, at en Del af Arbejdet vil kunne udføres ved frivillige Medarbejdere, men mener paa den anden Side ikke, at en saa omfattende Virksomhed som den, hvorom der her er Tale, vil kunne gennemføres udelukkende ad Frivillighedens Vej.

Udvalgets Forslag bygger derfor paa en Kombination af *lønnet* og *vederlagsfri* Medhjælp. Som ovenfor bemærket foreslaar Udvalget, at der Landet over af Samvirket antages et Antal faste Repræsentanter. Disse tænkes normalt lønnet med et fast aarligt Honorar, hvis Størrelse fastsættes under Hensyn til Arbejdets Omfang. De faste Repræsentanter er til Raadighed for alle under Samvirket indordnede Institutioner, saavel som for Statens og Kommunernes Fængsler. Repræsentanterne skal uden særligt Vederlag foretage Undersøgelser i Sager vedrørende betinget Dom samt efter nærmere Ordre overtage Tilsynet med tiltalefritagne, betinget dømte, prøveløsladte og betinget benaadede, hvorhos de — ligeledes uden særligt Vederlag — skal udføre alt paa Stedet forefaldende Arbejde for Samvirket og de dette tilsluttede Institutioner, derunder ogsaa Forsorgsarbejdet ved Arresthusene. Til Bistand for de faste Repræsentanter — navnlig ved Udførelsen af de forskellige Tilsyn — maa Samvirket søge Forbindelse med en Række frivillige Medhjælpere rundt i Landet, som er villige til enten uden Vederlag eller mod et Honorar for hvert enkelt Tilfælde at overtage et eller nogle faa Tilsyn og eventuelt i begrænset Omfang yde de faste Repræsentanter Bistand indenfor andre Omraader af Virksomheden.

Til de tre Statsfængsler for Mænd tænker Udvalget sig knyttet *Forsorgssekretærer,* væsentligt i Lighed med den nugældende Ordning ved Nyborg Straffeanstalt.

Udvalget forudsætter, at Tilsynet med Fanger, der løslades paa Prøve i Henhold til Strfl. § 38, i dertil egnede Tilfælde vil blive overdraget en Funktionær ved det Fængsel, fra hvilket den paagældende er løsladt, hvorved bemærkes, at det anses for en Selvfølge, at der ikke ydes en saadan Tilsynsførende Vederlag for Udførelsen af Tilsynet.

Endelig anser Udvalget det for hensigtsmæssigt, at Forsorgsarbejdet ved *Arresthusene* varetages af Samvirkets faste Repræsentant i vedkommende By, og tillige, at der ved de

Fængselsselskabers Hovedsæder, som særlig er knyttet til Arresthusene, er en lønnet Medarbejder til Disposition, til hvem bl. a. Varetagelsen af disse Selskabers løbende Forretninger kan overdrages. Det mest praktiske vil efter Udvalgets Opfattelse i Almindelighed være, at Samvirkets faste Repræsentant ogsaa overtager dette Hverv.

Ved *Arbejdshus* og *Sikkerhedsforvaringsanstalt* bør der — saa længe disse Anstalter er knyttede til Statsfængslerne — i det væsentlige følges samme Regler som ved disse.

Med Hensyn til Forsorgsarbejdet ved *Ungdomsfængslet* og *Psykopatfængslet* bør der efter Udvalgets Opfattelse tilvejebringes en særlig Ordning, saaledes at Forsorgen i saa høj Grad som muligt udøves i direkte Tilknytning til de paagældende Anstalter selv. Den nærmere Ordning har Udvalget imidlertid ment at burde henskyde til de to Udvalg, der har været nedsat henholdsvis angaaende Tilvejebringelen af Ungdomsfængsel og Særanstalter for Psykopater. Udvalget gaar dog herved ud fra, at Forsorgsarbejdet ogsaa ved disse Fængsler vil blive organiseret i Tilslutning til den af Udvalget foreslaaede Ordning.

Det økonomiske Grundlag for Virksomheden tænkes tilvejebragt ved Tilskud fra Stat og Kommune og ved Bidrag fra Institutioner og private. De nu fulgte Regler med Hensyn til *Fordelingen af Statens Tilskud* til de forskellige Forsorgsinstitutioner maa tages op til Overvejelse og fornøden Revision under Hensyn til de ændrede Opgaver, der som Følge af de af Udvalget foreslaaede Modifikationer i Afgrænsningen af de enkelte Institutioners Virksomhedsomraade fremtidig vil tilfalde disse. Statens Tilskud bør iøvrigt efter Udvalgets Formening først og fremmest anvendes til Dækning af Udgifterne til Institutionernes Administration og Tilsynsordningens Gennemførelse, medens de *Bidrag*, der indkommer ad anden Vej, efter Udvalgets Opfattelse fortrinsvis bør anvendes til det direkte Understøttelsesarbejde. Det forudsættes herved, at Administrationen — saavel i personel som i andre Henseender — saavidt gørligt bliver fælles for Tilsynsvirksomheden og den økonomiske Hjælpevirksomhed.

Med Hensyn til *Indsamling* af Bidrag til Institutionernes Formaal anser Udvalget det for nødvendigt, at der tilvejebringes et virkeligt Samarbejde mellem de forskellige Institutioner, idet det bl. a. overfor Offentligheden er af den største Betydning, at ethvert Skær af Konkurrence mellem disse undgaas.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvilke *Nybevillinger fra Statens Side* Gennemførelsen af Udvalgets Forslag vil nødvendiggøre, fremhæver Udvalget, at det paa nærværende Tidspunkt selvfølgelig kun har været muligt at opstille en skønsmæssig Forhaandsberegning, idet først Udviklingen vil kunne vise, hvilke Udgiftsbeløb det vil blive nødvendigt at regne med paa de forskellige Omraader. Hvad først Udgifterne til Understøttelsesvirksomheden angaar, mener Udvalget under Hensyn til den foreliggende økonomiske Situation, at man i Øjeblikket bør undgaa at stille Forslag om Forhøjelse af Statens Tilskud til de paagældende Institutioner. Hvad derimod Gennemførelsen af de i den nye Straffelov omhandlede Foranstaltninger angaar anser Udvalget det for uundgaaeligt, at der stilles Midler til Raadighed udover de af Staten hidtil ydede Tilskud til Forsorgsinstitutionernes Virksomhed, idet disse Foranstaltninger nødvendigvis medfører Udgifter, som ingen af Institutionerne vil være i Stand til at udrede af de nu til Raadighed værende Midler.

Til Gennemførelse af den foreslaaede Nyordning har Udvalget udarbejdet en Række Forslag, nemlig:

A. Forslag til Anordning angaaende Tilsyn med betinget domfældte, prøveløsladte m. v. samt om den i Straffelovens § 56, 2. Stk. omhandlede særlige Undersøgelse i Sager angaaende betinget Dom,
B. Forslag til Love for de danske Fængselsselskabers Samvirke,
C. Forslag til Normal-Love for et Fængselsselskab under »De danske Fængselsselskabers Samvirke«,
D. Forslag til Instruks vedrørende Foretagelsen af den i Straffelovens § 56, Stk. 2 omhandlede særlige Undersøgelse,
E. Forslag til Vejledning og Instruks for Tilsynsførende,
F. Forslag til Regulativ angaaende Forsorgsarbejdet i Statsfængslerne,
G. Forslag til Regulativ angaaende Forsorgsarbejdet i Arresthusene.

Det første af disse Forslag er med enkelte Ændringer blevet gennemført og foreligger som en af Justitsministeriet udfærdiget Anordning af 21. Februar 1933.

Anordningens 1. Afsnit (§ 1) giver Regler for, hvilke Per-

soner Anordningens Bestemmelser kommer til Anvendelse paa. 2. Afsnit (§§ 2—8), der indeholder Bestemmelser om Tilsynsvirksomhedens Organisation, fastslaar, at denne Virksomhed og den dertil knyttede Hjælpevirksomhed saavidt muligt skal søges gennemført ad Frivillighedens Vej og gennem private Institutioner. Til paa Statens Vegne at have Indseende med Virksomheden oprettes et Tilsynsnævn, der indtil videre bestaar af de samme Personer, som er Medlemmer af Fængselsnævnet. Der tillægges i Anordningen Tilsynsnævnet en Række Opgaver, hvis Hovedformaal er at sikre Statens Indflydelse paa væsentlige Omraader indenfor Tilsyns- og Hjælpevirksomheden og derigennem bl. a. muliggøre en ensartet Gennemførelse af denne. Enhver Institution, som ønsker Anerkendelse som egnet til Udøvelse af Tilsynsvirksomhed, maa derom indgive Andragende til Tilsynsnævnet, og Anerkendelsen gives kun paa det Vilkaar, at Institutionen underkaster sig Anordningens Bestemmelser. Ligeledes kan ingen privat Institution, der beskæftiger sig med Tilsyns- eller Hjælpearbejde af den i Anordningen omhandlede Art, opnaa Statstilskud uden at underkaste sig Anordningens Bestemmelser. I Anordningens 3. Afsnit (§§ 9—14) gives en Række Bestemmelser om Tilsynets Gennemførelse. Et Hovedpunkt paa dette Omraade er Bestemmelsen om, at der i hvert enkelt Tilfælde, ogsaa hvor Tilsynet overdrages en Institution, skal beskikkes en bestemt Person som Tilsynsførende. Det er dennes Opgave at paase, at den, der er stillet under hans Tilsyn, overholder de foreskrevne Vilkaar, ligesom at rette ham og afholde ham fra at søge slet Selskab samt efter Evne bistaa ham til at finde Arbejde og i det hele yde ham Hjælp og Støtte. Med Hensyn til den økonomiske Hjælp, som der bliver Tale om at yde den paagældende, maa den Tilsynsførende naturligvis henvende sig til Institutionen. Derimod er det Tanken, at den Person, der er stillet under Tilsyn, saavidt muligt ikke selv skal henvende sig paa Institutionens Kontor, men udelukkende holde sig til den Tilsynsførende. Endelig gives der i Anordningens 4. Afsnit (§§ 15—24) Regler om den særlige Undersøgelse i Sager angaaende betinget Dom.

Udvalgets øvrige Forslag er endnu ikke gennemført, og skal derfor ikke nu gøres til Genstand for nærmere Omtale.

Sverige 1931.

Under år 1931 intogos i Sveriges fängvårdsanstalter 15590 män och 612 kvinnor eller sammanlagt 16202 personer mot 14530 under år 1930.

Förhållandet mellan nykomna fångar under åren 1930 och 1931 framgår av följande tablå:

	1930	1931
för brott häktade	2258	2317
» lösdriveri häktade	693	641
» undergående av straffarbete insatta	1401	1377
» » » urbota fängelse insatta	1021	1013
» » » bötesförvandlingsstraff insatta	10744	12375
» » » tvångsarbete insatta	421	381

Fångantalet utgjorde vid 1931 års början 2196 och vid årets slut 2242.

Av de vid 1931 års slut kvarvarande 2242 fångarna voro:

häktade för brott	222	män	19	kvinnor	tillsammans	241
på grund av sinnessjukdom förklarade strafflösa	98	»	9	»	»	107
häktade för lösdriveri	22	»	3	»	»	25
dömda » »	1	»	—	»	»	1
straffarbetsfångar	1242	»	60	»	»	1302
urbota fängelsefångar	199	»	9	»	»	208
bötesfångar	271	»	5	»	»	276
dömda till förvaring	46	»	—	»	»	46
» » internering	36	»	—	»	»	36

Antalet för brott häktade visar under år 1931 i jämförelse med näst föregående år en ökning av 64 män samt en minskning av 5 kvinnor eller en sammanlagd ökning av 59 personer.

Antalet nykomna straffarbetsfångar har under tioårsperioden 1922—1931 ökats från 1184 år 1922 till 1377 år 1931.

Under år 1931 har ej någon person dömts till livstids straffarbete. Antalet nykomna på bestämd tid dömda straffarbetsfångar utgjorde 1377, därav 1295 män och 82 kvinnor.

Tidslängden av de straff, som ådömts nyssnämnda 1377 straffarbetsfångar, har varit:

från	2	till och med	3	månader	201	män och	20	kvinnor
»	3	»	6	»	389	» »	26	»
»	6 månader	»	2	år	572	» »	28	»
»	2 år	»	3	»	68	» »	5	»
över	3 år				65	» »	3	»

Av de nykomna straffarbetsfångarna hade 114 män och 5 kvinnor vid straffets början ej fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

104	män	och	5	kvinnor	i	1	år	och	därunder	
7	»	»	-	»	från	1	till	och	med	2 år
2	»	»	-	»	»	2	»	»	»	3 »
1	»	»	-	»	över	3	år.			

Av återstående 1181 män och 77 kvinnor, som vid straffets början fyllt 20 år, voro dömda:

874	män	och	55	kvinnor	i	1	år	och	därunder	
177	»	»	14	»	från	1	till	och	med	2 år
67	»	»	5	»	»	2	»	»	»	3 »
63	»	»	3	»	över	3	år			
—	»	»	—	»	på	livstid.				

Av de kvarvarande straffarbetsfångarna hade 75 män och 1 kvinna vid straffets början ej fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

58	män	och	1	kvinna	i	1	år	och	därunder	
8	»	»	-	»	från	1	till	och	med	2 år
3	»	»	-	»	»	2	»	»	»	3 »
6	»	»	-	»	över	3	år.			

De återstående kvarvarande 1167 män och 59 kvinnor, som vid straffets början fyllt 20 år, voro dömda:

444	män	och	27	kvinnor	i	1	år	och	därunder	
244	»	»	13	»	från	1	till	och	med	2 år
173	»	»	5	»	»	2	»	»	»	3 »
278	»	»	14	»	över	3	år			
28	»	»	—	»	på	livstid.				

Av de nykomna straffarbetsfångarna, 1295 män och 82 kvinnor, hade 514 män och 18 kvinnor eller 38,63 % förut undergått straffarbete. Motsvarande siffra för år 1930 utgjorde 38,27 % och för tioårsperioden 1922—1931 40,45 %.

Av de nykomna straffarbetsfångarna voro 545 män och 19 kvinnor ådömda påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen.

Vid slutet av år 1931 voro kvarvarande livstidsfångar	28	män	
straffarbetsfångar på bestämd tid	1214	»	och 60 kvinnor
	1242	män	och 60 kvinnor
Av dessa förvarades i enrum jämlikt 5 § 1 st. verkställighetslagen	813	män	och 44 kvinnor
i enrum (s. k. mellanklass) jämlikt 5 § 2 st. verkställighetslagen	257	»	» 14 »
och i gemensamhet	172	»	» 2 »

Den genom lag den 8 maj 1921 införda rätten att utföra enrumsfångar i gemensamt arbete med andra fångar, sedan viss strafftid avtjänats, har fortfarande i regel tillämpats så, att den stränga enrumsbehandlingen inskränkts till ett år för äldre och fyra månader för yngre fångar, som dömts till straffarbete på tid därutöver.

Av de till straffarbete dömda fångarna hava 5 män och 1 kvinna på egen begäran, utöver den för dem gällande längsta tid för straff i enrum, fortsatt enrumsstraffet.

Vid slutet av år 1931 utgjorde gemensamhetsfångarnas antal 174, därav 172 män och 2 kvinnor.

Straffskärpning enligt lagen den 22 juni 1906 har under år 1931 kommit till användning beträffande en straffarbetsfånge och en fängelsefånge, vilka båda ådömts dylik straffskärpning, bestående av hårt nattläger under vardera 6 dagar.

Av nåd hava under året frigivits 1 livstidsfånge och 10 på viss tid dömda straffarbetsfångar.

Villkorlig frigivning med skyldighet att under bestämd tid vara underkastad särskild tillsyn har beviljats 125 män samt 7 kvinnor, samtliga dömda till straffarbete, eller tillsammans 132 personer. Under år 1930 blevo 118 personer villkorligt frigivna. Under de tjugufem år, 1907—1931, som rättsinstitutet villkorlig frigivning tillämpats, har hela antalet villkorligt frigivna utgjort 1391 män

och 146 kvinnor, tillhopa 1537 personer, vilka varit dömda för nedan angivna brott, nämligen

	m.	k.
Brott mot offentlig myndighet	5	—
Hemfridsbrott	1	—
Förfalskning	295	14
Mened	41	4
Mord och mordförsök	11	5
Dråp, misshandel	167	9
Vållande till annans död	3	1
Barnamord, fosterfördrivning och mord å barn	4	63
Våldtäkt	41	—
Otuktsbrott	297	15
Mordbrand	60	17
Annan skadegörelse	6	1
Stöld	50	3
Rån	23	2
Förskingring, bedrägeri och trolöshet mot huvudman	99	2
Bedrägeri mot borgenärer och mened	64	4
Tillgrepp och förskingring i tjänsten	223	6
Rymning	1	—
Summa	1391	146

Under år 1931 har prövotiden gått till ända för 111 personer, som frigivits, 4 under år 1928, 6 under år 1929 och 101 under år 1930.

Av strafftiden hava vid den villkorliga frigivningen återstått följande tidslängder:

för 1066 personer intill 1 år
» 339 » från 1 till och med 2 år
» 112 » » 2 » » » 3 »
» 20 » » 3 » » » 4 ».

Av de villkorligt frigivna, som under år 1931 stått under tillsyn, hava enligt inkomna tillsyningsmansrapporter 3 personer förverkat den villkorligt medgivna friheten antingen på grund av nytt brott eller eljest genom åsidosättande av de skyldigheter, som ålegat dem. I fråga om 49 villkorligt frigivna saknas vederbörliga rapporter. De återstående hava uppfört sig utan svårare anmärkning, många hedrande.

Under åren 1907—1931 hava allenast 31 personer, eller 2 % av hela antalet villkorligt frigivna, förverkat den villkorligt medgivna friheten antingen på grund av begånget nytt brott eller eljest genom åsidosättande av de skyldigheter, som ålegat dem.

Till urbota fängelsestraff dömda personer voro:

nykomna	973 män	40 kvinnor
vid årets slut kvarvarande .	199 »	9 »

Tidslängden av de straff, som ådömts de nykomna fängelsefångarna, var:

från 1 till och med 6 månader	för	936	män	39	kvinnor
» 6 » » » 12	»	28	»	1	»
utöver 1 år.....	»	9	»	—	»

Antalet nykomna fängelsefångar har under år 1931 i jämförelse med år 1930 minskats med 8.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 25 november 1927 bestämt, att personer, vilka jämlikt lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare — vilken lag trätt i kraft den 1 januari 1928 — dömas till förvaring, skola intagas män å den vid centralfängelset i Norrköping anordnade vårdanstalten för förminskat tillräkneliga förbrytare och kvinnor å den för ifrågavarande ändamål vid centralfängelset i Växjö anordnade anstalten.

Vid 1931 års början voro kvarvarande i vårdanstalten i Norrköping	35 män
kronohäktets i Västervik sinnessjukavdelning.....	4 »
Summa	39 män.

Under år 1931 hava 11 män genom laga kraft vunna utslag dömts till förvaring samt intagits i vårdanstalt.

Under berättelseåret hava 3 män utskrivits på prov och 1 man avlidit.

Vid 1931 års slut voro kvarvarande i vårdanstalten i Norrköping.....	44 män
kronohäktets i Västervik sinnessjukavdelning	2 »
Summa	46 män.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 25 november 1927 bestämt, att personer, vilka jämlikt lagen den 22 april 1927 om internering av återfallsförbrytare — vilken lag trätt i kraft den 1 januari 1928 — dömas till internering skola intagas, män å den till kronohäktet i Ystad anslutna interneringsanstalten för återfallsförbrytare och kvinnor å den för ifrågavarande ändamål vid centralfängelset i Växjö anordnade anstalten.

Vid 1931 års början voro kvarvarande i interneringsanstalten i Ystad 24 män varjämte 1 manlig internerad var intagen i kronohäktets i Västervik sinnessjukavdelning. Under året hava 12 män genom laga kraft vunna utslag dömts till internering samt intagits i interneringsanstalt. Vid 1931 års slut voro således kvarvarande 37 män, av vilka 36 voro intagna i interneringsanstalten i Ystad och 1 i kronohäktets i Västerviks sinnessjukavdelning.

Antalet nykomna fångar, som hållits i fängelse i saknad av tillgång till gäldande av böter, utgjorde 12103 män och 272 kvinnor, tillsammans 12375 personer emot 10744 år 1930. I jämförelse med år 1930 har antalet således ökats med 1631. De böter, som vid bristande tillgång börjat under år 1931 avtjänas, hava motsvarat 123351 bestraffningsdagar eller 15689 mer än under år 1930.

I fängelserna intogos år 1931 sammanlagt 1528 personer, som första gången dömts till straffarbete eller urbota fängelse och 409 personer, som andra gången dömts till sådant straff. Sistnämnda siffra utvisar det antal, som under året inträtt i de återfallnas klass, utgörande 26,8 % av det antal, som första gången undergått frihetsstraff. Under den senaste tioårsperioden kan antalet personer, som efter att en gång hava undergått frihetsstraff icke vidare ådraga sig sådant straff, beräknas till omkring 72 %, under det att inemot 28 % visat sig återfalla.

Proportionsförhållandet mellan antalet under år 1931 nykomna, inom riket födda straffarbetsfångar och folkmängden vid årets slut utgjorde 22 straffarbetsfångar på varje 100000 invånare.

Antalet barn, som under år 1931 åtföljt sina mödrar i fängelset, var 14.

I fråga om villkorligt dömda, som varit ställda under övervakning och för vilka övervakningstiden utgått under år 1931, lämnas här nedan vissa upplysningar och statistiska meddelanden.

Enligt inkomna övervakningsböcker har övervakning under året upphört i 857 fall av villkorligt meddelade domar, vilka i 728 fall rört män och i 129 fall kvinnor.

Orsaken till övervakningens upphörande i berörda 857 fall har varit:

dödsfall	i 7	fall
prövotidens utgång	i 646	»
domstols beslut enligt 10 § andra stycket i lagen angående villkorlig straffdom (av särskilda skäl kan antagas, att den dömde låter sig rätta utan övervakning)	i 88	»
domstols beslut enligt 11 § i sagda lag (återfall i brott)	i 90	»
domstols beslut enligt 12 § i sagda lag (den villkorligt dömde har före domens meddelande förövat annat brott)	i 11	»
domstols beslut enligt 13 § i sagda lag (den villkorligt dömde åsidosätter honom åliggande skyldigheter)	i 13	»
Överdomstols på klagan över den villkorliga domen meddelade beslut om upphävande av straffanståndet	i 1	»
Dessutom har i ett fall övervakningen upphört, sedan den övervakade förklarats skyldig till brott, begångna under prövotiden, men förklarats strafflös	i 1	»
	Summa 857	fall

I 6 av de fall, där övervakningen angivits hava upphört enligt lagens 12 §, har nytt straffanstånd beviljats.

Övervakningstiden har varit:

A. lagstadgad prövotid (1 resp. 3 år)	i 646	fall
B. kortare än prövotiden men längre än den i 10 § andra stycket omförmälda minsta tid för övervakning (6 månader)	i 180	»
C. kortare än den i 10 § andra stycket omförmälda minsta tid för övervakning (6 månader)	i 31	»
	Summa 857	fall

De personer, för vilka övervakningen upphört under år 1931, hava erhållit villkorlig straffdom för nedan angivna brott:

våld å eller missfirmelse mot tjänsteman	i	11	fall
egenmäktigt förfaranda	i	1	»
rubbande av utmätt gods	i	1	»
hemfridsbrott	i	3	»
förfalskning	i	41	»
misshandel eller vållande till annans död	i	18	»
överförande av könssjukdom eller utsättande av annan för fara att bliva smittad av sådan sjukdom	i	2	»
barnamord, fosters förgörande m. m.	i	21	»
brott mot annans frihet	i	2	»
ärekränkning	i	2	»
äktenskaps- och sedlighetsbrott	i	48	»
mordbrand eller vållande till eldskada å annans egendom	i	2	»
skadegörelse å elektrisk ledning	i	1	»
snatteri	i	69	»
enkel stöld eller inbrott	i	224	»
å särskilda ställen eller tider förövad stöld eller kvalificerad stöld	i	285	»
bedrägeri, förskingring eller trolöshet mot huvudman	i	80	»
olovligt begagnande av annans egendom	i	15	»
vårdslöshet mot borgenärer i konkurs	i	3	»
skogsåverkan och olaga jakt	i	3	»
försummelse i tjänsten	i	1	»
olovlig försäljning av pilsnerdricka	i	1	»
olovlig tillverkning eller försäljning av rusdrycker eller olovlig befattning med spritdrycker	i	18	»
förseelser mot kungl. förordningarna om automobilskatt och om motorfordon	i	4	»
rymning	i	1	»
	Summa	857	fall

I 82 av ovannämnda fall hava för brottet ådömts allenast böter.

Ifrågavarande personers ålder utgjorde vid tiden för den villkorliga domens avkunnande

under 20 år	i	398	fall
20 men icke 30 år	i	339	»
30 » » 50 »	i	111	»
50 år eller därutöver	i	9	»
	Summa	857	fall

Av ovan omförmälda 90 återfall i brott har beträffande 25 beslutet om straffanståndets förverkande meddelats, innan 6 månader av övervakningstiden förflutit, och i ett av dessa fall har det nya brottet förövats redan 10 dagar efter den villkorliga domens meddelande.

Den villkorliga dom, som meddelats i de fall, där återfall ägt rum, avsåg:

våld å tjänsteman	i 1	fall
förfalskning	i 2	»
misshandel	i 3	»
otukt	i 2	»
å särskilda tider och ställen förövad stöld eller kvalificerad stöld	i 39	»
enkel stöld eller inbrott	i 25	»
snatteri	i 6	»
bedrägeri, förskingring eller olovligt brukande av annans egendom	i 10	»
olovlig tillverkning av brännvin eller olovlig befattning med spritdrycker	i 2	»
Summa	90	fall

De nya brott, vilka i berörda fall medfört, att anståndet med det tidigare ådömda straffet förverkats, hava varit:

våld å tjänsteman	i 2	fall
hemfridsbrott	i 1	»
förargelseväckande beteende	i 2	»
förfalskning	i 3	»
sedlighetsbrott	i 3	»
enkel eller kvalificerad stöld	i 55	»
snatteri	i 12	»
bedrägeri, förskingring eller trolöshet mot huvudman	i 6	»
olovligt brukande av annans egendom	i 4	»
olovlig befattning med spritdrycker	i 1	»
rymning	i 1	»
Summa	90	fall

De straff, vartill de i brott återfallna blivit för det nya brottet dömda, hava utgjorts av:

straffarbete	i 62	fall
fängelse	i 21	»
böter	i 7	»
Summa	90	fall

Beträffande 9 av de till straffarbete dömda, 2 av de till fängelse dömda och 1 av de till böter dömda har meddelats förordnande om deras insättande i allmän uppfostringsanstalt. Härjämte har i ett fall dylikt förordnande meddelats i samband med beslut om straffanståndets förverkande enligt 13 §.

Antalet häktade för lösdriveri och bettlande utgjorde 492 män och 161 kvinnor, tillsammans 653 personer. Om därifrån avräknas de vid årets början kvarvarande, 12 personer, utgör antalet under året häktade 641 personer, därav 243 från Stockholms stad och 398 från rikets övriga delar.

Hela antalet under år 1931 nykomna, till tvångsarbete dömda utgjorde, såsom förut nämnts, 381 personer, av vilka 373 dömts för lösdriveri och 8 enligt fattigvårdslagen. Av de 381 för lösdriveri dömda — 279 män och 102 kvinnor — hade 141 män och 20 kvinnor förut hållits till straffarbete samt 138 män och 82 kvinnor icke förut undergått dylikt straff.

Extra judiciella bestraffningar hava under år 1931 ålagts: vid straffängelserna och kronohäktena 36 fångar, motsvarande i förhållande till det i dessa fängelser förvarade medeltal fångar 3,6 % samt vid centralfängelserna för män 40 fångar eller 3,7 %.

Rymning har företagits av 2 manliga straffarbetsfångar.

Självmord har förekommit i 4 fall, samt försök till självmord i 3 fall.

Nedflyttning i lägre fångklass har skett i 29 fall.

Isoleringscell (källarcell) har kommit till användning i 7 fall.

Brott av den beskaffenhet att det föranlett åtal vid domstol har under år 1931 icke förekommit.

Vid centralfängelset i Växjö för kvinnor hava extra judiciella bestraffningar ålagts 2 fångar, motsvarande i förhållande till det i fängelset förvarade medeltal fångar 2,6 %.

Av de nykomna, till straffarbete eller urbota fängelse dömda personerna, tillsammans 2390, hava de, som begått sitt brott i rusigt tillstånd, utgjort

straffarbetsfångar	439	män	och	9	kvinnor
fängelsefångar	354	»	»	9	» .

Fångpersonalens kristendomskunskap har enligt predikanternas årsberättelser varit god hos 12,8 %, godkänd

eller försvarlig hos 77,7 %, ringa hos 8,5 % och saknats hos 1 %. I den sista gruppen hava redovisats främmande trosbekännare. Antalet icke konfirmerade fångar vid samtliga fängelser vid 1931 års slut utgjorde 131, därav 2 kvinnor.

Under året hava 19 fångar för första gången erhållit del av den heliga nattvarden. Antalet nattvardsgäster bland fångpersonalen har under året varit 530.

Skolundervisning har företrädesvis meddelats sådana fångar, vilka på grund av försummad och oregelbunden skolgång varit i särskilt behov därav. Vid samtliga centralfängelser samt straffängelserna för unga förbrytare i Uppsala och Gävle finnas anställda särskilda lärare. Under året hava i dessa fängelser 1229 fångar erhållit undervisning. Beträffande fångarnas kunskapsmått i allmänhet har av den av pastorerna och predikanterna redovisade vid 1931 års slut kvarvarande fångpersonalen 0,1 % icke varit läs- eller skrivkunnig, 15,7 % haft svag folkskoleunderbyggnad, 72,9 % haft ordinär folkskoleutbildning, 8,5 % haft utöver folkskolestadiet eller fackutbildning, samt 2,8 % högre bildning.

Fängelsebiblioteken innefattade vid årets slut 33,294 volymer.

För frigivna fångars stödjande har, i likhet med föregående år, utom direkt beviljat statsanslag, utgivits avkastningen av fångvårdens besparingskassa, som vid utgången av budgetåret 1931/1932 visade en behållning av 422,923 kronor 25 öre. Samtliga utbetalningar uppgingo till 46,300 kronor, därav 43,800 kronor till Centralföreningen till stöd för frigivna och resten till enskilda stiftelser samt skydds- och arbetshem.

S. v. Poral.

Litteratur.

Robert H. Gault: »Criminology«.

Professor i Psykologi ved Northwestern University, *Robert H. Gault*, har samlet Resultatet af en lang Aarrækkes Studier i et meget fyldigt Værk under Titlen »Criminology«. Forfatteren er ganske vist Filosof og Psykolog af Fag, men har tillige i over 20 Aar beskæftiget sig indgaaende med kriminalistisk Arbejde og bl. a. i hele dette Tidsrum redigeret det kendte kriminalistiske Tidsskrift »The Journal of Criminal Law and Criminology«. Forfatteren gennemgaar kortfattet de forskellige kriminalistiske »Skoler«, den klassiske, den positivistiske o. s. v., og uagtet han klart erkender, at den berømte *Lombroso's* antropologiske Teorier med Hensyn til Forbrydermennesket forlængst er dokumenteret som i hvert Fald i vidt Omfang uholdbare, sænker han dog respektfuldt Kaarden for denne Forsker, hvem han tillægger Æren for at have givet Stødet til hele Nutidens Interesse for og Arbejde med en individuel Behandling af Forbryderne, idet Lombroso var den første, der opfattede Forbryderen som et biologisk Objekt. Forfatteren paapeger ogsaa — og sikkert med Rette — at Lombrosos Livsgerning ej heller er saa udslettet, som mange er tilbøjelig til at tro, idet Nutiden staar overfor en Art neo-lombrosiansk Skole, der ganske vist ikke længere mener, at Forbrydermennesket kan skelnes fra andre Personligheder ved særlige somatiske Kendetegn, men saa at sige har ført det biologiske Studium af Forbryderen indad ved at søge fastslaaet, at en Række endocrine Forstyrrelser eller Abnormiteter kan paavirke Sjæle- og Bevidsthedslivet i saadan Grad, at dette giver sig kriminelle Udslag, hvilket med andre Ord stadig vil sige, at der til Forbrydermennesket, for at anvende Lombrosos Terminologi, knytter sig bestemte fysiske eller fysiologiske Ejendommeligheder.

Forfatteren er iøvrigt stærkt præget af den moderne filosofiske Retning »Behaviourismen« og ofrer adskillige Sider paa at fortolke denne Skoles Opfattelse af de menneskelige Handlinger eller »attitudes« som tillærte eller paa anden Maade erhvervede Reaktioner overfor Omverdenen. Herefter skulde jo de sociale Forhold og andre Omstændigheder, under hvilke et Menneske er født, opdraget og tilbringer sit Liv, være af afgørende Betydning for dets Handlinger, men Forfatteren tør dog ikke drage den fulde logiske Slutning af disse Præmisser, idet han indrømmer, at man Gang paa Gang staar overfor det Faktum, at Individer, der netop er født, opdraget og lever under nøjagtigt samme sociale Kaar, ja endog indenfor de samme Slægtsrammer, udvikler sig fuldkommen forskelligt, saaledes at den ene Broder vandrer Livet igennem som en fuldtud hæderlig Mand, medens den andens Liv er en fortsat Kæde af Forbrydelser.

Interessantere end Forfatterens filosofisk-psykologiske Betragtninger er hans Statistik og Redegørelse for amerikansk Forbryderliv; og her er navnlig en Række Skildringer af ungdommelige Forbrydere af betydelig Interesse. Det skal siges, at vi heldigvis i Danmark staar uden Mage til de Exempler, som Professor Gault præsenterer Læserne for, og som vidner paa uhyggelig Vis om den Hær af forbryderiske Elementer, De Forenede Stater rummer. Her skal blot nævnes et enkelt illustrerende Tilfælde, der skildrer en ung amerikansk Forbryders Liv fra hans syvende Aar, indtil han i en Alder af kun lidt over $16^1/_2$ Aar bliver dømt til 20 Aars Fængsel: Kun 7 Aar gammel bliver Sidney Blotzman midlertidig anbragt i et Værgeraadshjem. 2 Maaneder senere løber han derfra. 7 Aar og 5 Maaneder gammel bliver han paagrebet under Udøvelse af Butikstyveri med en Flok andre, ganske unge Drenge. En Maaned senere bliver han og den samme Bande paany grebet under Butikstyveri. 2 Maaneder senere gentager det sig, og inden han endnu er fyldt 8 Aar, bliver han endnu 2 Gange grebet af Politiet dels under et Indbrud, dels under et nyt Butikstyveri. Efter $1^1/_2$ Aars Ophold paa et nyt Værgeraadshjem bliver han i en Alder af kun lidt over 10 Aar atter arresteret sammen med en Drengebande under Butikstyveri, og inden han er fyldt 16 Aar, arresteres han endnu 5 Gange for Indbrud og Tyverier. I Mellemtiden har han ustandseligt gjort sig skyldig i Flugt fra de forskellige Optagelseshjem og lignende Institutioner, hvor han har været anbragt. Da

han er 16 Aar og 2 Maaneder gammel, bliver han arresteret for Tyveri af Automobiler, Udplyndring af en Mand, hvem han truer med en Revolver, samt Forsøg paa Voldtægt, og Myndighederne gør det sidste Forsøg paa at forbedre ham ved Anbringelse paa en Opdragelsesanstalt. Denne flygter han fra nogle faa Maaneder senere, og inden han endnu er fyldt 17 Aar, bliver han atter arresteret for Røveri og Voldtægt, hvorefter han sendes til en Straffeanstalt paa 20 Aar.

Professor Gault hævder paa Grundlag af indgaaende Statistiker, at der med Hensyn til kriminel Indstilling ikke kan skelnes mellem forskellige Racer eller Nationer og paapeger som Støtte herfor, at Procenten for Lovovertrædelser snarere er lavere for de utallige Indvandreres Vedkommende, uanset Nationalitet og Race, end for de egentlige indfødte Amerikaneres Vedkommende.

Forfatteren er en stærk Modstander af det herskende amerikanske Retssystem, som i Overensstemmelse med almindelig angelsaksisk Lovgivning hænger sig i al for høj Grad i indviklede tekniske Bestemmelser og besværlige og urimelige Regler med Hensyn til Beviset.

Med Hensyn til Begrænsning af Kriminaliteten erkender Forfatteren aabent, at et virkelig ufejlbarligt Middel ikke gives. Alt maa sættes ind paa fra den tidlige Ungdom at paavirke Landets Borgere i saa god aandelig og fysisk Retning som muligt, men den Trang, der er utallige Individer iboende, til under en eller anden Form at bryde Loven, vil man næppe nogen Sinde faa Bugt med. I denne Forbindelse kan det sluttelig bemærkes, at Forfatteren aldeles ikke er »blødsødent« indstillet. Han antyder adskillige Gange, at man i De Forenede Stater i Kraft af den af ham saa stærkt kritiserede Lovgivning i alt for høj Grad giver et overvældende Antal Forbrydere alle Chancer for at undgaa Konsekvenserne af deres Lovovertrædelser.

A. Lotinga.

»Kriminologische Abhandlungen«

udgivne af W. Gleisbach, 8. Hefte, Wien 1932 — »Gewerbs- und Berufsverbrechertum in den Vereinigten Staaten von Amerika« af Dr. Roland Grassberger (299 S. + Sagregister).

Stoffet til Afhandlingen er samlet paa en Studierejse til De Forenede Stater, som Forfatteren med Understøttelse

af Rockefeller-Fonden foretog fra Oktober 1931 til Juni 1932.

Han forsvarer, at det saaledes blev en Europæer og ikke en Amerikaner, der beskriver amerikanske Erhvervsforbrydere for Europæerne med en Henvisning til, at kun en Europæer har det til en saadan Skildring nødvendige skarpe Øje for netop de for Amerika karakteristiske sociale og politiske Forhold samt ejendommelige Sædvaner og praktiske Foreteelser, der betinger den særlige amerikanske Udformning af disse Forbrydelser.

Det har været Forfatterens Haab dels gennem indgaaende Undersøgelse af et mindre Antal Enkelttilfælde at lære de enkelte Forbrydelsesformer og disses Aarsagsforhold at kende og dels statistisk at bearbejde en hel Række Enkelttilfælde efter visse særlige Kendemærker ved Erhvervsforbrydelserne. Forfatteren, der for en Del Forbrydelseskategoriers Vedkommende ikke blot undersøger i hvilke Former de forekommer, men ogsaa gennem hvilke tidligere Forbrydelser Gerningsmændene er kommen ind paa netop denne Art af Forbrydelser, har selv Øjet opladt for Vanskelighederne ved at finde de rette Kendemærker til Brug ved Sammenstillingen. Det synes jo ogsaa noget tilfældigt, naar han henfører Røveri og Afpresning til samme Hovedtype som hvid Slavehandel og Rufferi, Rusgifthandel, Smugleri og Forbudskriminaliteten og desuden som en nærmere beslægtet Type opfører Indbrudstyveri og Ran. Men dette hænger sammen med, at han har opdelt Forbrydelserne efter om de gennemføres med Vold, ved Behændighed, ved Skuffelse, ved lægelige Indgreb eller uden særligt Hjælpemiddel og deler første Gruppe efter om Volden udøves mod en Person eller mod Ting.

Uanset Forfatterens statistiske Resultater vil i hvert Fald en nordisk Læser sikkert finde størst Interesse i Beskrivelserne af Enkelttilfælde og Paavisningen af de særlige Betingelser, som amerikansk Levesæt frembyder for de enkelte Forbrydelsesformers Udvikling.

Forfatteren bygger ikke i større Omfang sine Undersøgelser paa den Statistik, der foreligger fra Politiets, Domstolenes og Fængslernes Virksomhed, men har navnlig samlet sit Materiale i Politiets Arkiver, dels hos det for Staterne fælles Politi i Washington og dels hos det »kommunale« Politi indenfor Enkeltstaterne, særlig i New York og Chicago, Desuden har han ved Studier i Marken faaet Lejlighed til

dels at lære Forbrydernes Liv at kende paa fri Fod og til at indhente Oplysninger direkte af dem selv og dels at lære Gerningsstederne, ligesom han ved at læse Politiets Rapporter har kunnet danne sig et Indtryk af de Forklaringer, der i mange Tilfælde godtgør Forbrydelsernes Begaaelse uden at føre til Domfældelse, fordi Vidnerne ikke har ønsket at møde til Domsforhandlingen.

Det Billede Forfatteren herved er bleven i Stand til at tegne af Forholdene er sikkert blevet sandere end om han f. Eks. kun havde benyttet Akterne i Sager, der er gennemført til Dom.

I hvert Fald oplyser Forfatteren for Røveriforbrydelsernes Vedkommende, at medens New Yorks Politi selv hævder i 1931 at have paagrebet 1071 af Gerningsmændene til 1434 anmeldte røveriske Overfald — disses sansynlige Antal anslaas iøvrigt til at være mellem 10,000 og 30,000 aarlig — kom han selv ved sine egne Undersøgelser paa Grundlag af New Yorker-Politiets Samling af ca. 10,000 Forbryderfotografier vel til det Resultat at man blandt 478 Fængslinger for Røveri i 412 Tilfælde kunde fastslaa, hvad Sagens Udfald var bleven, men dette gav det Resultat, at der paa 100 Fængslinger faldt knap 40 Domfældelser og godt 2 Frifindelser imod 58 Henlæggelser af forskellige Grunde.

Den Svaghed i den straffende Retshaandhævelse i de Forenede Stater, som disse Tal tyder paa, faar man i det hele et stærkt Indtryk af ved at læse Bogen, men i den Oversigt Forfatteren giver over Formerne for Staternes Udbygning af Politi og Domstole og over Straffeprocessen faar man i hvert Fald ogsaa en Del af Forklaringen herpaa.

Svagheden ligger aabenbart bl. a. dels i Sondringen mellem paa den ene Side Unionens Politi og Domstole til Haandhævelse af Unionens særlige Straffelove og paa den anden Side Enkeltstaternes Politi (dels Statspoliti der kan optræde indenfor hele Statens Omraade, dels Distriktspoliti under en Sheriff og dels i Byerne det kommunale Politi) og deres Domstole til Haandhævelse af Enkeltstaternes Straffelove men dette saaledes, at samme Forbrydelse, naar den er en Overtrædelse af baade Unionens og Enkeltstatens Love, kan forfølges samtidig for begge Slags Domstole, kun at Forbryderen ikke for samme Forbrydelse kan komme i »Jeopardy«, hvilket betyder, at hans Vel ikke kan sættes paa Spil, og betegner det Øjeblik, da Nævningerne trækker sig tilbage for at raadslaa — der synes altsaa at kunne

foretages en Slags Væddeløb mellem Unionens og Enkeltstaternes Domstole. Hertil kommer dels den indbyrdes Forskellighed i Enkeltstaternes Love og dels endelig Straffeprocessens stærke Formalisme.

Unionens Politi og Domstole beskæftiger sig kun med de Forbrydelser, der krænker Staternes fælles Love. Disse Forbrydelser er: mellemstatlige Automobiltyverier o: saadanne Tyveritilfælde, hvor Automobilet er ført fra en Stat ind i en anden; Overtrædelse af Bestemmelserne til Modarbejdelse af hvid Slavehandel; forbudt Handel med og Misbrug af berusende Gifte; Bedrageri mod Unionsforvaltningen; Tilsnigelse af offentlig Myndighed som Unionstjenestemand med Bedrageri for Øje; Bestikkelse af Unionstjenestemænd; Forfalskning af Unionsværdipapirer; Overtrædelser af Postlovenes Straffebestemmelser samt Krænkelser af Forbudslovgivningen og Smugleri.

Unionens Domstole besættes af Præsidenten med Dommere, der udnævnes paa Livstid, men indenfor Enkeltstaternes Politi- og Domstole gør de politiske Hensyn sig gældende ved Stillingernes Besættelse og medfører de valgte Indehaveres Bestikkelighed og Afhængighed af de øjeblikkelige Magthavere.

Hvor stor Korruptionen kan være, ser man af følgende fra Afsnittet om Forbrydelser mod Forbudslovgivningen hentede Beskrivelse af et Enkelttilfælde:

I et Landdistrikt, hvor den største By bestod af nogle hundrede Indbyggere, fandt man i 1926 nogle Oliefelter, og allerede i Februar 1927 var Byen vokset til 10.000 Indbyggere, uden at der var sket Forøgelser indenfor Distriktets Styrelse.

Der blev stærk Efterspørgsel efter Spiritus, og Kriminaliteten steg, hvorfor Borgmesteren besluttede sig til at benytte Chancen.

I December 1926 ansatte han en ny Politimester, traf Aftale med Distriktets Sheriff om at oprette et Spiritusmonopol og ordnede sig ogsaa med Statsadvokaten.

Inden Slutningen af 1927 var der oprettet 60 Udsalgssteder, der ugentlig maatte betale en Afgift af 10 til 50 Dollar, medens Syndikatet iøvrigt selv sørgede for den ulovlige Indførsel af Spiritus og betalte denne med 4 Dollar pr. Gallon, medens den videresolgtes med en Opgæld af 6—8 Dollar pr. Gallon + 1 Dollar Afgift til Sheriff og Statsadvokat for ikke at skride ind. Da disse Embedsmænd

imidlertid krævede større Udbytte, maatte den ugentlige Afgift til sidst tredobles, saaledes at Afgiften, der i første Uge androg 180 Dollars i Løbet af faa Maaneder steg til 4000 Dollars, for hvis Inkassation Politimesteren, tildels ved Hjælp af sine Betjente, sørgede.

Borgmester og Politimester overvaagede ved personlige Besøg, at Udsalgsstederne kun udskænkede Syndikatets Spiritus, og da en Værtshusholder kunde sælge billigere end de andre, fordi han skaffede sig Spiritussen andet Steds fra og betalte den med 6 Dollars mindre pr. Gallon, indfandt de 2 Herrer sig hos ham og paalagde ham, hvis han vilde undgaa at blive skudt, inden en kort Frist atter at aftage Syndikatets Spiritus. Værtshusholderen rettede sig ikke efter Kravet, og Borgmesteren betalte en Voldsmand 500 Dollars for at skyde Værtshusholderen ned.

Overfaldet fandt Sted samme Nat, men Værtshusholderen blev kun saaret og bragtes ind til en Læge.

Borgmester og Politimester, der var bleven underrettede herom, skyndte sig til Lægens Bolig, men da Lægen vidste, hvad der laa bag Begivenheden, forhindrede han med Revolver i Haand de 2 fra at trænge ind hos ham og fik den saarede paa et Hospital i et Nabodistrikt, hvor han langsomt kom sig. Da han senere var paa Vej til Nævningeretten for at vidne mod Borgmester og Politimester, blev han dræbt af en ubekendt Gerningsmand.

Politimesteren blev imidlertid kort Tid efter Overfaldet paa Værtshusholderen grebet i Bankrøveri og maatte fjernes fra Stillingen, men Borgmesteren ansatte en af sin Kones Slægtninge som Politimester — for at denne kunde faa Lejlighed til at tjene sig et tilstrækkeligt Beløb til at undgaa en idømt Straf paa 3 Maaneder for Handel med Rusgift.

Den tidligere Politimester blev frifundet for Røveriet, fordi Statsadvokaten undlod at føre de Beviser, der var mod ham, saaledes at de medskyldiges Paastande om Politimesterens Deltagelse kunde udlægges som Hævnakt.

I Sommeren 1927 blev man enig om ogsaa at oprette et Ølmonopol, der bortforpagtedes for en daglig Afgift paa 50 Dollar og desuden besluttede man at tillade den af Staten forbudte Prostitution mod en Afgift paa 5 Dollars ugentlig af enhver prostitueret.

Iøvrigt fandt man, da Antallet af Udskænkningssteder i Sommeren 1928 var steget til 100, det lettere at lade

Udskænkningsafgiften indgaa i den forhøjede Pris pr. Gallon af leveret Spiritus.

Da Syndikatet endelig i 1929 afsløredes af Unionspolitiet, havde Borgmesteren paa 3 Aar samlet 250.000 Dollars, Sheriffen havde opsparet 50.000 Dollars, ligesom den nye Politimester i de 20 Maaneder, han havde fungeret. Statsadvokatens Udbytte var 100.000 Dollars.

Men ogsaa indenfor Storstadspolitiet støder man paa mærkelige Forhold.

Forfatteren hævder saaledes, at han i Arkivet i New York har fundet Bevis for, at man der i 1906 havde saa at sige autoriseret Lommetyveriet. Lommetyvene fik Licenz til at stjæle indenfor visse Distrikter mod at svare en Afgift og mod Forpligtelse til i visse Tilfælde at udlevere det stjaalne til Politiet samt mod at angive de ikke »autoriserede« Lommetyve, de stødte paa.

Der er iøvrigt den Mærkelighed ved Lommetyverierne i New York, at den officielle Statistik for 1931 kun viser 16 anmeldte Tilfælde, medens den viser 532 Fængslinger for samme Forbrydelse.

Forfatteren søger Grunden til, at de officielle amerikanske Statistiker i det hele viser saa forholdsvis faa anmeldte Forbrydelser, bl. a. deri, at mange Mennesker undlader at gøre Anmeldelser, fordi de paa Grund af den almindelige Retsusikkerhed, Straffeforfølgningens Omstændelighed og deres Bekendtes triste Erfaringer anser det for formaalsløst.

Den mærkelige amerikanske Formalisme i Strafforfølgningen viser sig iøvrigt i visse Sager allerede paa et Tidspunkt, hvor vi kun er vant til at se Politi- og Anklagemyndighed optræde.

Paa en Tid, da Selvmordere ikke maatte begraves i indviet Jord, blev der i Fristaterne oprettet et Embede som »Coroner«, der i Tilfælde af pludselige Dødsfald skulde undersøge, om der forelaa Selvmord, Forbrydelse eller Ulykkestilfælde, men han kunde ikke selv paa Grundlag af det indsamlede Materiale afgøre Spørgsmaalet, men maatte bringe Oplysningerne for en Jury. Ordningen findes stadig, men amerikansk Ret tillader ikke Retsforfølgning mod en Voldsmand, uden at den overfaldne personlig giver Møde, og derfor maa »Coroner« i disse Sager ogsaa erstatte dette personlige Møde med at bringe Liget til Stede eller i hvert Fald Resterne af det. Kan dette ikke gøres, kan der ingen Drabssigtelse rejses.

Et Eksempel paa Vanskelighederne ved den dobbelte Lovgivningsmagt, Unionens og Enkeltstaternes, og disses indbyrdes Forskellighed frembyder den offentlige Prostitutions Historie. Indtil Verdenskrigen fandtes den næsten overalt.

Unionen forbød den under Verdenskrigen paa Steder, hvor der laa Militær, og der opstod en Bevægelse indenfor Staterne til dens fuldstændige Afskaffelse.

Enkeltstaterne vedtog da ogsaa alle hver for sig Love om dens Afskaffelse, kun Nevada afskaffede den ikke.

Straffeprocessen er i det store og hele den samme indenfor Unionen og Enkeltstaterne. Som Fængslingsgrund kender man ikke Fare for Gentagelse og for Paavirkning af Vidner, men kun Fare for Udeblivelse ved Domsforhandlingen.

Den strafferetlige Forfølgning indledes i Reglen for den Retsembedsmand, der kaldes »Magistraten«, der udsteder Arrestordrer og for hvem de sigtede eller anholdte fremstilles af Politiet, der ikke i Fængslingstilfælde selv kan løslade dem igen.

Det skal straks ved Fremstillingen for Magistraten opgives, hvilke Beviser der kan fremføres mod den paagældende under Hovedforhandlingen, og Magistraten skønner da om, hvorvidt disse retfærdiggør Strafforfølgning eller ej; kun hvis han skønner det første, afsiger han — med mindre Sigtelsen gaar ud paa en af de faa Forbrydelser (Forfatteren nævner ikke disse) for hvilke Fængsling s k a l finde Sted — Fængslingskendelse, mod hvilken Sigtede dog altid kan værge sig ved at stille Kaution for sit Møde under Hovedforhandlingen. Dette har ført til at der er opstaaet en Slags Forsikringsselskaber, der mod et mindre Indskud stiller en mange Gange større Kaution — bl. a. tager det med i Beregningen, at det ikke i Forbryderverdenen anses for nederdrægtigt at angive, hvor en Person, der under Kaution har forpligtet sig til at møde ved Hovedforhandlingen, skjuler sig.

En Nægtelse af Tilladelse til Straffeforfølgning kan af Statsadvokaten indankes for en »Jury«, hvis Afgørelse derefter er inappellabel.

Iøvrigt har Politiet Ret til ved mindre Forseelser selv at modtage en Sikkerhedsstillelse i Stedet for at kræve Fængsling, et Forhold, der naturligvis skaber Fare for Underslæb eller Bestikkelse.

Sigtede fremstilles senere i et første Forhør for at erklære, om han erkender sig skyldig eller kræver Bevisførelse. I første Tilfælde fastsætter Dommeren straks Straffen, ellers maa Sagen for Nævninger.

Nævningeretten beklædes af en Enkeltdommer, der alene har at vaage over Processens rette Forløb og tillader eller afslaar Førelsen af Beviser.

De 12 Nævninge skal være enige for at udtale »skyldig«, en Regel, der i høj Grad begunstiger Trusler og Bestikkelser, der kun behøver at rettes til en enkelt Nævning.

Er Nævningerne ikke enige, kan Ordføreren afbryde Forhandlingerne og underrette Dommeren derom, hvorpaa denne kan genoptage Bevisførelsen eller sende Nævningerne tilbage til ny Raadslagning, men bliver de saa ikke enige, maa Tiltalte frifindes, uden at Sagen kan paaankes.

Erklærer Nævningerne Tiltalte skyldig, fastsætter Dommeren Straffen, men baade Nævningernes Afgørelse og Straffeudmaalingen kan indankes for en Overret, undertiden for en 3. Instans, og under Ankerne kan nye Beviser føres.

Bortset herfra kan en Sag, der er falden ud til Domfældelse, ikke genoptages, og for den, der senere viser sig uskyldig, staar kun Benaadningsvejen aaben.

Tiltalte kan som Part begære sig afhørt under Ed, men kan — hvad sjældent sker — straffes for Mened, hvis han lyver.

Det af Partsprincipet følgende Krydsforhør af Vidner betegner Forfatteren som »det sletteste Middel til Sandhedens Udfindelse, fordi Vidnet straks fra Begyndelsen af sine Udsagn er udsat for en partisk Spørgsmaalsstillers suggestive Indflydelse«.

Vidner, der er Anklagens Hovedgrundlag, er, fordi de Tiltalte jo som Regel har været paa fri Fod, meget ofte bestukne, og da Vidnerne kun fremstilles under Hovedforhandlingen, er Faren for Afsløring ikke stor. Umiddelbarheden er saa gennemført, at det absolut ikke er tilladt at oplæse retslige Vidneforklaringer selv af meget fjerntboende Vidner, og den Tiltalte har en fuldstændig undtagelsesfri Ret til at stille Spørgsmaal til Vidnerne.

Fremføres synbare Bevismidler, maa der ikke hæfte den mindste formelle Fejl ved deres Tilvejebringelse. Har der f. Eks. været en Formfejl ved en foretagen Husundersøgelse, maa de derved fremskaffede Ting slet ikke bruges som Bevis under Retsforhandlingen.

Paa Grund af de store Afstande og den stærke Frekvens i Amerika er det ofte forbunden med store Bekostninger at skaffe de nødvendige Vidner til Stede under Hovedforhandlingen, og Statsadvokaterne undlader derfor ofte af Hensyn til Bekostningen at gennemføre mindre betydelige Sager.

Men selv ved de større Forbrydelser er der en Foreteelse, der fremmer Undladelsen af deres Forfølgning.

Da den Sigtede kan erklære sig skyldig og straffes paa dette Grundlag uden Bevisførelse, hænder det ofte, at han selv eller hans Forsvarer foreslaar en Forhandling herom, hvad Anklageren ofte gaar ind paa, idet der saa tilvejebringes Føling med Dommeren om Strafudmaalingen, og disse Forhandlinger ender da ofte med en Erkendelse af og Straf for en mindre Forbrydelse end den begaaede, f. Eks. Hæleristraf, skønt det er givet, at der foreligger Tyveri.

De forskellige Forbrydelser skildres i hvert sit Afsnit, idet Forfatteren stadig paapeger de mange særlige amerikanske Foreteelser, der begunstiger Forbrydelsernes Begaaen.

Ved at læse denne Fremstilling og navnlig de mange beskrevne Enkelttilfælde, maa man komme til det Resultat, at Aviserne og Kriminalfilmene, ja selv Detektivromanerne der beskæftiger sig med »amerikansk« Forbryderliv, i Virkeligheden slet ikke overdriver.

Følgende Eksempel, taget efter Bogens Afsnit om Røveri og stammende fra Sagens Akter, vil vise det:

En Oktobermorgen i 1926 Kl. ca. 9 Fmd. kommer i en af New Yorks Industriforstæder en Postautomobil kørende. Chaufføren har ved sin Side en bevæbnet Ledsager og lige bag efter kører en bevæbnet Politibetjent paa Motorcykle. Pludselig drejer et Automobil frem fra en Sidegade og aabner en hæftig Maskingeværild mod Postvognen, hvis Chauffør straks dræbes, medens Sidemanden, inden han kan faa skudt, saares og falder paa Jorden, hvor en anden Vogn, besat med Banditter, kører hen over ham, medens den første Automobil kører mod Betjenten og skyder ham af Motorcyklen. Med 3 Maskingeværer opholder Forbryderne derefter den ret stærke Trafik fra Sidegaderne, medens Resten af Banden plyndrer Postvognen for Værdier til 150.000 Dollars, bringer Byttet og sig selv i Sikkerhed i Automobilet og kører bort, idet de fordriver Forfølgerne med Maskingeværerne. De fire Hovedmænd for denne Bande kom senere i samme Maaned i Klammeri og derunder

skyder den ene 2 af de andre samt en Kriminalbetjent, der vilde skride ind, men strækkes saa selv til Jorden af den Ledsager, Kriminalbetjenten havde med. Den 4. Hovedmand blev hængt i December 1927, og de 4 andre Deltagere i Postrøveriet blev efterhaanden inden Slutningen af Juni 1929 paagrebne og idømtes langvarige Fængselsstraffe.

I Forfatterens Beskrivelse af de Forbrydelser, der udføres ved Vold mod Personer, fylder Underafsnittet om »Forbudskriminaliteten« alene 55 Sider.

Men naar man i hans Beskrivelse af det Underafsnit af Afpresningsforbrydelsen, som kaldes »Racketeering«, ɔ: bandemæssig organiseret Afpresning overfor bestemte Persongrupper, der ved Voldshandlinger trues til at betale en Afgift eller til at underkaste sig Bandens Bestemmelser vedrørende deres Erhverv, ser, at saadanne Rackets i 1931 og 1932 i New York kontrollerede: hele Handelen med Alkohol; de smaa Restaurationers Lykkespilsautomater; Alkoholudskænkningsstedernes Vask; Vinduespudsningen; Byggeforetagenderne, Indkøb af Ligvognsautomobiler; Handelen med Peberfrugter; Salg af Is; Sodavandsudskænkningen; Sirupssalget og Salget af Blomster, synes man, den amerikanske Opfindsomhed overfor nye Forbrydelsesfelter er saa stor, at man tvivler paa, om Forbudets Afskaffelse i Virkeligheden vil betyde en tilsvarende Begrænsning af Forbrydelserne.

I sine Slutbemærkninger siger Forfatteren, at Hovedgrundene til den eksisterende særlige »amerikanske« Kriminalitet er dels Mangelen af Retsbevidsthed i europæisk Forstand, der i Forbindelse med Bevidstheden om den manglende Retssikkerhed skaber færre Hæmningsforestillinger mod Forbrydelser, og dels de amerikanske Leveformers Ustadighed, der skaber en Mængde Fristelser til at begaa Forbrydelser, og han advarer det unge europæiske Demokrati mod at lade Protektion og Korruption øve sin skadelige Indflydelse i Europa, idet han i modsat Fald spaar Europa et Forbrydervælde, der vil sætte det amerikanske i Skygge, fordi den europæiske Befolkning alligevel ikke har den samme store Tilpasningsevne som den amerikanske.

V. G. Mollke.

Fra fremmede Tidsskrifter.

The Journal of Criminal Law and Criminology.

Bør Sigtede have Ret til at nægte at udtale sig?

Ovennævnte Tidsskrift, der redigeres af Professor *Robert Gault*, hvis nylig udkomne »Criminology« anmeldes andetsteds i dette Hæfte, og som blandt sine Medarbejdere tæller en Række af Amerikas mest prominente Kriminalister, indeholder i Aargangen for 1932 en Del stærk Kritik af amerikansk Rettergang, der i for høj Grad lader Samfundet ubeskyttet overfor forbryderiske Elementer, hvem Strafferetsprocedurens mange Krinkelgange i Forening med, hvad Pengemidler og indflydelsesrige Forbindelser formaar at udrette, byder alt for mange Chancer. Ejendommeligt nok bruger Kritikerne de voldsomme Angreb, der i det sidste Aars Tid er rettet mod Politiets berygtede saakaldte »Tredie Grads« Forhørs Metode, til at kræve strengere Metoder anvendt overfor de Sigtede. Først og fremmest hævder bl. a. Redaktoren, Professor *Gault*, selv i en Artikel, at det amerikanske Politi selv har sat meget ind paa at undertrykke denne Forhørsmetode. Men — hævder han — man vil aldrig kunne undertrykke en naturlig Trang hos Politimyndighederne til at forsøge at formaa en mistænkt Person til at tale, om ikke andet saa alene af den Grund, at man herigennem eventuelt kan komme paa Sporet af den eller de virkelig skyldige. Noget ganske andet er, at de mange videnskabelige Metoder, som nu staar til Politiets Raadighed, i langt mindre udstrakt Grad end tidligere nødvendiggør det for Politimyndighederne at forsøge alt for at opnaa Udtalelser fra en mistænkt eller sigtet Person. Der er imidlertid eet Middel, fremhæver Forfatteren, som i særlig Grad vilde berøve Politiet enhver Undskyldning for at anvende »Tredie Grad« for at søge en Sag opklaret: »Berøv Sigtede, der fremstilles i Retten, Tavs-

hedens beskyttende Kaabe«, thi, siger han, enten Sigtede er uskyldig er skyldig, saa vil der være langt større Muligheder for at faa Sagen opklaret, dersom det ikke tillades Sigtede at nægte at udtale sig. Dersom den Sigtede fastholder sin Vægring, da bør denne Tavshed fortolkes imod ham, og den offentlige Anklager bør være berettiget til at fremhæve denne Tavshed som et Bevis imod Sigtede overfor Nævningerne.

Til disse Betragtninger slutter sig en fremragende Advokat, *Mr. John McKim Minton*, med følgende Ord: »Tavshedsprivilegiet overfor en kriminel Sigtelse anvendes i de 99 ud af hundrede Tilfælde kun af en skyldig. Den Mand, der uskyldigt sigtes for en Forbrydelse, vil i Kraft af en ren naturlig Impuls gribe den først mulige Lejlighed til at give enhver Oplysning, der kan rense ham for Mistanken. Ganske anderledes stiller den skyldige sig; hans Formaal er at holde Munden fast lukket og overlade det til Myndighederne at finde Beviserne imod ham, dersom de da kan. Hvor nødvendigt det end kan have været at beskytte Individets Frihed i Fortiden, saa tjener en saadan Regel i Dag kun til at fremme Uretten. Denne Regel beskytter ikke længere den uskyldige, men er blevet den skyldiges solideste Skjold.« I Overensstemmelse med Professor *Gault* kræver Mr. *Minton*, at der fremtidig gives Nævningerne Adgang til af en Sigtets Tavshed at drage den Slutning, at han er skyldig, saaledes at Sigtede fremtidig maa være klar over, at Tavshed let kan blive ensbetydende med Domfældelse. Mr. *Minton* slutter med disse Ord: »Den Sigtede vil da ikke i Fremtiden kunne gøre, som han i Dag kan gøre i De Forenede Stater: *Le haanligt ad Loven og holde sig taus uden Frygt for Følgerne.*«

A. Lotinga.

Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft.
(Aargang 1932)

Dette tyske Tidsskrift udmærker sig som alle tyske videnskabelige Publikationer ved sine grundige, solide Afhandlinger, selv om denne Grundighed lidt for ofte skabes paa den nogenlunde lette Tilegnelses og Letlæseligheds Bekostning. Den sidste Aargang bringer adskillige juridiske, medicinskprægede og statistiske Bidrag til den Debat om Svanger-

skabsafbrydelse og Sterilisation, som er blevet aktuel i adskillige Lande Verden over. Af særlig Interesse blandt denne Serie Bidrag maa fremhæves en Oversigt af den kvindelige Referendar Jenny Blasbalg over de forskellige Staters Lovgivning vedrørende Sterilisation.

En anden kvindelig Bidragsyder, Elsa von Liszt, bidrager med en paa omfattende Statistiker baseret Afhandhandling om Kriminaliteten blandt Berlins Ungdom i Aarene 1928—1929—1930. Skønt Ungdomskriminaliteten i Tyskland langt fra kan sidestilles med de uhyggelige Forhold i De Forenede Stater, paa hvilke Professor Robert Gault har givet nogle forbløffende Exempler i sin andet Steds i nærværende Hæfte af »Nordisk Tidsskrift for Strafferet« anmeldte »Criminology«, tegner Forholdene i Tyskland, og navnlig i Berlin, sig dog alvorligt nok. Af almindelig Interesse vil sikkert følgende Bemærkninger af Forfatterinden være, efter at hun har gjort Rede for, at Automobiltyverier er blevet en fuldkommen Landeplage, og at Legemskrænkelserne er i stærk Stigning: »Ved Legemskrænkelserne drejer det sig mest ..... om Slagsmaal paa Grund af politisk Ophidselse eller om Mishandlinger efter overdreven Alkoholnydelse, ofte som Følge af disse to Aarsager i Forening. Gennem Nydelsen af Alkohol vækkes det politiske Had og tirres videre op, man overfalder Modparten, som ofte bliver mishandlet paa den brutaleste Maade..... Desværre forekommer det ogsaa, at endog unge Pigebørn begaar Lovovertrædelser som Følge af overdreven Alkoholnydelse.« Forfatterinden anfører herefter et Exempel, hvor to unge Pigebørn efter en Bal-Aften overfalder en Herre, af hvem de anser sig for fornærmede, og jager ham en Kniv i Kroppen.

En direkte Følge af de fortvivlede økonomiske Forhold er Stigningen i Antallet af unge mandlige professionelle Homosexualister. Disse unge Mænd er i et meget stort Antal Tilfælde aldeles ikke homosexuelt anlagt, men byder sig kun til for at kunne spise sig mætte eller iøvrigt kunne komme til at føre en mere sorgløs Tilværelse.

En anden Følge af den overirritable og gennembitre Sindsstemning for ikke at tale om Fortvivlelse, der behersker Mennesker, som i lange Tider har været arbejdsløse, er de talrige Lovovertrædelser, der finder Sted i Form af Fornærmelser eller direkte Voldshandlinger imod Embeds- eller Bestillingsmænd, navnlig ved de offentlige Kontorer, under hvilke Forsorgsvæsenet sorterer.

Følgende Bemærkning af Forfatterinden er værd at citere ordret: »Alt dette (de slette økonomiske Forhold og Arbejdsløsheden) gør det let forklarligt, at Ungdommen stadig bliver mere yderliggaaende (»radikaler«) og slutter sig til de Personer, som er mest rundhaandede med saadanne Løfter, som Ungdommen tror snarest muligt vil kunne afhjælpe disse Tilstande.«

A. Lotinga.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform.

Emil Thut (Lenzburg) har for at prøve det Spørgsmaal, om Kriminaliteten er tiltaget, bearbejdet Statistikken for Kanton Aargau for Aarene 1871—1930 og nedlagt sine Resultater i en Artikel i Marts—April Heftet 1933 med Titlen: Hat die Kriminalität zugenommen? Kantonens Indbyggerantal steg i Perioden fra 198,873 til 260,199. Gennem en Række statistiske Tabeller kommer Forfatteren til det Resultat, at Spørgsmaalet som Helhed maa besvares bekræftende, men at svære Forbrydelser som Mord, almindeligt forsætligt Drab, Barnedrab og andre Forbrydelser mod spæde Børn samt Brandstiftelse er aftaget, ligesom Blodskam i de sidste 5 Aar er gaaet væsentlig tilbage. Iøvrigt er der beklageligvis ligeoverfor Tilstanden i 1871 en Tilvækst i følgende Forhold:

Forbrydelser mod Sundhed og Liv i	Forholdet		1:2½
Sædelighedsforbrydelser	»	»	1:3½
Forbrydelser mod Tro og Love, Formue og Ejendom.....	»	»	1:2
Politiforseelser	»	»	1:8
Forbrydelser og Forseelser i alt...	»	»	1:5

Resultatet er jo ikke opmuntrende, omend det er en Trøst, at Væksten for saa stor en Dels Vedkommende falder paa den lette Kriminalitet (Politiforseelser), hvorved Automobilsager spiller en stor Rolle, samt at Chiffrene er hentet fra Domssager, hvorfor deres Vækst i nogen Grad kan tilskrives forbedret Teknik hos Politiet med Hensyn til at finde de skyldige og Bevismaterialet mod dem. Iøvrigt viser Statistikkerne, at det ikke kan opstilles som almengyldig Regel, at gode Tider har en let, daarlige Tider en svær Kriminalitet, idet mange andre Faktorer end de økono-

miske virker med. Som saadanne nævner Forf. bl. a. den fremadskridende Industrialisering, Letheden ved at gennemfare store Strækninger hurtig ved Hjælp af de moderne Trafikmidler og den om sig gribende Trang til Sensation i Forbindelse med, at en stor Del af Livet udspilles paa Restaurant og i Kinoteater i Stedet for i hjemligt Familieliv, samt Misforholdet mellem Indkomst og Livsstandard, saaledes som denne ud fra en falsk Ligeberettigelsesforestilling troes at kunne kræves.

Om den engelske Form for Sikkerhedsforvaring, der idømmes som Tillæg til Straf, mener *v. Hentig* i samme Hefte at kunne konstatere, at den er blevet en Fiasco, idet den i Aarene 1909—1930 kun er anvendt paa 944 Mænd og 23 Kvinder, hvilket vil sige, at bortset fra Aaret 1910, hvor Tallet var 178, drejer det sig kun om gennemsnitlig ca. 37 Mænd aarlig, i de sidste 5 Aar endog kun ca. 32 aarlig. Kun i 35 Tilfælde blev Sikkerhedsforvaringen udstrakt til 10 Aar. Forvaringen er knyttet til Idømmelsen af den 4. Straf, hvis denne er Tugthus. Netop de svære Ejendomsforbrydelser, som Forvaringen tager Sigte paa, er indtil den nyeste Tid uophørlig steget i England. Betegnende er det ogsaa, at den særlige Forvaringsanstalt, Camp Hill, nu er omdannet til en Borstalanstalt, medens de faa Internerede er anbragt i et Fængsel. Der foreslaas nu i England en Omdannelse af Sikkerhedsforvaringen, idet denne deles i to Former: en for Aldersklasserne 21—30 Aar, med en Varighed fra 2 til 4 Aar og kombineret med kraftige Forsøg paa forbedrende Paavirkning, en anden for de ældre af nærmest blot detentiv Karakter med Varighed fra 5 til 10 Aar, i begge Former saaledes, at Frihedsstraf ikke tillige kommer til Anvendelse, men bortfalder.

O. Haack.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 216—221.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 24. Aarg. Hft. 6—8.

Beretning om Forvaringsanstalten for Psykopater paa Sundholm 1932—33. Kbhvn. (J. H. Schultz) 1933.

Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift. 3. Aarg. Hft. 6—8.

Bestemmelser vedrørende Fængselsvæsenet i Danmark 1931—1932 m. m. Udg. af Direktoratet for Fængselsvæsenet. Kbhvn. (J. H. Schultz) 1933.

The Journal of criminal law and criminology, century of progress number Vol. XXIV Nr. 1, Nr. 2.

Tidsskrift for Rettsvidenskap. Ny Række XII Hft. 2.

Defensor legis. 1933 Hft. 4—7.

Förslag till lag om sterilisering, avg. d. $^{22}/_{7}$ 1933 av Professor Ragnar Bergendal. Statens off. utredningar 1933:22, Justitiedepartementet. Stockholm 1933.

Erik Wolf: Krisis und Neubau der Strafrechtsreform. Tübingen (I. C. B. Mohr) 1933.

Report of the crime problem advisory committee of California. Sacramento (State printing office) 1933.

Bruce Smith: Rural crime control. New York 1933.

Svensk Juristtidning 1933, Hft. 4.

Tidskrift, utg. av Juridiska Föreningen i Finland 1933, Hft. 4.